

ADVOCATENBLAD

SINDS 1918

RECONSTRUCTIE

KEI duurt langer en kost meer. Waar ging het mis?

INTERVIEW

Diana de Wolff en het belang van goede rechtsbedeling.

ACHTERGROND

Altijd zichtbaar op social media. Vier advocaten over hun virtuele bestaan.

Nieuwe
gedrags-
regels

Balie in de benen

Niehoff Werning & Kooij
financieel adviseurs voor advocatuur en notariaat

Eenpitter?

Je doet in je eentje het werk van vijf man. Daarin ben je geen uitzondering. Een deel van de notariskantoren en zelfs meer dan de helft van de advocatenkantoren is een eenmanszaak.

Door al die activiteiten staat het checken van je persoonlijke situatie vaak onderaan de To Do List. Onverstandig, want juist als eenpitter ben je extra kwetsbaar. Door uitval bij ziekte bijvoorbeeld. En hoe zit het met je pensioen? Werken is leuk, maar je wilt toch ook ooit stoppen.

Het begint met het inventariseren van de financiële risico's. Vraag advies, of nog beter; laten we samen een plan maken.

Dan hoef je dat in ieder geval niet alleen te doen...

www.nwk.nl

Niehoff Werning Assurantiën B.V. is een aangesloten instelling van Kröller Assurantiën B.V. en daarmee onderdeel van Aon.

Publicatiedatum 27 februari 2018

98e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen. De redactie werkt volgens de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Sabine Droogleevers Fortuyn, Nathalie Cloudemans-Voogd, Sylvia Kuijsten, Francisca Mebius

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Karol Hillebrandt, Jack Linssen, Robert Malewicz, Coline Norde, Christiane Verfuurden, Paulien Willemsen, Rogier Wolf

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2018-2, p.

Aan dit nummer werken mee

Erik Jan Bolsius, Ronald Brokke, Pieter Brokx, Jiri Büller, Erik van der Burgt, Simone Dirven, Nathalie de Graaf, Sjoerd van der Hucht, Jorgen Janssens, Lars Kuipers, Nicole Romijn, Robert Sanders, Tatiana Scheltema, Sidney Smeets, Trudeke Sillevius Smitt, Bart van Tongeren, Feride Tosun, Harry Veenendaal, Marco de Vries, Paul van Wijngaarden, Bendert Zevenbergen

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl.

Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op.

De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

De redactie is telefonisch bereikbaar op nummer 070 - 335 35 70.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Bureau van de orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag, postbus 30851, 2500 GW Den Haag, info@advocatenorde.nl, 070-335 35 35, helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl, 070 - 335 35 54.

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 246 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailtendering. Kijk op www.advocatenblad.nl voor meer informatie en het afsluiten van een abonnement. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan. Valt de aanvang van een abonnement niet samen met het kalenderjaar, dan wordt over het resterende gedeelte van dat jaar een evenredig deel van de abonnementsprijs in rekening gebracht. Het abonnement kan alleen schriftelijk tot uiterlijk 1 december van het lopende abonnementsjaar worden opgezegd. Bij niet-tijdige opzegging wordt het abonnement automatisch voor een jaar verlengd. Voor vragen over uw abonnement kunt u contact opnemen met Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl.

Adreswijzigingen

Boom distributiecentrum via tel. 0522-23 75 55 of tijdschriften@boomdistributiecentrum.nl. Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Media-advies

Maarten Schuttél

Advertentiedeelname

Capital Media Services B.V., Staringstraat 11, 6521 AE Nijmegen
Tel. 024-360 77 10, mail@capitalmediaservices.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervoelvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagfoto: Nicole Romijn

© Sjoerd van der Hucht

EMPATHISCH

DOOR / KEES PIJNAPPELS

Proficiat met de nieuwe gedragsregels. Alleen al het feit dat ze na maanden discussie het licht hebben gezien, is een felicitatie waard. Of gelukwensen qua inhoud gepast zijn, durf ik niet te zeggen. Dat leert de tijd. De vorige gedragsregels waren zo goed dat ze een kwarteeuw zijn meegegaan. Ik denk niet dat de nieuwe set even duurzaam is, maar dat hoeft geen probleem te zijn. De volgende commissie weet zich ongetwijfeld gesteund door artificiële intelligentie en is straks in een achternamiddag klaar.

Tot die tijd kunt u in elk geval gebruikmaken van de gedragsregels zoals ze in dit nummer – integraal – zijn weergegeven. Wees er extra zuinig op, op beide.

Het jaar is slechts twee maanden oud, maar niettemin rijk aan advocatuurlijk nieuws. De gefinancierde rechtsbijstand houdt zowel de balie als de politiek behoorlijk bezig. Uiteraard vindt u daar in dit nummer de weerslag van. Mijn persoonlijke voorspelling: het blijft nog lang onrustig in de hofstad. Wie weet voegen zich een volgende keer ook enkele rechters bij de demonstrerende advocaten. Die beroepsgroep is niet onderbetaald, wel overvraagd, getuige de recente hoorzitting in de Eerste Kamer.

KEI is een andere bron van kopzorg. Het project dreigt vast te lopen. Ondanks alle waarschuwingen vooraf is de digitalisering van de Rechtspraak het jongste ICT-project van de overheid dat langer duurt, meer kost en minder oplevert. In dit nummer kunt u lezen waarom het misging. Neem ook kennis van de commerciële concurrentie van de overheidsrechtspraak. Partijen als e-Court oogsten veel kritiek, maar hebben niettemin een gat in de markt gevonden.

Dat kun je ook zeggen van advocaten die bovengemiddeld actief zijn op *social media*. 'Het is niet meer van deze tijd om in een statig pand met hoogpolig tapijt te wachten tot de klanten naar je toekomen. We leven in een snelle, moderne wereld en daar hoort vloggen ook bij,' zegt een van hen. Niet iedereen hoeft zich onmiddellijk met ziel en zaligheid op Snapchat of YouTube te storten. Het moet bij je passen. Het kan echter lonend zijn om lering te trekken uit de ervaringen van de advocaten die figureren in het artikel – toevallig allemaal vrouwen.

Net zoals Diana de Wolff, bijzonder hoogleraar Advocatuur. Zouden vrouwen dan toch empathischer zijn? De Wolff stelt in elk geval dat advocaten zich beter dienen te verplaatsen in de positie van hun cliënt. Wees vooraf duidelijk over verwachtingen, kansen en risico's, luidt haar boodschap. Ik zeg: gedragsregel 16. Zoek maar op.

DEZE EDITIE

'De balie telt bijna achttienduizend gewetens'

Altijd zichtbaar op social media

RUBRIEKEN

- 3** Redactioneel, Colofon
- 6** Het Dilemma, @Advocatenblad, Poll
- 7** Cijfers, Citaat, Column Harry Veenendaal
- 9** In Beeld
- 16** Frisse Neus
- 23** Ter zitting, Agenda
- 36** Gezien
- 37** Tuchtrechtcolumn Trudeke Sillevius Smitt
- 61** Lawyers for lawyers
- 63** Canon

ACTUEEL

- 10** Scheiden zonder schade
- 11** Nieuwe richtlijnen voor 'behoorlijk advocaat'

COVER

- 12** Gevecht om rechtsbijstand

INTERVIEW

- 18** 'De balie telt bijna achttienduizend gewetens'

ACHTERGROND

- 24** Altijd zichtbaar op social media
- 40** See you in e-court
- 46** Het nadeel van de twijfel

RECONSTRUCTIE

- 30** De kostbare KEI-machine hapert

JUBILEUM

- 45** Goed pleidooi stelt hoge eisen

LEGAL TECH

- 51** De fusie van AI en blockchain

JURIDISCH

- 54** Juridische analyse: Eerste hulp bij datalekken
- 58** Juridische opinie: Criminalisering van hiv
- 62** Even Opfrissen: Verdachten in beeld tijdens zittingen

PRAKTIJK

- 60** WWFT-proof in tien stappen

GEDRAGSREGELS

- 65** Gedragsregels advocatuur

VAN DE ORDE

- 91** Ordeberichten
- 98** Transfers
- 104** Uitspraken van de tuchtrechter
- 106** Ten slotte: column algemeen deken Bart van Tongeren

De kostbare KEI-machine hapert

See you in e-Court

ConferenceCall.nl

De eenvoudigste conference call dienst van Nederland.

- Vele advocaten gebruiken het -

Meer dan 100.000 gebruikers.

Inbelnummers in 70+ landen.

Gratis uw conferencecall opnemen.

Binnen 1 minuut geregeld.

Geen contract.

Geen file, geen reistijd.

Vraag uw gratis pincode aan en u kunt direct een conferencecall plannen.

www.conferencecall.nl

Procederen in Oostenrijk?

Wijnkamp Advocatuur / Advokatur GmbH

Nederlandstalig advocatenkantoor gevestigd in Oostenrijk.

Meerdere advocaten
Meerdere specialismen
Communicatie in de Nederlandse taal.

A-6460 Imst, Sirapuit 7 Oostenrijk
T: +43 (0) 5412 / 64640 F: +43 (0) 5412 / 64640-15
M: office@wijnkamp-advocatuur.com W: www.wijnkamp-advocatuur.com

TOGA
atelier
S c h o u t

Kwaliteit met oog voor detail

BIO-toga van lichtgewicht Cool Wool

www.toga-atelierschout.nl

info@toga-atelierschout.nl

Ons nieuwe adres is:

Claes de Vrieselaan 82 A
3021 JS Rotterdam
Tel.: 010 245 07 66
di t/m vr 9:00 - 17:30
zaterdag op afspraak

VAN LOON ADVOCATEN

TIJD VOOR EEN NIEUWE UITDAGING?

Wij, een ambitieus advocatenkantoor te Veenendaal, zoeken zo spoedig mogelijk een fulltime advocaat(-stagiaire) arbeidsrecht/ ondernemingsrecht. Je maakt bij ons deel uit van een klein maar hecht team en beheert zelfstandig je eigen klantenportefeuille.

JOUW FUNCTIE

- Je behandelt zelfstandig je eigen dossiers op het gebied van arbeidsrecht en ondernemingsrecht en voert regelmatig procedures
- Je biedt voor een belangrijk deel juridische ondersteuning en geeft adviezen op de genoemde rechtsgebieden, waarbij je denkt en handelt vanuit het perspectief van de ondernemer
- Je stelt diverse contracten op en verzorgt de screening van juridische documenten

JOUW PROFIEL

- Je hebt een WO opleiding Rechten (bij voorkeur een afgeronde stage en enkele jaren praktijkervaring op bovengenoemde rechtsgebieden, maar dit is geen absolute voorwaarde)
- Je hebt een goed gevoel voor humor en een pragmatische instelling
- Je weet jezelf optimaal declarabel te maken en bent commercieel ingesteld
- Je vindt het leuk om deel te nemen aan ondernemers netwerken en contacten te leggen
- Je typeert jezelf als een teamspeler, bent proactief en werkt accuraat

Voor meer informatie over de vacature kun je contact opnemen met Bram Bart, op tel: 0318-51 48 13. Uw sollicitatie kunt u richten aan bart@vanloon-advocaten.nl

www.vanloon-advocaten.nl | www.incassoadvocaten.nl

DNJB.NL

DOUWES NIEUWE JURIDISCHE BOEKHANDEL

BREIDT UIT MET

DOUWES JURIDISCH
ANTIQUARIAAT

Vanaf 1 maart 2018 is de juridische afdeling van Boekhandel Douwes uitgebreid met de afdeling juridisch antiquariaat.

Van een besloten antiquariaat (A. Jongboed en Villa Leon) naar een winkel die dagelijks geopend is voor nieuwe en oude juridische boeken. En met een eigen website: DNJB.NL

OPEN HUIS

Wij nodigen u uit voor het Open Huis op donderdag 1 maart van 13.00 tot 18.00 u.

Tijdens dit Open Huis ontvangt u 15% korting op de boeken uit het antiquariaat. Alleen bij aanschaf in de winkel en bij contante of Pin betaling.

Uw gastheer,
Eric Koreman

BOEKHANDEL DOUWES

Herengracht 60 | 2511 EJ den Haag | T: 070-737 11 26

www.boekhandeldouwes.nl | info@boekhandeldouwes.nl

HET DILEMMA

Tijdens of na afronding van een zaak wil een cliënt niet betalen of vindt hij de rekening te hoog. Wat doet u? Drie advocaten vertellen.

DOOR / SYLVIA KUIJSTEN

Mark Broere (27 jaar), strafrechtadvocaat bij Haans Advocaten in Roosendaal

‘Klagen als cliënt loont’

‘Ik denk dat iedere advocaat hier weleens mee te maken krijgt. Vaak worden binnen ons kantoor bij nota's al kleine werkzaamheden geschrapt als de declaratie te hoog lijkt. Dat maakt het lastig dan nóg meer te schrappen. Realiteit is dat dit desondanks wel gebeurt. In die zin loont klagen wel als cliënt. Ik neem in dergelijke gevallen altijd telefonisch contact op met de cliënt, vaak klaart dat al de lucht. Uiteindelijk wil je ook geen klacht aan je broek en gesteggel over de declaratie verspilt kostbare tijd waarvoor je geen cent in rekening kunt brengen. Op het moment dat het echt vervelend wordt, moeten er sommaties of dagvaardingen worden verstuurd.’

Malika Krabben-Tmim (31 jaar), advocaat verbintenissenrecht bij Grebbe Advocatuur in Rhenen

‘Vroeger nam ik zaken aan op goed vertrouwen’

‘Ik kom dit soort situaties vooral tegen bij ontruimingszaken in verband met een huurachterstand. Deze zaken neem ik bij betalende cliënten alleen aan indien er een voorschot is betaald. Ook dienen cliënten die in aanmerking komen voor een toevoeging eerst de eigen bijdrage volledig te betalen. Toen ik pas mijn eigen kantoor had, nam ik dit soort zaken nog weleens aan op goed vertrouwen. Achteraf kreeg ik daar niet voor betaald. Daar heb ik van geleerd. Ik laat mijn cliënten altijd een intakeformulier ondertekenen met daarop duidelijk mijn uurtarief en voorwaarden. Ik declareer daarnaast maandelijks, zodat ik er vrij vlot achter kom als cliënten niet willen betalen.’

Danny Snijders (42 jaar), vastgoedadvocaat bij Snijders advocaten in 's-Hertogenbosch

‘Snel koffie drinken en bespreken’

‘In dergelijke gevallen gaat het vrijwel altijd om cliënten die proberen geld te besparen (onwil) of eenvoudigweg niet veel geld hebben (onmacht). Er worden dan redenen gezocht door de cliënt om de rekening bespreekbaar te stellen. We gaan in zulke gevallen zo snel mogelijk met een kop koffie het gesprek aan. Blijven hangen in e-mails of brieven werkt niet. Meestal is dan gelukkig ook snel duidelijk dat het niet heeft geschort aan een gebrekkige dienstverlening, maar er wordt geprobeerd om “korting achteraf” te verkrijgen. We proberen daarom van tevoren een duidelijk verwachtingspatroon te scheppen over de te maken kosten. Kortom: behandel je cliënten zoals je zelf behandeld zou willen worden.’

@ADVOCATENBLAD

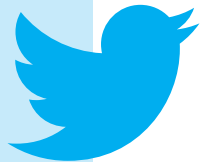
Bijna in Den Haag voor Toga protest. In het belang van alle kwetsbare personen in onze samenleving, alle jeugdigen en hun ouders
#redderechtsbijstand
@huls_eva

Azarkan (DENK): ‘Als vrouw Justitia zou zien hoe dit kabinet omgaat met de rechtsbijstand, zou ze zich schamen. Van der Meer zegt dat het stelsel achterstallig onderhoud heeft. Dat er geld bij moet. En wat gaat het kabinet doen? Gesprekken voeren.’
#redderechtsbijstand
@Advocatenorde

Bivakmuts strijken voor de #advocatendemo morgen.
#redderechtsbijstand
@wileikelboom

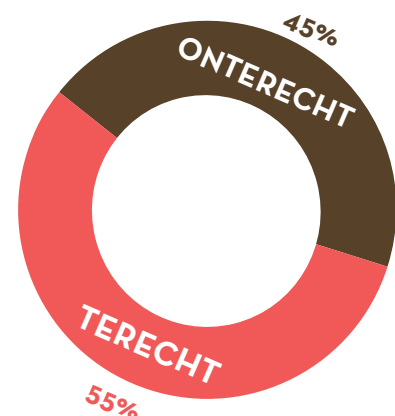
Ik was erbij, zoals alle voorgaande demonstraties. Veel mensen in sociale advocatuur zijn 50+ en als er niets verandert, zullen veel mensen met een laag inkomen geen advocaat bereid vinden hen bij te staan.
@Margot430

De opkomst van advocaten is overweldigend #protest
#redderechtsbijstand
@Lidewij_Calis

POLL

De Tweede Kamer is akkoord met het wetsvoorstel dat het mogelijk maakt rechters die over de schreef gaan te berispen of te bestraffen.

(Uitslag op basis van 237 stemmen via Advocatenblad.nl)

CIJFERS

5

Dat is de plaats die Nederland in 2017 heeft bemachtigd op de internationale en Europese ranglijst van het World Justice Project (WJP). Alleen de Scandinavische landen scoren beter dan Nederland. Het WJP onderzoekt jaarlijks hoe het mondiaal gesteld is met de rechtsstelsels. Nederland stond in 2016 ook op de vijfde plek.

CITAAT

‘Wat je nu ziet: kantoren nemen één allochtone advocaat aan om klanten te trekken. Dat is een verkeerde keuze, zo werkt het niet. Cliënten gaan naar de advocaat die ze het beste vinden.’

Strafrechtadvocaat Gerald Roethof in *de Volkskrant* over de voor- en nadelen van zijn Surinaamse afkomst.

COLUMN

DOOR / HARRY VEENENDAAL

Er is geen (adellijke) vrouw die deugt

Terwijl elke herfst boventallige wilde zwijnen op de Veluwe een genadige jagersdood wordt gegund, houdt Rutte III een laffe palliatieve sedatie van de vrouwelijke adelslijn in stand. Want vrouwelijke adel deugt niet. Of adeldom in essentie in strijd is met artikel 1 Grondwet, laat ik hier terzijde. Feit is dat het welbewust achterstellen van vrouwen in de overerving van een erfelijke titel discriminatoir is. Best dat niet ieder mens gelijk is volgens de adelstand, maar men moet qua geslacht wel gelijk behandeld worden.

Entree: Kajsa Ollongren, minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Ingevolge artikel 8 van de Wet op de adeldom is bij Koninklijk Besluit van 8 november 2002 Alexander Ollongren ingelijfd in de Nederlandse adel met het predicaat jonkheer. Dochter Kajsa voert dientengevolge de titel jonkvrouw. Deze adellijke titel zal niet vanzelfsprekend op de kinderen van minister Ollongren en haar partner overgaan.

Adeldom is bij wet verbonden aan de geslachtsnaam van de vader. Bij scheiding, indien de kinderen aan de moeder worden toegewezen, vervalt het adellijk distinctief onmiddellijk. Mocht een kind op latere leeftijd de naam wijzigen naar die van haar vader, herleeft de titel weer (sluimerend adeldom). Toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Hans Dijkstal (VVD) is met dat besluit bewust de richting van het uitsterven van de (vrouwelijke) adel ingeslagen. Maar dat niet alleen: het kabinet Paars I creëerde een ongelijkheid van de adellijke vrouw in twee opzichten. Niet alleen als tweederangs naast de man. Het kind van een moeder

die een partner heeft van hetzelfde geslacht, is nagenoeg kansloos om een adellijke titel te vererven.

Het vergt geen bijzondere intellectuele exercitie om te constateren dat voornoemde regeling wringt met het non-discriminatiebeginsel uit artikel 1 Grondwet. In deze tijd van normatieve herijking van het vaderlands erfgoed, kan wellicht gezocht worden naar acceptabele rolmodellen onder de negentiende-, twintigste-eeuwse (adellijke) vrouw. Wie weet wordt daarmee het argument van ‘historische praxis’ verzacht ten gunste van openstelling van de overerving langs de vrouwelijke lijn. Neem bijvoorbeeld freule Alexandrine Tinne (1835-1869). Fotograaf, ontdekkingsreiziger en de grote concurrent van David Livingstone om als eerste neus de bronnen van de Nijl te vinden. Of Adolphine Kok (1879-1928), sinds 1903 de eerste Nederlandse vrouwelijke advocaat, die als specialist in het huwelijksvermogensrecht opkwam voor de rechten van diverse adellijke vrouwen. En natuurlijk Kajsa Ollongren.

Ondanks genderneutrale *plee's*, ijskasten vol met quinoa en politiek correct gewauwel, polariseert onze samenleving sneller dan een keiler op de vlucht voor een meute drijfhonden. Moderne adel zou een bescheiden bijdrage kunnen leveren aan een maatschappelijk samenbindend effect. Met artikel 1 Grondwet en Alexandrine Tinne indachtig, pleit ik voor een Tinnewet waarin het overerven van de adellijke titel in de vrouwelijke lijn wordt geregeld. Belangrijk voor ons cultureel erfgoed, belangrijk voor de emancipatie en belangrijk voor een zekere stabiliteit in het land.

ONS VERTAALTEAM STAAT VOOR U KLAAR

Juridisch vertalen, een vak apart!

Van IP-recht tot arbitragerecht en alle juridische deelgebieden er tussenin:
JMS heeft de vertaalspecialist in huis.

Bent u op zoek naar een juridisch vertaalbureau met kennis van zaken? Neem dan vrijblijvend contact met ons op.

Straatbeeld

DOOR / SYLVIA KUIJSTEN BEELD / JORGEN JANSSENS

Een kop koffie drinken zonder dat de teller meteen gaat lopen: dat is het idee achter de billboardcampagne van het Oosterhoutse Rijppaert & Peeters Advocaten. Met de nieuwe merken 'De Zaak Breda' en 'Buro Letselschade' probeert het kantoor in de oude garnizoensstad de naamsbekendheid te vergroten. 'Deze twee labels staan voor wie we zijn,' zegt partner en arbeidsrechtadvocaat

Dick Schreuder (48). 'Toegankelijk en laagdrempelig.' Bij Buro Letselschade adviseert het kantoor over schadeclaims. De Zaak Breda is een soort 'intakecentrum' waar iedereen vrijblijvend kan binnenlopen. Bang voor onduidelijkheid over de nieuwe namen is Schreuder niet. 'In alle uitingen wordt verwezen naar Rijppaert & Peeters Advocaten. De Zaak Breda en Buro Letselschade zijn "slechts" handelsnamen

en dat communiceren we ook.' Tijdens de campagne zijn veertig abri's en bushokjes voorzien van manshoge posters. Tien stuks voor Buro Letselschade, dertig voor De Zaak Breda. 'Bij unieke labels hoort een unieke reclamecampagne, daarom hebben we hiervoor gekozen.' De kosten bedroegen 'enkele duizenden euro's'. Voor dat geld werd het Bredase straatbeeld een week lang beheerst door een 'advocaatje bij de koffie'.

ECHTSCHIEDINGEN ROUVOET BEPLEIT ALTERNATIEVE PROCEDURE

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN

Advocaten in echtscheidingszaken moeten de-escalerend optreden. Het *toernooi-model* staat dat nu soms in de weg. Dat stelt André Rouvoet, voorzitter van het Platform Scheiden zonder Schade.

Kom met concrete actiepunten om schade bij kinderen door echtscheidingen te voorkomen en richt een platform op waarin de belangrijkste organisaties zijn vertegenwoordigd. Met deze opdracht van het vorige kabinet ging oud-politicus André Rouvoet (Christen-Unie) deze zomer aan de slag. De ruim vijfhonderd inzendingen van de *Divorce Challenge* vormden daarbij een onmisbare bron. De belangrijkste spelers uit het veld bundelden hun expertise en ervaring in het Platform Scheiden zonder Schade. Op basis hiervan schreef Rouvoet zijn stuk. ‘Mooi en weerbarstig,’ noemt hij het project. ‘Weerbarstig vanwege de complexiteit en de impact van scheidingen, maar ook vanwege de veelheid van betrokken partijen. Wie je ook spreekt, iedereen heeft er uit eigen omgeving wel verhalen over en vindt er weer iets anders van. Maak daar maar chocola van.’

Een kleine veertig pagina tellend verslag vol met actielijsten is het resultaat. Op 22 februari presenteerde Rouvoet zijn bevindingen aan minister voor Rechtsbescherming Sander Dekker en de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Hugo de Jonge. Rouvoet onderscheidt zes fases. De fase voor de relatie, het begin van het ouderschap, relatieproblemen, uit elkaar, rechtsgang en de fase na de scheiding. Voor de verschillende fases formuleert hij

uitdagingen, actie- en ontwikkelpunten. ‘Als de beslissing eenmaal toch is genomen, rust ouders dan toe om dat zo goed mogelijk te doen en zorg dat het kind in beeld blijft. De brug tussen gemeente, zorg en recht is ongelofelijk belangrijk.’

GEZINSVERTEGENWOORDIGER

Voor advocaten springt één ontwikkelpunt eruit. Rouvoet pleit voor een alternatieve scheidingsprocedure. Deze procedure bij de rechter verloopt via een neutrale gezinsvertegenwoordiger. Dat kan een gezinsadvocaat of mediator zijn. In plaats van verzoek en verweer komt er in de nieuwe procedure één gezamenlijk processtuk dat door de gezinsvertegenwoordiger met eventuele open punten aan de rechter wordt voorgelegd. De gezinsvertegenwoordiger kan de rechter inschakelen voor een snelle beslissing als dat nodig is. De rechter heeft tijd en ruimte om het proces in goede banen te leiden en wordt eventueel bijgestaan door een gedragsdeskundige. Belangen van het kind staan centraal. Uitgangspunt voor dit alternatieve plan is dat een scheidingsprocedure de-escalerend en oplossingsgericht moet zijn, zegt Rouvoet. ‘Aan het huidige toernooi-model kleven nadelen. Op zich kan een scheiding op tegenspraak heel goed lopen. Maar dat je allebei een advocaat inhuurt die helaas in

veel gevallen probeert het gelijk naar zich toe te trekken en de ander te verzwakken in zijn argumentatie, staat onder druk. Daar worden de kinderen gemakkelijk de dupe van.’

De oud-politicus bepleit ook het standaard inzetten van een regierechter die sneller kan ingrijpen, maatwerk kan leveren en moreel besef kan bijbrengen. Daarnaast dienen gesprekken tussen beide ouders en hun advocaten te worden gestimuleerd. Verder moet de positie van de bijzondere curator worden versterkt. En het financieringssysteem voor echtscheidingen dient te worden doorgelicht op perverse prikkels. ‘Betrekt hierbij de puntentoekenning advocatuur (conform de aanbevelingen van de commissie-Van der Meer),’ schrijft Rouvoet in zijn verslag. Met het bedrag van vijf miljoen euro dat het Regeerakkoord 2017-2021 voor echtscheidingen beschikbaar heeft gesteld, kan een begin worden gemaakt met de uitvoering van de acties, stelt Rouvoet. ‘Een “kwantitatieve analyse” moet uitwijzen welk deel naar welke actie gaat.’ Rouvoet adviseert het kabinet een meerjarig uitvoeringsprogramma Scheiden zonder Schade op te richten om sturing te houden op de uitvoering van de plannen. Daar moeten ook maatschappelijke organisaties bij worden betrokken, zoals de deelnemers aan het platform. ‘Een publiek-private samenwerking met partijen met veel kennis, ervaring en creativiteit, zou heel verstandig zijn.’

NIEUWE RICHTLIJNEN VOOR 'BEHOORLIJK ADVOCAAT'

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD

De algemene raad van de Nederlandse orde van advocaten heeft op 14 februari de nieuwe gedragsregels vastgesteld. Die vervangen de vorige set uit 1992.

Tijdsverloop, de wijziging van de Advocatenwet in 2015 en veranderingen in de advocatenpraktijk: het waren allemaal redenen om de gedragsregels 1992 te herijken. De commissie onder voorzitterschap van oud-deken Jan Loorbach presenteerde in juli 2017 een conceptset gedragsregels. Daarop kwam reacties uit een consultatie, van de algemene raad en van het college van afgevaardigden. 'Met deze werkwijze is beoogd tot gedragsregels te komen die een weergave vormen van de anno 2018 binnen de balie levende opvattingen,' aldus de commissie.

Ook voor deze nieuwe gedragsregels geldt dat ze een uitwerking vormen van de wettelijke betamelijkheidsnorm van artikel 46 Advocatenwet. De gedragsregels zijn een richtlijn voor de praktijkuitoefening als 'behoorlijk advocaat'. Maar deze regels vormen niet het tuchtrecht en zijn niet bindend voor advocaten zoals verordeningen van de NOvA dat wel zijn.

Een van de belangrijkste wijzigingen is de regeling rondom vertrou-

welijke communicatie. De term 'confraternele correspondentie' verdwijnt. Advocaten die mededelingen vertrouwelijk willen houden, moeten dat voortaan vooraf kenbaar maken (regel 26). Zo ontstaat een gelijk speelveld met andere rechtshulpverleners. De oude regel paste ook niet bij het huidige burgerlijk procesrecht. Vrijuit praten om een schikking te beproeven, blijft overigens mogelijk.

PROVISIEVERBOD

Het provisieverbod blijft bestaan. Een beloning ontvangen of toekennen voor het aanbrenge van of ontvangen van opdracht past niet bij de privileges die advocaten zijn gegund. Maar, zo maakt regel 2 lid 3 duidelijk: een uitzondering is toegestaan als de advocaat kan aantonen dat hij niet handelt in strijd met de kernwaarden. Er is ruimte voor innovatie, via 'koppelsites' bijvoorbeeld. Maar advocaten mogen zich daarbij niet laten leiden door hun eigen belang of dat van de tussenpersoon. Slechts het belang van de rechtzoekende is leidend.

Nieuw is de zogeheten 'levende' toelichting op de gedragsregels waar de algemene raad voor koos. Als opvattingen in de balie veranderen, dan kan de toelichting in dat geval tussentijds worden aangepast. De algemene raad stelde de nieuwe gedragsregels vast op 14 februari. Op zich is overgangsrecht niet nodig: vanaf publicatie moeten advocaten hun gedragingen afstemmen op de nieuwe regels. Voor de gedragsregel over vertrouwelijke correspondentie geldt dat wat de commissie-Loorbach betreft niet. Communicatie tussen advocaten tot de publicatie van de herijkte gedragsregels was vertrouwelijk. Als er na publicatie in die zaken verder mededelingen zijn gedaan, blijven die ook vertrouwelijk, tenzij de advocaten iets anders afspreken.

De nieuwe gedragsregels zijn integraal opgenomen in dit blad vanaf pagina 65 en in digitale vorm te vinden op advocatenorde.nl.

Algemeen deken Bart van Tongeren spreekt de demonstrerende advocaten toe op het plein voor de Tweede Kamer.

Twee hoorzittingen, een demonstratie en een Kamerdebat hebben nog geen beslissing gebracht over de financiering van de rechtsbijstand. Het gevecht tussen balie en politiek bouwt gestaag op richting de finale eindstrijd later dit jaar.

GEVECHT OM RECHTSBIJSTAND GESTAAG NAAR CLIMAX

DOOR / KEES PIJNAPPELS BEELD / NICOLE ROMIJN

Om de paar jaar trekken advocaten – al dan niet in toga – naar Den Haag om bij het Binnenhof te demonstreren voor de toegang tot het recht. Dat was in 2011 het geval, in 2013 en dit jaar weer. Of driemaal scheepsrecht geldt, moet nog blijken. Feit is dat er zich op 1 februari opnieuw enkele honderden advocaten voor het gebouw van de Tweede Kamer verzamelden. Ze waren gekomen om zowel minister Sander Dekker als de Tweede Kamerfracties in te peperen dat het de balie menens is: het kabinet moet en zal extra geld uittrekken om de sociale advocatuur in de benen te houden. Opvallend detail: niet alleen toevoegingsadvocaten waren van de partij. Ook diverse grote kantoren hadden mensen gestuurd om hun loyaliteit te betuigen. De discussie loopt al jaren, maar kreeg vorig najaar een nieuwe dynamiek met het rapport van de commissie-Van der Meer. Ondanks de expliciete opdracht van de toenmalige bewindsman Van der Steur om binnen de budgettaire kaders te blijven, concludeerde hij dat er jaarlijks € 127 miljoen extra naar de

rechtsbijstand moet. Dat geld is nodig, naast de huidige € 400 miljoen, om advocaten in staat te stellen tegen een redelijke vergoeding rechtzoekenden te ondersteunen.

REGEERAKKOORD

Van der Meer liet daarmee definitief de geest uit de fles. De nieuwbakken minister Sander Dekker schreef de Tweede Kamer onmiddellijk dat het regeerakkoord geen ruimte biedt voor extra middelen, maar dat werkte eerder provocerend dan ontmoedigend. De sociale advocatuur heeft haar gelijk bevestigd gekregen en weet van geen wijken meer. De hoorzitting van eind januari in de Tweede Kamer heeft dat gevoel alleen maar versterkt. Een lange rij van deskundigen uit praktijk en wetenschap beaamde dat het achterstallig onderhoud aan het stelsel alleen is weg te werken met geld. Niet dat dat de enige oplossing is. De druk op het stelsel kan worden verlicht door een betere eerstelijnsopvang van niet-vermogende rechtzoekenden. Echtparen die willen scheiden, zouden niet in alle gevallen langs de rechter moeten – en daarmee langs een advocaat.

De overheid zelf moet de kwaliteit van haar wetgeving verbeteren. Alleen al de Wmo heeft geleid tot een slordige vijfduizend rechtszaken, die het stelsel zwaar belasten. Ook de kwaliteit van de advocatuur kan worden opgekrikt, meende in elk geval de Gelderse rechter Dirk Vergunst. Hij zegt het regelmatig tegen te komen in de rechtszaal: 'We zien dan dat een advocaat bevlogen en gedreven zijn werk doet, maar in kwaliteit hopeloos tekortschiet.' Betere dienstverlening door advocaten kan kostbare procedures vermijden, meent Vergunst, om er meteen aan toe te voegen dat advocaten 'de grootste vredeftichters van het land' zijn. Niettemin is er geen plaats meer voor de eenpitter die thuis zegt te zijn in twaalf verschillende rechtsgebieden, was ook de boodschap van Herman van der Meer.

TE VROEG

Binnen de Tweede Kamer heeft voorts nog zich alleen het merendeel van de oppositie, aangevoerd door SP'er Michiel van Nispen, achter de sociale advocatuur geschaard. De coalitie- ►

Ook de rechters wankelen

De gefinancierde rechtsbijstand is ook onderwerp van gesprek in de Eerste Kamer. Die bereidt zich voor op een debat met de bewindslieden van Justitie en Veiligheid over 'de staat van de rechtsstaat', later dit voorjaar. Reden om daar begin februari over te praten met deskundigen. Algemeen deken Bart van Tongeren probeerde de senatoren te overtuigen van de noodzaak tot extra investeringen. 'De staat miskent de grondwettelijke plicht om te voorzien in de rechtsbijstand voor min- en onvermogens,' aldus Van Tongeren. De sociale advocatuur is volgens hem ten prooi gevallen aan vergrijzing. Zonder maatregelen komen er geen nieuwe, jonge advocaten meer bij. Het toevoegingsstelsel mag dan groot onderhoud nodig hebben, dat geldt zeker ook voor de rechterlijke macht. Diverse rechters staken niet onder stoelen of banken dat de Rechtspraak het werk niet of nauwelijks nog aankan. Volgens vicevoorzitter Kees Sterk van de Rechtspraak staan kwaliteit en onafhankelijkheid van de rechterlijke macht onder druk. Griffierechten zijn te hoog, doorlooptijden te lang en de noodzakelijke innovatie hapert.

Astrid Creutzberg, rechter in Midden-Nederland en lid van de beweging Tegenlicht, illustreerde met welke problemen zij en haar collega's kampen als gevolg van onderbezetting en overbelasting. 'De werkdruk is heel hoog. Zo'n tien jaar geleden keek je ervan op als iemand een burn-out had, maar nu lijkt het soms een ingecalculeerd bedrijfsrisico. De geplande tijd voor zaken is geregeld niet in evenwicht met wat er nodig is om ze verantwoord af te doen; veel collega's voelen zich inmiddels meer een beslismachine dan een rechter.'

Creutzberg gaf enkele voorbeelden uit de praktijk. 'Twintig minuten voor de behandeling van de uithuisplaatsing van een kind is geen uitzondering. Werkelijke controle van bewindvoerders is gewenst, maar niet goed mogelijk. En een klein halfuurtje voor een ernstige mishandeling, waarbij ook aandacht nodig is voor het slachtoffer, is echt te weinig. Het komt voor dat bij gebrek aan ruimte op een meervoudige zitting strafzaken enkelvoudig worden gepland waar meervoudige afdoening passender was. En dan nog zijn zaken vaak te oud en is het effect van bestraffing weg. Ook civiele zittingen worden vaak op onaanvaardbaar lange termijn gepland.'

partijen en D66 houden hun kruik nog droog. Zowel CDA als VVD vond de demonstratie nog te vroeg. Zij willen wachten op de bevindingen van minister Dekker die een halfjaar heeft uitgetrokken om met alle betrokken partijen te zoeken naar oplossingen, die wel het stelsel verbeteren maar geen extra geld vergen. Dat gezamenlijke plan van aanpak wordt 'rond de zomer' verwacht. Dekker maakte in het debatje aansluitend op de demonstratie wel duidelijk dat hij geen extra geld op de plank heeft liggen voor de sociale advocatuur en niet van plan is om dat weg te halen bij politie of rechterlijke macht.

Volgens Dekker moet het stelsel helemaal op de schop. 'Ik denk dat de oplossing niet ligt in het draaien aan de knopjes van het huidige systeem, maar in het fundamenteeler tegen het licht houden van het huidige systeem zelf.' Allereerst wil hij kijken hoe de zogeheten instroom kan

worden beperkt, zodat er uiteindelijk minder zaken voor de rechter komen. Verschuiving naar de eerste lijn – het domein van het Juridische Loket – en de inzet van – goedkopere – paralegals is een andere mogelijkheid. Verder vindt hij dat de grote kantoren aan de Zuidas zich ook best mogen toeleggen op pro-Deowerk, net zoals dat bij voorbeeld in de Verenigde Staten gebeurt.

Dekker zei de Kamer eerst en vooral 'het chagrijn' uit de discussie te willen halen, onder meer ontstaan door 'domme uitspraken' van ambtsvoorganger Fred Teeven. 'Hoe zorgen we weer voor vertrouwen tussen het Binnenhof, het ministerie van Justitie en het veld, de sociale advocatuur? Ik denk dat het heel veel kopjes koffie drinken wordt.'

NIEUW BLOED

Al met al gaat het nog minimaal een halfjaar duren voordat er überhaupt

iets verandert aan de gefinancierde rechtsbijstand. Veel te lang in de ogen van zowel belangenorganisaties als oppositie. NOVA-bestuurder Bernard de Leest waarschuwde de Kamer tijdens de hoorzitting dat het vijf voor twaalf is. De instroom van

'De rek is eruit. Er komt een moment dat het ophoudt'

nieuw bloed in de sociale advocatuur is zo goed als helemaal stilgevallen. Zonder betere beloning komt die niet op gang, verzekerde hij. Reinier Feiner van de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland ging nog een stapje verder en dreigde ronduit met een staking. 'De rek is eruit. Er komt een moment dat het ophoudt. Dan zult u zien wat het betekent voor de Rechtspraak en het OM als advocaten een week lang hun werk neerleggen. Ik waarschuw u. Op enig moment is het klaar.' ■

**Ervaren advocaat
Ondernemingsrecht.**

Voor ons servicegebied ondernemen zijn we op zoek naar een commerciële procestijger. Het gaat om een gevorderd advocaat: met 6 tot 9 jaar werkervaring in het gespecialiseerde ondernemingsrecht.

Profiel

- ▶ 6 tot 9 jaar ervaring als advocaat in het gespecialiseerde ondernemingsrecht
- ▶ Bij voorkeur heb je je Grotius-diploma Financiering & Zekerheden of Effectenrecht op zak
- ▶ Je beschikt over uitstekende juridische probleemanalyse en oordeelsvorming
- ▶ Je bent ondernemend, creatief en commercieel
- ▶ Accuraat, kritisch, gedreven, met doorzettingsvermogen

Solliciteren.

Mail je CV met begeleidend schrijven naar Erik Jansen (teamleider) via hr@pvdb.nl. Voor inhoudelijke vragen kun je hem bereiken op 024-381 08 45.

www.poelmannvandenbroek.nl

Hotel Villa Waldkönigin

Exclusiviteit en charme vlakbij de Stelvio in Italië.

Een boutique hotel in de puurste vorm. Wellness, vergaderruimten (op aanvraag), sporten en vooral genieten van de heerlijke adembenemende culinaire maaltijden.

Wij vinden het belangrijk dat u zich thuis voelt bij ons. We doen er met ons team alles aan om het naar uw zin te maken.

Boek bij ons uw zakenreis of vakantie voor een onvergetelijke tijd!

Hotel Villa Waldkönigin

www.waldkoenigin.com

◀ Patek
Philippe
Calatrava

◀ Rolex
DateJust
automaat

◀ Cartier
Tank
18K

INKOOP & VERKOOP

VAN GEBRUIKTE HORLOGES
o.a. Rolex, Cartier, Breitling,
IWC, Omega, Chopard en
Patek Philippe

Spiegelgracht 12
AMSTERDAM

Ma t/m vr 10:00 - 17:00 uur
Tel: 020 - 422 10 15

spiegelgrachtjuweliers.nl

In vaste dienst, toch onafhankelijk

DOOR / ERIK JAN BOLSIUS BEELD / JIRI BÜLLER

Saida Nhass (42) heeft een lastige rol, als advocaat in dienstbetrekking bij vermogensbeheerder Robein. Een organisatie in ontbinding, een *closed book*.

Het kantoor van Saida Nhass ligt tegenover het werkpaais van de koning, aan het Noordeinde in Den Haag. Tijdens een wandeling door de achterliggende tuinen vertelt ze over haar ietwat grillige carrièreverloop. 'Ik had een actieve studententijd, was onder andere voorzitter van een studievereniging en richtte een pleitgenootschap op. Via de vereniging deed ik contacten op bij een groot Zuidaskantoor, maar ik zag het niet zitten om de hele dag adviezen te schrijven. Ik wilde pleiten, was al jong geïnspireerd door de Amerikaanse advocatenserie *Matlock*. Dat speelde ik altijd na met mijn zussen, de een was verdachte, de ander rechter en ik was de advocaat.' Ze ging niet aan de slag op de Zuidas, maar stuurde een open sollicitatie naar een Nederlandse *Matlock*, een

klein kantoor waar ze wel kon pleiten. Geen goede keuze voor haar, er voer ze al snel. 'Het strafrecht is een ruwe wereld, maar ik ben niet ruig genoeg. Ik herinner me een familiezaak waarin de vrouw die ik bijstond geen omgang wilde toestaan tussen haar ex en hun kind. Ik zei, namens haar, dat haar ex in de drugscene zat. Tijdens een schorsing van de zitting ging de wederpartij dreigend boven me hangen. Met mij zou hij nog wel afrekenen. Ik ben onder escorte naar mijn auto gebracht. Ik voelde me erg bedreigd. Achteraf gezien niet handig dat ik dat gezegd had.' Nhass vertrok bij dat kleine kantoor, rondde haar opleiding af met een buitenpatroon en werkte tot het behalen van haar stageverklaring als zelfstandig advocaat in het straf-, familie-, en sociaalzekerheidsrecht.

Dat ze ging studeren, werd haar van huis uit meegegeven. Ze werd gedruild, zoals ze het zelf noemt, door haar vader. 'Hij had Marokko verlaten om zijn kinderen in Nederland een betere toekomst te geven. Ik was twee maanden oud toen ik naar Nederland kwam, hij begon in de fabriek, en werd later benoemd tot imam. Daar had hij in Marokko voor gestudeerd. Ik lijk op hem, je moest hem bijvoorbeeld ook niet uitdagen over zijn kennis. Als ik het zeker weet, ben ik erg overtuigd van mijn gelijk.' Nhass is islamitisch opgevoed en heeft veel aan haar geloof, vertelt ze. Hoewel ze praktiserend moslim is, draagt ze geen hoofddoek. 'Dat drukte mijn vader me op het hart. Als ik met mijn hoofddoek de aandacht zou trekken, moest ik hem juist niet omdoen. Zo liberaal was hij wel. Het zou denk ik mijn carrière in de weg zitten. Ik zie dat verschillende vriendinnen om die reden beslisten hun hoofddoek af te doen.'

Saida Nhass

2014-heden	Advocaat en manager juridische zaken en <i>compliance</i> Robein
2013-2014	Advocaat SRK
2011-2013	Sr. Legal counsel ING
2008-2011	Sr. Legal counsel ASR
2006-2008	Jurist Deloitte
2001-2006	Advocatuur (De Leon, vanaf 2004 als zelfstandige) <i>Getrouwd, twee kinderen</i>

CRISIS

Sinds drie jaar werkt Nhass bij vermogensbeheerder Robein. Daarvoor werkte ze als bedrijfsjurist, onder meer bij Deloitte en Fortis. 'Ik moest mijn eigen weg zoeken in de juridische wereld.' De keuze voor de financiële sector viel midden in de financiële crisis. Er werd flink bezuinigd, dus wisselde Nhass een

‘Ik kan er slecht tegen als collega’s hun eigen straatje schoonvegen’

aantal keer van baan. Ze is kritisch, neemt geen blad voor de mond. ‘Ik kan er slecht tegen als collega’s hun eigen straatje schoonvegen. Ik ben iemand die de verantwoordelijkheid neemt. Jos Baeten, de CEO van ASR, inspireerde me daar ooit in, toen hij de medewerkers toesprak met de boodschap: sta ook voor je fouten. Een belangrijke les.’ In haar vorige functie, bij rechtsbijstandverzekeraar SRK, werd ze weer advocaat. Die positie wilde ze bij de overstap naar haar huidige werkgever Robein graag vasthouden. ‘Ik kan de organisatie nu ook in rechte vertegenwoordigen, maar belangrijker nog, ik kan terugvallen op de opleidingsvereisten. Als bedrijfsjurist kwam ik niet aan die twintig uur opleiding toe, omdat er niet voldoende opleidingsbudget was. Als advocaat moet dat echt, dus op deze manier blijf ik sowieso werken aan mijn eigen ontwikkeling.’ Een nadeel van haar rol als eenpitter in een grotere organisatie is dat ze niet goed inhoudelijk kan overleggen met collega’s. ‘Daarom ben ik lid van

het Nederlands Genootschap van Bedrijfsjuristen en het Verbond van Verzekeraars. Zo blijf ik up-to-date.’ Ook bij Robein zal Nhass haar pensioen niet halen, want de organisatie sluit de boeken binnen een paar jaar, als ze niet voor die tijd worden overgenomen. ‘We zijn een *closed book*, er worden geen nieuwe producten meer ontwikkeld, terwijl dat in eerste instantie wel als mogelijkheid werd gezien, denk aan banksparen. Ik zit nu dus in een dode organisatie.’ Als advocaat in dienstbetrekking of *compliance officer* moet je stevig in je schoenen staan, omdat je vaak de enige bent met een onafhankelijke positie in het bedrijf. Dat is Nhass naar eigen zeggen wel toevertrouwd, mede door haar ervaring in de sociale advocatuur. Strijdbaar: ‘Laatst nog heb ik geweigerd een antwoord op een klachtbrief van een klant te ondertekenen, omdat ik daar niet achter stond. Daar is mijn leidinggevende misschien niet blij mee, maar ik ben *dominus litis*. Dus als ik een issue heb, bepaal ik zelf hoe ik dat

aanpak. Daarin kan het best botsen. Ik ben misschien te koppig, maar ik laat me niet intimideren.’ Inhoudelijk heeft ze een interessante baan, vindt ze. De nieuwe Europese privacyverordening heeft grote impact, haar *compliance*-rol wordt steeds belangrijker. Mooi werk, ook voor een advocaat, ze kan het iedereen aanraden. Nhass wil graag haar kennis overdragen en werkt aan de opbouw van een eigen praktijk, onder andere als trainer in haar onderwerpen, de AVG en anti-witwasregels. ‘Bij Robein blijf ik advocaat tot de organisatie ophoudt te bestaan, intussen bouw ik aan iets nieuws. Ik word zelfstandig advocaat, interimmer en trainer.’ Met uitzicht op het Koninklijk Paleis vertelt Nhass dat ze de weg omhoog weer heeft gevonden. ‘Ik ben hartstikke trots op mijn werkervaring, die is heel veelzijdig.’ Ze heeft veel plezier in het lesgeven. ‘Ik kan mensen boeien met voorbeelden uit de praktijk, mooi om te zien hoe ze dan geïnteresseerd raken.’

Hoogleraar Diana de Wolff hield deze maand haar oratie *Het belang van een goede rechtsbedeling*. Een interview over de kloof tussen rechtzoekenden en overheid, verwachtingsmanagement en de robotrechter.

‘DE BALIE TELT BIJNA ACHTTTIEN- DUIZEND GEWETENS’

DOOR / SABINE DROOGLEEVER FORTUYN
BEELD / RONALD BROKKE

‘Ik denk dat veel mensen de weg zijn kwijtgeraakt in de overheidsbureaucratie en onvoldoende tot hun recht komen,’ zegt bijzonder hoogleraar advocatuur Diana de Wolff (58). ‘Er is heel wat uitval ontstaan onder toevoegingsgerechtigden omdat 196 euro voor een eigen bijdrage voor veel mensen echt veel geld is.’ De sociale rechtshulp staat onder druk. Op de eerste dag van deze maand protesteerden advocaten bij de Tweede Kamer tegen de lage vergoedingen voor toevoegingszaken. Dat de nood hoog is, staat vast, onderschrijft De Wolff. Zij wijst er ook op dat hoge drempels de toegang tot het recht belemmeren. ‘Niet

alleen de eigen bijdrage vormt een obstakel. Voor veel problemen worden advocaten niet meer toegevoegd. Het belang moet minimaal 500 euro zijn, voor veel mensen een vermogen. Ik zou willen dat mensen met een combinatie van financiële, juridische en sociale problemen, ergens terecht kunnen voor goede hulp, inclusief rechtshulp, zonder de belemmering van de eigen bijdrage. Het huidige systeem zorgt voor afhakers in de samenleving, die gewoon niet meer geloven dat de overheid er voor hen is. Dat vind ik zorgelijk.’ Begin februari sprak De Wolff haar oratie *Het belang van een goede rechtsbedeling* uit. ‘De context waarbinnen advocaten aan de kernwaarden in-

vulling geven, verandert keer op keer, maar het doel niet. Dat is de goede rechtsbedeling.’ De Wolff volgde vorig jaar april Britta Böhler op als bijzonder hoogleraar advocatuur binnen het Amsterdam Center on the Legal Professions (ACLP) van de Universiteit van Amsterdam. Voelt ze zich het geweten van de advocatuur? ‘Dat is een beetje heel pretentius. Voortbouwend op de traditie heb ik wel de keuze gemaakt om me met beroepsethiek bezig te houden, en daar word ik nu ook op aangesproken. Maar ik geloof in bijna achttienduizend gewetens binnen de balie. Advocaten moeten gewetensvol hun werk doen, hun aanpak verantwoorden en zich hou- ▶

den aan de normen van het vak. Tegelijkertijd weet ik ook hoe ingewikkeld de praktijk kan zijn. En hoe je soms een beslissing neemt waarvan je later denkt: was dit nou verstandig?’

OPTIMISME

Rechtzoekenden weten vaak niet wat ze van hun advocaat mogen verwachten, zegt De Wolff in haar oratie. Wat kunnen advocaten doen om deze verwachtingen te managen? ‘In mijn oratie kom ik niet met een spoorboekje van: zo moet het. Maar wat ik

gaat kosten en wat alternatieven zijn voor procederen.’

Als ander punt van verwarring noemt De Wolff het feit dat cliënten vaak te optimistisch zijn over hun situatie. ‘Het zit in de mens om eerder optimistisch dan pessimistisch te zijn. Daar zal Darwin wel een verklaring voor hebben. Een cliënt die hoort dat iets verdedigbaar is, denkt de zaak te gaan winnen. Terwijl hij eigenlijk de conclusie moet trekken dat hij het beter maar niet kan doen. Een advocaat moet zijn cliënt ook tegen zichzelf in

bescherming nemen, zeker de incidentele rechtzoekende, en heel duidelijk zijn in de communicatie met cliënten.’ Zelf heeft De Wolff als advocaat de gewoon-

te haar oordeel over de kansen van een zaak op te schorten tot ze een beeld heeft van de beleving van de wederpartij, vertelt ze. Ze belt met de

advocaat van de andere partij, of leest brieven waarin de standpunten van de andere partij naar voren komen. ‘Dat is die onafhankelijkheid die je hebt ten opzichte van je cliënt. Dat je niet helemaal meegaat in zijn of haar verhaal. Je hebt de verplichting goed te onderzoeken waar jouw cliënt op uit kan komen en hem of haar zo reëel mogelijk te adviseren.’

INCIDENTELE RECHTZOEKENDE

De publieke opinie, zo lijkt het, is in toenemende mate kritisch over advocaten en de manier waarop zij cliënten bijstaan, betoogt De Wolff in haar rede. ‘Ik hoor, zeker sinds mijn benoeming vorig jaar, veel kritiek op advocaten en de manier waarop zij cliënten bijstaan.’ Advocaten worden gezien als duur en als onnodig polariserend. De Wolff: ‘Niet onterecht. Er is, ook onder advocaten, een onderhuids gevoel van: veel advocaten zijn vakinhoudelijk goed,

‘Procedures brengen vooral slapeloze nachten, zeker voor de incidentele rechtzoekende’

vaak zie, ook bij het hof van discipline, dat advocaten niet goed vastleggen wat de kansen, verwachtingen en risico's zijn. Wat de procedure

Verschillende rolbenaderingen

In haar oratie verwijst De Wolff naar vier archetypen van advocaten, geïnspireerd door de rijke Angelsaksische literatuur over beroepsethiek van advocaten. Ze noemt ‘de wolf’, ‘de conciërge’, ‘de verbinder’ en de ‘actievoerder’. Advocaten kunnen, door zich bewust te zijn van hun roloppvatting, zichzelf duidelijker neerzetten en cliënten beter adviseren over verschillende opties en de kansen en kosten, volgens De Wolff.

De wolf ‘is de advocaat die zich krachtig, als een roofdier vastbijt in de zaak van de cliënt, en diens belangen eenzijdig dient, ongeacht de gevolgen voor derden’. Deze advocaat staat moreel neutraal tegenover de doelen van de cliënt, ook als deze maatschappelijk ongewenst zijn.

De conciërge ‘kent alle kamers en de geschiedenis en alle renovaties van het gebouw van het recht. Hij/zij weet waar de gebreken zitten en weet van alle ruimtes wat de functie is’. Deze advocaat zal cliënten proberen af te houden van gedrag dat misschien wel rechtmatig is, maar niet rechtvaardig. De verbinder streeft naar duurzame oplossingen die de relaties van de cliënt zo min mogelijk schade toebrengen.

De actievoerder is uit op een verandering van het recht, bijvoorbeeld door de rechter ervan te overtuigen verouderde of ondoordachte regelingen buiten werking te stellen.

Welke rolbenadering past het meest bij Diana de Wolff als advocaat? ‘Ik schik zaken bij voorkeur op zo’n manier dat partijen snel verder kunnen met hun leven of met hun bedrijf. Maar het hangt ook van de context af. Soms zul je, bijvoorbeeld omdat je tegenover een machtige wederpartij staat die alles uit de kast haalt, flink tegengas moeten geven. In het strafrecht bijvoorbeeld ligt de rol van de wolf voor de hand, hoewel herstelrecht steeds meer aandacht krijgt. Soms, bijvoorbeeld door de invoering van de Wet werk en zekerheid (Wwz) rijzen rechtsvragen die in het belang van de rechtsontwikkeling zelfs tot en met de Hoge Raad uitgeprocedeerd moeten worden. De politiek heeft er verder een handje van om regels te maken die niet voldoen aan fundamentele principes van wetgeving. Dan is het goed dat er advocaten zijn die daartegen ageren.’

Over Diana de Wolff

De Wolff is opgegroeid in Soest. Haar beide ouders waren makelaar, met kantoor aan huis. Na haar rechtenstudie begon ze in 1983 als sociaal advocaat in een Arnhemse rechtshulppraktijk.

Na tien jaar als advocaat werkzaam te zijn geweest, maakte ze een uitstap naar de Tweede Kamerfractie van GroenLinks, waar ze als beleidsmedewerker op het gebied van sociale zaken en werkgelegenheid werkte. Daarbij werkte ze een dag in de week aan haar proefschrift over de arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd. Vijf jaar later keerde ze weer terug naar de advocatuur, als arbeidsrechtadvocaat bij Stadhouders Advocaten in Utrecht. Bij dit kantoor werkt ze nog steeds. Daarnaast is ze raadsheerplaatsvervanger bij het gerechtshof Den Bosch. Voor GroenLinks bleef ze actief. Tussen 1999 en 2007 was ze lid van de Eerste Kamer en woordvoerder justitie en sociale zaken en werkgelegenheid. De Wolff was tussen 2008 en 2013 lid van de algemene raad van de Nederlandse orde van advocaten. Vanaf 2015 was De Wolff advocaat-lid van het hof van discipline. Deze functie heeft ze eind 2017 neergelegd. 'Als hoogleraar moet ik vrij zijn om commentaar te geven op de ontwikkeling van het tucht- en gedragsrecht. Dan moet ik niet zelf deel uitmaken van het tuchtcollege.'

zelfs uitstekend, maar is procederen nog wel van deze tijd? Procedures duren lang, kosten veel geld en de uitkomst is onzeker. Mensen willen snel een duidelijke oplossing voor hun probleem. Procedures brengen vooral slapeloze nachten, zeker voor de incidentele rechtzoekende.'

Tegelijkertijd kunnen procedures waardevol zijn, omdat ze maatschappelijke ontwikkelingen in recht kunnen vertalen, zegt De Wolff. 'Rechtszaken kunnen, omgekeerd, bijdragen aan een maatschappelijk debat, denk aan de aangifte van Bénédicte Ficq tegen de tabaksindustrie. Procederen kan daarnaast soms kansloos lijken, maar toch van belang zijn voor de rechtzoekende zelf.' De Wolff noemt de promotie van Tamara Butter, vorige maand, waarbij zij in de promotiecommissie zat. Butter onderzocht de drijfveren van asieladvocaten om procedures aan te spannen die niet kansrijk zijn. 'Dan krijg je een hele waaier aan antwoorden.

Ook in de trant van: ik heb het maar gedaan, want mijn cliënt stond op de wachtlijst voor een operatie die hij in het land van herkomst vast niet kan krijgen. Een opportunistische reden om een cliënt langer in Nederland te houden, maar tegelijkertijd kun je je voorstellen dat je als asieladvocaat denkt: op deze manier kan ik in elk geval nog iets betekenen voor mijn cliënt.'

BIG DATA

Technologische innovaties veranderen de juridische beroepen in sneltreinvaart, denk aan de robotrechter, die volgens sommigen rond 2030 rechtspreekt. Volgens de hoogleraar is het gebruik van big data en de werking van algoritmen in de juridische wereld een kwestie waarover een publiek debat moet worden gevoerd, waarin de juridische beroepsgroepen het voortouw moeten nemen. 'De uitleg en toepassing van de wet mogen in een democratische rechtsstaat

geen commerciële business worden. Kijk naar het e-Court. Daar wordt winst gemaakt door automatisch zogenaamde vonnissen te genereren in concurrentie met de rechtspraak.' Rechtspraak, benadrukt De Wolff, is een klassieke overheidstaak. 'Het recht op een eerlijk proces veronderstelt een overheidsrechter die onafhankelijk is en niet door winstmotieven wordt gedreven.' Niettemin kan kunstmatige intelligentie juridische professionals ook helpen, zegt De Wolff. 'Denk eens aan de ontwikkeling van het Europese recht, dat wordt langzamerhand zo complex, dat we met oude, ambachtelijke wijze van informatie vergaren en analyseren tekortschieten. Naarmate de algoritmen intelligenter worden, krijg je meer en beter bruikbare informatie. Maar ik blijf vinden dat uiteindelijk mensen van vlees en bloed met empathie en gevoel voor rechtvaardigheid een zaak moeten beslissen.' ■

SAVE THE DATE

EEUWCONGRES 1918-2018

Het Advocatenblad
bestaat honderd jaar!

Op 25 september vieren
we de advocatuur.

Locatie: Spant! in Bussum.

Reserveer deze dag in uw agenda!

TER ZITTING

Dun bewijs

DOOR / LARS KUIPERS

Heeft de Amsterdamse kamerverhuurster zich versproken over een onderzoek naar mensenhandel?

Mevrouw V. slaakt een hoorbare zucht. De meervoudige kamer in Amsterdam buigt zich over de vraag of ze zich heeft versproken over een lopend politieonderzoek naar mensenhandel tegenover een van de prostituees die bij haar een kamer huurden.

Dat onderzoek richtte zich op de vriend van de Hongaarse mevrouw F. Daarvoor vroeg de Amsterdamse politie bij V. gegevens op over F. Toen de politie haar later zelf sprak, vroeg F. wat er aan de hand was omdat haar gegevens waren opgevraagd bij de kamerverhuurder. De voorzitter pakt het dossier erbij en leest voor uit twee verklaringen van F., de laatste afgelegd bij de rechter-commissaris. 'V. kwam op mijn kamer en vroeg of ik problemen had, omdat de politie gegevens had opgevraagd.'

'Dat verbaast me,' zegt V. 'We hebben in het verleden tientallen van dit soort vorderingen gehad. Ik weet dat we dat niet mogen doorvertellen en dat doe ik dus ook niet.'

'Het gaat hier om de vriend van een van haar huursters die we vervolgen,' zegt de officier van justitie. 'En je wilt niet dat hij weet dat de politie onderzoek naar hem doet. Toch is dat precies wat hier is gebeurd.' Hij houdt het op een verspreking, gemaakt in een nazorg-gesprek tussen huurder en verhuurder; het soort gesprekken dat kamerverhuurders moeten houden als onderdeel van hun zorgplicht voor de meisjes. Hij eist 3.000 euro boete voor het bedrijf en een werkstraf van veertig uur voor V.; als hij had gedacht dat V. bewust het politieonderzoek wilde frustreren, zegt hij, was hij veel hoger gaan zitten.

'De enkele verklaring van F. is niet voldoende,' zegt advocaat Dennis Wolters. 'De stelling van de officier is dat mijn cliënten het wel moeten hebben gedaan, maar dat gaat mij te ver. Het kan best zijn dat het een derde is geweest. De politie weet van die vordering en misschien de gemeente ook wel.'

'Bovendien,' zegt Wolters, 'welk belang hebben zijn cliënten erbij om over politieonderzoeken te praten met de kamerverhuursters? Ze lopen enkel het risico dat hun exploitatievergunning wordt ingetrokken.' Wat hem betreft kan er maar een uitkomst zijn: vrijspraak.

Mevrouw V. krijgt het laatste woord. 'Ik ben heel boos,' zegt ze.

'En ik ben mijn vertrouwen kwijt in de politie.'

Of dat vertrouwen ooit terugkomt? Misschien dat de uitspraak helpt. Die is kort maar krachtig: alleen de verklaring van mevrouw F. is niet genoeg, V. en haar bedrijf worden vrijgesproken.

 Meer weten? Lees de uitgebreide versie op advocatenblad.nl, rubriek Ter Zitting.

AGENDA

VMR ACTUALITEITENDAG 2018

Tijdens de VMR Actualiteitendag praten dertien deskundigen u in een dagvullend programma bij over de actuele ontwikkelingen in wetgeving en jurisprudentie op het gebied van milieu-, water- en natuurbeschermingsrecht. Sprekers zijn onder anderen bestuursrechtadvocaten Tijn Kortmann (Stibbe) en Marieke Kaajan (ENVIR Advocaten).

Datum: 22 maart.

Locatie: Utrecht.

Ga naar milieurecht.nl voor meer informatie.

PIV JAARCONFERENTIE 2018

Stichting Personenschade Instituut van Verzekeraars (PIV) organiseert jaarlijks de PIV Jaarconferentie, ditmaal met het thema 'Evolutie of Revolutie?'. Aan bod komen onder andere de automatisering en rol van kunstmatige intelligentie in de afwikkeling van letselschade. Ook wordt uitgebreid stilgestaan bij klantgerichtheid en goede dienstverlening voor grote groepen slachtoffers.

Datum: 23 maart.

Locatie: Orpheus, Apeldoorn.

Ga naar pivjaarconferentie.nl voor meer informatie.

SYMPOSIUM LEVENSLANG

Wat is humaan aan een levenslange gevangenisstraf? Wanneer is vergelding voorbij? Wat is het standpunt van de Hoge Raad en spoort dit met 'Europa'? Waaraan hebben slachtoffers behoefte? En: hoe kunnen daders veilig terugkeren in de samenleving? Dit en meer vragen komen aan bod bij het Symposium Levenslang.

Datum: 6 april.

Locatie: Harmoniecomplex, Groningen.

Ga naar rug.nl voor meer informatie.

 Meer agendanieuws vindt u op advocatenblad.nl/agenda.

ALTIJD ZICHTBAAR OP SOCIAL MEDIA

DOOR / NATHALIE DE GRAAF
BEELD / ERIK VAN DER BURGT

Ze bloggen, vloggen en posten de één na de andere foto. 'Social media tigers' in de advocatuur. Wat levert het ze op? Is er een keerzijde? Vier advocaten over hun virtuele bestaan. 'We gaan met onze tijd mee.'

Vandaag weer een nieuwe vlog! Het gaat dit keer over het vonnis dat ik zojuist binnen heb gekregen van de rechtbank. Ik ga het even lezen en vertel jullie zo wat er in staat. Hopelijk goed nieuws!' In beeld is advocate Marcia Geerts van Advocatenkantoor Geerts in Oirschot. Sinds kort is ze actief aan het vloggen. Het kantoor heeft een eigen YouTube-kanaal en de vlogs zijn inmiddels opgepikt door *De Ondernemer*. Niet alleen is Marcia actief op YouTube, ook op Facebook, Instagram, Twitter en LinkedIn is ze met haar kantoor te vinden. 'Social media zijn hét middel van nu om mensen te bereiken en om je boodschap over te brengen,' zegt

ze. 'Het is niet meer van deze tijd om in een statig pand met hoogpolig tapijt te wachten tot de klanten naar je toekomen. We leven in een snelle, moderne wereld en daar hoort vloggen ook bij.'

Ook Mariëlle Boezelman en Judith de Boer van Hertoghs advocaten zijn actief op sociale media. Precies vijf jaar geleden richtten ze vaklunch.nl op, een online platform waar ze wekelijks ontwikkelingen en ideeën uit hun praktijk delen met juridisch Nederland. Het platform bestaat bij de gratie van social media en ze werken dan ook consequent met LinkedIn, Twitter, Facebook en een app die te downloaden is. Mariëlle: 'Het idee ontstond naar aanleiding

van een workshop over social media, waar het thema "zichtbaarheid in de markt" centraal stond. Er waren destijds nog nauwelijks blogs voor en door advocaten, dus het was vernieuwend. Het voordeel van een blog is dat actualiteiten en ideeën kunnen worden verspreid op het moment dat het nog actueel is. Dat is een meerwaarde ten opzichte van tijdschriften met vakliteratuur. De vele reacties op onze blogs van advocaten, het Openbaar Ministerie, de Belastingdienst, de rechterlijke macht en (nieuwe) cliënten bewijzen ook wel dat het ons als advocaten zichtbaar maakt. Hoewel vaklunch.nl als een soort online vaktechnisch overleg met name gelezen wordt door vakgenoten, weten

JUDITH DE BOER & MARIËLLE BOEZELMAN

cliënten ons inmiddels ook te vinden via vaklunch.nl.’

MEERWAARDE

De advocatuur en sociale media: anno 2018 is het nog geen vanzelfsprekende combi. Met name de wat oudere, gevestigde advocaat is doorgaans wat terughoudend als het op social media aankomt. Leonie van der Grinten, advocaat bij De Rooij & Van Wijk Advocaten en ook bekend als fervent blogster Meester Leonie, weet wel hoe dat komt. ‘Ik draai zelf pas vier jaar mee, maar ik denk dat je vroeger als advocaat veel meer achterover kon leunen. Dat het werk vanzelf naar je toe kwam. Tegenwoordig is er meer concurrentie en weten

potentiële cliënten – door de komst van internet en social media – de weg naar de verschillende kantoren beter te vinden. Anno 2018 is het dus van belang om als advocaat zichtbaar te zijn en je te onderscheiden. Veel advocaten willen wel, maar weten niet waar te beginnen. Ik krijg vaak positieve reacties op mijn blogs van collega’s. Hoe begin je zo’n FB-pagina, vragen ze dan. En: hoe vaak moet je iets posten? Daarnaast wordt er gedacht dat het enorm veel tijd kost. Doordat je geen directe conversie hebt, je krijgt niet opeens enorm veel meer cliënten, beginnen veel advocaten er niet aan. En dat is zonde, want het levert je wel degelijk iets op.’ Leonie begon, net zoals de dames

van Vaklunch, vijf jaar geleden met bloggen. Het leek haar vooral léúk, omdat ze van schrijven houdt. Ze had niet gedacht dat het haar zóveel zou brengen. Leonie: ‘Op feestjes kreeg ik dezelfde vragen die elke strafrechtadvocaat krijgt. Hoe kun je iemand verdedigen die iets strafbaars gedaan heeft, bijvoorbeeld. Ik dacht: waarom ga ik hier niet over bloggen? Dan kan ik antwoord geven op vragen die mensen hebben en zeggen: volg me maar. Dat is een stuk makkelijker. Het begon dus puur omdat ik er plezier in had om het te doen. Al snel kreeg ik aanvragen van studieverenigingen. Of ik lezingen wilde komen geven over bepaalde onderwerpen. Van daaruit kwam het ►

dagvoorzitterschap en het spreken op grote evenementen. Inmiddels is dat een bron van inkomsten geworden en heb ik – naast mijn vier dagen in loondienst – één dag in de week vrijgemaakt voor dit soort activiteiten, als meester Leonie.’

Hoewel het bloggen voor de dames van Vaklunch aanvankelijk als een online vaktechnisch overleg met vakgenoten begon, halen ook zij veel meer uit hun zichtbaarheid. ‘Social media *zijn* een goede manier om ons zakelijke netwerk uit te breiden,’ legt Mariëlle uit. ‘Daar zitten potentiële doorverwijzers tussen, potentiële cliënten of zelfs potentiële collega’s.’ Zij denkt dat de advocaten die niet actief zijn op social media er mogelijk geen meerwaarde in zien. ‘Het idee dat je kennis die je normaal gesproken verkoopt via social media “gratis” deelt zou daarin een rol kunnen spelen. Wij geloven echter

‘Het is niet van deze tijd om in een statig pand te wachten tot klanten naar je toekomen’

dat het hebben van kennis niet meer de meerwaarde is van een advocaat. Via de computer kun je tegenwoordig namelijk ook heel veel juridische kennis opdoen. De meerwaarde van een advocaat zit ’m juist in de toepassing van kennis op de specifieke zaak. Kennis wordt dan gebruikt als een *tool* om een zo goed mogelijk resultaat voor de cliënt te behalen. Om dat te doen moet je je cliënt – een bedrijf of een persoon – goed leren kennen om de beste strategie voor hem of haar te bepalen. Het delen van “gratis” kennis via social media is wat ons betreft dus juist een goede manier om meer naamsbekendheid voor ons kantoor te creëren.’

GEDRAGSREGELS

Goed, social media dus. Maar waar hebben we het dan eigenlijk over? De meest gangbare kanalen zijn Facebook, Twitter en Instagram.

Daarnaast is er LinkedIn, een zakelijk kanaal. En YouTube, om online video’s te delen, zoals de dames van Advocatenkantoor Geerts doen. Wat deel je waar en hoe vaak?

Marcia Geerts is zoals gezegd op alle kanalen actief. ‘Je bereikt een breder publiek en komt in contact met mensen die je normaal gesproken niet tegenkomt,’ zegt ze. ‘Op Facebook bijvoorbeeld volgen oud-klasgenoten mij. Ze zien wat voor werk ik tegenwoordig doe en door veel te posten blijft mijn kantoor op hun netvlies staan. Als ze een advocaat nodig hebben dan komen ze sneller naar mij of ze verwijzen vrienden en kennissen door. Die vrienden gaan je ook volgen en verwijzen vervolgens op hun beurt weer mensen naar je door. Zo krijg je een sneeuwbal effect. Met “gewone” reclame bereik je dat niet. Door gebruik van social media maak je jezelf zichtbaar. Door de inhoud van

de post persoonlijk en makkelijk leesbaar te maken, maak je de gang naar een advocaat laagdrempeliger.’ Dat laatste is voor

Marcia belangrijk. ‘Mensen voelen nog steeds een bepaalde afstand tussen advocaten en de maatschappij, daardoor kan het “eng” zijn om een advocaat te benaderen. Dat wil je natuurlijk niet. Door Facebook, en andere social media kanalen, kun je de drempel verlagen.’

De diverse kanalen vereisen wel een andere aanpak volgens Geerts. ‘Op LinkedIn is het allemaal wat zakelijker, dus daar houd ik in mijn posts ook rekening mee. Ik deel daar meer serieuze, zakelijke berichten terwijl ik op Instagram ook leuke foto’s van mij en mijn collega’s plaats.’ Bang dat ze alleen een jong publiek bereikt met het vloggen – dat doorgaans alleen door tieners wordt bekeken – is ze niet. ‘Wij gaan gewoon met onze tijd mee. Doordat wij de eerste advocaten zijn die zijn gaan vloggen, krijg je naamsbekendheid. Zo zaten we bijvoorbeeld in een uitzending van

Editie NL dat over vloggende advocaten ging. En *De Ondernemer* heeft onze vlogs inmiddels ook opgepikt. Je bereikt dan dus wel degelijk een relevante doelgroep met vloggen én je krijgt veel *exposure*. Daarbij geef je het beroep van advocaat met vloggen een gezicht. Mensen weten met wie ze zakendoen, wie ze hun belangen laten behartigen. Door het vloggen geef je ze daar een beeld van. Dat verlaagt vervolgens de drempel om jou als advocaat te kiezen.’ Ook de dames van Vaklunch zijn zich bewust van wát en hoe ze iets posten. ‘Wij proberen onze blogs over ontwikkelingen in onze praktijk zo begrijpelijk mogelijk te houden

MARCIA GEERTS

voor iedereen,' zegt Mariëlle. 'In de praktijk blijkt namelijk dat "leken" onze blogs ook lezen. Via zoekmachines als Google komen zij op onze site terecht en het komt voor dat zij naar aanleiding daarvan contact met ons opnemen. Dat geldt ook voor de mensen die ons volgen via de social media kanalen. Wij zijn met name actief op Facebook en LinkedIn. Dat laatste is bij uitstek geschikt om de kennis die wij delen op vاكلunch.nl in een groot zakelijk netwerk te verspreiden. Een platform als Instagram is voor ons minder geschikt om de simpele reden dat wij – anders dan Instagram – niet met beeldmateriaal werken.'

Of het hun leven beheerst? Marcia Geerts zegt van niet, maar weet uit haar hoofd hoeveel volgers zij op elk social media kanaal heeft. Lachend: 'Het is werk voor mij. Ik geloof in de kracht van de herhaling dus zoek elke dag originele manieren om mijn kantoor onder de aandacht te brengen. Zo had ik voorbeeld mijn eerste grote klant via Twitter. Hij was werkzaam op de HR-afdeling van een groot bedrijf. Dit bedrijf is nu ook een cliënt van mij. Zo kan het balletje rollen. Ik vind het dus niet erg om er dagelijks mee bezig te zijn, het is onderdeel van je marketing.' Meester Leonie voelt de druk wel degelijk, zeker als ze tijdje niets op

social media heeft geplaatst. 'Kom op Leo,' denk ik dan bij mezelf. 'Je bent hiermee begonnen, dan moet je wel frequent blogs blijven plaatsen. Je 35.000 volgers volgen je niet voor niets.' Postte ze in het eerste jaar elke dag een blog, inmiddels is dat één keer per week. 'En als ik op vakantie ben dan ben ik bewust twee weken offline.'

Daarnaast is ze heel voorzichtig met wat ze wel en niet op social media plaatst. 'Ik ben me bewust van de gedragsregels,' zegt ze. 'Over mijn eigen zaken en cliënten schrijf ik niets in mijn blogs. Ik probeer in z'n algemeenheid tekst en uitleg te geven over het strafrecht en het werk van ►

LEONIE VAN DER GRINTEN

een strafrechtadvocaat. Wat is het verschil tussen moord en doodslag? Is levenslang wel levenslang? Hoe ziet een gemiddelde dag eruit in het leven van een strafrechtadvocaat? Straffen Nederlandse rechters echt zo mild? Dat soort dingen. Dat ik op Instagram een foto plaats van de Rechtbank Den Bosch met de mededeling dat ik straks een MK heb, vind ik niet in strijd met mijn vertrouwelijkheid. Dat zou natuurlijk anders zijn als ik de ins en outs ga vertellen over die zaak, maar daar blijf ik verre van. Van mijn volgers krijg ik regelmatig te horen dat ze door mij te volgen een heel ander, positiever beeld hebben gekregen van het strafrecht en de strafrechtadvocatuur. Dat is dan toch alleen maar toe te juichen?' Ook Marcia Geerts is zich er terdege van bewust dat ze als advocaat een eed heeft afgelegd en daardoor

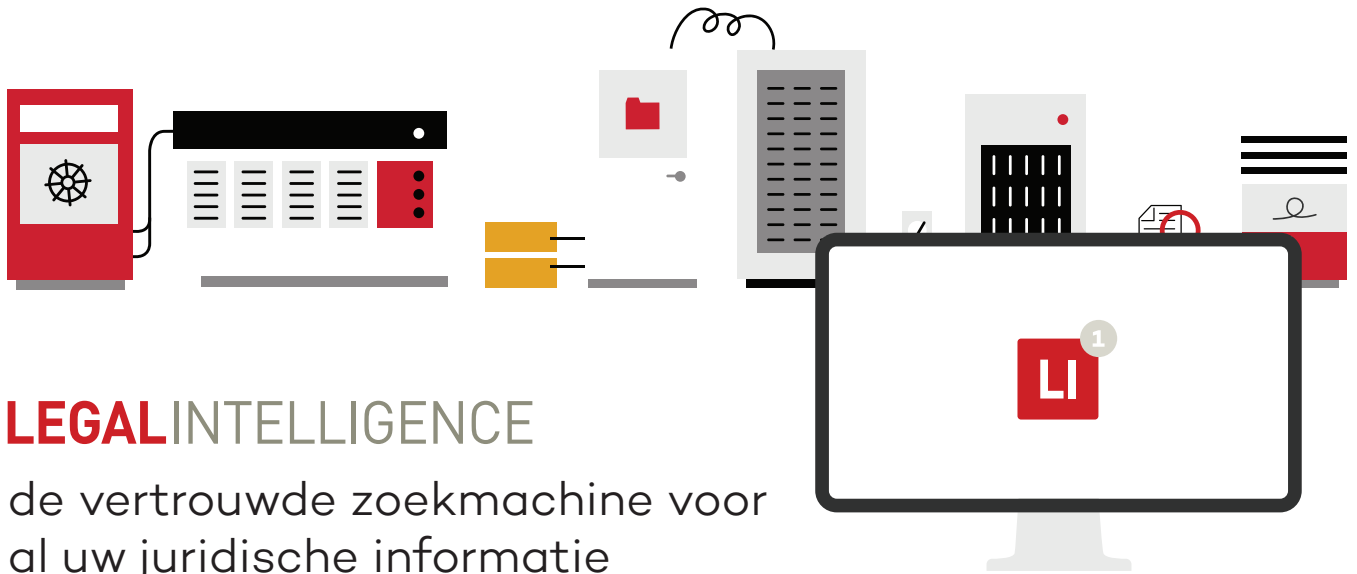
Deze bedrijfstakken zijn het actiefst op social media

Uitgeverijen, film, radio en televisie 90%;
Reisorganisaties 88%;
Reclamewezen en marktonderzoek 85%.
Van de bedrijfstak 'Juridisch en managementadvies' is 72% actief op social media.

Bron: CBS.

gebonden is aan gedragsregels waaronder de geheimhouding. 'Je kunt niet te veel details prijsgeven. Natuurlijk let ik er altijd op dat wat ik post niet tot een cliënt te herleiden is, maar weet je: dat is helemaal niet zo lastig als het lijkt. Veel mensen delen hun hele privéleven op social media, maar dat betekent niet dat er geen andere optie is: namelijk het delen van welbewuste informatie. Dat

laatste doe ik, met veel plezier.' We zien Marcia op haar kantoor. Quasinonchalant leunt ze tegen een dossierkast. 'Vandaag een extra vlog over hashtag Me Too. Dat is op dit moment volop in het nieuws. In deze vlog ga ik werkgevers advies geven over hoe ze hiermee om kunnen gaan, mochten ze aansprakelijk gesteld worden. Dus daar gaan we het vandaag over hebben!' ■

LEGAL INTELLIGENCE

de vertrouwde zoekmachine voor
al uw juridische informatie

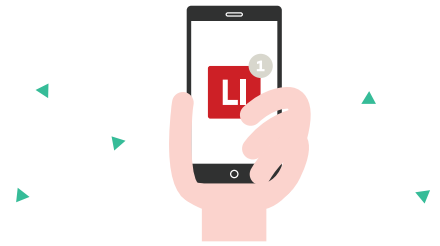
Legal Intelligence biedt u de volgende voordelen:

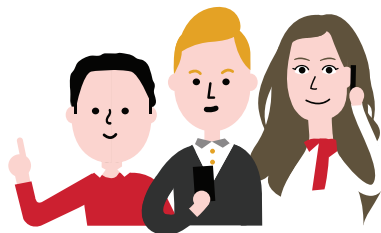
Zekerheid door middel van
meest relevante
zoekresultaten

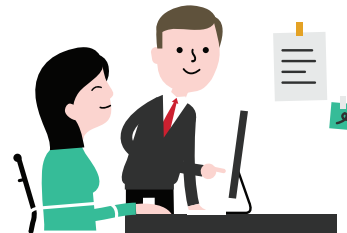
Een intuïtieve user interface:
geen ingewikkelde
zoekopdrachten

Altijd op de hoogte door
middel van in te stellen
attendingen

Een servicedesk bestaande
uit juristen die u altijd verder
kunnen helpen

Inzicht in het gebruik van uw
(uitgevers)content

Ervaar het gemak van onze zoekmachine
en vraag vrijblijvend een proefabonnement aan:

0172-88 36 00 | sales@legalintelligence.com

DOSSIER KEN

DE KOSTBARE KEI-MACHINE HAPERT

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD
BEELD / RONALD BROKKE

Digitaal procederen zou dit jaar in het hele land verplicht worden, was ooit de planning. Maar nu lijkt KEI terug naar de tekentafel te moeten. Hoe kan dat? Een reconstructie.

De Rechtspraak moet moderniseren. Dat is Frits Bakkers doelstelling als hij in juli 2013 voorzitter van de Raad voor de rechtspraak wordt. Vijf jaar verder eindigt zijn termijn. Digitaal procederen kan nog maar mondjesmaat, de kosten blijven stijgen en een groot deel is jarenlang vertraagd. Wat ging er mis?

Terug in de tijd. Op 6 april 2012, Goede Vrijdag, komen 28 rechters bij elkaar in Den Haag. Ze gaan vandaag praten over een uniform procesrecht. Ze besluiten dat het mogelijk moet zijn het burgerlijk procesrecht en het bestuursprocesrecht in elkaar te schuiven. Een maand later kondigt de Rechtspraak het programma 'Kwaliteit en Innovatie' aan. Met KEI komen er 'eenvoudige, gedigitaliseerde en geüniformeerde procedures en werkprocessen', zo luidt de introductie in het jaarplan 2013. De Rechtspraak heeft de wetgever nodig. Het digitaliseren moet namelijk gepaard

gaan met het vereenvoudigen van het procesrecht.

Binnen KEI zet de Haagse rechtbank zich als eerste aan een pilot procesinnovatie. In oktober 2013 verschijnt de evaluatie daarvan. De kritiek is niet mals. 'De diverse ambtelijke stukken die inmiddels zijn gepubliceerd, doen vermoeden dat de Minister er te gemakkelijk van uitgaat dat de procedure in civiele zaken goed te vergelijken is met bestuursrechtelijke zaken, hetgeen overigens op een misvatting berust,' schrijven rechter en bijzonder hoogleraar Rechtspleging Leiden Margreet Ashmann en Jelle Oud. 'De vraag dringt zich op of de Rechtspraak niet afstevent op het in huis halen van een Fyra-trein: hoog gestemde verwachtingen die tot teleurstelling leiden.'

TOETERS

De woorden uit de Haagse rechtbank remmen de ambities van de Rechtspraak niet af. 'Uiteindelijk is het

doel om de gemiddelde doorlooptijden vanaf 2018 met ten minste veertig procent te verkorten,' schrijft de Rechtspraak in het Jaarplan 2014 over KEI. Maar zo'n versnelling kan de Rechtspraak helemaal niet waarmaken, zegt Margreet Ashmann in het *NJB* van 1 juli 2014, dit keer samen met rechter-plaatsvervanger Hans Hofhuis. 'De Rechtspraak rekent zich rijk met een substantiele doorlooptijdverkorting die niet door wetgeving en digitalisering te verwezenlijken is,' schrijven ze. Volgens Ashmann en Hofhuis zijn er bezuinigingen doorgevoerd met oog op de vermeende efficiëntieslag: er zijn zeven procent minder juridisch medewerkers en 43 procent minder administratieve medewerkers. Ook blijft het uitgangspunt: bestuursrecht is de inspiratie voor civiel. Frits Bakker zegt eind september 2014 in het *Advocatenblad*: 'Dankzij Napoleon hebben we een enorme kerstboom aan regels, vooral ►

Kosten

Zeven miljoen euro is de initiële schatting van kosten voor de opstartfase van KEI. In 2013 is de omvang van het project duidelijker, zegt de Rechtspraak: het prijskaartje wordt 29 miljoen euro. Een jaar later praat de Rechtspraak over 79 miljoen euro. Projecten zijn toegevoegd en er is verbeterd inzicht in de IT-investeringen, heet het. Uiteindelijk besteedt de Rechtspraak tussen 2013 en 2017 200 miljoen euro aan KEI. Deze kosten omvatten niet alleen de digitale rechtsgang voor civiel recht, maar ook die voor straf- en bestuursrecht.

in het civiele recht. Dat is moeilijk te digitaliseren. Het bestuursrecht is in dat opzicht eenvoudiger. Dus hebben we gezegd: laten we de toeters en bellen en kerstballen weglaten. Het bestuursrecht wordt zo de basis voor civiele procedures.' De Rechtspraak-voorzitter is vastberaden: 'We kunnen niet op papier blijven werken.'

ELIAS

Krap een week voor het eerste van de vier wetsvoorstellen die nodig zijn voor KEI naar de Tweede Kamer wordt gestuurd, presenteert de commissie-Elias op 15 oktober 2014 haar eindrapport. De conclusie van deze parlementaire enquête naar grote ICT-projecten van de overheid is keihard. De rijksoverheid heeft een deel van haar ICT-projecten niet op orde, waardoor onnodig belastinggeld wordt verspild. 'Reorganiseer en standaardiseer eerst de werkprocessen die met ICT worden ondersteund en ga pas daarna automatiseren,' is een van de aanbevelingen. De wetgever blijkt die les niet te hebben meegenomen bij KEI. Digitaliseren en vereenvoudigen gebeuren nog steeds in één ruk.

De Raad van State adviseerde daartegen: 'Door beide ongelijksoortige onderwerpen volledig te koppelen worden de met het wetsvoorstel beoogde vereenvoudiging, uniformering en versnelling bovendien afhankelijk van het welslagen van de automatisering. Dat welslagen is nog allerminst zeker.' Ook de NOvA wijst op de aanbevelingen van de commissie-Elias. De minister past de

plannen op dat punt niet aan. Ondertussen stijgen de kosten (zie kader 'Kosten'). De Rekenkamer vraagt de minister in 2014 aandacht voor de financiële beheersbaarheid van het project. Ook de Raad van State maakt opmerkingen over de financiële gevolgen van de KEI-wetsvoorstellen; onduidelijk is wat de kosten van KEI zijn en wie die zal dragen.

Het vormt voor de Tweede Kamer geen belemmering; op 26 mei 2015 wordt het eerste KEI-wetsvoorstel met algemene stemmen aangenomen. Als drie van de vier wetsvoorstellen door het parlement zijn gegaan, kan de Rechtspraak 'alle nodige voorbereidingen' treffen voor uitrol. Een half jaar na publicatie in het Staatsblad wordt KEI ingevoerd, is de nieuwe planning. Men hoopt op 1 januari 2016. Die planning moet bijgesteld worden door het wetgevingsproces. Het tweede KEI-wetsvoorstel wordt in juni als hamerstuk afgedaan, maar KEI-III zal pas eind 2015 door de Tweede Kamer worden aangenomen.

RODE SEINEN

Eind 2015 verenigt een aantal rechters uit Midden-Nederland zich onder de naam 'Tegenlicht'.

In het *NJB* eind 2015 uiten zij hun zorgen over ontwikkelingen in de rechtspraak, waaronder KEI. Er wordt een groot voorschot genomen op het succes, terwijl ICT-projecten bij de overheid meestal moeizaam en traag gaan, is de boodschap. Er moet meer getest worden en

de onderbemensing begint een probleem te worden. Een enquête van Tegenlicht onder alle 2.450 rechters en raadsheren levert 852 reacties op. Ruim 90 procent deelt de zorgen over de digitalisering.

Er klinken nog meer waarschuwingen. 'Het is onwaarschijnlijk dat KEI gaat lukken,' is de boodschap van IT-advocaat Anja Dekhuijzen en hoogleraren Hans Mulder en Jan Dietz in tijdschrift *Automatiseringsgids* medio februari 2016. De auteurs uiten grote zorgen over de haalbaarheid van het project. 'Uitdijning van scope en projectomvang zijn, in de literatuur, klassieke kenmerken van een risicovol project,' schrijven ze. Eerst moeten de processen geharmoniseerd worden, dan pas moet gestart worden met digitalisering, brengen zij de aanbevelingen van de commissie-Elias in herinnering. 'De Eerste Kamer dient aan de noodrem te trekken,' is hun oproep. 'Alle seinen staan op rood.'

VERTROUWEN

'Op papier blijven werken is geen optie,' herhaalt Frits Bakker als hij in maart 2016 reageert op Tegenlicht. De scepsis over het tempo zegt hij niet weg te kunnen nemen. De kritiek over het personeel deelt hij niet. 'Het vroegtijdig voorbereiden van medewerkers op de komende veranderingen als gevolg van KEI, is gedreven en ingegeven door goed werkgeverschap.'

'We hadden natuurlijk moeten beginnen met de kantonvorderingen'

Als KEI-IV een week later in de Tweede Kamer is afgedaan, is het aan de Eerste Kamer. Die neemt op 12 juli 2016 alle vier KEI-wetsvoorstellen in één keer aan.

De zogeheten pre-pilots in Gelderland en Midden-Nederland beginnen in oktober. Een aantal advocatenkan-

toren mag oefenen met gefingeerde zaken. Op vrijwillige basis kan er ook digitaal geprocedeerd worden in civiele handelsvorderingszaken met een belang van meer dan 25.000 euro; de zaken met verplichte procesvertegenwoordiging. Het animo in de vrijwillige fase bij civiel valt tegen. Drie zaken worden ingediend. Toch zijn advocaten die met het systeem werken redelijk enthousiast. 'Als je het gezien hebt, wil je je eerste zaak doen,' zegt Marije van den Bergh van het Utrechtse Benvalor bijvoorbeeld tegen het *Advocatenblad*.

Wel is er opnieuw meer geld nodig, blijkt in het najaar. De Rechtspraak peutert 35 miljoen euro extra los van het ministerie. Begin 2017 komt daar nog eens 46 miljoen euro bovenop. De planning voor de pilots wil ondertussen nog niet zo vlotten. De Rechtspraak ziet zich genoodzaakt die telkens uit te stellen. 'De stap naar verplicht digitaal procederen is een grote. We hebben er dan ook heel bewust voor gekozen om hiermee pas te starten als de techniek zich heeft bewezen,' aldus KEI-directeur Monique Commelin op 15 februari 2017 in een interview op rechtspraak.nl. De Rechtspraak wacht op resultaten van tests met de snelheid van Mijn Werkomgeving, het digitale dossier voor de eigen medewerkers. Digitaal procederen wordt pas verplicht als de Rechtspraak zeker van zijn zaak is, zegt Commelin. Niet lang daarna lijkt dat moment gekomen. De Rechtspraak wil per 12 juni 2017 digitaal procederen in asielzaken verplicht maken voor alle advocaten, na een vrijwillige fase van anderhalf jaar. De pre-pilot in Gelderland en Midden-Nederland moet per 1 september een pilot worden: de eerste gerechten waar het verplicht digitaal procederen is bij handelsvorderingen vanaf 25.000 euro. Eerst moet de Rechtspraak de ketenpartners vragen of ze vertrouwen hebben in een goed verloop. De Immigratie- en Naturalisatiedienst, de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders en de

NOvA geven een oké af. Toch is op dat moment nog niet volledig aan alle criteria van de NOvA voldaan. Om te voorkomen dat de civiele uitrol in een impasse raakt, geeft de algemene raad van de NOvA de Rechtspraak het voordeel van de twijfel.

Met de instemming van de ketenpartners vraagt de Rechtspraak het ministerie een Koninklijk Besluit af te geven. Dat KB komt er. De Rechtspraak maakt op 13 april 2017 de definitieve data bekend: op 12 juni is de landelijke uitrol van bestuurs 1.0 (asiel- en bewaringszaken) en op 1 september begint de pilot civiel 1.0 (handelszaken met verplichte procesvertegenwoordiging).

WORKFLOW

Eind november 2017 doet een rechter in Zutphen mondeling eindvonnis na een digitale procesgang – een novum. Ook wijzen de rechtbanken Midden-Nederland en Gelderland na 1 september wat verstekvonnissen, maar verder worden er weinig zaken afgerond. Voor de implementatieteams wordt in die eerste maanden echter al snel duidelijk: dit valt tegen. Niet aan de portaalkant, bij het berichtenverkeer over en weer. Het probleem ligt bij de workflow van de Rechtspraak.

De teams in Midden-Nederland en Gelderland realiseren zich dat ze veel beter grip op het proces moeten hebben voordat het hele land digitaal kan procederen. Toch blijft de

Rechtspraak naar buiten volhouden dat landelijke invoer per 1 april 2018 haalbaar moet zijn. Daarvoor is weer de gang naar de ketenpartners en het verzoek om een KB aan de minister nodig. Om de geplande datum te halen, moet de Rechtspraak uiterlijk in december een adviesaanvraag aan de NOvA doen. Die komt niet. 'Het zou ook niet voor de hand hebben gelegen,' zegt AR-lid Ruben Alderse Baas. 'Ik zie niet hoe de Rechtspraak in de december weer het voordeel van de twijfel had kunnen krijgen.' Een aantal criteria die de NOvA gesteld had, waren nog niet volledig ingevuld.

VERTRAGING

Kort na nieuwjaar is het keerpunt. De KEI-stuurgroep van de Rechtspraak, zit wekelijks bij elkaar. Op de agenda voor woensdag 10 januari staat de toekomst van KEI. Maar Rechtspraakmedewerkers krijgen al op 9 januari te horen dat er uitstel komt. Het interne bericht lekt snel uit. De Rechtspraak publiceert de zevende KEI-voortgangsreportage daarom een dag eerder dan gepland. 'Planning digitalisering aangepast,' kopt de Rechtspraak 9 januari op de eigen website. Veel gaat goed, wil de Rechtspraak laten weten. Maar het belangrijkste nieuws is toch: uitstel. De opleveringen die al in de planning voor 2018-2019 stonden, zoals civiel 1.0, gaan zo veel mogelijk door. Maar over de overige releases worden geen uitspraken gedaan. ▶

Resultaten

Toezicht: de helft van de zaken waarbij de rechter een toezichthoudende rol heeft, worden digitaal behandeld. Het gaat daarbij om faillissementen en bewindszaken met professionele bewindvoerders.

Strafrecht: alle eenvoudige politierechterzaken worden digitaal behandeld. In de loop van 2018 geldt dat voor driekwart van de zwaardere, meervoudige-kamerzaken.

Bestuursrecht: alle asiel- en bewaringszaken worden digitaal behandeld. Die vormen ongeveer elf procent van alle bestuursrechtzaken.

Civiel: de helft van alle civiele rechtszaken zijn eenvoudige geldvorderingen bij kanton. Die worden pas later gedigitaliseerd, omdat daarbij burgers betrokken zijn. Ook verzoeken in het familierecht en hoger beroep zijn nog niet digitaal. Van de handelsvorderingen met verplichte procesvertegenwoordiging is nu vijf procent digitaal.

Het uitstel is minstens een jaar voor die onderdelen.

Ook geld is een probleem. Het programma heeft meer gekost dan begroot. 'De belangrijkste oorzaak van de hogere kosten betreft een incomplete en te optimistische inschatting van de omvang van het werkpakket in 2014,' vermeldt de rapportage. Het procesrecht blijkt complexer dan gedacht: 'In meer algemene zin is geen procedure tot stand gekomen die zodanig gelijkt op de bestuursrechtelijke procedure dat met uniforme digitalisering had kunnen worden volstaan.' De Rechtspraak gaat ook *mea culpa*: hij heeft onvoldoende geluisterd naar ketenpartners. Bovendien konden medewerkers niet goed overweg met programmatuur.

Tweehonderd miljoen blijkt er tussen 2013 en 2017 al besteed aan de ontwikkeling van het digitaal procederen. Ook de komende jaren moet er fors worden geïnvesteerd, terwijl besparingen 'veel later of wellicht onvolledig' worden gerealiseerd. Meer geld heeft de Rechtspraak niet: het eigen vermogen is in 2017 negatief geworden. Voor 2018 is 20 miljoen euro extra financiering nodig, stelt de Rechtspraak in de Voortgangsreportage. Eind januari zal de Rechtspraak dat bedrag ophogen naar 45 miljoen euro. Samen met het ministerie wordt gezocht naar een structurele oplossing. Na 2018 denkt de Rechtspraak jaarlijks 45 miljoen euro extra nodig te hebben.

Op woensdag 10 januari zit de KEI-stuurgroep toch als gepland bij elkaar. De Rechtspraak neemt dan het besluit om de hoogste prioriteit te geven aan civiel 1.0. 'Dit zal naar verwachting eind 2018 landelijk worden ingevoerd,' bericht de Rechtspraak. 'De planning daarna leidt tot een vertraging van minimaal een jaar.' Dat klinkt als een voorzichtige schatting. Want wie de Voortgangsreportage goed leest, ziet dat een recente audit van Deloitte uitwees dat de IT-productkeuzes en archi-

tectuur moeten worden herzien voor alles wat na civiel 1.0 komt. KEI moet terug naar de tekentafel.

VERTILD

In januari komen de nabeschouwingen op gang. 'Het is gebleken dat civiel echt heel erg anders is dan strafen bestuursrecht,' zegt Jacques Doon, rechter bij Rechtbank Gelderland en coördinator van het Gelderse implementatieteam desgevraagd.

'Niemand had ooit bedacht: dit kan ook nog. Mensen gedragen zich echt anders dan in de scenario's waar wij mee oefenden. Bovendien weet je bij een scenario de afloop al. Bij een echte procedure kun je niet voorspellen hoe het loopt.'

Vicevoorzitter Kees Sterk van de Rechtspraak beaamt dat zijn organisatie zich heeft vertild aan de complexiteit. Tijdens een debat over de rechtsstaat in de Eerste Kamer begin februari zegt hij: 'Wij zijn begonnen met het meest ingewikkelde deel van Rechtsvordering te digitaliseren. We hadden natuurlijk moeten beginnen met de kantonvorderingen.'

De centrale ondernemingsraad van de Rechtspraak spreekt zelfs van een flop. Inmiddels is 200 miljoen euro uitgegeven, terwijl nog maar vijf procent is gerealiseerd, schrijft de cor in een brandbrief. Volgens de Rechtspraak baseert de cor zich overigens op onjuiste gegevens en is meer opgeleverd (zie kader 'Resultaten'). Het draagvlak onder de medewerkers dreigt verder af te brokkelen door de vertragingen en extra kosten, vreest de ondernemingsraad. Het project wordt volgens de cor 'vooral vanuit een optimistisch perspectief bezien'. Hoe nu verder? De ondernemingsraad eist in elk geval een onafhankelijk onderzoek. De Rechtspraak laat begin februari weten te overwegen onderzoek te laten doen door het BIT, het Bureau ICT-Toetsing, dat ingesteld is op aanraden van de commissie-Elias. Minister Dekker noemt het in een

brief aan de Tweede Kamer eind januari 'zorgelijk' dat de KEI-IT herzien moet worden. In het voorjaar verwacht Dekker meer zicht te hebben op verdere implementatie. Hij belooft de Tweede Kamer daarover te berichten. De mogelijkheden om de wetgeving minder complex te maken en vragen over de financiële situatie en het negatieve eigen vermogen neemt hij dan mee. 'Daarbij neem ik als uit-

'Het is onwaarschijnlijk dat KEI gaat lukken'

gangspunt dat de digitalisering van de rechtspraak een onontkoombare ontwikkeling is, die maatschappelijk zeer gewenst is, en die adequaat en tegen aanvaardbare kosten moet worden gerealiseerd,' schrijft Dekker de Tweede Kamer op 12 februari in antwoord op Kamervragen.

'Het realiseren van digitaal procederen is complexer gebleken dan dat we bij de start dachten. We hebben dit onderschat,' zegt Frits Bakker in een reactie tegen het *Advocatenblad*. 'De ambitie was bij de start van KEI hoog. Dat was ook nodig want de samenleving digitaliseert in een razend tempo. Maar met de kennis van nu hadden we een aantal dingen anders aangepakt. Zo hadden we ervoor kunnen kiezen om in een trager tempo te digitaliseren. Dat zou dan wel weer andere kritiek hebben opgeleverd. Het is duidelijk dat digitalisering noodzakelijk is om de rechtspraak voor de toekomst toegankelijk en betaalbaar te houden. De Rechtspraak gaat dan ook onverminderd door met de digitalisering. Hiervoor zijn we ons momenteel aan het heroriënteren op de aanpak en zijn we in overleg over toetsing door het BIT.' Bakker zal het einde van zijn moderniseringstraject niet meer meemaken als bestuurder van de Rechtspraak. Zijn termijn eindigt in 2018 en hij opteert niet voor een verlenging. ■

SAFARI IN AFRIKA?

Tanzania
Kenia
Madagaskar
Oeganda
Rwanda
Zimbabwe
Namibië
Botswana
Zambia
Mozambique
Seychellen
Mauritius
Zuid-Afrika

Al sinds 1979 dé Afrika specialist

Ruim 100 uitgekiende reizen vindt u op jambo.nl en in onze brochure of bel met onze Afrika specialisten op 020-2012740 voor een reis op maat.
De mogelijkheden zijn eindeloos, privé reizen geheel conform uw wensen!

GEZIEN

FILMS VOOR ADVOCATEN

Een moord op een voormalige baas, de verkrachting van een jonge Tunesische vrouw, een bomaanslag en de bijzondere werkwijze van een Belgische onderzoeksrechter. De films die komende maand op het Movies that Matter Festival draaien, hebben een aantal zaken gemeen: ze gaan over waarheidsvinding en ze belichten de strijd tegen straffeloosheid. Alle acht zijn ze relevant voor advocaten.

AUS DEM NICHTS

Katja's leven stort in als haar man en zoon van zes omkomen bij een bomaanslag. Ze is vastbesloten gerechtigheid te vinden. Volgens

haar advocaat is er een waterdicht bewijs tegen de twee belangrijkste verdachten. Toch slaagt de verdediging erin de zaak in het voordeel van de beklaagden te schikken. Katja voelt zich vernederd en vernietigd. Om opnieuw zin te geven aan haar leven, neemt ze het recht in eigen hand. Deze Duitse openingsfilm van het Movies that Matter Festival is zowel een rechtbankdrama als een wraakverhaal. De film won niet voor niets de Golden Globe 2018 voor beste buitenlandse film.

LOS PERROS

De 42-jarige Mariana maakt deel uit van de Chileense upper class die privileges als vanzelfsprekend ervaart. Ze slijt haar dagen met vruchtbaarheidsbehan-

delingen, het uitbaten van een kunstgalerie en met paardrijlessen. Mariana begint een affaire met haar twintig jaar oudere paardrijinstructeur, een voormalig cavalerieofficier die de afgelopen jaren schendingen van mensenrechten heeft onderzocht. Door de raadselachtige leraar wordt Mariana geconfronteerd met de dictatuur. De film laat zien hoe moeilijk het is voor vrouwen om zich te handhaven binnen een systeem dat hen regelmatig in diskrediet brengt. Een boeiende film met een gecompliceerd personage in de hoofdrol.

BEAUTY AND THE DOGS

Tijdens een studentenfeest in Tunis ontmoet de 21-jarige Mariam de mysterieuze Youssef. Als ze samen het feest verlaten, begint er een lange nacht waarin

Mariam moet vechten voor haar rechten en waardigheid. Als ze wordt verkracht door meerdere politieagenten is Mariam vastberaden aangifte te doen tegen haar belagers. Hulpverleners en ambtenaren reageren echter laconiek en ze wordt door de autoriteiten nog verder vernederd en gekleineerd. Kan het recht zegevieren binnen zo'n corrupt systeem? Gebaseerd op een waargebeurd verhaal over het leven van een jonge vrouw in het bureaucratistische Tunesië waar vooral mannen het voor het zeggen hebben.

ARMED TO THE TEETH

Wanneer de twee studenten Jorge en Javier op een avond op het punt staan uit te gaan, worden ze doodgeschoten door militairen

die achter leden van een drugskartel aan zitten. Familieleden gaan op zoek naar de waarheid en gerechtigheid, maar de militairen blijven elke verantwoordelijkheid ontkennen. Een ijzingwekkende en hartverscheurende documentaire over de moord op twee studenten door het Mexicaanse leger in 2010.

THE CONGO TRIBUNAL

De Congo-oorlog, ook wel de 'Derde Wereldoorlog' genoemd, woedt al meer dan twintig jaar en heeft al zes miljoen levens geëist. The Congo

Tribunal onderzoekt de oorzaken van deze grote economische oorlog. De regisseur zet met behulp van echte betrokkenen, zoals slachtoffers, daders en getuigen, een uniek burgerlijk tribunaal neer in Oost-Congo. Het wordt duidelijk dat het land vastzit in een complex web van uitbuiting, corruptie en geweld, waaruit het moeilijk ontsnappen is. Een moedig project over een mondiale politieke kwestie.

THE THIRD MURDER

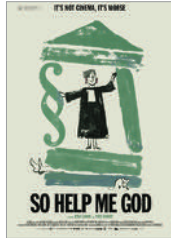

Tomoaki Shigemori is de advocaat van cliënt Misumi die schuldig wordt bevonden van moord op zijn voormalige baas. Misumi heeft de moord bekend

en krijgt de doodstraf opgelegd, maar door bewijs in de zaak en wisselende en vage verklaringen van zijn cliënt wordt het voor Shigemori steeds raadselachtiger wat er nu echt is gebeurd. De advocaat gaat in deze filosofische en juridische thriller op zoek naar de waarheid. Een complex rechtszaaldrama dat ook kan worden gezien als een veroordeling van de doodstraf, een actueel thema in Japan.

SO HELP ME GOD

De dagelijkse bezigheden van de Brusselse onderzoeksrechter Anne Gruwez bestaan onder meer uit het ondervragen van verdachten, het bezoeken van plaatsen delict

en het leiden van DNA-onderzoek in samenwerking met rechercheurs van de politie. *So Help Me God* registreert zonder interviews, commentaar of muziek wat er in haar kantoor en daarbuiten gebeurt. Gruwez neemt geen blad voor de mond en kan in haar contact met collega's en verdachten opvallend politiek incorrect uit de hoek komen. Een pure, humoristische en ontwapenende inkijk in het Belgische rechtssysteem met een bijzondere verschijning in de hoofdrol.

TRUTH DETECTIVES

Over de hele wereld combineren mensen de nieuwste technologieën met de bevindingen van burgerjournalisten om straffeloosheid en onrecht tegen te

gaan. Amateurvideo's van ontplofende bommen of van mensen die worden mishandeld of doodgeschoten, worden bijna in realtime verspreid via sociale media. Digitale onderzoekers analyseren deze stortvloed aan beelden en ondersteunen ze met ander bewijsmateriaal en wetenschappelijke expertise. Deze criminologische onderzoeken hebben slechts één doel: degenen berechten die de mensenrechten schenden. *Truth Detectives* laat fascinerende verslagen van deze moderne onderzoeksteams zien uit Oekraïne, Colombia, Israël, Syrië en Mali.

Het Movies that Matter Festival vindt plaats van 23 tot en met 31 maart in het Filmhuis Den Haag en Theater aan het Spui. Ga voor meer informatie en kaarten naar www.moviesthatmatter.nl/festival.

COLUMN

DOOR / TRUDEKE SILLEVIS SMITT

Mr. X zegt pijnlijke dingen

Hoe vertel je de rechter dat de dochter van je cliënt niet meer naar haar vader wil vanwege een MeToo-achtig gevoel?

Misschien beschouwde de vader zijn dochter nog te veel als klein kind, misschien zag hij haar juist te veel als vrouw. Misschien was het zijn ex-vrouw die haar fluisterde dat het niet kon dat papa de badkamer binnenkwam als zij onder de douche stond. Hoe dan ook, aan mr. X de schone taak om de rechter te vertellen dat de dochter niet meer met haar vader wil omgaan. Mr. X schrijft: 'In januari 2017 heeft de vrouw – mede op verzoek van [de dochter] – de man per e-mail al erop aangesproken dat [de dochter] nog steeds bij hem in bed slaapt. Onlangs heeft [de dochter] haar moeder verteld het onaangename gevoel te hebben in haar slaap door haar vader te zijn betast. Ook heeft [de dochter] haar moeder verteld dat de deur van de badkamer van vader niet op slot mag en dat vader, terwijl zij staat te douchen, gewoon binnenkomt waarbij zij in een hoekje wegkruipt om vooral niet naakt gezien te worden door haar vader. Maar ook gebeurtenissen zoals het moeten zwemmen zonder bovenstukje of T-shirt aan, waarbij door vader opnames zijn gemaakt die met zijn vriendenkring worden gedeeld, zijn gebeurtenissen die maken dat [de dochter] zich absoluut niet veilig voelt bij haar vader en dus ook niet meer naar hem toe wenst te gaan.'

De voorzieningenrechter schorst de omgangsregeling. Niet omdat hij grensoverschrijdend gedrag aan-

nemelijk acht en ook niet omdat hij twijfelt aan de goede bedoelingen van de vader en diens liefde voor zijn dochter. Wél heeft hij de dochter gesproken en is duidelijk dat ze 'in deze levensfase niet gedwongen wil worden om omgang met haar vader te hebben. Niet uitgesloten kan worden dat zij daarin al dan niet onbewust wordt beïnvloed door haar moeder, maar dat doet niet af aan de omstandigheid dat [de dochter] zich niet comfortabel voelt bij de (mogelijk kinderachtige) manier waarop haar vader met haar omgaat (...)'. De vader klaagt over mr. X; hij zegt onder meer dat ze feiten heeft geponeerd waarvan ze wist dat die niet klopten en dat ze hem onnodig heeft gegriefd.

Maar ondanks de strengere eisen die aan advocaten in familiezaken worden gesteld, doorstaat mr. X de toets met gemak. Mr. X mocht afgaan op de feiten zoals haar cliënte die had verschaft. Ze had de ervaringen van de dochter niet als feit gepresenteerd, maar als een stelling van haar cliënte en die stelling was functioneel voor de zaak die ze bepleitte. De klacht is kennelijk ongegrond, maar verzet is nog mogelijk.

Op de website Advocatenblad.nl verschijnt elke woensdag een nieuwe tuchtrechtcolumn van Trudeke Silleviss Smitt.

HANDBOEK VOOR DE NIEUWE ADVOCAAAT

Dit boek vormt een brede ingang in het nieuwe vakgebied *legal management* en de status daarvan in de Nederlandse rechtspraak.

De meeste advocaten van nu zijn opgeleid om een casus zo goed mogelijk te beantwoorden. Maar het mag genoegzaam bekend zijn dat de rol van advocaten breder moet worden om te overleven. Advocaten zouden bijvoorbeeld meer moeten weten over processen; dat is waar organisaties toch zo'n beetje uit bestaan. Het relatief nieuwe vakgebied dat de praktijk van juristen benadert vanuit een organisatiekundig perspectief, procesmatig, heet *legal management*. Geïnteresseerden in de organisatie van juridische dienstverlening en juridische pro-

cessen hebben een mooie ingang in die wereld aan *Legal management. Realiseren van juridische kwaliteit* (2018, Boom Juridisch), onder redactie van Ivar Timmer en Arnt Mein. Het boek schetst hoe juridische dienstverlening zo goed mogelijk georganiseerd en aangestuurd kan worden. Een apart hoofdstuk over de advocatuur presenteert bestaande modellen om te evalueren welke innovaties daarbij toegevoegde waarde bieden. Na de theorie volgen interviews met experts, wat het abstractieniveau aangenaam omlaag brengt.

RABAUW GERADBRAAKT

In Nederland was het in vroeger tijden gebruikelijk om terdoodveroordeelden te onthoofden, op te hangen, te verwurgen, te vierdelen of levend te verbranden.

Zo stonden de straffen althans omschreven in de diverse rechtsregels voor de achttiende eeuw. Om een bekentenis te verkrijgen, was 'scherpe ondervraging' – lees de pijnbank – een toegestane methode.

In de praktijk ging het er toch minder barbaars aan toe, blijkt uit *Rabauwen, vagebonden en lediggangers* (Maklu, 2018), van rechtshistoricus Erik-Jan Broers. In zijn boek schetst hij een genuanceerd beeld van het oude strafrecht.

Rechters konden wrede doodstraffen opleggen, maar in werkelijkheid gebeurde dat zelden. Liever kozen ze voor verbanning uit de regio. De schepenbank

van Tilburg veroordeelde in twee eeuwen slechts één man tot radbraking.

Een aantal vagebonden kreeg wel de vuurdood opgelegd, de gangbare straf voor moorddadige brandstichting, maar ook dat verliep symbolisch. Eerst ging er de strop aan vooraf. Broers beschrijft zaken uit de tijd dat Nederland nog geen uniform Wetboek van Strafrecht kende. Over de dominee die er een 'onbetamelijke conversatie' op nahield met zijn dienstmeid. Over de bende van Engele Jantje die de rode haan deed kraaien. En wat te denken van Gerrit Spaendonck die terechtstond voor zelfmoord?

ONDERHANDELEN IN STIJL

Als er levens op het spel staan, kun je je geen fouten veroorloven. Dat weet de Amerikaanse Chris Voss maar al te goed. Hij was jarenlang FBI-onderhandelaar in gijzelings- en ontvoeringszaken. Zijn verhalen resulteerden in *Deel nooit het verschil* (Scriptum, 2018), een vertaling van het originele *Never Split the Difference*.

Met hoofdstukken als 'Pas op voor Ja – wordt een meester in Nee' en 'Creëer de illusie van controle' leidt Voss, die het boek schreef in samenwerking met de Amerikaanse journalist Tahl Raz, de lezer door onderhandelingsstrategieën, cruciale gesprekken en de kracht van taal. Van de aanschaf van een nieuwe auto tot het kopen van een huis en de vraag om loonsverhoging tot het onderhandelen met uw kroost; het boek staat garant voor wijze lessen. De persoonlijke verhalen van Voss (waaronder de ontvoering van zijn eigen zoon) houden het boek vlot en afwisselend, zonder belerend te worden. Neem vooral ook de tijd voor de noten in het boek, die bevatten een rijk scala aan interessante onderhandel-literatuur. Een waarschuwing vooraf: dit boek in uw wachtkamer leggen, geschiedt op eigen risico.

Als het om arbeidsrecht draait

Elk arbeidsrechtelijk thema samengebracht op één overzichtelijke plek en vertaald naar praktische en actiegerichte tools, modellen, workflows en voorbeeldbrieven.

Je beschikt in één oogopslag over alle relevante informatie per thema, dankzij het unieke concept van de Practice Notes.

Sdu Arbeidsrecht
Het nieuwe startpunt voor de Arbeidsrechtpraktijk

Blijf op de hoogte www.sdu.nl/arbeidsrechtinnovatie

Sdu

oprecht
de beste
keuze

© Shutterstock

SEE YOU IN E-COURT

DOOR / BENDERT ZEVENBERGEN

Arbitrage-instellingen als e-Court groeien als kool. Ze werken sneller en goedkoper dan de overheidsrechtspraak, al wordt hen gebrek aan transparantie en onafhankelijkheid verweten.

Het geplaagde e-Court geeft opening van zaken. De digitale arbitrage-instelling maakt per 1 februari al zijn vonnissen en de namen van arbiters openbaar. Voorzitter Gijs Poorter (49) van concurrent DigiTrage zegt 'ermee bezig te zijn' om de uitspraken te publiceren. 'Van alle kritiek op digitale scheidsgerichten is dit het enige punt waar we ons in herkennen.' Die kritiek breekt los na een artikel in *De Groene Amsterdammer* en een

uitzending van *Nieuwsuur* halverwege januari. In de gelijktijdige publicatie 'Rechtspraak op bestelling?!' stelt de Landelijke Organisatie Sociaal Rechtslieden (LOSR/Sociaal Werk Nederland) dat schuldenaren die het toch al moeilijk hebben via arbitrage-rechtspraak van de regen in de drup komen. De LOSR roept voorzieningenrecht op de toestemming tot executie op basis van vonnissen van arbitrage-instellingen als e-Court te weigeren, waarmee ze in feite hun be-

staansrecht verliezen. De Raad voor de rechtspraak trekt in een reactie op de onafhankelijkheid van de arbitrage-instellingen in twijfel, al is hij ook kritisch over het functioneren van de overheidsrechtspraak vanwege de hoge griffiekosten.

E-Court, DigiTrage en Stichting Arbitrage Rechtspraak Nederland, drie private geschilbeslechtsers die zich hebben toegelegd op eenvoudige incasso-zaken, reageren als door een wesp gestoken. Hoewel ze inzien dat

Goedkoper

De LOSR berekent dat bij incassogeschillen tot 500 euro de kosten bij de kantonrechter lager liggen dan bij arbitrage via e-Court (respectievelijk 392 en 500 euro). Het is vooral de rekening voor de exequatur die de arbitrageclubs op achterstand zetten, al worden deze extra kosten niet in rekening gebracht bij de debiteur. Stichting Arbitrage Rechtspraak Nederland zegt overigens 160 euro goedkoper te zijn, omdat de eis en het vonnis per (aangetekende) post worden verstuurd, in plaats van per exploit. Bij onbetaalde rekeningen boven de 500 euro pakt het al snel uit in het voordeel van arbitrage. De verliezende partij ziet zijn last bij e-Court oplopen tot 625 euro, terwijl het proces via de kantonrechter hem 874 euro kan kosten. Het zijn hier vooral de griffierechten die het verschil maken: 476 euro bij de gewone rechter, tegen 85 euro (exclusief btw) via e-Court.

de transparantie van hun kant beter kan, wijzen ze erop dat de overheidsrechtspraak afstandelijk, hoogdrempelig en veel te duur is. Hun door 'idealen gedreven' arbitrage-instellingen zijn een prima alternatief en leveren weigerachtige debiteuren juist de minste pijn op.

GROEI

Centraal in de discussie staat het snelgroeende e-Court. Het in 2009 opgezette scheidsgerecht behandelt inmiddels enkele tienduizenden incassozaken per jaar. Vrijwel alle zorgverzekeraars hebben in hun algemene voorwaarden opgenomen dat zij hun vordering in het geval van wanbetaling voor deze arbitrage-instelling brengen. Ook bol.com weet e-Court inmiddels te vinden. Concurrentie is er ook. Het kleinere DigiTrage treedt sinds 2013 op voor bedrijven uit het mkb-segment, zoals veilinghuizen en bouw-, marketing- en ICT-ondernemingen. Stichting Arbitrage Rechtspraak Nederland voert incassozaken uit voor onder meer factoringbedrijf Infomedics en doet een proef met een woningcorporatie om op te treden bij huurgeschillen. De drie partijen werken min of meer hetzelfde. Een consument die zijn

rekening niet betaalt aan een bedrijf dat in zijn algemene voorwaarden naar een van de drie instellingen verwijst, wordt uitgenodigd om deel te nemen aan een digitale arbitrage-procedure. De wanbetaler heeft dan nog een wettelijke termijn van een maand om voor een reguliere overheidsrechtbank te kiezen. Laat hij dit na, dan volgt de arbitrageprocedure die vrijwel geheel elektronisch verloopt. De schuldeiser levert zijn vordering digitaal aan en de schuldenaar kan op dezelfde wijze verweer voeren, iets wat overigens weinig gebeurt.

‘Wij zijn dit vanuit idealisme gestart’

Van de veelgenoemde 'robotrechter' waarbij een computer zelfstandig tot een oordeel zou komen, is volgens de arbitrage-instellingen geen sprake. Zij omschrijven het systeem liever als een 'digitale postbus' waarbij zo veel als mogelijk is geautomatiseerd, maar waarbij het uiteindelijke oordeel bij de arbiter ligt. In de vele verstekzaken kan de arbiter zich overigens beperken tot een snelle controle van de geautomatiseerde standaardformuleringen waarin de vordering wordt toegewezen. Valt het vonnis negatief uit voor de wanbetaler en betaalt hij nog niet, dan wordt de voorzieningenrechter om een verlot tot executie gevraagd,

de 'exequatur'. Beslagen op goederen en rekeningen van de debiteur zijn dan het gevolg. Zou de zaak vanaf het begin voor de kantonrechter zijn gebracht, dan is dit overigens niet anders.

KOSTEN

'Wij zijn dit vanuit idealisme gestart. Incassozaken treffen mensen die het vaak al moeilijk hebben en zo nog verder in de problemen komen. Dat willen we met arbitragerechtspraak juist verlichten', zegt directeur Peter Taks (53) van Stichting Arbitrage Rechtspraak Nederland. Voorzitter Erik Hanenburg (48) van e-Court wijst op de toegankelijkheid en de snelheid van het arbitrageproces. 'Als we een betere rechtspleging willen, dan moeten we voor bepaalde zaken op zoek naar een goedkoper en beter alternatief dan de overheidsrechter. Overheidsrechtbanken werken tegen te hoge kosten, hun procedures duren lang en hun gebouwen zijn intimiderend. E-Court is prettig, voorspelbaar en werkt snel. De gedaagden profiteren daar ook van. Bovendien kan arbitrage worden gezien als ontlasting voor de overheidsrechtspraak, zodat die meer tijd heeft voor echte zaken.' 'Ik snap wel dat zorgverzekeraars zoeken naar een goedkope manier om hun vorderingen te innen. De drempel is nu te hoog, zeker voor ►

Gat in de markt

Mies Westerveld - hoogleraar Toegang tot het recht aan de Universiteit van Amsterdam - meent dat 'online dispute resolution' helemaal zo slecht nog niet is. Tijdens een hoorzitting in de Eerste Kamer eerder deze maand noemde ze het 'opmerkelijk dat de publieke rechtspraak niet in staat is te leveren wat burgers verwachten, namelijk snelle, goedkope en toegankelijke rechtspleging'. Niet meer dan logisch dat de markt in dat gat springt, meent Westerveld. Ze is het dan ook niet eens met de roep om een verbod op instellingen als e-Court. 'Het bestaan van zo'n rechtsgang, zolang het is voorzien van een aantal goede waarborgen en een volle rechterlijke toetsing, kan goed zijn voor de burger en diens recht op toegang tot het recht. Hoe laag we de griffierechten ook maken, wij zullen nooit goedkoper kunnen werken dan de markt. Als het om simpele geschillen gaat, zie ik het probleem niet.' Die waarborgen moeten er dan wel komen, benadrukt ze. 'Ik vind het ronduit schokkend dat e-Court bij het ophalen van de exequatur met succes heeft kunnen forum-shoppen. Dat heeft de rechterlijke macht laten gebeuren, dat kan echt niet. Ik voel ook voor een verbod op het woord 'court'. Dat is een misleidende naam, waardoor burgers niet weten waar ze aan toe zijn.'

zaken boven de 500 euro,' zegt André Moerman (51), voorzitter van de signaleringscommissie van de LOSR. 'De griffiekosten moeten omlaag en zaken moeten eenvoudiger afgehandeld kunnen worden. Ik hoop dat er iets gaat gebeuren, anders komt de hele financiering van de onafhankelijke overheidsrechtspraak onder druk.'

Frits Bakker, voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, steunt in een verklaring deze oproep. 'Omdat de griffierechten voor reguliere rechtspraak hoog zijn - veel hoger dan de werkelijke kosten - leggen bijvoorbeeld veel zorgverzekeraars en energiebedrijven hun incassozaken voor aan commerciële online geschillossers zoals e-Court.'

TRANSPARANTIE

Ondanks de hogere kosten van overheidsrechtspraak heeft de LOSR grote bezwaren tegen digitale arbitrage. Volgens de belangenclub zijn schuldenaren zich er onvoldoende bewust van waar ze mee te maken krijgen. Zo is de keuze voor een alternatieve rechtbank in de algemene voorwaarden niet gebaseerd op een gezamenlijk besluit, waarmee dit beding volgens de LOSR ondeugdelijk is en nooit tot

een exequatur mag leiden.

Dat de wanbetaler een maand de tijd heeft om voor de overheidsrechter te kiezen, is volgens de LOSR geen garantie dat hij een bewuste afwijzing kan maken tussen de beide vormen van rechtspraak. 'Mensen met betalingsproblemen staan onder grote druk en snappen de materie niet,' aldus Moerman. Een goede vergelijking is volgens de LOSR sowieso niet mogelijk, omdat de wijze waarop de digitale arbitrage-instellingen tot hun oordeel komen niet transparant is. Zo publiceerde e-Court (tot voor kort) geen uitspraken en waren de namen van de arbiters alleen bij de procespartijen bekend. Taks van Stichting Arbitrage Rechtspraak Nederland benadrukt dat alle procespartijen op elk moment met de arbiters kunnen

communiceren, ook fysiek. Over de arbiter die de zaak behandelt, wordt vooraf informatie verschaft.

Er is bovendien geen wettelijke eis tot het publiceren van uitspraken, stelt Taks. 'Overigens publiceert de overheidsrechter ook geen verstekvonnissen die de bulk van de incassozaken vormen. Maar we hebben er geen principieel bezwaar

tegen en overwegen publicatie.'

E-Court neemt de kritiek van de LOSR op deze punten ter harte en is inmiddels tot publicatie van uitspraken en de namen van de arbiters overgegaan. Ook Poorter van DigiTrage zegt vonnissen te zullen openbaren.

ONAFHANKELIJKHEID

Een ander zorgpunt is dat arbitrage-rechtspraak niet onafhankelijk zou zijn. 'Een bedrijf als e-Court is afhankelijk van contracten met opdrachtgevers, die op hun beurt een financieel belang hebben bij de uitkomst van de procedures. Met het oog op een toekomstig contract kan de verleiding groot zijn om in het voordeel van de schuldeiser te oordelen', stelt de Raad voor de rechtspraak.

'Een bedrijf als e-Court is afhankelijk van contracten met opdrachtgevers'

Els Doornhein (48), advocaat bij De Vos & Partners en regelmatig als deskundige te gast in het consumentenprogramma *Kassa*, noemt het op zich een goede ontwikkeling dat er alternatieve rechtspraak ontstaat

tegen lagere kosten.' Maar arbitrage moet wel voldoen aan de waarborgen die we van de rechtspraak eisen. In hoeverre kunnen arbitragerechtbanken onafhankelijk oordelen als ze min of meer afhankelijk zijn van hun opdrachtgevers?'

Hanenburg werpt deze kritiek verre van zich. 'Allereerst heeft e-Court geen contacten met de procespartijen zoals de zorgverzekeraars. Die contacten lopen via het IT-bedrijf dat voor ons alle stukken verwerkt en dat geheel los van ons staat. Enige druk om in het voordeel van de schuldeisers te oordelen voelen wij niet en is ook tegen ons principe.'

Volgens Poorter van DigiTrage worden de vonnissen bekeken door arbiters met veel ervaring in de rechtspraak. Daarnaast heeft DigiTrage een raad van advies die toezicht houdt op inhoudelijke kwaliteit en onafhankelijkheid van de geschilbeslechting door de arbiters. 'In die raad zitten juridische zwaargewichten. Die hebben nogal wat te verliezen als de arbiters bevooroordeeld zouden handelen. Als ze welgevallige uitspraken zouden doen, houdt het voor ons snel op. Bovendien worden de uitspraken nog eens getoetst door de voorzieningenrechter als we een exequatur aanvragen. Daar hebben we nog nooit problemen mee gehad.'

EXEQUATUR

Rond het verlenen van die exequatur bestaat onenigheid binnen de rechtbanken. Kantonrechter Monetta Ulrici van de Rechtbank Amsterdam zegt in *De Groene Amsterdammer* dat 'collega-rechters' vonnissen van e-Court in het verleden helemaal niet toetsten, 'terwijl ze van de EU moeten controleren of de consumentenrechten wel voldoende zijn beschermd'. Rechter Erik Pennink van de Rechtbank Amsterdam vult aan: 'Waarschijnlijk zouden we alle vonnissen van e-Court moeten afkeuren.'

Eind 2016 kwam de Rechtbank Amsterdam met een landelijk advies om alle vonnissen voortaan wel goed

te controleren. In de tussentijd bleek e-Court al zijn verzoeken tot executie naar de Almelose rechter te brengen. De persrechter van de Rechtbank Almelo zegt in *De Groene Amsterdammer* dat het landelijk advies nooit is bekrachtigd en nooit onder de rechtbanken is verspreid.

Inmiddels hangt de vlag er iets anders bij. Een woordvoerder van de Rechtbank Overijssel, waaronder die van Almelo valt, laat weten dat er binnen het overleg van de civiele rechtbanken 'over het landelijk advies gesproken zal gaan worden, over de inhoud en strekking van deze aanbevelingen en welke eventuele koers de rechtbanken zouden kunnen volgen. De Rechtbank Overijssel neemt deel aan dit overleg'.

In het uiterste geval kan dit betekenen dat verzoeken van bijvoorbeeld e-Court alsnog systematisch worden afgewezen, zoals de Rechtbank Amsterdam in elk geval in het verleden graag had gezien. Arbitragevonnissen zijn dan niet langer afdwingbaar en missen zo hun doel.

TOEKOMST

Voorlopig is het onduidelijk of de opmars van digitale arbitrage in hetzelfde tempo door zal gaan. Denkbaar is dat de overheidsrechters dwars gaan liggen bij het afgeven van exequaturs, of dat de reguliere rechtspraak eenvoudig 'concurrerende' wordt. Als het aan advocaat Doornhein ligt, moet er kritisch naar de ontwikkelingen worden gekeken. 'Ik ben een fan van arbitrage, maar dan juist als het om onderwerpen gaat die specifieke kennis vereisen, zoals de Raad van Arbitrage voor de Bouw. Ik heb twijfels of arbitrage-rechtspraak wel moet worden ingezet voor heel eenvoudige zaken waar het mogelijk aan de nodige waarborgen ontbreekt.'

Evert Verhulp, hoogleraar arbeidsrecht aan de Universiteit van Amster-

dam (UvA), ziet de discussie met lede ogen aan. 'Het is treurig dat digitale arbitrage zo in het nieuws komt. Het komt erop aan of dergelijke systemen transparant zijn, en daar lijkt het hier niet op.'

Verhulp is een vurig voorstander van een betere toegankelijkheid van het recht. 'Je constateert dat de toegang tot het recht lastig is. Veel mensen hebben geen idee wat ze moeten als

'De griffiekosten moeten omlaag en zaken moeten eenvoudiger afgehandeld kunnen worden'

ze een juridisch probleem hebben. Dat is slecht voor de rechtsstaat.' De toekomst moet volgens Verhulp zeker worden gezocht in verdere digitalisering. De hoogleraar heeft binnen zijn vakgroep een digitaal beslissysteem (magontslag.nl) ontwikkeld dat een inschatting geeft over de haalbaarheid van een arbeidsrechtelijke zaak. Zijn model handelt via beslisbomen en is gevuld met zo'n 1800 vragen, waarvan strijdende partijen er met ongeveer tachtig te maken krijgen. Volgens Verhulp levert dat in bijna alle gevallen dezelfde uitspraak op als van de rechter. Verhulp denkt dat dergelijke systemen goede hulpmiddelen zijn voor procespartijen, die zich hier op basis van vrijwilligheid aan kunnen onderwerpen en zich zo duizenden euro's aan proces- en advocaatkosten kunnen besparen. 'Je zou via de cao kunnen verplichten dat werknemers en werkgevers bij een arbeidsgeschil eerst deze computer moeten raadplegen. Als ze het niet eens worden over de in te vullen feiten of over de uitkomst, kun je alsnog naar de rechter.' Volgens Verhulp zijn dergelijke systemen bruikbaar in de meeste conflicten tussen burgers, zoals over koop, werk, echtscheidingen en leasing, 'al moet het altijd mogelijk blijven een levende rechter te laten oordelen'. ■

VERLAAGDE PRIJZEN OP VELE CURSUSSEN

AANBESTEDINGSRECHT

Masterclasses aanbestedingsrecht**

woensdag 14 maart 2018
woensdag 20 juni 2018
o.l.v. prof. mr. Chris Jansen
NOvA 2 PO, PWO – € 220,- / € 800,-

Actualiteiten aanbestedingsrecht**

woensdag 27 juni 2018
o.l.v. mr. Chris Jansen, NOvA 4 PO, PWO
VERLAAGDE PRIJS € 350,-

ARBEIDSRECHT

Actualiteiten arbeids- en ambtenarenrecht in het onderwijs**

dinsdag 29 mei 2018
dinsdag 30 oktober 2018
mr. Willem Lindeboom,
mr. Marion Scholtes
NOvA 4 PO, MfN 4 – € 405,-

Procederen in het arbeidsrechtpraktijk**

Dinsdag 26 juni 2018
mr. dr. Vivian Bij de Vaate
NOvA 4 PO
VERLAAGDE PRIJS € 350,-

BESTUURS(PROCES)RECHT

Actualiteiten onderwijsrecht**

donderdag 28 juni 2018
prof. mr. Miek Laemers,
dr. Renée van Schoonhoven
NOvA 4 PO – € 405,-

BURGERLIJK(PROCES)RECHT

Opstellen en beoordelen van contracten**

dinsdag 5 juni 2018
mr. Cyril Christiaans,
mr. dr. Edwin van Wechem
NOvA 6 PO, KBvG 6, KNB 6
VERLAAGDE PRIJS € 520,-

Actualiteiten goederenrecht**

donderdag 7 juni 2018
mr. dr. Rik Mellenbergh
NOvA 4 PO, KBvG 4, KNB 4, MfN 4
VERLAAGDE PRIJS € 350,-

Cursus Kei**

Nieuwe regels van burgerlijk procesrecht
dinsdag 12 juni 2018
prof. mr. Lieke Coenraad, mr. Bas Overeem
NOvA 4 PO, KBvG 4, KNB 4
VERLAAGDE PRIJS € 350,-

CRIMINOLOGIE

Masterclass geografische misdaadanalyse**

donderdag 31 mei 2018
dr. Jasper van der Kemp
€ 295,-

NOTARIEELRECHT

Nieuw huwelijksvermogensrecht** NIEUW

Eerste ervaringen en handvatten voor de praktijk
donderdag 14 juni 2018
mr. Bart Breederveld
NOvA 4 PO, KNB 4
VERLAAGDE PRIJS € 350,-

ONDERNEMINGSRECHT

Bedrijfsovername en bedrijfsopvolging: contractuele en vennootschapsrechtelijke aspecten**

donderdag 24 en 31 mei 2018
prof. mr. Wino van Veen e.a.
NOvA 10 PO
VERLAAGDE PRIJS € 840,-

Financieel Toezichtrecht**

donderdag 7 juni 2018 module 1
dinsdag 19 juni 2018 module 2
o.l.v. mr. Bart Joosen
NOvA 4 PO
VERLAAGDE PRIJS € 350,-

PENSIOENRECHT

Lezing Actualiteiten Pensioenrecht**

woensdag 28 maart 2018:
De privacy verordening
woensdag 20 juni 2018:
Fiscale pensioenvraagstukken
woensdag 26 september 2018:
Pensioenvraagstukken
woensdag 12 december 2018:
Toekomst van pensioenstelsel
o.l.v. prof. mr. Erik Lutjens
NOvA 2 PO – € 230,- / € 820,-

TWEEDE GROOT AANBESTEDINGSRECHTCONGRES

De stand van het aanbestedingsrecht: coherent kader of belemmering?

woensdag 11 april 2018
met prof. mr. Elisabetta Manunza (UU) en
prof. mr. Chris Jansen (VU).

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Nieuw huwelijksvermogensrecht** NIEUW

Eerste ervaringen en handvatten voor de praktijk
donderdag 14 juni 2018
mr. Bart Breederveld
NOvA 4 PO, KNB 4 –
VERLAAGDE PRIJS € 350,-

PROFESSIONELE VAARDIGHEDEN

Juridisch schrijven*

woensdag 13 en 20 juni 2018
drs. Mascha Furth
NOvA 10 PO, KBvG 5, KNB 10, PWO
VERLAAGDE PRIJS € 950,-

Timemangement en stresspreventie*

Compacte eendaagse cursus effectief werken – 350 praktijktips
donderdag 21 juni 2018
mr. Rûna Honig
NOvA 6 PO, KBvG 3, KNB 6
VERLAAGDE PRIJS € 590,-

Opfriscursus Legal English*

maandag 25 juni 2018
Francis Gilligan LL.M
NOvA 4 PO, PWO –
VERLAAGDE PRIJS € 345,-

LEERGANGEN VOORJAAR 2018

Leergang Arbeidsrecht **VERNIEUWD**

start: maart 2018; prijs: € 4.240,-
punten: 42 PO NOvA

Leergang Aanbestedingsrecht inkopers

start: maart 2018; prijs: € 3.580,-

Leergang Aanbestedingsrecht juristen

start: maart 2018; prijs: € 4.880,-
punten: 38 NOvA/38 PWO

Leergang Grondslagen vennootschaps en ondernemingsrecht

start: mei 2018; prijs: € 2.050,-
punten: 18 NOvA

Leergang Intellectuele eigendomsrecht

start: maart 2018; prijs: € 2.380,-
punten: 21 NOvA **VERNIEUWD**

Leergang Mergers & Acquisitions, law, finance, skills

start: april 2018; prijs: € 5.750,-
punten: 53 NOvA

Leergang Verbintenissenrecht

start: mei 2018; prijs: € 2.050,-
punten: 18 NOvA

Wilt u meer informatie over onze activiteiten, kijk dan op onze site **vulaw.nl**

www.vulaw.nl | 020-5986255

*basis **verdieping ***specialisatie

RvR: Raad voor Rechtsbijstand

PWO: Puntenstelsel voor de blijvende vakbekwaamheid van wetgevings- en overheidsjuristen

VU Law Academy

- houdt uw academische kennis up-to-date
- brengt uw competenties op niveau
- deskundige docenten met ervaring in de dagelijkse praktijk

ADVOCATENBLAD 100 JAAR GOED PLEIDOOI STELT HOOG EISCHEN

DOOR / KEES PIJNAPPELS
BEELD / SJOERD VAN DER HUCHT

In de jaren twintig van de vorige eeuw zijn er in Nederland nog niet veel advocaten actief. Op een bevolking van 7,5 miljoen telt ons land circa 1400 advocaten.

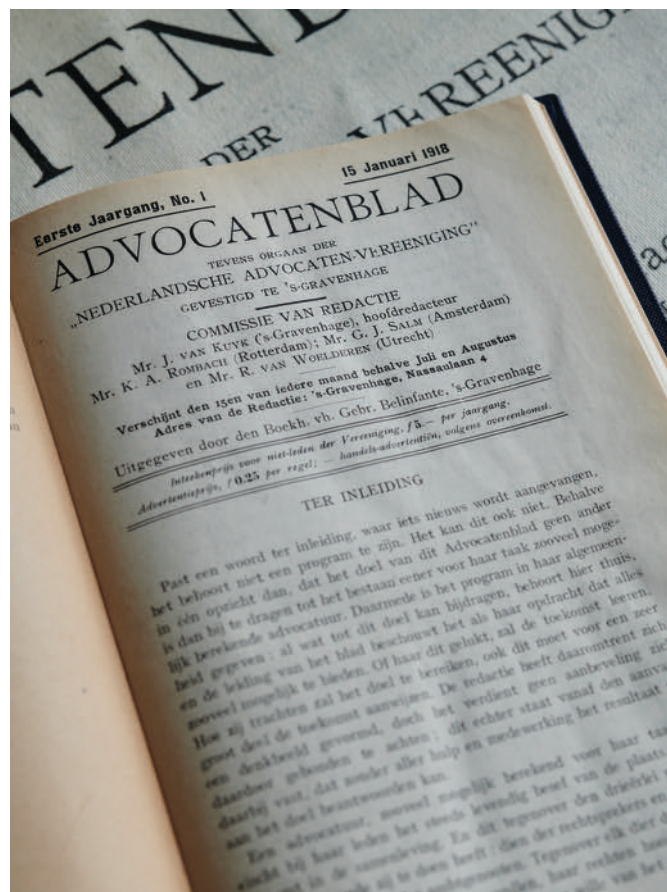
Ter vergelijking: de huidige bevolkingsomvang is sindsdien ruim verdubbeld, het aantal advocaten meer dan vertienvoudigd. Het zijn bijzondere jaren, de eerste jaren waarin het Advocaatenblad bestaansrecht probeert te verwerven. Europa herstelt zich van WO I. Er heersen idealisme en optimisme. Niettemin is de armoede nog wijdverbreid. Nederland bouwt arbeiderswoningen en start de Zuiderzeewerken. De auto komt in het straatbeeld. Ook de advocatuur is sterk in beweging, dankzij de groeiende economie, maar ook doordat de Haagse politiek veel wetgeving vernieuwt. Zowel het nieuwe Wetboek van Strafvordering als het nieuwe Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering is binnen de balie vaak onderwerp van gesprek. De discussie van toen vertoont opmerkelijke overeenkomsten met die van nu. Ook in de jaren twintig van de vorige eeuw vraagt de balie zich af of 'de waardigheid van haar stand, door de praktijk van eeuwen gevestigd, niet zal worden aangetast door de grotere activiteit voortaan den rechter bij het de leiding van het geding toebedeeld'.¹

Het nieuwe Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering verandert de civiele procesgang en legt zowel rechters als advocaten strengere spelregels op, onder meer bedoeld

om de procesduur te verkorten. Het tempo waarin moet worden gewerkt, zal veel hoger zijn, voorspelt rechtsgeleerde Bernard Loder in 1921 in het *Advocaatenblad*. 'Er zal geen plaats meer zijn voor de werkmethode van een bekend – en zeer hoogstaand – advocaat uit vroeger dagen die zijn dossiers over drie tafels had verdeeld, waarvan de eerste de zaken droeg waarin hij nog niets had gedaan, de tweede die waaraan hij af en toe iets deed, en de derde die welke in werkelijke behandeling waren, en die, naar het verhaal gaat, aan een ongeduldige cliënt de troostrijke verzekering gaf: "Ontrust u niet, uw zaak ligt reeds op de tweede tafel.'" In die tijd zijn ook de volzinnen aanzienlijk voller.

VOORLEZEN

Het *Advocaatenblad* brengt ook verhalen over de ambachtelijke aspecten van het advocatenvak. Zo wijdt Witius de Savornin Lohman (president van de Hoge Raad) in 1928 een artikel aan de kunst van het pleiten.² 'Wil het pleidooi aan zijn bestemming beantwoorden, dan zij het èn naar zijn inhoud èn naar zijn vorm welverzorgd. Een pleidooi behoeft niet te worden voorgelezen

– een trouwens nogal slaapverwekkende bezigheid! –, maar de beste advocaten laten niets aan het toeval over, richten hun pleitnotities zoo in dat zij kunnen worden overlegd (...). Een oppervlakkig praatje baat en boeit den rechter niet, dreigt hem eerder ongeduldig te maken, daar hij zijn kostbaaren tijd verloren ziet gaan. Intusschen, een goed pleidooi stelt hoge eischen. Een advocaat kan zeker niet studeeren op dezelfde wijze als een hoogleraar, maar een rechter gevoelt onmiddellijk of hij een advocaat voor zich heeft, die met studeeren niet heeft opgehouden, toen hij de universiteit verliet.'

Dit is de tweede aflevering van een serie over honderd jaar Advocaatenblad. Het Advocaatenblad viert het jubileum op 25 september met een eeuwcongres in Bussum waar alle Nederlandse advocaten welkom zijn.

NOTEN

- 1 Adv.bl. 1921-1, p. 2.
- 2 Adv.bl. 1928-1, p. 8-13.

HET NADEEL VAN DE TWIJFEL

DOOR / MARCO DE VRIES

Hoe verdedig je iemand die wordt verdacht van terrorisme? Advocaten over hun bijzondere cliënten. ‘Het zijn gewone, vriendelijke mensen.’

In januari kwamen voor het eerst sinds jaren weer twee Syriëgangers aan op Schiphol, waar ze werden aangehouden. In de media figureren ondertussen wanhopige grootouders van kalifaat-kinderen. ‘Ik heb daar dertien cliënten zitten, vier vrouwen en negen kinderen,’ vertelt de Rotterdamse advocaat André Seebregts (46): ‘Een wanhopige situatie met kou, te weinig eten, ziektes. Die kinderen, baby’s soms, hebben daar niet voor gekozen. Rusland en Indonesië hebben hun onderdanen al opgehaald. De Koerden vinden dat prima, zolang ze niet teruggaan naar IS-gebied. Maar Nederland doet niets en wacht tot de mensen een consulaat weten te bereiken.’ Seebregts overweegt een kort geding met als eis dat de kinderen gehaald

worden. Collega Bart Nootgedagt (45) van het Amsterdamse kantoor De Roos & Pen sluit zich daarbij aan: ‘Dat kort geding komt er zodra mijn cliënten het vragen.’ Het zou een bijzondere juridische zet zijn in een politiek gevoelige kwestie. Maar bijna alles ligt de afgelopen jaren politiek gevoelig in strafzaken tegen Syriëgangers. Verschillende advocaten hekelen de beruchte terrorisme-afdelingen (TA) in Vught en Rotterdam, de lage bewijslast in terrorismezaken en het ‘pestgedrag’ van veiligheidsdiensten. ‘In Nederland is nog nooit een aanslag gepleegd door een Syriëganger,’ zegt de Maastrichtse advocaat Serge Weening (42) van Weening Strafrechtadvocaten: ‘Het zijn mensen die hebben gekozen voor Syrië om daar

te vechten of om andere redenen.’ Hij stond in 2013 de eerste Nederlandse Syriëganger bij. Ook verdedigde zijn kantoor de bekeerlinge Aïcha, die door haar moeder was teruggehaald. Vertrok die eerste golf Syriëgangers nog ongemerkt om bij terugkeer mild te worden behandeld, het latere beleid was er juist op gericht Syrië-

‘Ontlastende uitlatingen in het dossier worden genegeerd’

gangers tegen te houden. Dat leidde tot tientallen strafzaken tegen uitreizigers en ronselaars. Toen Nederland besloot mee te gaan bombarderen, reageerde de Arnhemse strijder Abdelkarim vanuit Aleppo met een filmpje waarin hij opriep tot ‘een stevige daad’ tegen de Nederlandse overheid.

Weening verdedigde twee broers van Abdelkarim. De ene broer had geld gestuurd. 'Dat mag niet vanwege de sanctielijst,' zegt Weening: 'Maar het geld was voor levensonderhoud van het gezin van Abdelkarim.'

TERRORIST

Abdelkarim is inmiddels gesneuveld. Zijn broers zijn veroordeeld.

Volgens de rechter sympathiseerde de tweede broer met de strijd van Abdelkarim. Hij was op weg naar Syrië aangehouden met een auto vol survivalspullen. In een afgetapt bericht schreef hij: 'Incha'Allah zullen we elkaar snel omhelzen en op het mooiste pad lopen, ook al ben ik nog zo onwetend, maar wel standvastig dat ik dit ook wil.'

Toch vindt Weening dat de twee ten onrechte worden bestempeld als terrorist: 'Er zitten ook ontlastende uitlatingen in het dossier, maar die worden genegeerd. Het klinkt raar, maar deze broers zijn bijzonder hartelijke mensen. Het zijn westerse jongens die accepteren hoe het hier werkt. Ik heb nog nooit een cliënt bijgestaan van wie ik denk dat hij misschien in Nederland iets zou willen doen.'

Ook andere raadslieden zijn opvallend mild over hun van terrorisme verdachte cliënten. Het zijn 'gewone, vriendelijke mensen' die vaak 'geen idee hebben waar ze in beland zijn'. Nooitgedagt, die eerder leden van de Hofstadgroep bijstond, beschrijft de subcultuur waaruit de Syriëgangers voortkomen als 'een soort jeugdcultus. Net zoals de nozems, destijds. Een beetje provoceren met boerka's en baarden. Je hebt er meelopers bij en mensen met psychotische verschijnselen die een thuis vinden tussen broeders en zusters. Maar de meesten verdiepen zich serieus in de religie'.

Natuurlijk realiseren de advocaten zich dat er in de buurlanden aanslagen zijn gepleegd en dat er ook hier iets kan gebeuren. 'Die angst wegnemen is anno 2018 niet

Still van een filmpje van de Arnhemmer Abdelkarim in Aleppo.

realistisch,' zegt de Rotterdamse advocaat José Lindhout (30) van het Rotterdamse kantoor Seebregts & Saey: 'Ik denk dat die angst alleen maar zal toenemen. Het gaat erom wat we daar mee doen.'

JONGE JONGENS

'Er is wel degelijk een veiligheidsprobleem, maar het strafrecht is niet het antwoord,' vindt Michiel Pestman (54): 'Je kunt niet alles voorkomen. En het gaat vaak om heel jonge jongens. In de meeste gevallen waait de radicale wind vanzelf over.' 'Ik ben als advocaat niet bezig met wat mijn cliënten eventueel van plan zijn,' zegt Lindhout: 'Het contact is niet anders dan met een doorsnee verdachte. Sommigen schudden mij gewoon de hand, als er geen glaswand tussen zit, zoals op de TA. Anderen willen dat niet. Ik heb daar niet zo'n probleem mee. En als een cliënt vanuit zijn overtuiging niet op wil staan voor de rechtbank of radicale uitspraken wil doen, dan heb ik dat als advocaat te accepteren.' Terreurverdachten die zich tijdens de zitting gematigd of berouwvol opstellen, worden vaak niet geloofd, ondervindt advocaat Tamara Buruma (32): 'Het OM beschuldigt ze dan van *taqiya*. Dat houdt in dat een jihadist mag liegen tegen ongelovigen. De rechtbank gaat daar vaak in mee. Dan doet het er dus

niet meer toe wat de verdachte zegt. Alleen een bekentenis wordt geloofd. Al het andere is *taqiya*.'

Ze werkt net als Michiel Pestman bij het kantoor Prakken-d'Oliveira, dat in het verleden verdachten bijstond van linkse terreurorganisaties zoals Rara en de RAF. 'We werden toen terroristen in toga genoemd,' zegt Pestman: 'We staan nog steeds activisten bij, maar de tijden zijn wel veranderd. Er is meer afstand tussen raadsman en cliënt gekomen. Je hoeft zelf geen salafist te zijn om ze goed te kunnen verdedigen. En dat is nodig, want hun mensenrechten staan onder druk.'

De strafpleiters signaleren dat veel wetgeving die na 9/11 werd ingevoerd, nu voor het eerst op grote schaal wordt toegepast. Terreurverdachten kunnen op grond van een 'redelijk vermoeden' in voorarrest gezet worden, onder het zware regime van de TA. 'Dat beschadigt en verhardt mensen,' zegt Pestman: 'En ze worden vervolgd op basis van nieuwe strafbepalingen die zo vaag en obscuur geformuleerd zijn dat bijna alles er onder valt. Iemand heeft een baard en korte broekspijpen en dus zal het kopen van dat lucifersdoosje wel niet zo onschuldig zijn geweest.' 'Ook de Hoge Raad heeft helaas gekozen voor ruime interpretatie van het begrip voorbereiding voor terreurdaan,' zegt Lindhout: 'Het inpakken ►

van je tas en een treinticket kopen kunnen al volstaan als bewijs.'

VEILIGHEID

'Het OM wordt in het werk wel beïnvloed door de factor veiligheid,' reageert een woordvoerder van het Landelijk Parket: 'Zo zal om risico's uit te sluiten in geval van twijfel eerder worden ingegrepen en aangehouden. In de wet is de lat voor de eerste periode van de voorlopige hechtenis lager gelegd en vanzelfsprekend maakt het OM gebruik van deze mogelijkheid. Op een terechtzitting zal er uiteindelijk wel gewoon sprake moeten zijn van een dossier met wettig en overtuigend bewijs en ook het OM neemt met minder geen genoegen.'

Volgens Nooitgedagt gaat het regelmatig fout: 'Een jongeman die in het holst van de nacht uit liefdesverdriet een bericht op Twitter plaatst: wie kan mij vertellen hoe ik een bom kan maken om een bepaalde wijk op te blazen? Daar woont zijn ex. Een speciaal team valt de woning binnen, maar vindt niets dat duidt op jihadisme. Dat je na zo'n tweet iemand aanhoudt, begrijp ik. Maar pas na vier maanden in de TA werd hij vrijgelaten en kreeg de reguliere schadevergoeding. Vanwege een tweet.'

Naast een stevige, deels voorwaardelijke straf krijgen de tegengehouden jihadisten vaak een reeks maatregelen opgelegd. Paspoorten worden ingenomen, banktegoeden bevroren. Ze mogen niet in de buurt van grenzen of luchthavens komen, moeten een enkelband dragen en gesprekken voeren met een psycholoog. 'Volgens de rechter is een verdachte van terrorisme kennelijk per definitie gek,' zegt Buruma: 'En dan zijn er de veiligheidshuizen waar mensen voortdurend worden besproken. Laatst kreeg ik een telefoontje. Mijn

cliënt zou al twee jaar van de radar zijn verdwenen. Terwijl hij een baan en een gezin heeft. Mensen willen verder met hun leven, maar kunnen het nooit meer goed doen.'

'Mijn cliënten weten dat ze in de gaten gehouden worden,' zegt Lindhout: 'Ze voelen zich onveilig. Regelmatig komt de wijkagent langs bij familie met vragen en insinuaties. Dat is intimiderend pestgedrag.'

Vaak worden ook gesprekken met een door de reclassering aangedragen islamdeskundige

opgelegd. Die gesprekken lijken weinig indruk te maken. Ook op de TA wordt er volgens de raadslieden niets aan deradicalisering gedaan. 'Mijn cliënten merken er in ieder geval niets van,' zegt Nooitgedagt: 'En dat is misschien maar goed ook. Je mag radicaal zijn tot op het bot. Dat geldt voor extreem rechts, extreem links. De overheid moet zich niet met onze gedachten gaan bemoeien.' 'Wij strafadvocaten doen eigenlijk meer aan deradicalisering dan de overheid,' lacht Pestman: 'Ik ben geen dominee, ik ben er niet om de biecht af te nemen of ze de les te lezen. Maar ze vinden het al prettig dat er een keer naar ze wordt geluisterd en dat iemand ze serieus neemt.'

GESNEUVELD

Anders dan de onderschepte uitreizigers zijn natuurlijk de jihadisten die daadwerkelijk in Syrië hebben gezeten en wellicht hebben meegevochten. Het OM probeert enkele tientallen vermeende IS-strijders bij verstek te veroordelen. Er lopen zelfs strafzaken tegen verdachten die vermoedelijk zijn gesneuveld.

Zo verdedigt Ferat Yildiz (37) van het Haagse kantoor Sidius Advocaten een cliënt die oorspronkelijk uit Irak komt en daar nu nog altijd zit. 'Het enkele afreizen is in zijn geval te verklaren als familiebezoek,' zegt

Yildiz: 'Het kan onaannemelijk zijn dat iemand daar om vreedzame redenen heen gaat, maar uitgesloten is het natuurlijk niet.'

Werd deze zaak op zijn verzoek aangehouden, een andere cliënt werd in juni bij verstek veroordeeld tot zes jaar cel. 'Deze Mounir el K. is zoek,' zegt Yildiz: 'Hij heeft voor het laatst gepind in Turkije. Maar er is geen bewijs dat hij in Syrië is geweest of nog is.'

Mounir is veroordeeld op basis van tapgesprekken waarin de Hage naar radicale uitspraken doet, zoals: 'Je weet dat hun hoofden eraf moeten.' Ook appt hij over andere Nederlandse IS-strijders en verzucht: 'In Nederland en België waren we broeders en behulpzaam. Hier ieder voor zichzelf.'

Yildiz trok zich vlak voor de zitting terug als raadsman. 'Als je een cliënt niet kunt bereiken, dan moet je je afvragen of hij er mee gediend is als je hem toch bijstaat,' zegt Yildiz: 'Je kunt bijvoorbeeld niet overleggen over een hoger beroep. Zo'n spookproces zonder verdachte en zonder verdediging moeten we natuurlijk nooit willen. Waarom niet wachten tot de verdachten zich melden in Nederland?'

'Het OM wil met berechting van IS-strijders niet wachten tot zij terugkeren naar Nederland,' aldus de woordvoerder van het Landelijk Parket: 'Het OM wil hiermee ook duidelijk maken dat de rechtsstaat geen afscheid heeft genomen van de uitreizigers. De rechtsstaat is op hen van toepassing of zij nu willen of niet.'

'Ik denk dat de meeste mannen gesneuveld zijn,' zegt Nooitgedagt: 'Er zullen vooral vrouwen terugkomen. Maar ook die worden veroordeeld voor terreur. Het OM verwoordde dat op een zitting heel poëtisch. Als hij naar het slagveld is, beheert zij zijn goederen en als hij terugkomt, verzorgt zij zijn wonden. Daarmee stelt zij hem in staat zijn strijd te voeren.' ■

'Je mag radicaal zijn tot op het bot'

LMR ADVOCATEN

GEDEGEN WERK • GEDREVEN MENSEN

vraagt voor spoedige versterking van

onze familierecht sectie:

ADVOCAAT – MEDEWERKER FAMILIERECHT

(full-time of part-time)

LMR Advocaten biedt :
goede arbeidsvoorwaarden
waaronder mogelijkheden
voor persoonlijke
ontplooiing.

Geïnteresseerd?
Voor meer informatie
kun je telefonisch
contact opnemen met
Peter Roosendaal.

Je schriftelijke sollicitatie
met curriculum vitae kun je
per e-mail zenden aan
p.roosendaal@lmradvocaten.nl

LMR Advocaten
Raadhuislaan 4
5341 GM OSS
tel. 0412 – 61 44 43

www.lmradvocaten.nl

Vacature

Zelfstandig advocaat

Zit ondernemen in je bloed, ben je een ervaren advocaat en begrijp je dat samen delen, samen vermenigvuldigen is, dan komen wij graag met je in contact.

Tromp Advocaatuur houdt zich momenteel met name bezig met arbeidsrecht en personenschade.

Het kantoor heeft de ambitie om uit te breiden, onder meer op het terrein van ondernemingsrecht; faillissementsrecht; familierecht en vastgoed.

Er is bij Tromp Advocaatuur daarom ruimte voor een advocaat met bij voorkeur een eigen praktijk, om het kantoor verder te verbreden en uit te bouwen op basis van kostendeling.

Interesse?

Schriftelijke reacties kunt u richten aan:
Tromp Advocaatuur,
t.a.v. mw S.C.H. ter Horst
M.H.Tromplaan 47
7513AB Enschede
E: terhorst@trompadvocatuur.nl

Voor meer informatie kunt u bellen (06-53673792)
of kijk op www.trompadvocatuur.nl
Natuurlijk behandelen wij ieder contact vertrouwelijk.

SBM ADVOCATEN

Ben jij een ervaren advocaat
en op zoek naar
een nieuwe uitdaging?

Wij zoeken voor ons kantoor te Houten een advocaat met minstens 3 jaar werkervaring, bij voorkeur op het gebied van het algemene verbintenissenrecht, personen- en familierecht en/of arbeidsrecht.

Lijkt dit jou wat? Dan maken we graag kennis met je en solliciteer dan vóór 1 maart 2018: mark@sbmadvocaten.nl. Wie wij zijn lichten we tijdens een gesprek graag nader toe. Eerst nog vragen? Bel dan naar Christian van der Mark (030 - 63 53 432).

Aantjes Zevenberg ADVOCATEN

C A S S A T I E
I N C I V I E L E Z A K E N

Mr. K. Aantjes
aantjes@ aantjeszevenberg.nl

Mr. F.I. van Dorsser
vandorsser@ aantjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.aantjeszevenberg.nl

SPECIALIST WORDEN IN HET FAMILIERECHT?

Start nu uw opleiding en word een meester in scheiden, erven en mediation

IMFO
Instituut voor Mediation en Familierecht Opleidingen

VERENIGING
Familierecht
Advocaten
Scheidingsmediators

WWW.IMFO.NL

WWW.VERENIGINGFAS.NL

Telefoonservice voor de advocatuur

Telefoonservice

Agendabeheer

Opvang Overflow

Wij werken voor +200 advocatenkantoren,
kennen de juridische terminologie en werken discreet

Call Care Nederland | 010 - 280 3333 | info@callcare.nl | www.callcare.nl

VQH
ADVOCATEN

VQH Advocaten is een advocatenkantoor met vestigingen in Oud-Beijerland, Bergen op Zoom en Rotterdam. Met een team van gespecialiseerde medewerkers werken wij in de rechtsgebieden letselschade, familierecht, incasso, ondernemingsrecht en contractenrecht. Wij adviseren en begeleiden onze cliënten en waar nodig procederen we ook voor hen. Wij richten ons daarbij op ondernemers, non-profit instellingen en particulieren.

Wegens groei in onze letselschadepraktijk zijn wij op zoek naar een:

Letselschade advocaat

Functie eisen:

- een afgeronde beroepsopleiding voor de advocatuur.
- circa drie tot vijf jaar werkervaring binnen de advocatuur, met als specialisatie de behandeling van letselschadezaken.
- eventueel de Grotius opleiding Personenschade en lidmaatschap van de LSA.

Tevens zoeken wij voor onze ondernemingsrecht-contractenrecht praktijk een:

Junior advocaat-medewerker

Functie eisen:

- een afgeronde beroepsopleiding voor de advocatuur.
- affiniteit met het MKB

Als persoon ben je ambitieus, bezit je een goede werkhethiek en heb je je hart liggen binnen de advocatuur.

Interesse gewekt?

Dan ontvangen wij graag je motivatiebrief en je CV per email, nlodder@vqh.nl, voor meer informatie zie www.vqh.nl

**Zelf kiezen bij Urios
wel of niet in de cloud
U bepaalt
waar uw data staat!**

**Vraag de gratis demo aan op Urios.nl
of bel voor een afspraak 072 512 22 05**

Urios Standaard | Dossiers | Partijen | Stopwatch | Toevoegingen | Insolventies | Mediation | Meertalig declareren en herinneren

Urios Plus | E-facturering | iDEAL-knop | Export naar boekhouding | Managementrapporten | Documenten | Outlook-koppeling | Agenda

MET URIOS MAG JE ZELF KIEZEN OF JE IN DE CLOUD WILT OF NIET!
EN, WAT HEB JD GEKOZEN?

urios
eenvoud bespaart tijd

Koningsweg 4 | 1811 LM Alkmaar | tel 072 512 22 05 | info@urios.nl | www.urios.nl

DE FUSIE VAN AI EN BLOCKCHAIN

DOOR / NATHALIE GLOUDEMANS-VOOGD

De combinatie van blockchain en kunstmatige intelligentie gaat voor grote veranderingen zorgen, meent Brian Kuhn van IBM.

Amerikaan Brian Kuhn (38), medeoprichter en *co-leader* van de cognitieve tak van IBM, weet het zeker. De volgende technologische revolutie begint in de juridische wereld. 'Het lijkt verbaazingwekkend,' zegt hij. 'Toch denk ik dat het zo zal zijn. Dat heeft te maken met de fundamentele karakteristieken van het recht, zowel *common law*

als *civil law*. Mijn onderzoek richt zich op het snijvlak van *cognitive computing* en *blockchain*. En dan vooral in het juridische domein, waar vertrouwen zo belangrijk is.' Veel wantrouwen in technologie bespeurt Kuhn bij advocaten. Blockchain kan juist vertrouwen bieden, meent hij. De blockchain is in wezen een digitaal grootboek

waarbij alle gegevens niet door één centrale instantie, maar door een netwerk van gebruikers worden gecontroleerd. Data manipuleren is zo vrijwel onmogelijk. 'Een van de redenen dat advocaten langzaam waren met overschakelen naar juridische technologie was de angst voor beroepsfouten,' zegt Kuhn. 'Misschien was dat ook wel ►

terecht. Hoe goed AI ook is, het vertrouwt toch op de kwaliteit en waarachtigheid van de onderliggende data. Als die gegevens geverifieerd kunnen worden met de blockchain en je dus weet dat een feit een feit is, kun je met AI veel meer inzicht krijgen in die gegevens.'

IBM is onder meer bekend als het bedrijf uit New York dat de pc ontwikkelde. Tegenwoordig richt het zich op het onderzoeken en ontwikkelen van nieuwe technologieën. IBM kent een omzet van circa 80 miljard dollar. Oud-advocaat Kuhn werd er onderzoeker en uitvinder. Hij ontwikkelde *IBM Outside Counsel Insights*, een vorm van kunstmatige intelligentie gebouwd met AI-supercomputer Watson, die de declara-

'Advocaten die AI eng vinden, moeten zich er juist nu mee bemoeien'

ties van advocaten analyseert voor bedrijfsjuristen. 'We vinden geen nieuwe processen uit, we proberen de expertise van bedrijfsjuristen te schalen. AI kunnen sommige machines redeneren zoals professionals en sneller bovendien.'

Daarmee focust Kuhn zich op de *business of law* bij bedrijfsjuristen en niet op het inhoudelijke werk, zoals het Canadese ROSS, dat ook gebouwd werd op IBM's Watson. De keuze daarvoor was commercieel gedreven. 'Neem een Amerikaanse rechtszaak in het verzekeringsrecht. Het duurt achttien tot vierentwintig maanden voordat die geschikt is of beslecht door de rechter. Als je nog niks met AI doet en die mogelijkheid aan het verkennen bent, ga je niet anderhalf tot twee jaar wachten tot je rendement van je investering ziet,'

zegt Kuhn. 'Advocaatkosten verminderen, daar zit direct een duidelijke kostenbesparing in. Bovendien is er bij bedrijfsjuristen meer data te analyseren. Je ziet dat bedrijven meer juridisch werk intern wegzetten, daarmee is er ook meer vraag naar automatisering. De vraag drijft toch innovatie.'

DOORBRAAK

Wanneer komt dan de grote AI-doorbraak, denkt hij? 'Die is al gaande,' meent Kuhn. 'Met IBM hebben we het grootste AI-platform verspreid over verschillende industrieën. We hebben daardoor de kans gehad om te zien wat technisch haalbaar is en hoe dat zich verhoudt tot zakelijke haalbaarheid. Want het moet wel

werken. In de gezondheidszorg, op het gebied van verzekeringen en marketing geeft kunstmatige intelligentie al grote concurrentievoordelen. Denk aan: inzicht in de klant, dichter bij de klant komen, nog

relevanter zijn. Het is een kwestie van tijd voordat dit ook het juridische domein binnengaat. Maar de echt grote doorbraak komt als blockchain en AI fuseren.'

Kuhn schetst hoe dat eruitziet. 'Stel je voor dat je een blockchain netwerk hebt met allerlei advocatenkantoren. Jij kunt met je eigen cliënten een eigen onderdeel van de blockchain, een *node*, opzetten, beveiligd, zodat niemand anders dan jij en je cliënt aan die gegevens kunnen komen. Data die mogelijk relevant zijn voor iedereen worden geanonimiseerd en gedeeld met het netwerk. Dan heb je ineens een ontzettend grote trainingsset. En hoe groter de trainingsset, des te accurater AI zal zijn.' Als advocaat schakel je dan telkens tussen een privaat en een semi-publiek netwerk, dat wereldwijd

kan functioneren. 'Nergens anders ga je toegang tot zoveel data krijgen, terwijl je tegelijkertijd rekening houdt met de regels rond bescherming van persoonsgegevens in elk land en gedragsregels.'

NORMEN

Maar moeten er dan geen duidelijkere kaders gesteld worden? 'Dit is iets waar ik zeer gepassioneerd over ben. Er moet inderdaad een *framework* komen voor de praktische en ethische gevolgen van kunstmatige intelligentie in het recht, iets van normen. Daartoe moet de hele juridische gemeenschap bijeenkomen.' IBM's bijdrage aan de discussie ligt bijvoorbeeld in de organisatie van een wereldwijde juridische *hackathon* die plaats had van 23 tot 25 februari. 'De grootste hackathon ooit,' zegt Kuhn. 'Dit soort evenementen helpen te ontdekken wat *best practices* kunnen zijn in het gebruik van AI.'

Daarnaast is het tijd voor advocaten om hun zegje te doen, vindt Kuhn. 'Advocaten moeten technologen informatie geven. Vooral ook over wat juist níét gebouwd moet worden. Wij hebben daar richtsnoeren van advocaten voor nodig. Juist van advocaten die denken dat de AI-trein niet meer te stoppen is en dat het gevaarlijk is. Dat kunstmatige intelligentie een bedreiging zou zijn, daar ben ik het niet mee eens, maar als ze dat denken, moeten ze in actie komen. Advocaten die AI eng vinden, moeten zich er juist nu mee bemoeien. Focus je op normen opstellen, die er ook rekening mee houden dat de technologie groeit en verandert. Daar hebben we de beroepsgroep voor nodig.' ■

Kuhn is één van de sprekers tijdens het juridisch innovatiecongres Lexpo op 16 en 17 april in Amsterdam.

John Alber
Serial Legaltech
Award Winner

Brian Kuhn
IBM Watson Legal
Founder

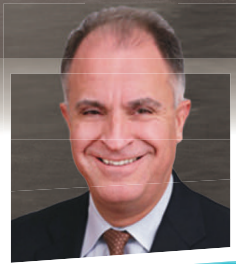
Kim Craig
LPM Mastermind

Ari Kaplan
Master of Ceremonies

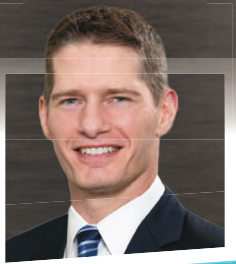
David Fisher
Legal Blockchain Guru

David Yermack
Renowned Blockchain
Professor

Susan Lambreth
AmLaw 100 LPM
Consultant

Patrick Didomenico
Legal KM Thoughtleader

David Rueff
AmLaw 100 Partner
& LPM Leader

Shruti Ajitsaria
A60 Fuse Leader

Lexpo returns in 2018, bigger and better!

Two full days at a breath-taking new venue located in the heart of Amsterdam's roaring city centre, action-packed with the latest trends in legal innovation, thought-provoking strategic themes and only the legal world's best speakers.

In just two years, **Lexpo** has established itself as the number one opportunity to connect with your European peers, meet

with renowned speakers and discover innovative products from leading vendors. Don't miss this unique event! For more information and to order your **Lexpo'18** tickets, visit www.lexpo.com.

More speakers to be announced soon ...

For more information go to:
www.lexpo.com

 16 - 17 APRIL 2018
Mövenpick Hotel Amsterdam City

EERSTE HULP BIJ DATALEKKEN

DOOR / SIMONE DIRVEN

Hoe kunnen advocaten datalekken voorkomen en wat moeten ze doen als een onbevoegde toch toegang krijgt tot persoonsgegevens van cliënten? Een praktische handleiding van privacy-advocaat Simone Dirven.

De handel in persoonsgegevens is *booming*: data is het nieuwe goud. Advocaten krijgen hier ook mee te maken: er is een toenemende interesse in de data die advocatenkantoren verwerken.¹ Zodra een onbevoegde toegang krijgt tot persoonsgegevens, is er sprake van een datalek. Die zijn niet volledig te voorkomen. In negentig procent van de gevallen worden datalekken namelijk veroorzaakt door onvoor-

zichtigheid of onoplettendheid bij werknemers.² Advocatenkantoren moeten wel voldoende doen om datalekken te voorkomen en vastleggen welke preventieve maatregelen ze nemen. Ook bestaat er een meldplicht datalekken.

DATALEKKEN

Om bij het begin te beginnen: de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) en de Algemene Verordening

Gegevensbescherming (AVG) die de Wbp in mei 2018 vervangt (zie kader), zien alleen op de verwerking van persoonsgegevens. Persoonsgegevens zijn gegevens over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon. Deze definitie is dus erg breed. Telefoonnummers kunnen bijvoorbeeld ook persoonsgegevens zijn. Gegevens van bedrijven vallen in beginsel niet onder de definitie. Volgens het Europees Hof speelt daarbij

ook dat het belang van openbaarheid van bedrijfsgegevens zwaarder weegt dan de bescherming van de privacy van de ondernemer.³

Voor toepassing van de meldplicht datalekken moet er uiteraard sprake zijn van een datalek in de zin van de Wbp en AVG. Een datalek is kort gezegd een inbreuk op de beveiliging van persoonsgegevens. Hiervan is sprake bij verlies van persoonsgegevens of (mogelijke) onrechtmatige verwerking ervan. Op het moment dat een onbevoegde toegang heeft tot persoonsgegevens van cliënten, bijvoorbeeld via een onbeveiligd wifi-netwerk, is sprake van een datalek.

PASSENDE BEVEILIGINGSMAATREGELEN

Wie persoonsgegevens verwerkt, moet passende beveiligingsmaatregelen nemen om datalekken zo veel mogelijk te voorkomen. Voor advocaten spelen naast de wettelijke verplichtingen de gedragsregels een rol. In de nieuwe gedragsregel 3 lid 2 wordt dat ook expliciet benoemd: ‘De advocaat neemt passende maatregelen ter handhaving van de vertrouwelijkheid en de communicatie met de cliënt of derden, in het bijzonder waar het de keuze betreft van de communicatiemiddelen, van dataverwerking en van dataopslag waarvan de advocaat zich bedient, en de mate van beveiliging van die middelen.’

Wat een passend beveiligingsniveau is, hangt onder meer af van de soort persoonsgegevens die een kantoor verwerkt. Medische of strafrechtelijke gegevens zijn gevoelige persoonsgegevens en vereisen een hoger niveau van beveiliging. Advocaten die applicaties of platformen gebruiken om informatie uit te wisselen met cliënten of met derden, zullen zich er dus van moeten vergewissen of er sprake is van een beveiligde verbinding. Bij WeTransfer, OneDrive of Dropbox krijgt de ontvanger bijvoorbeeld een unieke sleutel waarmee hij toegang krijgt tot de gegevens.

Op die manier kan alleen de ontvanger de bestanden inzien. Dan is het zaak het bestand naar de juiste ontvanger te versturen. Bevat de website van een kantoor een contactformulier? Zorg er dan voor dat de persoonsgegevens via een beveiligde verbinding worden gestuurd. In de praktijk wordt daar vaak een SSL-certificaat voor gebruikt, te herkennen aan ‘https://’ in plaats van ‘http://’ voor een websiteadres.

Het sleutelwoord bij beveiliging is encryptie, ofwel het versleutelen van data. Als de gelekte persoonsgegevens versleuteld zijn, hoeft het datalek namelijk niet gemeld te worden. Hetzelfde geldt voor op een andere manier onbegrijpelijk of ontoegankelijk maken voor onbevoegden.

PASSENDE ORGANISATORISCHE MAATREGELEN

Niet alleen passende technische maatregelen, maar ook passende organisatorische maatregelen zijn verplicht om de beveiliging van gegevens te garanderen. De mogelijkheden om hieraan te voldoen, zijn divers. Mijn advies aan elk kantoor is om te investeren in bewustwording. Het onderwerp moet bij het bestuur of de maatschap op de agenda staan en alle werknemers moeten zich realiseren dat ze te maken hebben met persoonsgegevens en welk wettelijk kader daarvoor geldt. Pas als werknemers een datalek kunnen herkennen, kunnen zij de juiste stappen zetten.

Interne procedure

Wat er moet gebeuren bij een datalek kan vervolgens opgenomen worden in een interne procedure. Idealiter is er één aanspreekpunt voor vragen over datalekken binnen de organisatie. De toets of er sprake is van een datalek en of het datalek moet worden gemeld bij de toezichthouder en betrokkene, moet door het kantoor zelf worden gedaan. Een kantoor dat ten onrechte een datalek niet meldt, loopt het risico op een hoge boete.

De interne procedure geeft antwoord op vragen zoals:

- Aan wie moet een mogelijk datalek intern worden gemeld, bijvoorbeeld partners van kantoor?
- Wie inventariseert de gevolgen van een datalek?
- Wie bepaalt of er een melding moet worden gedaan?
- Wanneer moet een melding gedaan worden?
- Wie communiceert wat intern over het datalek?
- Wie communiceert wat extern over het datalek? Bij grote datalekken kan bijvoorbeeld een persbericht noodzakelijk zijn.
- Wie communiceert het datalek richting de verzekering?

Deze procedure datalekken opnemen in het kantoorhandboek dwingt kantoren om periodiek na te denken over datalekken en de beveiliging van systemen en persoonsgegevens.

Verwerkersovereenkomsten

Een ander organisatorische maatregel is nagaan welke andere partijen persoonsgegevens van het kantoor verwerken en hoe zij de beveiliging hebben geregeld. Denk daarbij aan een salarisadministratie of een *cloudprovider*. Ook een kantoor dat een derde inschakelt, blijft zelf verantwoordelijk voor de persoonsgegevens van cliënten. Op grond van de Wbp en straks de AVG bestaat dan ook de verplichting om afspraken met deze derden op papier te zetten in een zogeheten verwerkersovereenkomst. Deze overeenkomst regelt bijvoorbeeld of de gegevens binnen of buiten Europa worden verwerkt,⁴ wanneer de derde een datalek aan zijn kant moet melden en hoe de aansprakelijkheid over en weer geregeld is.

MELDPLICHT

Voor datalekken geldt een meldplicht bij de toezichthouder, de Autoriteit Persoonsgegevens, en de betrokkenen, dat wil zeggen: degene om wiens persoonsgegevens het gaat. ►

De plicht om datalekken te melden, is sinds 1 januari 2016 opgenomen in de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp). Onder de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), die vanaf mei 2018 van kracht wordt en de Wbp vervangt, blijft de meldplicht datalekken bestaan. De boetes voor niet voldoen aan de wetgeving zijn fors. Onder de Wbp geldt nu een maximumboete van 820.000 euro of tien procent van de jaaromzet. De AVG verhoogt de boetes naar maximaal twintig miljoen euro of vier procent van de wereldwijde omzet.

Maar niet elk datalek moet worden gemeld. Als het niet waarschijnlijk is dat het lek een risico vormt voor de rechten en vrijheden van personen, geldt de meldplicht niet. Zoals gezegd, bij versleutelde gegevens speelt dit risico niet.

Mocht er sprake zijn van een datalek dat gemeld moet worden, dan is het zaak de volgende stappen te doorlopen.

Stap 1. Meldplicht aan de toezichthouder

De meldplicht bij de toezichthouder geldt als het gaat om een datalek waarbij een grote hoeveelheid data of waarbij gevoelige persoonsgegevens zijn gelekt. In de laatste categorie valt te denken aan een kopie van een ID-bewijs dat zonder wettelijke grondslag is gemaakt voor de aanvraag van een toevoeging. Of een medisch dossier in een letselschadezaak. Voor advocaten met een insolventiepraktijk: ook gegevens over de financiële situatie van een particulier vallen hieronder.

Raken deze persoonsgegevens kwijt, wordt een database gehackt of zijn de gegevens toegankelijk geweest voor een onbevoegde? Dan moet binnen 72 uur na ontdekking van het datalek een melding worden gedaan bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Dit geldt ook redelijkerwijs als niet valt uit te sluiten dat een datalek tot onrechtmatige verwerking van de persoonsgegevens heeft geleid. Een melding aan de toezichthouder gaat via het Meldloket Datalekken op de website van de Autoriteit

Persoonsgegevens.⁵ Niet alleen moet gemeld worden welke gegevens verloren zijn gegaan, of u betrokkenen informeert en hoe groot het datalek is. Ook is het verplicht om informatie te geven over de technische en organisatorische maatregelen die zijn getroffen om de inbreuk aan te pakken en om verdere inbreuken te voorkomen.

Stap 2. Meldplicht aan de betrokkene

Als het datalek ook ongunstige gevolgen kan hebben voor het privéleven van de betrokkenen, dan moet het datalek ook onverwijld aan de betrokkenen worden gemeld. Deze meldplicht geldt dus naast de meldplicht aan de toezichthouder. In het geval van de kopie van een ID-bewijs loopt de betrokkene bijvoorbeeld het risico op identiteitsfraude. Een ander voorbeeld van een ongunstig gevolg is reputatieschade. Denk dan aan notities van een bespreking met een cliënt in een strafrechtzaak. Of in een arbeidszaak waar het gaat om ontslag op staande voet.

Stap 3. Documenteren

Onder de AVG is straks verplicht dat degene die persoonsgegevens verwerkt, bijvoorbeeld de advocaat van zijn cliënt, alle datalekken goed documenteert. Dat geldt dus niet alleen voor gemelde datalekken. In de interne registratie moet worden opgenomen om welk voorval het gaat, wanneer het plaatsvond, wat de gevolgen zijn geweest van het lek (zijn ze gestolen of kwijt geraakt, door een onbevoegde ingezien en/of gekopieerd), van welke groep betrokkenen gegevens gelekt zijn en om wat voor gegevens het gaat. Ook moet daarbij vermeld worden wat de mogelijke gevolgen van de inbreuk zijn en welke maatregelen zijn genomen om herhaling ervan te voorkomen. Als een interne procedure is aangepast of de beveiliging is aangescherpt, moet dat ook geregistreerd worden. ■

Simone Dirven is advocaat bij Kessels Advocaten in Breda.

NOTEN

- 1 Zie bijvoorbeeld: <http://www.advocatenblad.nl/2018/01/24/miljoenen-gegevens-britse-advocatenkantoren-op-dark-web/>.
- 2 Zo blijkt uit een onderzoek van consultancybedrijf Willis Towers Watson uit oktober 2016.
- 3 Hof van Justitie van de Europese Unie 9 maart 2017 C-398/15.
- 4 Zie hierover onder meer 'Saven na Schrems', <http://www.advocatenblad.nl/?p=85249>.
- 5 <https://datalekken.autoriteitpersoonsgegevens.nl/actionpage?0>.

W E S K I

A D V O C A T E N

Weski Advocaten zoekt per direct een **(GEVORDERDE) STAGIAIRE** voor de (internationale) strafpraktijk. Er wordt gezocht naar een gemotiveerde kandidaat die in de regio Rotterdam woont of wil wonen.

Reacties te richten aan:

Mr I.N.Weski
Westersingel 43
3014 GT Rotterdam
i.n.weski@weski.nl

CIVIELE CASSATIE | CASSATIEADVIES | CASSATIEPROCEDURE

Jacques Sluysmans
advocaat bij de Hoge Raad
070-31 31 057

Ruben Wiegerink
advocaat bij de Hoge Raad
070-31 31 076

VAN DER FELTZ
a d v o c a t e n

CIVIELE CASSATIE, PROCESBEGELEIDING OF PREJUDICIËLE VRAAG BIJ DE HOGE RAAD?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor een track record over de afgelopen 18 jaar.
Vaste prijsafspraken mogelijk.

Info: mr H.J.W. Alt
PB 82228, 2508 EE Den Haag | T: 070 - 358 94 79 | F: 070 358 51 97 | E: alt@altkamboer.com

Voor ons kantoor in Waddinxveen zoeken wij een
(beginnend):

ADVOCAAT-STAGIAIRE

Heb je affiniteit met het vermogensrecht en/of
het ondernemingsrecht?

Ben je juridisch getalenteerd, ambitieus en
communicatief sterk?

Wil je werken op een kleiner, informeel,
modern en eigenzinnig kantoor?

Wil je een goede opleiding tot advocaat?

Wil je uiteindelijk een zelfstandige
(algemene) praktijk opbouwen?

Solliciteer dan!

Stuur je sollicitatiebrief met cv en cijferlijst naar
sollicitatie@intveenadvocaten.nl.

Vragen?

Kijk op www.intveenadvocaten.nl of neem contact
op met Riëks Warendorp Toringa (0172 - 47 56 77),
warendorptoringa@intveenadvocaten.nl of
Marten Groen (0182 - 61 36 22),
groen@intveenadvocaten.nl

VAN RIESSEN
ADVOCATEN MEDIATORS

Van Riessen Advocaten & Mediators
heeft 3 vacatures!
Kom jij ons team versterken?

VACATURE

Ben jij een ervaren advocaat medewerker
vastgoed- en omgevingsrecht, een ervaren
advocaat-medewerker ondernemingsrecht
of een ervaren advocaat-medewerker
personen-, familie- en erfrecht

dan bieden wij jou een uitdagende advies- en procespraktijk in een
professionele en inspirerende kantooromgeving.

Ons kantoor is gevestigd in het centrum van Gouda en legt zich met
een team van zeven advocaten toe op het arbeidsrecht, vastgoed-
en omgevingsrecht, ondernemingsrecht en het personen-, familie-
en erfrecht. Wij werken onder andere voor brancheorganisaties,
woningbouwverenigingen, landelijke- en regionale bedrijven.

Wij bieden jou goede arbeidsvoorwaarden, de mogelijkheid om
je verder te ontwikkelen en te specialiseren en een informele
werkcultuur. Parttime werken is bespreekbaar.

Enthousiast? Stuur je motivatiebrief en curriculum vitae dan uiterlijk
25 februari 2018 naar bos@vanriessenadvocaten.nl. Heb je vragen,
bel dan met Margreet Bos-Steenbergen op tel: 0182 - 54 14 44.

Van Riessen Advocaten & Mediators
Klein Amerika 17 | 2806 CA Gouda

www.vanriessenadvocaten.nl

Criminalisering van hiv

DOOR / SIDNEY SMEETS & PIETER BROKXS

Het is 2018. De Hiv Vereniging voert een campagne om duidelijk te maken dat mensen met hiv die succesvol behandeld worden (waardoor het virus niet meetbaar in het bloed is) geen risico van overdracht vormen. Actiegroep PrEPnu maakt zich hard voor het beschikbaar stellen van goedkope hiv-preventiepillen, hetgeen helpt om het stigma rondom het virus te bestrijden. Maar in Assen lijkt de tijd sinds begin deze eeuw stil te hebben gestaan.

Op 17 januari 2018 behandelde de Rechtbank Assen een zaak tegen een Somalische vrouw die bij haar aanhouding een agente in haar vinger had gebeten. Op zich is zo'n mishandeling een naar strafbaar feit. Maar de beet had een nare nasmaak. In het proces kwam naar voren dat de vrouw hiv-positief is en werd door het Openbaar Ministerie betoogd dat met de beet opzet had bestaan op het infecteren van de agente. Het slachtoffer zou ook nog steeds in onzekerheid verkeren over het antwoord op de

vraag of het virus was overgedragen. Tot zeker eind mei 2018 wordt haar bloed in de gaten gehouden en pas dan zou ze weten waar ze aan toe is. De berichtgeving over de opmerkelijke strafzaak ('Hiv-positieve vrouw de cel in voor bijten agente in Meppel', *Dagblad van het Noorden*, 17 januari 2018)¹ deed bij ons de wenkbrauwen fronsen. Natuurlijk, in de rechtspraak is sinds de hiv-arresten van de Hoge Raad (vanaf 2003)² geaccepteerd dat het opzettelijk infecteren van een ander met hiv een poging zware mishandeling oplevert.

Vooruitstrevend aan die rechtspraak was dat het bewust infecteren van een slachtoffer met hiv géén poging doodslag oplevert omdat de kans op daadwerkelijke ontwikkeling van aids als gevolg van de infectie niet als 'aanmerkelijk' kan worden gekwantificeerd. In de daaropvolgende hiv-arresten werd deze – op zichzelf emancipatoire – rechtspraak verder uitgebreid door vast te stellen dat van opzet tot infectie nog geen sprake is bij het enkel hebben van seks zonder condoom wetende dat men zelf hiv-positief is. De kans op overdracht

van het virus is daarvoor te gering en de minister liet destijds ook weten dat we niet de kant op moeten van het criminaliseren van hiv-positieve mensen.³

Van bewust infecteren is sprake in zaken zoals de Groninger hiv-zaak uit 2005, waarin slachtoffers gedrogeerd werden en geïnjecteerd met hiv-geïnfecteerd bloed.⁴ De vraag is echter of er ook sprake kan zijn van een opzettelijke poging iemand te infecteren door hem of haar te bijten. Die stelling gaat, gelet op de rechtspraak van de Hoge Raad, veel te ver. Ze werkt onnodig stigmatiserend en is ze een gevolg van een irrationele angst voor mensen met hiv. Het past dan ook niet dat het Openbaar Ministerie deze stelling te berde heeft gebracht en willens en wetens een onjuiste voorstelling van zaken geeft. In het begin van de aidsepidemie was de onwetendheid groot. Er waren campagnes voor nodig om de bevolking zich ervan bewust te maken dat het virus niet overgedragen wordt door aanraking of zoenen: belangrijke stappen in het destigmatiseren van mensen met hiv. De reden dat het virus niet door zoenen kan worden overgedragen, is dezelfde als die waarom bijten geen reëel risico op infectie oplevert: hiv wordt niet overgedragen door speeksel. De kans op overdracht door een beet is dan ook *a priori* nihil. Om die reden schrijft de landelijke richtlijn van het RIVM in dit soort gevallen (laagrisicoaccidenten) ook geen behandeling voor het slachtoffer voor.⁵ Zo'n behandeling, die alleen bij hoogrisicoaccidenten geïndiceerd is, zou bestaan uit een

PEP-kuur van een maand. Deze *Post Expositie Profylaxe* zorgt ervoor dat eventueel hiv-virus in het lichaam wordt opgeruimd.

Van juridisch belang is verder dat in het geval van een succesvolle behandeling met virusremmende middelen de zogenaamde *viral-load* onmeetbaar wordt. Is het virus niet meetbaar dan is het ook niet overdraagbaar. Naar wij hebben begrepen, wordt de Somalische verdachte al jaren succesvol behandeld.

Zo gezien bestond er in de casus van de Somalische vrouw dus geen gevaar op infectie, laat staan een 'aanmerkelijke' kans op overdracht van het virus. Als de kans op infectie niet aanmerkelijk is, kan de verdachte, in juridische zin, ook geen opzet hebben.

De vraag is dus waarom het Openbaar Ministerie de mythe van hiv-overdracht door speeksel in de rechtszaal herhaalt en zelfs tot dubieus uitgangspunt van een strafzaak maakt. Evenzo onbegrijpelijk is de

stelling dat de betreffende agente tot mei zou moeten wachten om zeker te zijn dat ze niet hiv-geïnfecteerd is. Hoewel het voor de agente geen prettige ervaring zal zijn geweest, is er op basis van het incident geen enkele reden tot zorg.

Het is van belang dat strafrechtadvocaten, het Openbaar Ministerie en de rechtspraak op de hoogte zijn van de feiten over hiv. Het zou dan ook wenselijk zijn in gesprek te gaan met de Hiv Vereniging om misverstanden over hiv weg te nemen en te voorkomen dat door onwetendheid hiv alsnog gecriminaliseerd wordt. Het is 2018, we zouden beter moeten weten.

Sidney Smeets is advocaat in Amsterdam.

Pieter Brokx is directeur van de Hiv Vereniging Nederland.

NOTEN

- 1 Navraag bij rechtspraak.nl en de betrokken advocaat leerde dat de mondelinge uitspraak van de politierechter niet gepubliceerd is.
- 2 HIV I [HR 25 maart 2003, *NJ* 2003, 552, m.nt. YB]; HIV II [HR 24 juni 2003, *NJ* 2003, 555]; HIV III [HR 18 januari 2005, *NJ* 2005, 154, m.nt. D.H. De Jong]; HIV IV [HR 20 februari 2007, *NJ* 2007, 313].
- 3 *Kamerstukken II* 2004-2005, 29 800 VI, nr. 157, blz. 5-9.
- 4 Gerechtshof Arnhem (na verwijzing) 29 november 2012, ECLI:NL:GHARN:2012:BY4618 en 4622.
- 5 <http://www.rivm.nl/Onderwerpen/P/Prikaccidenten>.

WWFT-PROOF IN TIEN STAPPEN

Komende zomer wordt naar verwachting de nieuwe WWFT (Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme) van kracht, met daarin opgenomen de Vierde Anti-witwasrichtlijn. Het Werkboek WWFT biedt hulp bij aanpassing van het kantoorbeleid.

De nieuwe WWFT heeft tot gevolg dat u uw kantoorbeleid WWFT moet aanpassen en uw cliënten moet identificeren op grond van de aangepaste wetgeving. Het Werkboek WWFT kan daarbij helpen. Het is geschreven voor praktijkjuristen door praktijkjuristen met ruime ervaring op het gebied van de naleving van de WWFT.

De belangrijkste wijzigingen voor alle kantoren zijn de volgende:

- Aanscherping van risicobaseerde aanpak, waaronder introductie van gedragslijnen, procedures en maatregelen.
- Introductie van de pseudo-UBO. Elke entiteit heeft verplicht een Ultimate Beneficial Owner (UBO).
- De nationaliteitseis voor politiek prominente personen (PEP) is vervallen.
- Een uitgebreider systeem van sancties waaronder publicatie van opgelegde boetes.

Het werkboek bevat voorbeelddocumenten en een stappenplan, speciaal toegesneden op notariss- en advocatenkantoren. Het tienstappenplan bevat de onderwerpen die opgenomen moeten worden in het WWFT-kantoorbeleid.

Het werkboek bestaat uit vier delen, inclusief een Engelse vertaling. Het eerste, algemene, deel bevat naast het tienstappenplan een voorbeeld voor WWFT kantoorbeleid, een overzicht van internationale en nationale risicobeoordeling en een toelichting op de opleidingsverplichting.

In het tweede deel staat het cliëntenonderzoek centraal. Er is een hoofdstuk opgenomen over de UBO,

een hoofdstuk over de PEP en een toelichting wordt gegeven op het overgangsrecht met betrekking tot het cliëntenonderzoek.

Het derde deel gaat over het melden van ongebruikelijke transacties. Eén hoofdstuk handelt over het voor grote kantoren verplichte interne meldreglement, het andere hoofdstuk betreft het melden van ongebruikelijke transacties bij Financial Intelligence Unit (FIU-Nederland). Het vierde deel bevat een voorbeeld voor een draaiboek. Dat deel wordt afgesloten met een takenoverzicht voor de Compliance Officer WWFT en de Auditor WWFT.

Het boek is oorspronkelijk geschreven voor de grote kantoren. Om het geschikt te maken voor kleine en middelgrote kantoren, is een leeswijzer opgenomen. Voor grote kantoren geldt de verplichting een Compliance Officer WWFT en een Auditor WWFT te benoemen. Voor de kleine en middelgrote kantoren geldt die verplichting niet. Het tienstappenplan kan verkort als volgt worden weergegeven:

Stap 1

Stel vast of werkzaamheden WWFT-plichtig zijn (artt. 1 en 1a WWFT).

Stap 2

Identificeer de cliënt (artt. 3 en 8 WWFT).

Stap 3

Verifieer de identiteit van de cliënt (artt. 3 en 8 WWFT).

Stap 4

Stel de (pseudo-)UBO vast (artt. 3 en 8 WWFT).

Stap 5

Stel vast of de cliënt een UBO of een PEP is (artt. 8 WWFT).

Stap 6

Maak risicobeleid.

Stap 7

Monitor en doe onderzoek naar de herkomst van gelden (art. 3 WWFT).

Stap 8

Introductie van de cliënt (artt. 5 en 10 WWFT).

Stap 9

Is sprake van een ongebruikelijke transactie (artt. 15 en 16 WWFT)?

Stap 10

De ongebruikelijke transactie en alle relevante gegevens worden onverwijld gemeld bij Financial Intelligence Unit (FIU-Nederland).

Het werkboek WWFT is samengesteld door mr. dr. Birgit Snijder-Kuipers, docent ondernemingsrecht aan de RUG en kandidaat-notaris bij De Brauw Blackstone Westbroek. Overige auteurs zijn Jacoline van Bennekom-Overgaauw, Diana Gunckel, Corrie Heck, Niels Hupkes, Bertus Kerkhoven, Rieneke van Praag Sigaar en Jeannette Wiers-van Tuijl. Het Werkboek WWFT (Boom juridisch) is te bestellen bij birgit.snijder@debrauw.com. Kosten per boek bedragen EUR 25 excl. btw. De netto-opbrengst van het boek (oplage duizend exemplaren) gaat naar Lawyers for Lawyers.

LAWYERS FOR LAWYERS

Eerste stap naar bescherming advocaat in Europees verdrag

DOOR / TATIANA SCHELTEMA

Er dient een Europees verdrag te komen dat advocaten beschermt bij de uitoefening van hun beroep. Die aanbeveling deed de Parlementaire Vergadering vorige maand aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa. In het verdrag moet een waarschuwingssysteem worden ingebouwd, vergelijkbaar met dat voor journalisten.

Het plan vloeit voort uit een motie van de Duitse parlementariër Bernd Fabritius uit 2016, die constateerde dat waar de rechtsstaat niet sterk is, ook de regels rond de beroepsuitoefening van de advocatuur worden beperkt. Maar advocaten zijn wél nodig om het recht op een eerlijk proces (artikel 6 EVRM) te verwezenlijken. Dat vindt niet alleen het Straatsburgse

Hof voor de Rechten van de Mens. Ook het Comité van Ministers (ministers van Buitenlandse Zaken van alle 47 aangesloten landen) benadrukte in 2000 al dat advocaten hun werk ongehinderd moeten kunnen doen, in de zogeheten aanbeveling R2000(21). Criteria voor de beroepsuitoefening werden in 1990 ook al gedefinieerd in de Basic Principles on the Role of Lawyers van de Verenigde Naties.

Maar dat is allemaal *soft law* – zonder bindend effect – en bovendien een afgeleide van de rechten van de cliënt. ‘Dat hierover binnen de Raad wordt gedebatteerd legt al de vinger op de wonde,’ zegt Sabien Lahaye-Battheu, advocaat en parlementariër voor de Belgische Open Vlaamse Liberalen en Democraten. Lahaye-Battheu rapporteerde vorige maand aan de Raad over de werkomstandigheden van advocaten. Bedreigingen, vervolgingen en geweld tegen advocaten namen de laatste jaren toe, vooral in Turkije en in voormalige Oost-bloklanden als Azerbeidjan, de Russische Federatie en Oekraïne. Andere vormen van tegenwerking zijn arbitraire huiszoekingen waarbij vertrouwelijke dossiers in beslag worden genomen of het oproepen van advocaten als getuige in zaken tegen de eigen cliënt. ‘Het verschil met bestaande teksten is dat een nieuw verdrag bindend zal zijn,’ zegt Lahaye-Battheu. ‘Dus als een advocaat bijvoorbeeld geen toegang krijgt tot zijn cliënt, zal hij zijn land op basis van dit verdrag kunnen aanklagen. Bij schendingen zou je kunnen denken aan het opleggen van maatregelen of een dwangsom door het Hof in Straatsburg.’

Sabien Lahaye-Battheu, Vlaams advocaat en parlementariër.

Daarnaast pleit Lahaye-Battheu voor een waarschuwingssysteem, zoals het Platform voor de Bescherming van Journalistiek en de Veiligheid van Journalisten. Partners van dit platform kunnen een melding doen als een journalist wordt lastiggevallen of bedreigd; de betreffende staat is dan verplicht

daarop te reageren.

‘Aanvankelijk twijfelden we over het nut van zo’n platform,’ zegt Ricardo Gutierrez, voorzitter van de Europese Federatie van Journalisten (EFJ), waarbij zeventig vakbonden uit 44 landen zijn aangesloten. ‘Nu, drie jaar later, zijn we er heel blij mee. Het is een fantastische manier om impact te maken op regeringen, wat voorheen nooit goed lukte. En het helpt om een sterke coalitie te vormen met

andere leden van het platform. Ook lukte het om in sommige landen, zoals Slovenië, de wet aan te passen.’ Je moet wel uitkijken dat een nieuw verdrag niet leidt tot heronderhandeling over bestaande verdragen, waarschuwt Lawyers for Lawyers-voorzitter Phon van den Biesen. ‘Wat zou er gebeuren als je vandaag het Verdrag voor de Rechten van de Mens zou bedenken? Je weet: het verdrag wat we nu hebben, krijgen we nooit meer. Want veel landen hebben er last van. Neem Turkije en Rusland, de grootste “klanten” van het hof, die ook meestal in het ongelijk worden gesteld.’

Het nieuwe verdrag moet dus, bijvoorbeeld in een preambule, uitgaan van de regels ter bescherming van het recht op een eerlijk proces van de cliënt. ‘Schrijf dat eerst maar eens op. En laat dat dan het beginpunt zijn.’ De bal ligt nu bij het Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken, dat binnen zes maanden een besluit moet nemen.

Zie <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/the-platform>.

Juridische kwesties
die zijn weggezaakt

Verdachten in beeld tijdens zittingen

DOOR / FERIDE TOSUN

**Wanneer mogen er beelden gemaakt worden tijdens de zitting?
En hoe zit het dan met levensechte illustraties van verdachten?**

De gerechten stellen journalisten in staat hun werk te doen. Openbare zittingen zijn altijd toegankelijk voor journalisten. Tijdens zittingen mogen journalisten tekstberichten via hun mobiele telefoon of laptop versturen. Denk bijvoorbeeld aan rechtbankverslaggevers met duizenden volgers die onder meer via Twitter live verslag doen van een zitting. Wat journalisten kunnen verwachten van rechtbanken en hoven en hoe de pers voorzien wordt van informatie voor, tijdens en na rechtszaken is vastgelegd in de Persrichtlijn 2013 (gepubliceerd op rechtspraak.nl). Wat betreft beeld- en geluidsopnames tijdens zittingen is het uitgangspunt in de Persrichtlijn 2013 dat journalisten in principe beeld- en geluidsopnames mogen maken. Dit moet echter wel met toestemming van het gerecht gebeuren. In specifieke gevallen kan de rechter journalisten verbieden beeld- en geluidsopnames te maken. Het komt dan aan op een belangenafweging: de rechter weegt het belang van openbaarheid af tegen de belangen van een eerlijke rechtsgang.

VERDACHTEN

Bij strafzittingen is dit nogal een gevoelig onderwerp. De meeste verdachten willen niet herkenbaar in het nieuws worden gezien. Voor strafzaken gelden dan ook afzonderlijke regels. Journalisten mogen tijdens een strafzitting wel beeld- en geluidsopnames maken. Ook professionele procesdeelnemers, zoals ad-

vocaten, mogen worden opgenomen. Er mogen echter geen beeld- en geluidsopnames worden gemaakt van getuigen, deskundigen, slachtoffers en publiek. Met toestemming van henzelf mag het wel, maar ook dat kan de rechter in uitzonderlijke omstandigheden verbieden.

Van verdachten mogen weliswaar geluidsopnames worden gemaakt, het maken van beeldopnames zonder hun toestemming is echter verboden. Toch blijven verdachten vrezen voor herkenning en tegenwoordig steeds meer. Soms zitten namelijk ook tekenaars in de zittingszaal. Dat is toegestaan; de Persrichtlijn 2013 voorziet daarin. Maar deze illustratoren laten hun kunsten volledig los op een tekening van de verdachte. Deze illustraties worden veelal gepubliceerd en zijn in de loop der jaren steeds meer op foto's gaan lijken.

In 2017 protesteerde advocaat Paul Verweijen tegen de aanwezigheid van rechtbanktekenaar Petra Urban bij een zitting. Haar realistische tekeningen zouden niet meer te onderscheiden zijn van foto's. Al vaker hebben advocaten bezwaar gemaakt bij rechtbanken en gerechtshoven tegen de aanwezigheid van een tekenaar. Dit verzoek heeft tot nu toe geleid tot verschillende beslissingen. Een eenduidig standpunt is er duidelijk niet.

Hoe verhouden deze illustraties zich dan met het verbod op beeldopnames? Aan de ene kant wordt erkend dat de verdachte moet worden beschermd voor publicatie om herkenning van de verdachte te voorkomen.

Aan de andere kant mogen tekenaars wel tekeningen laten publiceren die eveneens kunnen leiden tot herkenning van de verdachte.

HERKENBAARHEID

De discussie of het maken van tekeningen van verdachten is toegestaan, draait om herkenbaarheid. Verdachten mogen hun toestemming onthouden aan beeldopnames. In het verlengde zou dit moeten gelden voor realistische tekeningen waarin de persoon van de verdachte te herkennen is. Bij herkenbare tekeningen is de onschuldpresumptie in het geding. Een verdachte is geen veroordeelde en moet voor onschuldig worden gehouden tot het tegendeel is bewezen. Ook is het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer in het geding. Zelfs als de verdachte veroordeeld zou worden, is de straf al door het gerecht bepaald. Als afgestraft persoon moet je ook verder kunnen met je leven en dit wordt lastig als de samenleving jou als 'crimineel' blijft zien.

De vraag is dan ook of de Persrichtlijn 2013 moet worden gewijzigd. De landelijke persrechters hebben naar aanleiding van Verweijens klacht gezegd bijeen te komen in oktober 2017. Ook dit punt zou op de agenda hebben gestaan. Of er reeds een besluit is genomen over aanpassing van de richtlijn is onbekend. Vooralsnog staat op rechtspraak.nl nog steeds de Persrichtlijn 2013, zonder specifieke regels over levensechte illustraties.

Feride Tosun is advocaat bij Alpha Advocaten in Almere.

Oorlogsverklaring aan de Procureurswet

DOOR / ROBERT SANDERS

A.P.Th. Eyssell (1837-1921)

Aernout Philip Theodoor Eyssell (zelf schreef hij 'Eyssell') werd geboren op 19 juli 1837 als telg van een Haagse juristenfamilie waarin reeds ten tijde van de Republiek de rechtspraktijk werd uitgeoefend. Eyssell begon in 1855 zijn rechtenstudie in Utrecht waar hij op 18 juni 1859 promoveerde op stellingen. Al in het jaar van zijn promotie maakte hij ook internationaal naam als wetenschappelijk jurist door het winnen van een prijsvraag van de Académie des sciences, arts et belles-lettres in Dijon. Zijn inzending was een in het Latijn geschreven essay over het leven en werk van de zestiende-eeuwse Franse humanist en jurist Hugues Doneau. Na zijn promotie vestigde hij zich als advocaat in zijn geboortestad. Dankzij zijn tomeloze werkkraft, scherpzinnigheid en zijn ruime wetenschappelijke bagage wist hij een uitgebreide praktijk op te bouwen. Eyssell zag het advocatenberoep als 'nobile officium'. Toen hij de onafhankelijkheid van de balie bedreigd achtte door de invoering in 1879 van de Procureurswet schreef hij in 1880 voor *Themis* een van zijn meest spraakmakende artikelen. De Procureurswet had ter voorkoming van dubbele kosten van rechtsbijstand

een einde gemaakt aan de onverenigbaarheid van het beroep van advocaat en de eerder ambtelijke functie van procureur. Eyssells kritiek luidde dat de wet, die de procureurs zou afschaffen, de advocaten juist dwong zich ook met het procureurswerk te belasten en te werken voor een beloning en inhoudelijk werk ver beneden hun stand. Door tarief- en taxatiedwang zou de advocatuur financieel en disciplinair aan de rechtbanken en hoven onderworpen worden en vervielen de beoefenaars van het vrije beroep tot eenvoudige rechtsbedieners. De toon van Eyssells opstel was van zodanige aard dat de redactie van het *Weekblad van het Regt* het artikel beschouwde als een klare, krachtige en klemmende oorlogsverklaring aan de contro-versiële Procureurswet. Eyssell had gewaarschuwd voor een aantasting van de onafhankelijkheid van de balie en de komst van uitzonderlijk staatstoezicht; zijn aanklacht bleef echter zonder effect. De polemische toon van Eyssells publicaties en zijn hameren op het belang van rechtszekerheid speelden ook een rol in zijn latere carrière. Eyssell was een overtuigd klassiek-liberaal en naar eigen zeggen 'een onverbeterlijk individualist'. Hij was

afkerig van staatsinmenging en een voorstander van contractsvrijheid die alleen door het positief recht kon worden ingeperkt. Na 27 jaar in de advocatenpraktijk volgde onder meer als erkenning van zijn verdiensten bij Koninklijk Besluit van 8 oktober 1886 een benoeming tot raadsheer in de Hoge Raad. In 1908 werd hij vervolgens president van het hoogste rechtscollege. Ook als rechter bleef hij zich verzetten tegen de rechtsopvatting dat een onrechtmatige daad niet alleen bij de schending van een wettelijke plicht zou kunnen worden aangenomen. Eyssell achtte die rechtsontwikkeling niet minder dan een ramp, die de rechten van de burgers zou overleveren aan het subjectieve inzicht van de rechter. 'De Nederlanders beseffen helaas niet meer hoe kostbaar hun regtszekerheid is,' verzuchtte hij. Eyssell maakte als president van de Hoge Raad met het arrest van 10 juni 1910 over de Zutphense waterleiding nog eenmaal zijn punt, totdat de Hoge Raad in 1919 met Lindenbaum/Cohen definitief om zou gaan. Aernout Eyssell was op 1 juli 1912 intussen met leeftijds-pensioen gegaan. Hij overleed op 23 maart 1921 in Den Haag.

Dirkzwager zoekt talent!

Wij zijn op zoek naar:

Advocaat-medewerker
aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht

Advocaat-medewerker
bestuurlijk gezondheidsrecht

Advocaat-medewerker
financieel recht

Kijk voor alle informatie over de vacatures op
www.werkenbijdirkzwager.nl/vacatures

Maak kennis met **Dirkzwager**
advocaten & notarissen

GEDRAGSREGELS ADVOCATUUR

dat van de
zeefunctie
onderschrijf ik...

GEDRAGSREGELS ADVOCATUUR

TEN GELEIDE

Na de gedragsregels van 1968, 1980 en 1992 is in 2018 de tekst vastgesteld van de nieuwe set gedragsregels. Het was nodig om de gedragsregels uit 1992 te herijken, gelet op het inmiddels verstreken tijdsverloop, de ingrijpende wijziging van de Advocatenwet in 2015 en de veranderingen die zich in de advocatenpraktijk hebben voorgedaan. Om die reden heeft de algemene raad een commissie herijking gedragsregels ingesteld, die de opdracht kreeg om te bezien in hoeverre de gedragsregels 1992 dienden te worden herzien. De commissie stond onder leiding van mr. J.D. Loorbach (Rotterdam, voorzitter) en bestond voorts uit mr. Chr. A. Alberdingk Thijm (Amsterdam), mr. H.J. de Groot (Groningen), mr. M. de Rijke (Den Haag), prof. dr. mr. J.E. Soeharno (Amsterdam), mr. J.S. Spijkerman (Den Haag), mr. E.A. van Win (Leiden) en mr. dr. R. Sanders (Den Haag, secretaris). De commissie heeft medio 2017 een conceptset gedragsregels het licht doen zien, die door de algemene raad in consultatie is gegeven aan de balie, ketenpartners en enkele specifieke gremia, zoals de raad van advies en het dekenberaad. De binnengekomen reacties zijn door de commissie beoordeeld en verwerkt. Daarna is de set voorgelegd aan de algemene raad en vervolgens aan het college van afgevaardigden. Ook hierbij zijn diverse opmerkingen

gemaakt die zijn verwerkt in de uiteindelijke tekst. Met deze werkwijze is beoogd tot gedragsregels te komen die een weergave vormen van de anno 2018 binnen de balie levende opvattingen.

De algemene raad heeft op 14 februari 2018 de Gedragsregels 2018 vastgesteld. Daarbij is geconstateerd dat opvattingen van de balie zich kunnen ontwikkelen, bijvoorbeeld door maatschappelijke ontwikkelingen of jurisprudentie.

De algemene raad heeft daarom gekozen voor een zogenaamde 'levende' toelichting, dat wil zeggen een toelichting die in geval van gewijzigde opvattingen tussentijds kan worden aangepast.

Een belangrijke aanleiding voor de herijking van de gedragsregels is geweest de codificatie van de kernwaarden in artikel 10a, eerste lid, van de Advocatenwet. Dit artikel luidt:

'In het belang van een goede rechtsbedeling draagt de advocaat zorg voor de rechtsbescherming van zijn cliënt. Daartoe is de advocaat bij de uitoefening van zijn beroep:

- a) onafhankelijk ten opzichte van zijn cliënt, derden en de zaken waarin hij als zodanig optreedt;*
- b) partijdig bij de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van zijn cliënt;*
- c) deskundig en kan hij beschikken over voldoende kennis en vaardigheden;*
- d) integer en onthoudt hij zich van enig handelen of nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt; en*

e) vertrouwenspersoon en neemt hij geheimhouding in acht binnen de door de wet en het recht gestelde grenzen.'

Wat in 2015 niet is gewijzigd, is de wettelijke tuchtnorm. Advocaten zijn, ingevolge artikel 46 van de Advocatenwet, aan tuchtspraak onderworpen ter zake van enig handelen of nalaten in strijd met de zorg die zij als advocaat behoren te betrachten ten opzichte van degenen wier belangen zij als zodanig behartigen of behoren te behartigen, ter zake van inbreuken op het bepaalde bij of krachtens de Advocatenwet en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme, de verordeningen van de Nederlandse orde en ter zake van enig handelen of nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt. Van belang is te benadrukken dat de advocateneed, kernwaarden, wettelijke tuchtnorm en deze gedragsregels dienen te prevaleren boven andere in de praktijk gebruikte gedragscodes, richtlijnen en *best practices*. Advocaten kunnen derhalve niet aan dergelijke andere gedragscodes worden gebonden wanneer dat in strijd komt met de inhoud van de advocateneed, kernwaarden, wettelijke tuchtnorm en deze gedragsregels.

Advocaten handelen partijdig in de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de cliënt. Mede daardoor is de advocaat, als academisch geschoold jurist, een bijzondere bemiddelaar tussen de rechtzoekende en de rechter. Dit komt met

name tot uiting in de procespraktijk. De advocaat is echter ook een bijzondere bemiddelaar tussen de rechtzoekende en het recht. Dit komt met name naar voren in de adviespraktijk. Zo bezien is de advocaat 'de gids in de jungle van het recht'. In deze gedragsregels is qua taalgebruik met name aangesloten bij de procespraktijk. De gedragsregels gelden echter ook voor de adviespraktijk, tenzij uit de tekst nadrukkelijk anders blijkt.

De bescherming van de vertrouwelijkheid van uitgewisselde informatie tussen de rechtzoekende die zich wil beraden op zijn rechtspositie en de advocaat is van essentieel belang in de rechtsstaat. De advocaat moet de rechtzoekende daarbij van advies kunnen dienen. Dit advies kan aan procederen voorafgaan, maar de goede rechtsbedeling vergt ook toegang tot het recht zonder dat sprake is van een proces. De rechtzoekende moet zich zonder belemmering tot advocaten kunnen wenden om advies over zijn juridische positie in te winnen. Het verstrekken van juridisch advies is daarmee een essentiële hulpverleningstaak van de advocaat en behoort tot diens specifieke taakuitoefening.

Vanaf de inwerkingtreding van de Wet positie en toezicht advocatuur in 2015 is de deken in het arrondissement toezichthouder in de zin van artikel 5:11 van de Algemene wet bestuursrecht. De deken kan in de handhaving laakbaar handelen of nalaten voorleggen aan de tuchtrechter of in bepaalde gevallen een boete of last onder dwangsom opleggen. De deken van de orde van advocaten in het arrondissement houdt zich ook bezig met voorlichting en bemiddeling bij geschillen tussen advocaten onderling. Een advocaat die een conflict van plichten ervaart, moeite heeft met het bepalen van zijn houding, of uitleg wil van deze gedragsregels, kan derhalve advies vragen aan de deken in zijn arrondissement. In enkele gevallen schrijven

de gedragsregels voor om dit advies te vragen.

Daar waar in de gedragsregels 'hij' of 'zijn' wordt vermeld, dient tevens 'zij' of 'haar' te worden gelezen.

Graag wordt inhoudelijk verwezen naar de hiernavolgende Inleiding en de gedragsregels zelf met de daarbij behorende toelichting.

De algemene raad,

14 februari 2018

INLEIDING

Karakter gedragsregels

'Deze regels brengen normen onder woorden, die naar de heersende opvattingen in de kring der advocaten behoren te worden in acht genomen bij de uitoefening van het beroep van advocaat.'

Zij vormen niet de vastlegging van het voor de advocaten geldende tuchtrecht'.

Dit is de eerste alinea van de Inleiding bij de Gedragsregels 1992, en deze 'karakterbeschrijving' heeft de tand des tijds beter doorstaan dan sommige gedragsregels zelf.

Ook na de thans uitgevoerde herijking van de gedragsregels geldt onveranderd dat deze regels een uitwerking zijn van de wettelijke betamelijkheidsnorm. Die is als vanouds te vinden in artikel 46 van de Advocatenwet, maar maakt inmiddels ook onderdeel uit van de in artikel 10a van de Advocatenwet genoemde kernwaarden, met name de integriteit.

Ook het navolgende citaat uit de inleiding van 1992 is nog onverminderd geldig:

'(De gedragsregels) zijn niet bindend in de zin, waarin de regels van de door de Nederlandse orde van advocaten vastgestelde verordeningen bindend zijn. Ze zijn bedoeld als richtlijn voor de advocaat voor zijn handelen bij de uitoefening van de praktijk. Zij kunnen tevens dienen als richtlijn voor de tuchtrechter, al binden zij deze niet zoals het Hof van Discipline meermalen heeft beslist.'

Met de bekendmaking van deze

gedragsregels wordt beoogd invulling te geven aan de eisen die mogen worden gesteld aan de goede taakuitoefening van een 'behoorlijk advocaat'. Verzuim van een advocaat om deze regels na te leven, kan leiden tot tuchtrechtelijke maatregelen; een behoorlijk advocaat stelt er echter bovenal eer in om naar vermogen vakkundig en naar alle wettelijke en gedragsrechtelijke maatstaven te functioneren en het is hem er dus niet alleen om te doen om bij de tuchtrechter weg te blijven. Het beroep van advocaat is een door ethiek gekenmerkt beroep en een advocaat dient ook naar de normen van vandaag te worden gedreven door een zogeheten 'aspiratieve moraal'. In die positieve sleutel worden de gedragsregels gezet, met een sterkere maatschappelijke oriëntatie dan voorheen. Dat brengt mee dat de individuele advocaat niet alleen ter wille van zichzelf – en zijn cliënt – maar ook ten behoeve van het aanzien en de kwaliteit van de beroepsgroep betamelijkheid nastreeft. En de beroepsgroep als zodanig moet worden gedreven door het besef dat een betamelijke praktijkvoering en daarop gerichte disciplinerende gedragsregels instrumenteel en noodzakelijk zijn om de afnemers van advocaten-diensten, cliënten, andere betrokken partijen en andere 'stakeholders' te kunnen laten vertrouwen op toereikende kwaliteiten en integriteit van de dienstverlening en de daarmee verband houdende overige gedragingen van een advocaat. Artikel 10a van de Advocatenwet stelt vast dat de advocaat tot taak heeft zorg te dragen voor de rechtsbescherming van zijn cliënt, en dat die – specifieke, cliëntgerichte – rol hem (ook in het wettelijk systeem) is toebedeeld 'in het belang van een goede rechtsbedeling'. De bijdrage van de advocaat aan die goede rechtsbedeling is dus om die in een 'rolvaste' beroepsuitoefening te helpen bevorderen; hij dient het algemeen belang van de goede

rechtsbedeling dus uitsluitend door het vervullen van die partijdige rol, met de beperkingen die daar vanuit het algemeen belang aan gesteld worden. Die beperkingen zijn onder meer geïntegreerd in de kernwaarden en de betamelijkheidsnorm. Kort gezegd mag van de partijdige, integere en onafhankelijke advocaat worden verwacht dat hij alles voor de cliënt doet wat in diens belang is, binnen de grenzen van wat is toegestaan en nimmer zijn professionele verantwoordelijkheid uit het oog verliezend. Deze gedragsregels beogen een gids te zijn voor advocaten, op hun smalle weg tussen het werkteerterrein waarop de belangenbehartiging optimaal moet zijn en het gebied dat niet betreden mag worden.

Het herijkingsproces

De thans door de algemene raad gepresenteerde 'herijkte' gedragsregels vormen de neerslag van een brede verkenning binnen en buiten de advocatuur door de Commissie herijking gedragsregels. De consultatie na publicatie van het eerste ontwerp heeft wezenlijk aan het eindresultaat bijgedragen en ook aan de 'receptie' binnen de beroepsgroep.

Aanleiding voor aanpassingen waren met name gewijzigde opvattingen binnen (en ook wel daarbuiten) de beroepsgroep, zoals bijvoorbeeld met betrekking tot vertrouwelijke collegiale communicatie, wijzigingen op wettelijk niveau, trends in de tuchtrechtspraak, internationale oriëntatie en ook wel technologische ontwikkelingen.

De wijzigingen op wettelijk niveau liggen met name op het terrein van de herziening van de Advocatenwet (opname van de kernwaarden, de codificatie van het beroepsgeheim). De komst van de substantiëringsplicht en de exhibitieplicht in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering vormden een belangrijk gegeven voor de herijking van de vertrouwelijke collegiale communicatie. De invoering van de uitgebreide en

samenhangende Verordening op de advocatuur (Voda) bracht mee dat een aantal bepalingen op het niveau van de gedragsregels kon vervallen. Enkele regels zijn weggelaten, omdat zij naar het oordeel van de commissie achterhaalde collegiale beschermingsbepalingen waren (de advocaat als opgeroepen getuige, de advocaat als privaatrechtelijke crediteur). De disciplinaire rechtspraak richt zich in toenemende mate op de materiële inhoud van de advocatenprestatie, ofwel de nakoming van zijn contractuele verplichtingen als opdrachtnemer. Dat is vertaald in de herijkte gedragsregels; zie bijvoorbeeld de sterk verzwaarde openingsregel en regel 12 en volgende. De Europese dimensie is ook in het oog gehouden; er dient niet onnodig uit de pas te worden gelopen met de regels van de CCBE (de Raad van Europese balies) en duidelijk moet worden wanneer (territoriaal en functioneel) onze gedragsregels van toepassing zijn, en wanneer niet. Op onderdelen is ook naar omringende landen gekeken.

Vanuit diverse geledingen van de advocatuur is voorts bepleit regels op te nemen en normen te stellen waaraan (alleen) die beperkte groep uit de advocatuur behoefte heeft. Aan die verzoeken is geen gevolg gegeven omdat het wenselijk is dat de gedragsregels alle het karakter van normen van algemene gelding hebben, onafhankelijk van het werkteerterrein van de advocaat en met inbegrip van alle voor advocaten gangbare werkzaamheden. Aldus geven de gedragsregels, zoals de kernwaarden, blijk van de gemeenschappelijke grondslag van het advocatenberoep.

De onderwerpen die het meest concreet aangepakt zijn, zijn de inleidende bepaling (gedragsregel 1), het betalen of betaald krijgen voor het verkrijgen of overdragen van zaken, de geheimhoudingsplicht, de vertrouwelijke communicatie, *fair play* in en buiten rechte (overlegging stukken, het horen van getuigen) en

de verantwoordingsplicht jegens de deken (die verder is geëxpliciteerd). De nieuwe regels zijn voorts gegroepeerd in vier hoofdstukken, die zien op de diverse relationele kringen waarmee de advocaat in de uitoefening van zijn beroep te maken heeft. Het karakter van de gedragsregels vraagt in het algemeen niet om overgangsrecht; van advocaten mag worden verwacht dat zij zich deze regels vanaf het moment van publicatie eigen maken en dat zij vanaf dat moment ook hun gedragingen op de nieuwe regels afstemmen. Dat ligt anders bij de gedragsregel over vertrouwelijke communicatie met de advocaat van de wederpartij. Hier is de opvatting van de commissie dat de communicatie tussen advocaten die tot publicatie van de herijkte regels plaatsvond, vertrouwelijk blijft en dat in zaken, waarin die communicatie onder het regime van vertrouwelijkheid heeft plaatsgevonden, ook de communicatie die na publicatie plaatsvindt onveranderd vertrouwelijk blijft, tenzij anders wordt afgesproken.

DE MAATSCHAPPELIJKE ROL VAN DE ADVOCaat

Regel 1 Beroepslichten

1. Gelet op zijn bijzondere positie in het rechtsbestel is de advocaat gehouden tot betamelijke beroepsuitoefening.
2. Deze plicht geldt jegens zijn cliënt, de overige betrokkenen bij de rechtspleging en zijn beroepsgroep en vindt haar grondslag in het belang van een goede rechtsbedeling.
3. De advocaat laat zich in al zijn handelen leiden door de kernwaarden van zijn beroep en neemt in acht de voor hem geschreven wettelijke bepalingen en verordeningen, de inhoud van zijn eed of belofte en de verplichtingen die voortvloeien uit de opdrachtrelatie met zijn cliënt.
4. De advocaat dient zich zodanig te gedragen dat het vertrouwen in

de advocatuur, noch zijn eigen beroepsuitoefening wordt geschaad.

Toelichting

Deze gedragsregel beoogt in een oogopslag de gehele draagwijdte van de wettelijke betamelijkheidsnorm en haar bestaansgrond zichtbaar te maken: een goede, betrouwbare en fatsoenlijke advocatuur is een maatschappelijk belang en iedere advocaat dient daar in de praktijkuitoefening aan bij te dragen.

Volgens artikel 46 van de Advocatenwet is 'handelen of nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt' tuchtrechtelijk verwijtbaar. De betamelijkheid wordt inmiddels ook in de wet genoemd als uitwerking van de kernwaarde integriteit (artikel 10a Advocatenwet). De wet bedient zich van een negatief geredigeerde formule. De gedragsregels brengen tot uitdrukking dat de betamelijkheidsinstructie (ook) als

een positieve vaststelling moet worden opgevat van een met de beroepskeuze aanvaarde kwalitatieve verplichting die ziet op alle kernwaarden. De wet beperkt zich tot het enkel vaststellen van tuchtrechtelijke verwijtbaarheid bij afwijking van deze norm (en een integriteitsbreuk) en dat geeft onvoldoende weer de in de beroepsgroep breed gedeelde opvatting dat een betamelijke beroepsuitoefening een zowel individuele als collectieve verantwoordelijkheid is. Het gaat er dus niet alleen om of een rechtsregel iets gebiedt of verbiedt, maar of de advocaat handelt volgens die professionele normen (HvD 11 juli 2016, nr. 160081, ECLI:NL:TAHVD:2016:138).

Deze inleidende gedragsregel brengt ook tot uitdrukking dat de betamelijkheidsnorm niet alleen betrekking heeft op de advocaat in de relatie met zijn cliënt. De advocaat dient als lid van een door de wet bijzonder

gepositioneerde beroepsgroep ook in meer algemene zin bij te dragen aan de kwaliteit en integriteit van zijn beroepsgroep.

Regel 2 Onafhankelijkheid, partijdigheid, geen provisie

1. De advocaat vermijdt dat zijn onafhankelijkheid in de uitoefening van zijn beroep in gevaar zou kunnen komen.
2. Het belang van de cliënt, geen enkel ander belang, bepaalt de wijze waarop de advocaat zijn zaken behandelt.
3. Het is de advocaat niet toegestaan een beloning toe te kennen of te ontvangen voor het verkrijgen of aanbrenge van opdrachten, tenzij de advocaat kan aantonen dat hij daarbij niet handelt in strijd met de kernwaarden en voorts dat hierbij slechts het belang van de rechtzoekende bepalend is.

Toelichting

Het eerste lid betreft de kernwaarde onafhankelijkheid. De advocaat moet er steeds voor waken dat hij ten opzichte van zijn cliënt, de wederpartij, derde-financiers (zoals bijvoorbeeld de Raad voor Rechtsbijstand, rechtsbijstandverzekeraars of commerciële procesfinanciers) en de overheid, de onafhankelijkheid bezit om deugdelijk te adviseren en in rechte te vertegenwoordigen. Een belangenverstrengeling kan de gewenste onafhankelijkheid in gevaar brengen, zeker als deze maakt dat de advocaat mede tot partij wordt. Gedacht kan worden aan het bekleden van bestuursfuncties bij een cliënt of aan nauwe persoonlijke of familiebanden. Ook het lenen van geld van of aan een cliënt, van wie de advocaat zaken behandelt, tast de vereiste onafhankelijkheid van de advocaat aan (HvD 10 april 2015, nr. 7280, ECLI:NL:TAHVD:2015:115). Verder dient de advocaat in zijn relatie met derde-financiers te waken voor voorwaarden die zijn onafhankelijkheid onder druk zetten. De omstandigheden van het geval zullen steeds doorslaggevend

zijn. Dat geldt ook voor het antwoord op de vraag of het een kantoorgenoot wél vrijstaat in een voorkomend geval als advocaat op te treden.

Het tweede lid bevat de overkoepelende regel voor de verhouding tussen advocaat en cliënt, die in de regels 12-19 nader wordt geconcretiseerd: de advocaat dient partijdig te zijn en dient zich slechts te laten leiden door het cliëntbelang. Wat dit concreet inhoudt, betreft een professionele inschatting van de advocaat, namelijk op welke wijze de zaak op goede gronden en te goeder trouw behandeld kan worden.

Het derde lid geeft aan dat het de advocaat niet is toegestaan een beloning (waaronder ook te verstaan: een provisie) te ontvangen of toe te kennen voor het aanbrenge(n) of ontvange(n) van opdrachten. Deze regel vindt zijn oorsprong in de bijzondere rol van de advocaat in het rechtsbestel. Aan advocaten is het procesmonopolie gegund, de advocaat heeft een ‘zeeffunctie’, hij dient verregaande geheimhouding te betrachten en ook dient hij zaken te weigeren die hij ‘in gemoede niet gelove rechtvaardig te zijn’. Met deze bijzondere rol is niet verenigbaar dat de advocaat geld zou verdienen aan het doorverwijzen van opdrachten of zou betalen voor het ontvangen daarvan. In de praktijk brengt een advocaat talloze opdrachten aan en ontvangt hij deze: van en aan andere advocaten (al dan niet via een zogeheten flexpool), zakenrelaties, verzekeraars, procesfinanciers, banken, trustkantoren of bemiddelaars voor zogeheten pitches. In geen geval mag de advocaat geld ontvangen voor het aanbrenge(n) van de opdracht en andersom staat het de advocaat niet vrij om op een verzoek in te gaan om provisie te betalen.

Dat deze regel niet in de weg hoeft te staan aan innovatie die in het belang is van de rechtzoekende wordt duidelijk gemaakt met de uitzondering. De advocaat mag afwijken van deze regel mits hij kan aantonen dat zijn handelen niet in strijd is met de kernwaarden. Hierbij kan men denken aan koppelsites die een waardevolle rol kunnen spelen in het op goede wijze bij elkaar

brenge(n) van vraag en aanbod van juridische diensten. De uitzondering geldt slechts indien de advocaat kan aantonen dat zijn handelen op geen enkele wijze strijdig is met een of meer kernwaarden die hij, voor zover toelaatbaar, óók jegens de rechtzoekende die (nog) niet zijn cliënt is, in acht dient te nemen. In het bijzonder dient de advocaat zich ervan te vergewissen dat slechts het belang van de rechtzoekende leidend is en dat hij zich in geen enkel opzicht laat leiden door zijn eigen belang en evenmin door het belang van een eventuele intermediair.

Ofer sprake is van een toelaatbare uitzondering op deze regel hangt dus af van de omstandigheden van het geval, waarbij de bewijslast steeds rust op de advocaat. Het is aan de dekens en in voorkomend geval aan de tuchtrechter om dit per situatie te beoordelen. De uitzondering geldt niet in grensoverschrijdend Europees verband (artikel 5.4 CCBE Code of Conduct). In beginsel buiten het bereik van deze regel staan vaste abonnementsgelden op koppelsites of het daarop adverteren, mits dat gebeurt met inachtneming van een redelijk advertentietarief zodat niet wordt betaald per verwijzing. Indien een abonnements-tarief hoger is dan een redelijk advertentietarief duidt dit in beginsel op een laakbare beloning voor het ontvangen van een opdracht. Ook in gevallen waar het abonnements- of advertentietarief (mede) afhankelijk is van het aantal verwijzingen of waarin bij de beëindiging van een via een dergelijke site aangebracht dossier een afdracht plaatsvindt, is er in beginsel sprake van een laakbare vorm van beloning voor het aanbrenge(n) van een opdracht. Het is dan aan de advocaat om aannemelijk te maken dat er geen sprake is van strijdigheid met de kernwaarden en dat slechts het belang van de rechtzoekende bepalend is.

Regel 3 Vertrouwelijkheid

1. De advocaat is op grond van de wet verplicht tot geheimhouding; zo dient de advocaat te zwijgen over bijzonderheden van door hem

behandelde zaken, de persoon van zijn cliënt en de aard en omvang van diens belangen.

2. De advocaat neemt passende maatregelen ter handhaving van de vertrouwelijkheid en de communicatie met de cliënt of derden, in het bijzonder waar het de keuze betreft van de communicatiemiddelen, van dataverwerking en van data-opslag waarvan de advocaat zich bedient, en de mate van beveiliging van die middelen.
3. In afwijking van het eerste lid staat het de advocaat vrij vertrouwelijk verkregen kennis naar buiten toe te gebruiken indien is voldaan aan elk van de volgende drie voorwaarden:
 - voor zover een juiste uitvoering van de hem opgedragen taak dit rechtvaardigt;
 - voor zover de cliënt daartegen desgevraagd geen bezwaar heeft; en
 - voor zover dit in overeenstemming is met de goede beroepsuitoefening.
4. De geheimhoudingsplicht strekt niet zo ver dat de advocaat wordt beperkt in het voeren van verweer in een procedure tegen hem ingesteld door degene jegens wie hij tot geheimhouding verplicht is. De advocaat neemt daarbij in acht dat hij de belangen van degene jegens wie hij tot geheimhouding verplicht is niet onnodig of onevenredig schaadt.
5. Indien de advocaat aan een wederpartij of een derde vertrouwelijkheid heeft toegezegd of deze vertrouwelijkheid voortvloeit uit de aard van zijn relatie met een derde, zal de advocaat deze vertrouwelijkheid ook jegens zijn cliënt in acht nemen.
6. Bij het verstrekken van informatie aan derden over een zaak die bij hem in behandeling is of was, neemt de advocaat, behalve de belangen van de cliënt, tevens gerechtvaardigde andere belangen in acht. De advocaat verstrekt geen informatie zonder instemming van de cliënt.

Toelichting

Bij de wijziging van de Advocatenwet op 1 januari 2015 is in artikel 11a de door de advocaat te betrachten vertrouwelijkheid als kernwaarde opgenomen en is tevens de geheimhoudingsplicht gecodificeerd. In het licht van die ontwikkeling is de centrale norm van regel 6 (oud) (de eigenlijke professionele geheimhoudingsplicht) op het niveau van de wet neergelegd. In de wettelijke bepalingen is tevens uit gedragsregel 6 (oud) overgenomen dat de geheimhoudingsplicht zich uitstrekt over de medewerkers en het personeel van de advocaat en dat de geheimhoudingsplicht ook na beëindiging van de beroepsuitoefening voortduurt. In de gewijzigde regel met betrekking tot het beroepsgeheim zijn nu aanvullende regels opgenomen met betrekking tot de strekking van de geheimhoudingsplicht (artikel 10a van de Advocatenwet spreekt over de door het recht gestelde grenzen die de advocaat bij de geheimhouding in acht dient te nemen). Het eerste lid van de nieuwe regel maakt de materie waarover de geheimhoudingsplicht zich uitstrekt expliciet. De volgorde van de leden van deze gedragsregel is ten opzichte van regel 6 (oud) enigszins aangepast. De ratio hiervan is dat eerst de uitwerking van de inhoud van de geheimhoudingsplicht wordt weergegeven (eerste en tweede lid). Daarna volgen de uitzonderingen op de geheimhoudingsplicht (derde en vierde lid), met ten slotte de regels over het betrachten van geheimhouding in relatie tot derden (vijfde en zesde lid). Het uitgangspunt is de vertrouwelijkheid van de communicatie tussen advocaat en cliënt. In dergelijke situaties is bepalend of het in dit geval gaat om informatie die hem is 'toevertrouwd in zijn hoedanigheid van advocaat'. Het is voorts niet aan derden om te bepalen of zich een uitzonderingssituatie voordoet. In geval van betwisting is het aan de deken of aan de (tucht)rechter om te oordelen of de advocaat met recht en reden een beroep heeft gedaan op zijn verschoningsrecht en of dat beroep gehonoreerd kan worden of juist niet.

Dit geldt ook in die situaties waarbij een advocaat als zodanig is betrokken zonder dat een geslaagd beroep op zijn verschoningsrecht mogelijk is, bijvoorbeeld omdat de informatie de advocaat niet 'als zodanig is toevertrouwd'. Zonder volledigheid te suggereren gaat het daarbij om:

- het 'inkopiëren' van een advocaat in de cc-regel van een e-mail met geen ander doel dan de inhoud van de e-mail onder de vertrouwelijkheid te brengen;
- het laten deelnemen van een advocaat aan een gesprek met het enige doel om wat tijdens het gesprek ter tafel komt vertrouwelijk te laten zijn.

De geheimhoudingsplicht (en daarmee het verschoningsrecht) strekt zich niet uit tot de zogenaamde corpora et instrumenta delicti. Waar inbeslagneming zonder toestemming reeds kan plaatsvinden als het gaat om brieven en geschriften die voorwerp van het strafbare feit uitmaken of tot het begaan daarvan hebben gediend, is die toestemming in geval van zeer uitzonderlijke omstandigheden evenmin nodig als de inbeslagneming een verdere strekking heeft en is gericht op brieven en geschriften die kunnen dienen om de waarheid aan het licht te brengen (zie onder andere HR 2 maart 2010, NJ 2010/604, HR 23 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2015:3076 en HR 28 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1343).

Het verschoningsrecht van de advocaat is niet absoluut. Er kunnen zich namelijk 'zeer uitzonderlijke omstandigheden voordoen waarin het belang dat de waarheid aan het licht komt – ook ten aanzien van datgene waarvan de wetenschap als zodanig aan de verschoningsgerechtigde is toevertrouwd – moet prevaleren boven het verschoningsrecht' (zie onder andere HR 14 oktober 1986, NJ 1987/490 en HR 30 november 1999, NJ 2002/438). In deze regel is gehandhaafd dat de advocaat als geheimhouder de verantwoordelijkheid draagt om te beoordelen of het in het belang van zijn cliënt is om, met toestemming van zijn cliënt, informatie naar buiten te brengen, bijvoorbeeld via de media.

Die beoordeling houdt in dat op juiste wijze uitvoering wordt gegeven aan de advocaat verstrekte opdracht, maar ook dat het naar buiten brengen van zwaarwegend belang is voor de zaak. Dit geldt ook als de advocaat informatie via de media wil verspreiden. Ook als een cliënt de advocaat ontslaat van zijn geheimhoudingsplicht behoudt de advocaat een eigen verantwoordelijkheid. De criteria in het derde lid zijn cumulatief bedoeld.

Het staat de advocaat voorts in zekere mate vrij om vertrouwelijke informatie te gebruiken in het geval de cliënt een klacht tegen hem heeft ingediend. De advocaat heeft in een tuchtprocedure immers ook de elementaire verdedigingsrechten op grond van artikel 6 EVRM. In zo'n geval kan het voorkomen dat gegevens die in beginsel onder de geheimhoudingsplicht vallen kenbaar worden gemaakt aan derden, zoals de (tucht)rechter en de deken. Een advocaat die vertrouwelijke informatie aanwendt die noodzakelijk is voor zijn eigen verdediging schendt het beroepsgeheim in beginsel niet. Het gebruik van vertrouwelijke informatie vergt niettemin een zorgvuldige belangenafweging van de advocaat, ook als er ook belangen van andere partijen dan de klagende cliënt in het geding zijn. Het vijfde lid van deze regel bepaalt dat de advocaat ook de met een wederpartij overeengekomen vertrouwelijkheid jegens de eigen cliënt in acht zal nemen. Dat is ook het geval indien deze vertrouwelijkheid voortvloeit uit de aard van de relatie met een derde, zoals bij informatie die afkomstig is van een vertrouwensarts. Technologische ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat de correspondentie tussen advocaat en cliënt niet enkel meer langs telefonische of schriftelijke weg verloopt, maar ook veelal via e-mail of anderszins digitaal. Ook de opslag van cliëntendossiers vindt in toenemende mate digitaal plaats, zelfs fysiek buiten de kantooromgeving. Deze ontwikkeling brengt als zodanig geen wijziging in de strekking van de geheimhoudingsplicht. De advocaat dient zich

rekenschap te geven van de risico's die kunnen zijn verbonden aan de keuze voor bepaalde vormen van communicatie of gegevensopslag. Niet elke vorm van inbreuk op vertrouwelijke gegevens kan worden voorkomen. Wel mag van de advocaat zorgvuldigheid worden verlangd bij het maken van de keuze voor een specifiek medium en het niveau van beveiliging.

De advocaat zal zich ook moeten houden aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Deze Europese verordening, die van toepassing is vanaf 25 mei 2018, schrijft onder meer voor dat degene die persoonsgegevens verwerkt passende technische en organisatorische maatregelen treft om deze gegevens te beveiligen. Dat zal in het bijzonder gelden voor de (persoons)gegevens die de advocaat in het kader van de dienstverlening van zijn cliënten verkrijgt en opslaat.

Tot slot is de bepaling over het verstrekken van informatie aan derden over een zaak die bij de advocaat in behandeling is of is geweest (regel 10, eerste lid oud) aan de nieuwe gedragsregel over vertrouwelijkheid toegevoegd.

Regel 4 Openheid over meeluisteren, meekijken en opnemen

1. Indien een advocaat actief een cliënt of een derde aan de telefoon of door middel van enig ander communicatiemiddel laat meeluisteren dan wel laat meekijken, dient hij daar voorafgaand mededeling van te doen. Hetzelfde geldt in geval van vastlegging van de inhoud van die communicatie op een beeld- of geluidsdrager.
2. Is een gesprek met een andere advocaat met diens goedvinden vastgelegd op een beeld- of geluidsdrager of anderszins, dan vindt regel 26 overeenkomstige toepassing.

Toelichting

De advocaat heeft de plicht vooraf mede te delen dat hij van plan is een (telefoon)gesprek op te nemen. Het is voor degene met wie de advocaat het telefoongesprek voert van belang te

weten of het gesprek al of niet wordt opgenomen. Als hij dit vooraf mededeelt, kan degene met wie de advocaat het gesprek gaat voeren al dan niet zijn goedkeuring daaraan geven of beslissen het gesprek niet te voeren. Dit geldt ook als het gaat om geautomatiseerde gespreksopnamen. In het (telefoon) gesprek kan de advocaat vragen stellen of kunnen feiten aan de orde komen waarop de andere partij direct antwoordt, maar waaromtrent hij later tot de conclusie komt dat de antwoorden niet volkomen juist zijn geweest. Bovendien is de mogelijkheid zeer wel aanwezig dat de andere partij door deze aanpak overvallen wordt (RvD bij HvD 3 september 2007, Advocatenblad 2008, p. 806).

Dat een advocaat bijvoorbeeld bevestiging zoekt van door de wederpartij eerder aan hem mondeling gedane mededelingen, waarmee een belang van zijn cliënten kan zijn gemoeid, levert geen omstandigheid op die een inbreuk op de regel rechtvaardigt (HvD 3 september 2007, Advocatenblad 2008, p. 806).

In verband met deze regel is denkbaar dat aan de kant van de advocaat wordt meegelusterd zonder dat het de bedoeling is dat deze betrokkene ook maar iets met het gesprek van

doen heeft. Gedacht moet worden aan een kamergenoot van de advocaat die onvermijdelijk een kant van het gesprek hoort. In dat geval is echter geen sprake van actief meeluisteren. Wanneer een kantoorgenoot echter doelbewust bij het gesprek aanwezig is, zoals een stagiaire voor opleidingsdoeleinden, zal de advocaat de overige deelnemer(s) aan het gesprek daarvan mededeling moeten doen. Een situatie, waarin anderen onbedoeld meeluisteren met een gesprek van een advocaat, kan zich ook voordoen in een openbare ruimte, bijvoorbeeld in het openbaar vervoer. Het moge duidelijk zijn dat in zo'n geval de advocaat extra behoedzaam te werk dient te gaan bij het voeren van een (telefoon)gesprek in die omgeving nu daarbij tevens gedragsregel 3 (vertrouwelijkheid) in het geding is. Onder een beeld- en geluidsdrager wordt verstaan alle (tevens toekomstige) mogelijkheden om beeld en geluid op te slaan. Het maken van aantekeningen valt hier niet onder.

Regel 5 Minnelijke oplossing

De advocaat dient voor ogen te houden dat een regeling in der minne veelal de voorkeur verdient boven een proces.

Toelichting

De advocaat is de gids van de cliënt bij het vinden van een oplossing en tegelijkertijd de poortwachter naar een juridische procedure. In het algemeen is het belang van een cliënt meer gediend met de-escalatie en een snelle en rechtvaardige oplossing. Hoewel een advocaat daar waar mogelijk en in het belang van zijn cliënt om een geschil door middel van een schikking op te lossen in het oog moet houden, behelst regel 5 geen absolute verplichting daartoe; het gaat erom dat een advocaat zich voldoende inzet om tussen partijen tot een oplossing te komen. Een wederpartij kan dus niet verlangen dat een advocaat in elke situatie tracht een regeling in der minne te treffen. Dit is ter vrije beoordeling van de advocaat en zijn cliënt. Indien zij menen dat een regeling in der minne niet haalbaar is, kan de advocaat niet door de wederpartij dan wel door de gedragsregels worden verplicht alsnog een regeling in der minne te beproeven (Vz RvD Den Haag 24 april 2014, ECLI:NL:TADRSGR:2014:96). Indien het niet lukt om een regeling te bereiken en de cliënt wil procederen, is het alleszins gerechtvaardigd dat de advocaat aan die wens van zijn cliënt tegemoetkomt (RvD 's-Hertogenbosch 26 augustus 2013, ECLI:NL:TADRSHE:2013:42). Naast het zelf beproeven van een schikking kan de advocaat zijn cliënt ook aanbevelen om het geschil op een andere wijze op te lossen, bijvoorbeeld door middel van mediation. De advocaat is evenwel ook de deskundige bij de beantwoording van de vraag of het belang van de cliënt gediend is met een procedure of dat alternatieven tot een betere oplossing voor de cliënt kunnen leiden. De commissie is zich bewust van het opkomen van mediation als alternatief voor een gerechtelijke procedure bij de oplossing van het geschil. Van een advocaat mag worden verwacht dat hij met zijn cliënt bespreekt wat tot de beste oplossing van het geschil zou kunnen leiden en dat hij dat ook vastlegt.

Regel 6 Doelmatigheid

1. De advocaat streeft een doelmatige behandeling van de zaak na en houdt in het oog dat ook ten laste van een wederpartij of andere betrokkenen geen onnodige kosten worden gemaakt.
2. De advocaat is gehouden, alvorens hij overgaat tot het nemen van rechtsmaatregelen en in het bijzonder tot het nemen van executiemaatregelen, zijn wederpartij of, zo deze wordt bijgestaan door een advocaat, die advocaat van zijn voornemen kennis te geven, tenzij in het uitzonderlijke geval dat een bijzonder belang van de cliënt zich daar kennelijk tegen verzet. In beginsel dient hij daarbij een redelijke tijd voor beraad te geven. Waar redelijkerwijs mogelijk voert hij overleg over het tijdstip van behandeling van een zaak.

Toelichting

Gelet op de in regel 1 verwoorde rol van de advocaat mag met betrekking tot zijn functioneren als zodanig worden verwacht dat hij zich ten volle voor de belangen van zijn cliënt inzet, maar daarbij niet andere gerechtvaardigde belangen uit het oog verliest. Die verantwoordelijkheid brengt mee een zekere mate van beleid, tact, professionele distantie en waar nodig terughoudendheid waar het verdedigen van de belangen van de cliënt raakt aan de positie en de rechten van anderen. De advocaat mag dus niet nodeloos en op ontoelaatbare wijze de belangen van de wederpartij of anderen schenden. Een doelmatige behandeling van de zaak dient het algemeen belang en ziet op de maatschappelijke kosten van juridische procedures – de aan een geschil verbonden kosten voor de cliënt, wederpartij en ‘andere betrokkenen’ (zoals derde-financiers als rechtsbijstandverzekeraars en de Raad voor Rechtsbijstand). Daarbij dient niet alleen aan geld gedacht te worden. Zo heeft het hof van discipline overwogen dat bijzondere prudentie dient te worden betracht in zaken waarbij kinderen zijn betrokken (HvD

13 september 2013, nr. 6672, ECLI:NL:TAHVVD:2013:234).

Het tweede lid dient eveneens een algemeen belang, namelijk dat onnodige executies worden voorkomen en geen onnodige gedingen worden gevoerd en voorts dat – als een geding onvermijdelijk is – de wederpartij in staat moet worden gesteld om zich in rechte naar behoren te verdedigen (RvD Amsterdam 10 maart 2015, zaak 14-260A). Zo is het rauwelijks dagvaarden, executiemaatregelen treffen of faillissement aanvragen in beginsel tuchtrechtelijk verwijtbaar (HvD 19 december 2016, ECLI:NL:TAHVVD:2016:245). Het is vaste tuchtrechtspraak dat een advocaat een grote mate van vrijheid geniet om de belangen van zijn cliënt te behartigen op de wijze die hem passend voorkomt en dat deze vrijheid niet ten gunste van een wederpartij mag worden ingeperkt. Deze vrijheid is evenwel niet onbeperkt. De advocaat mag de gerechtvaardigde belangen van anderen niet onnodig en ontoelaatbaar schaden. Zo moet hij zich onthouden van middelen die op zichzelf beschouwd ongeoorloofd zijn of die, zonder dat zij tot noemenswaardig voordeel van zijn cliënt strekken, onevenredig nadeel aan de wederpartij toebrengen (HvD 20 mei 2016, ECLI:NL:TAHVVD:2016:135). Deze regel wordt nader geconcretiseerd in de gedragsregels 7 en 8: de advocaat mag zich niet onnodig grievend uitlaten of feiten poneren waarvan hij weet of redelijkerwijs kan weten dat zij in strijd met de waarheid zijn. Het is in het belang van een goede beroepsuitoefening dat de conflictsituatie waarin de advocaat zich veelvuldig bevindt niet leidt tot onnodig nadeel of leed van de bij dat conflict betrokkenen of van derden. Het is bovendien in het algemeen belang dat niet onnodig aan executies wordt begonnen. Ook de wederpartij die niet door een advocaat wordt bijgestaan, moet in beginsel een termijn voor beraad worden gegund. Het kan zich echter voordoen dat het belang van de cliënt een slagvaardige aanpak vergt, bijvoorbeeld omdat het geven van een termijn voor beraad

ertoe zou kunnen leiden dat geen effectief verhaal meer mogelijk is. In dat geval dient de advocaat een afwijking te mogen maken of hij zonder het geven van deze termijn over zal gaan tot het nemen van conservatoire of executiemaatregelen.

Conservatoir beslag valt buiten het bereik van deze gedragsregel, omdat de advocaat in dat geval zijn handen vrij moet hebben om ten behoeve van het behartigen van het belang van zijn cliënt, snel maatregelen met een tijdelijk karakter te nemen, zonder dit aan de wederpartij te hoeven aankondigen (HvD 17 september 2012, ECLI:NL:TAHVD:2012:YA3488). In het tweede lid is dit duidelijk gemaakt door aan te geven dat een uitzondering bestaat in het uitzonderlijke geval dat een bijzonder belang van de cliënt zich daar kennelijk tegen verzet. Met de uitzondering wordt derhalve voornamelijk bedoeld het nemen van bewarende maatregelen.

Regel 7 Geen ongepaste uitlatingen

De advocaat dient zich niet onnodig grievend uit te laten.

Toelichting

Zie tevens de toelichting bij regel 6. Met het begrippenpaar 'onnodig grievend' wordt aangegeven welke beperkingen de advocaat in al zijn uitingen in acht dient te nemen. Overigens geldt volgens vaste jurisprudentie vrijheid van meningsuiting ook voor advocaten; wel brengt de bijzondere aard van het juridische beroep mee dat hun optreden in het openbaar discreet, eerlijk en waardig dient te zijn (EHRM 30 november 2006, NJ 2007/368, Veraart).

Deze beperkingen gelden in het algemeen voor uitingen die in het kader van de beroepsuitoefening worden gedaan. Dat wil zeggen onder meer jegens de eigen cliënt, jegens de wederpartij en andere advocaten. Het enkele feit dat de standpunten van de cliënt van een advocaat de wederpartij niet welgevallig zijn, betekent nog niet dat de advocaat de grenzen van de aan hem in zijn hoedanigheid van advocaat van de

wederpartij toekomende vrijheid heeft overschreden.

Ten opzichte van de oude regel 31 zijn de woorden 'in woord en geschrift' weggelaten. De betamelijkheid van uitingen ziet op elke vorm daarvan, of het nu gaat om mondelinge of schriftelijke uitingen of gebaren of het (al dan niet instemmend) doorsturen van berichten. De tuchtrechter zal van geval tot geval kunnen beslissen of een specifieke uiting als onnodig grievend moet worden aangemerkt.

Op grond van de eed of belofte die de advocaat aflegt, is hij ook en in het bijzonder eerbied verschuldigd voor de rechterlijke autoriteiten. In beginsel is het niet ongeoorloofd is om kritiek te uiten op rechters, maar het hof van discipline benadrukt wel dat de integriteit van die rechters juist ook tegen onheuse aantastingen moet worden beschermd (EHRM 26 november 2013). Bovendien zijn rechters kwetsbaar omdat zij beperkt zijn in hun mogelijkheden de aanvallen op hun integriteit te pareren. Met name het raadkamergeheim en de ongeoorloofde om uitspraken nader toe te lichten zijn voorbeelden daarvan (HvD 17 oktober 2016, nr. 160001, ECLI:NL:TAHVD:2016:182).

Regel 8 Geen onjuiste informatie

De advocaat dient zich zowel in als buiten rechte te onthouden van het verstrekken van feitelijke informatie waarvan hij weet, althans behoort te weten, dat die onjuist is.

Toelichting

Zie tevens de toelichting bij regel 6. Met betrekking tot de wederpartij geldt de vaste maatstaf dat de advocaat van de wederpartij een grote mate van vrijheid toekomt de belangen van zijn cliënt te behartigen op een wijze die hem goeddukt, maar dat deze vrijheid onder meer kan worden ingeperkt indien de advocaat feiten poneert waarvan hij weet of redelijkerwijs kan weten dat zij in strijd met de waarheid zijn. Met betrekking tot deze beperking moet voorts in het oog worden gehou-

den dat de advocaat de belangen van zijn cliënt dient te behartigen aan de hand van het feitenmateriaal dat zijn cliënt hem verschaft en dat hij in het algemeen mag afgaan op de juistheid van dat feitenmateriaal en slechts in uitzonderingsgevallen gehouden is de juistheid daarvan te verifiëren.

Van schending van deze regel is slechts sprake indien een advocaat feitelijke gegevens verstrekt waarvan hij weet althans behoort te weten dat die onjuist zijn. Dat is niet het geval indien blijkt dat de advocaat is uitgegaan van de juistheid van de stellingen van zijn cliënt en dat hij ook geen reden heeft gehad om daaraan te twijfelen. De wijze waarop de stellingen vervolgens worden gepresenteerd is aan de advocaat, zij het dat dit dient te gebeuren binnen de grenzen van de gedragsregels (RvD Den Haag 12 mei 2014, ECLI:NL:TADRSGR:2014:146).

De tuchtrechter heeft wel geoordeeld dat het openbaar belang bij een goede rechtspleging zich ertegen verzet dat een advocaat een rechter willens en wetens verstoken laat van informatie waarvan de advocaat weet of moet weten dat deze wezenlijk is voor de oordeelsvorming van de rechter (HvD 5 juni 2009, Advocatenblad 20 augustus 2010).

Een en ander houdt verband met de in het burgerlijk procesrecht sinds 2002 geldende waarheidsplicht als bedoeld in artikel 21 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) en de substantiëringsplicht en bewijsaandragplicht als bedoeld in artikel 111, derde lid Rv. Op grond van artikel 21 Rv zijn partijen immers verplicht de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Wordt deze verplichting niet nageleefd, dan kan de rechter daaruit de gevolgtrekking maken die hij geraden acht.

Door onjuiste informatie te verschaffen aan de civiele rechter (ook door opzettelijk een feit dat van belang is voor de gevraagde beslissing te verzwijgen), wordt bewerkstelligd dat een partij de voor haar op de voet van artikel 21 Rv bestaande verplichting om een feit dat

van belang is voor de gevraagde beslissing volledig en naar waarheid aan te voeren, schendt, waarmee de advocaat dan voorts handelt in strijd met regel 6 (regel 30 oud).

In het strafproces ligt deze verplichting, gelet op het nemo-teneturbeginsel, genuanceerder. Het zwijgrecht van de verdachte, de geheimhoudingsplicht en het daarmee samenhangende verschoningsrecht van de advocaat, kunnen er in een strafrechtelijke procedure toe leiden dat een advocaat zich zal onthouden van het verstrekken van gegevens die belastend kunnen zijn voor zijn cliënt. Het uitgangspunt blijft evenwel dat een advocaat geen onwaarheden mag debiteren. De advocaat mag in het belang van zijn cliënt uiteraard wel naar voren brengen dat zijn cliënt een bepaald standpunt inneemt (zoals met betrekking tot diens schuld of onschuld), of naar voren brengen dat het ten laste gelegde feit niet wettig en overtuigend bewezen is. Onder het begrip 'rechter' wordt zowel de individuele functionaris als de instantie begrepen. Met deze terminologie wordt niet bedoeld de toepasselijkheid van deze regel (en andere gedragsregels waar de rechter wordt genoemd) te beperken tot alleen de overheidsrechter. De regel is ook toepasselijk op een procedure voor de tuchtrechter of een arbitraal college.

Regel 9 Kenbaarheid hoedanigheid advocaat

1. De advocaat dient tegenover zijn cliënt en in zijn contacten met derden ervoor zorg te dragen dat geen misverstand kan bestaan over de hoedanigheid waarin hij in een gegeven situatie optreedt.
2. Ook wanneer hij niet in de hoedanigheid van advocaat optreedt dient hij zich zodanig te gedragen dat het vertrouwen in de advocatuur niet wordt geschaad.

Toelichting

De Advocatenwet bevat geen uitdrukkelijke omschrijving van de inhoud van het beroep van advocaat. Buiten de traditionele werkzaamheden als het

ja maar toen ik dat over je zei,
was ik toch de advocaat van Johannes,
schat, ik vind je juist een
heél toegewijde moeder!

juridisch adviseren en in rechte bijstaan van rechtzoekenden, verrichten advocaten ook andere werkzaamheden. Aangezien de kernwaarden de essentie van in elk geval de beroepsuitoefening van de advocatuur inkleuren, moeten nevenwerkzaamheden die niet volledig in de kernwaarden zijn in te passen, worden beschouwd als verricht in een andere hoedanigheid dan die van advocaat. Te denken valt aan het optreden als curator of als mediator. Deze werkzaamheden vertonen weliswaar doorgaans verwevenheid met de rechtspraak, maar voor beide voorbeelden geldt dat de kernwaarde partijdigheid daarop niet van toepassing is.

De advocaat dient naar buiten toe duidelijkheid te verschaffen over de hoedanigheid waarin hij acteert. Zo zal een advocaat die voor zijn cliënt een voor extern gebruik bedoeld feitenonderzoek uitvoert, steeds aan betrokkenen duidelijk moeten maken of hij dat doet als advocaat van die cliënt of in een andere hoedanigheid.

De omstandigheid dat een advocaat permanent op het tableau staat ingeschreven, neemt niet weg dat de betreffende persoon (ook beroepsmatig) in een andere hoedanigheid kan optreden. Volgens vaste tuchtrechtspraak brengt het in een andere hoedanigheid optreden, bijvoorbeeld als deken, als curator of als mediator, niet mee dat

de advocaat niet (meer) aan het tuchtrecht onderworpen is. Als de advocaat zich bij de vervulling van die taak zodanig gedraagt dat daardoor het vertrouwen in de advocatuur wordt geschaad, zal in het algemeen sprake zijn van een handelen of nalaten in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt waarvan hem een tuchtrechtelijk verwijt kan worden gemaakt. Dit uitgangspunt leidt tot de volgende twee gedragsregels. Ten eerste dient de advocaat zich ook buiten de eigenlijke beroepsuitoefening van de advocatuur zodanig te gedragen dat hij daarmee het vertrouwen in de advocatuur niet schaadt. Wederom volgens vaste tuchtrechtspraak strekt deze regel zich tevens uit over privégedragingen. Een klacht over een privégedraging van een advocaat is steeds ontvankelijk, maar wordt slechts dan (vol) getoetst aan de in artikel 46 Advocatenwet genoemde maatstaven indien daartoe voldoende aanknopingspunten met de praktijkuitoefening zijn; in andere gevallen geldt de beperkte maatstaf of de gedraging van de advocaat in het licht van zijn beroepsuitoefening absoluut ongeoorloofd moet worden geacht (HvD 6 december 2013, nr. 6752, ECLI:NL:TAHVD:2013:336). In het geval dat de advocaat in een gegeven situatie in een andere hoedanigheid acteert en derden dat niet

aanstonds begrijpen of zullen begrijpen, ligt het op de weg van de advocaat om daarover proactief duidelijkheid te verschaffen. Zo zal een advocaat die tevens curator of mediator is, steeds duidelijk moeten aangeven dat hij optreedt als advocaat dan wel als curator of mediator.

Regel 10 Verenigbaarheid van activiteiten

De uitoefening van het beroep van advocaat is onverenigbaar met elke andere activiteit die de kernwaarden van de advocatuur of het vertrouwen in de advocatuur in het gedrang kan brengen.

Toelichting

Tegen het verrichten van werkzaamheden in een andere hoedanigheid bestaan in beginsel geen deontologische bezwaren. Reeds geruime tijd geleden heeft het hof van discipline geoordeeld dat het niet ongeoorloofd is dat een advocaat, naast zijn praktijk als zodanig, zijn kunde en ervaring productief maakt op andere terreinen van economische werkzaamheid (HvD 11 december 1961, nr. 113, Advocatenblad 1962, p. 110). Geheel onbegrensd is die ruimte niet. Ook bij de bepaling of nevenwerkzaamheden in voorkomend geval verenigbaar zijn met de advocatuur, spelen zowel de kernwaarden als het publieke vertrouwen in de advocatuur een belangrijke rol. Zo is onder meer een nevenbetrekking die de onafhankelijkheid van een advocaat in gevaar brengt, een onverenigbare betrekking.

Overigens dient een betrekking waarmee het beroep van advocaat onverenigbaar is op grond van de Advocatenwet te leiden tot een verzoek tot schrapping van het tableau (zie artikel 8c, eerste lid, Advocatenwet).

Regel 11 Grensoverschrijdende activiteiten binnen Europa

De advocaat dient bij het verrichten van grensoverschrijdende werkzaamheden binnen de Europese Unie en het Europees economisch gebied de

CCBE Gedragscode voor Europese advocaten in acht te nemen.

Toelichting

Aan de hand van deze regel (regel 39 oud) wordt de Code of Conduct for European Lawyers in de Nederlandse gedragsregels geïncorporeerd. Deze door de CCBE, de Raad van Europese balies, in 1988 aangenomen gedragscode is van toepassing op a) alle professionele contacten van de advocaat met advocaten uit andere staten die vallen onder het toepassingsbereik van de twee sectorale 'advocatenrichtlijnen' en b) op zijn professionele activiteiten in andere lidstaten, ook al begeeft hij zich niet daarheen (artikel 1.5 Code of Conduct).

De twee sectorale richtlijnen (77/249/EEG en 98/5/EG) regelen respectievelijk de bevoegdheid voor een advocaat om incidenteel op te treden in een andere Europese staat en de bevoegdheid om zich onder zijn oorspronkelijke beroepstitel te vestigen. Het toepassingsgebied van de richtlijnen is niet beperkt tot het grondgebied van de Europese Unie, maar werkt ook door in de overige landen van de Europese Economische Ruimte (Liechtenstein, Noorwegen en IJsland) en in Zwitserland.

De Code of Conduct is van toepassing op grensoverschrijdende activiteiten. In artikel 1.5 van de Code of Conduct en de bijbehorende toelichting wordt van dat begrip een omschrijving gegeven. De regels van de Code zijn uitsluitend van directe toepassing op werkzaamheden van advocaten binnen de EU, de overige landen van de EER en Zwitserland, en advocaten van de geassocieerde en waarnemende leden van de CCBE. Als voorbeeld van grensoverschrijdende werkzaamheden wordt in de toelichting gegeven contacten in staat A tussen een advocaat van staat A en een advocaat van staat B, zelfs waar het een rechtskwestie binnen staat A zelf betreft; niet inbegrepen zijn contacten tussen advocaten van staat A in staat A voor een kwestie die zich in staat B voordoet, met dien verstande dat zij op geen enkele wijze enigerlei beroepswerkzaamheden in

staat B uitvoeren; het omvat wel werkzaamheden van advocaten van staat A in staat B, zelfs wanneer het alleen maar betrekking heeft op het versturen van berichten van staat A naar staat B. Dat laatste zou impliceren dat betrokkenheid van een wederpartij over de grens de Code van toepassing maakt. Maar dat veronderstelt tevens dat die wederpartij niet wordt bijgestaan door een advocaat en kan worden betwijfeld of die toepasselijkheid ook relevantie heeft.

Gelet op het karakter van de CCBE, een vereniging naar Belgisch recht waarvan de NOvA op vrijwillige basis lid is, vormt de Code of Conduct naar zijn aard geen verzameling bindende regels. Als gevolg daarvan geldt voor de Code of Conduct zoals voor de Nederlandse gedragsregels dat de (Nederlandse) tuchtrechter bij toetsing aan artikel 46 Advocatenwet niet gebonden is aan de daarin neergelegde regels, maar die regels kunnen, gezien ook het open karakter van de wettelijke norm, daarbij wel van belang zijn (direct of naar analogie). Ofsprake is van tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen, hangt af van de feitelijke omstandigheden en wordt door de tuchtrechter per geval beoordeeld.

DE ADVOCAAAT IN DE VERHOUDING TOT DE CLIENT

Regel 12 Zorgvuldigheid

De advocaat behandelt de hem opgedragen zaken zorgvuldig en houdt daarbij steeds het bijzondere karakter van de relatie tussen advocaat en cliënt voor ogen.

Toelichting

De gedragsregels die specifiek zien op de (contractuele) verhouding tussen advocaat en cliënt zijn gebundeld in regel 12 en volgende. Door die bundeling is meer systematiek aangebracht in die regels die onderstrepen dat de overeenkomst van opdracht tussen advocaat en cliënt van een bijzondere aard is, zoals de advocaat-cliëntrelatie een bijzondere relatie is.

De advocaat zal zich ook moeten

houden aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Zorgvuldig handelen houdt dus ook in dat de advocaat passende technische en organisatorische maatregelen treft om persoonsgegevens te beveiligen. Dat zal in het bijzonder gelden voor de (persoons)gegevens die de advocaat in het kader van de dienstverlening van zijn cliënten verkrijgt en opslaat.

Regel 13 Uitvoering opdracht

1. De advocaat voert de aan hem gegeven opdracht persoonlijk uit. De advocaat mag in overleg met zijn cliënt van dit uitgangspunt afwijken; tevens is het hem toegestaan om, in overleg met zijn cliënt, andere advocaten en zo nodig hulppersonen in te schakelen.
2. De advocaat mag zijn medewerkers die geen advocaat zijn slechts zelfstandig zaken laten behandelen indien hij zich ervan heeft overtuigd dat zij daartoe bekwaam zijn en hij het terrein waarop zij dit mogen doen, heeft afgebakend. De advocaat blijft tegenover zijn cliënt voor de uitvoering van de opdracht verantwoordelijk.

3. Het bepaalde in het tweede lid is ook van toepassing ingeval de advocaat een andere advocaat of een hulppersoon inschakelt.

Toelichting

Wellicht was bij het opstellen van de Gedragsregels 1992 nog ruimte voor twijfel over de aard van de rechtsbetrekking tussen advocaat en cliënt. Tegenwoordig wordt algemeen aanvaard dat tussen de advocaat en diens cliënt een overeenkomst van opdracht als bedoeld in Titel 7 van Boek 7 BW tot stand komt.

De advocaat is in de uitoefening van zijn maatschappelijke rol van rechtshulpverlener dus tevens opdrachtnemer in civielrechtelijke zin. Dit uitgangspunt is sinds 2013 ook uitdrukkelijk erkend in inmiddels vaste tuchtrechtspraak. De tuchtrechter toetst de kwaliteit van de dienstverlening in volle omvang, maar houdt bij zijn beoordeling rekening met de vrijheid die de advocaat dient te hebben met betrekking tot de wijze waarop hij een zaak behandelt en met de keuzes waarvoor een advocaat bij de behandeling kan komen te staan. De vrijheid die de

advocaat heeft met betrekking tot de wijze waarop hij een zaak behandelt en de keuzes waarvoor hij kan komen te staan zijn niet onbeperkt, maar worden begrensd door de eisen die aan de advocaat als opdrachtnemer in de uitvoering van die opdracht mogen worden gesteld en die met zich brengen dat zijn werk dient te voldoen aan datgene wat binnen zijn beroepsgroep als professionele standaard geldt. Die professionele standaard veronderstelt een handelen met de zorgvuldigheid die van een redelijk bekwaam en redelijk handelend advocaat in de gegeven omstandigheden mag worden verwacht (HvD 20 september 2013, nr. 6747, ECLI:NL:TAHVD:2013:260). Omgekeerd heeft de cliënt als opdrachtgever dus ook te maken met een opdrachtnemer wiens werkzaamheden zijn ingebed in een publiekrechtelijk kader met onder meer kernwaarden en die dient te handelen met inachtneming van de professionele standaard. Het hof van discipline heeft niet met zoveel woorden omschreven wat tot die professionele standaard behoort, maar wijst erop dat het werk van de advocaat dient te voldoen aan datgene wat binnen zijn beroepsgroep als professionele standaard geldt. Langs die weg beïnvloeden de gedragsregels de wijze waarop de overeenkomst van opdracht moet worden uitgevoerd. Artikel 7:400, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, biedt daartoe ook in civielrechtelijke zin de ruimte, door te bepalen dat van de wettelijke bepalingen wordt afgeweken door hetgeen voortvloeit uit de wet, de inhoud of aard van de overeenkomst van opdracht of van een andere rechtshandeling, of de gewoonte. Deels sluiten de gedragsregels aan bij de bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek, deels geven zij een specificatie of verbijzondering van die wettelijke bepalingen. In de voorgestelde reeks gedragsregels gaat het achtereenvolgens om:

- de vereiste zorgvuldigheid en het beginsel van de persoonlijke uitvoering van de opdracht (vgl. art. 7:401 en art. 7:404 BW);

*Met klachten over mijn
flexibele schil moet u naar
mijn flexibele schil —
daar heb ik m voor...*

- de informatieplicht jegens de cliënt/opdrachtgever (vgl. art. 7:403 lid 1 BW);
- het zijn van dominus litis en het neerleggen van de opdracht bij onoverbrugbaar verschil van inzicht (vgl. art. 7:402 en art. 7:408 lid 2 BW);
- het recht op een beloning en het vereiste van de redelijkheid daarvan (vgl. art. 7:405 BW);
- het doen van rekening en verantwoording van onder meer verschotten (vgl. art. 7:403 lid 2 en art. 7:406 lid 2 BW).

Met persoonlijke uitvoering wordt niet beoogd, binnen de grenzen van het Burgerlijk Wetboek, de mogelijkheid van inschakeling van personeel, geautomatiseerde systemen, robots, enzovoort, te beperken. Daarvoor zal echter wel overleg met de cliënt nodig zijn. Dit geldt ook als de advocaat gebruikmaakt van een zogenaamde 'flexibele schil'. Dit zijn advocaten die niet op vaste basis zijn betrokken bij het advocatenkantoor, maar op flexibele basis worden ingeschakeld. In dat geval moet hierover worden overlegd met de cliënt, zodat duidelijk is met wie de cliënt een overeenkomst van opdracht aangaat en tevens wie de werkzaamheden verricht en waar de cliënt kan reclameren bij een toerekenbare tekortkoming in de nakoming van de verbintenis.

Een advocaat staat niet alleen in voor de kwaliteit van het door hem ingeschakelde personeel (of andere advocaten die onder zijn eindverantwoordelijkheid aan een zaak werken); op grond van de kernwaarde deskundigheid is hij gehouden om ook zelf zijn cliënt met een adequaat kennisniveau ter zijde te staan. Omdat het beroep van advocaat meer vergt dan alleen juridische deskundigheid, dient de bekwaamheid van de advocaat in brede zin te worden onderhouden. De advocaat is zelf verantwoordelijk voor het vereiste kwaliteitsniveau, dat hij op peil kan houden door bijvoorbeeld de deelname aan intervisie of peerreview. In het tweede lid en derde lid is opgenomen dat de advocaat tegenover

zijn cliënt voor de uitvoering van de opdrachten verantwoordelijk blijft, ook als een andere advocaat of een hulppersoon wordt ingeschakeld. Deze bepaling gaat ervan uit dat de behandelend advocaat zelfstandig de hulp inroept van een hulppersoon of een andere advocaat, zonder tussenkomst van de cliënt. Uiteraard kent de hulppersoon of de andere advocaat een eigen – zelfstandige – verantwoordelijkheid. Voorkomen moet echter worden dat de cliënt – bij een toerekenbare tekortkoming – van het spreekwoordelijke kastje naar de muur wordt gestuurd. Dit laat onverlet dat het ook de cliënt zelf kan zijn die de hulppersoon of een andere advocaat inschakelt of dat over die verantwoordelijkheid voorafgaand aan de inschakeling met de cliënt afspraken worden gemaakt.

Regel 14 Verantwoordelijkheid uitvoering opdracht

1. De advocaat draagt volledige verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de opdracht. De advocaat kan zich niet aan deze verantwoordelijkheid onttrekken met een beroep op de van zijn cliënt verkregen opdracht. Hij mag evenwel geen handelingen verrichten tegen de kennelijke wil van de cliënt.
2. Indien tussen de advocaat en zijn cliënt verschil van mening bestaat over de wijze waarop de opdracht moet worden uitgevoerd en dit geschil niet in onderling overleg kan worden opgelost, dient de advocaat zich terug te trekken.
3. Wanneer de advocaat besluit een hem verstrekte opdracht neer te leggen, dient hij dat op zorgvuldige wijze te doen en dient hij ervoor zorg te dragen dat zijn cliënt daarvan zo min mogelijk nadeel ondervindt.

Toelichting

Met deze regel komt tot uitdrukking dat de advocaat, zoals dat traditioneel is omschreven, fungeert als dominus litis. Deze regel hangt samen met de kernwaarde onafhankelijkheid, die hij ook tegenover zijn eigen cliënt moet

betrachten. De advocaat heeft bij de behandeling van een zaak de leiding en dient vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid te bepalen met welke aanpak de belangen van zijn cliënt het best zijn gediend. Wel moet de advocaat zijn cliënt duidelijk maken hoe hij te werk wil gaan en waartoe hij wel of niet bereid is. Van tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen is overigens in het algemeen pas sprake als de advocaat bij de behandeling van de zaak kennelijk onjuist optreedt en adviseert en de belangen van de cliënt daardoor worden geschaad of kunnen worden geschaad (RvD Amsterdam 18 mei 2011, ECLI:NL:TADRAMS:2011:YA1665).

De advocaat heeft bij de behandeling van de zaak de leiding en aan hem komt een grote mate van vrijheid toe om de belangen van zijn cliënt te behartigen op de wijze die hem passend voorkomt. Die beleidsvrijheid wordt, zoals uit de hiervoor aangehaalde tuchtrechtspraak voortvloeit, begrensd door de eisen die aan de advocaat als opdrachtnemer in de uitvoering van die opdracht mogen worden gesteld en die met zich brengen dat zijn werk dient te voldoen aan datgene wat binnen zijn beroepsgroep als professionele standaard geldt.

Onverminderd het bovenstaande brengt de verhouding tussen de advocaat, als opdrachtnemer, en de cliënt, als opdrachtgever, ingevolge artikel 7:402 lid 1 BW mee dat de advocaat in beginsel gehouden is de instructies van zijn cliënt op te volgen. Indien de advocaat uitvoering van een instructie van zijn cliënt onverenigbaar acht met de op hem rustende verantwoordelijkheid voor zijn eigen optreden, en dit verschil van mening niet in onderling overleg kan worden opgelost, dan kan de advocaat niet zijn eigen wil doorzetten, maar dient hij zich uit de zaak terug te trekken, aldus artikel 7:402 lid 2 BW en de daarmee strokende gedragsregel (HvD 15 juli 2013, nr. 6577, ECLI:NL:TAHVVD:2013:175). De advocaat kan niet verplicht worden een opdracht te aanvaarden of voort te zetten. Wel dient hij ervoor te waken dat de cliënt geen (procedurele of ande-

re) schade ondervindt (RvD Amsterdam 20 maart 2012, Advocatenblad maart 2013, p. 47).

Een advocaat dient te voorkomen – anders handelt hij tuchtrechtelijk verwijtbaar – dat hij zich in de positie brengt dat er voor hem geen andere weg meer bestaat dan zich op een voor klagers ongelegen en ontijdig moment uit de procedure terug te trekken, bijvoorbeeld omdat hij peremptoir was komen te staan (zie HvD 21 januari 2013, nr. 5752, ECLI:NL:TAHVD:2013:82). Het bijzondere karakter van de verhouding tussen advocaat en cliënt impliceert niet alleen omzichtigheid en duidelijkheid bij het beëindigen van de opdrachtrelatie. Zo duurt de geheimhoudingsplicht voort na beëindiging van de dienstverlening.

Bij uitvoering van de opdracht wordt aangesloten bij de uitvoering van de overeenkomst van opdracht. De opdrachtgever zal vaak dezelfde partij zijn als de cliënt. Dit hoeft echter niet altijd het geval te zijn. Een voorbeeld hiervan is de verzekeraar die optreedt als opdrachtgever en de verzekerde die moet worden gekwalificeerd als cliënt. Als opdrachtgever en cliënt niet dezelfde partij zijn, kan spanning ontstaan tussen de belangen van beide partijen. Bijvoorbeeld als de verzekerde geen dekking heeft onder de verzekering of fraude heeft gepleegd. De advocaat doet er goed aan voorafgaand duidelijk te maken wat hij doet indien een dergelijke spanning ontstaat. Een dergelijke afspraak laat onverlet de mogelijkheid dat de advocaat zich, ondanks deze voorafgaande afspraak, in de behandeling van de zaak voor beide partijen moet terugtrekken.

Regel 15 Belangenverstrengeling

1. Gelet op zijn gehoudenheid aan met name de kernwaarden partijdigheid en vertrouwelijkheid is het de advocaat niet toegestaan, behoudens in de gevallen genoemd in het derde en vierde lid:
 - a. tegelijkertijd voor meer dan één partij op te treden in een zaak waarin deze partijen een tegengesteld belang hebben;

- b. tegen een cliënt of een voormalige cliënt op te treden.
2. De advocaat streeft ernaar te voorkomen dat de in het eerste lid bedoelde situatie ontstaat. Wanneer die omstandigheid zich niettemin voordoet of als een daarop uitlopende ontwikkeling aannemelijk is, zal de advocaat alert moeten zijn op die ontwikkeling en zich geheel, en uit eigen beweging, uit de zaak terugtrekken. De advocaat die zich aldus als advocaat van een of meer partijen heeft teruggetrokken zal zich vervolgens in diezelfde aangelegenheid ook niet namens andere partijen kunnen mengen.
3. Van de verplichting uit het eerste lid kan de advocaat alleen afwijken indien is voldaan aan elk van de volgende drie voorwaarden:
 - a. de aan de advocaat toe te vertrouwen belangen betreffen niet dezelfde zaak ten aanzien waarvan de voormalige of bestaande cliënt werd of wordt bijgestaan door de advocaat, houden daar ook geen verband mee en een toekomstig verband is evenmin aannemelijk;
 - b. de advocaat beschikt niet over vertrouwelijke informatie afkomstig van zijn voormalige of bestaande cliënt, dan wel over zaaksgebonden informatie of informatie de voormalige of bestaande cliënt betreffende, die redelijkerwijs van belang kan zijn bij de behandeling van de zaak tegen deze voormalige of bestaande cliënt; en
 - c. niet is gebleken van redelijke bezwaren aan de zijde van de voormalige of bestaande cliënt.
4. Buiten het geval bedoeld in het derde lid kan de advocaat afwijken van het bepaalde in het eerste lid indien de partij die zich met het verzoek tot behartiging van zijn belangen tot de advocaat heeft gewend en de voormalige of bestaande cliënt tegen wie moet worden opgetreden op grond van hun verstrekte informatie vooraf daarmee instemmen en die instemming op

behoorlijke wijze tussen voldoende gelijkwaardige partijen tot stand is gekomen.

5. Het staat een advocaat vrij om aan een nieuwe of bestaande cliënt voor te houden dat in de door deze cliënt aangeboden opdracht diens belangen worden behartigd tegen een voormalige of bestaande cliënt en dat de opdracht alleen kan worden aangenomen als die voormalige of bestaande cliënt daarmee instemt. Na verkregen akkoord van de nieuwe cliënt zal de advocaat zich met die voormalige of bestaande cliënt mogen verstaan. Tot een dergelijk overleg gaat de advocaat echter niet over indien de aard van de concrete relatie met de bestaande cliënt of concrete omstandigheden van het geval zich daartegen verzetten.
6. Waar in deze regel 'advocaat' staat wordt tevens bedoeld het samenwerkingsverband waarvan hij deel uitmaakt.

Toelichting

Deze regel belet een advocaat niet om voor twee of meer cliënten in dezelfde zaak op te treden, vooropgesteld dat er geen sprake is van een belangenconflict, noch dat er sprake is van een aanzienlijk risico dat een dergelijk conflict kan ontstaan. Zo is het reeds langer in de praktijk toegelaten dat één advocaat het gemeenschappelijk belang van echtelieden om tot een scheiding te komen dient (zie HvD 2 december 1991, nr. 1991). Omdat naast het gemeenschappelijk belang van partijen min of meer per definitie ook tegenstrijdige belangen bestaan, past de advocaat bij uitstek hier grote behoedzaamheid. Het is vaste rechtspraak dat voor een advocaat, die als enige advocaat van twee partijen optreedt in een echtscheidingsprocedure, een zware zorgplicht geldt, die onder meer met zich meebrengt dat de advocaat beide partijen goed voorlicht over hun marges en mogelijkheden en zich ervan vergewist dat beide partijen de te treffen regeling begrijpen (zie onder andere HvD 23 november 2015, nr. 7449, ECLI:NL:TAHVD:2015:299). De hoofdtaak van de advocaat is der-

halve het verlenen van advies en bijstand aan individuele cliënten of aan groepen cliënten van wie de belangen parallel lopen. Bij de belangenbehartiging vertegenwoordigt hij een partijstandpunt. Dit laat derhalve onverlet dat de advocaat kan optreden als 'gezinsadvocaat'. Hij kan bijvoorbeeld het belang van de kinderen behartigen. Het is dan wel noodzakelijk dat de belangen van de kinderen parallel lopen. Het tweede lid schrijft de algemene regel voor dat een advocaat in geval van een belangenconflict de zaak niet zal behandelen dan wel zich zal terugtrekken uit die zaak. In dat geval zal de advocaat niet meer voor de voormalige bij de zaak betrokken partijen mogen optreden. Indien tussen twee cliënten van dezelfde advocaat een niet aansponds overbrugbaar belangenconflict ontstaat, zal de advocaat voor geen van beide cliënten meer kunnen optreden. De advocaat die voor meerdere cliënten optreedt in één zaak of gerelateerde zaken doet er verstandig aan op de regel te wijzen en dit in de opdrachtbevestiging vast te leggen.

Als de advocaat zich terugtrekt om een andere reden dan een belangenconflict, mag hij wel voortgaan met de andere partij bij te staan, maar zal hij in het algemeen niet kunnen optreden tegen de partij wier belangen hij niet meer behartigt.

In twijfelgevallen doet de advocaat er vaak beter aan af te zien van het optreden in kwestie. Desgewenst kan het advies van de deken worden ingewonnen, dat evenwel niet bindend is en de tuchtrechtelijke verantwoordelijkheid van de advocaat onverlet laat. De eigen verantwoordelijkheid van de advocaat staat voorop en niet de wens van de cliënt. Ook de schijn dat de advocaat zich aan belangenverstremming ten nadele van de cliënt schuldig maakt, dient te allen tijde te worden vermeden.

De advocaat moet zich rekenschap geven van het feit dat eventueel ook in de toekomst een conflicterend belang kan ontstaan met als consequentie dat de verlangde bijstand niet door de advocaat kan worden verleend dan wel dat de advocaat zich uit de zaak terug-

trekt. De aard van de relatie tussen de cliënt en de advocaat alleen al kan met zich brengen dat het optreden tegen die cliënt door de advocaat of zijn kantoor-genoot onwenselijk is, ook al gaat het niet om dezelfde kwestie.

De kernwaarden vertrouwelijkheid en partijdigheid dicteren tevens de regel dat een advocatenkantoor niet tegen eigen (ex-)cliënten optreedt, tenzij partijen, goed geïnformeerd, met een afwijking van die regel instemmen. Deze uitzonderingen worden mede gerechtvaardigd door het belang van vrije advocatenkeuze, zeker als het om een hechte relatie gaat, en de advocaat goed is ingevoerd in de gang van zaken bij zijn (vaste) cliënt: een cliënt behoort niet lichtvaardig van de advocaat van zijn keuze te worden afgehouden.

Deze regel ziet op het geval dat zich een nieuwe cliënt aandient. Deze regel bevat de binnen de beroepsgroep algemeen aanvaarde norm dat het een advocaat, behoudens bijzondere omstandigheden, niet is toegestaan tegen zijn eigen (voormalige) cliënt of die van zijn kantoorgenoten (advocaat of niet) op te treden. Met optreden wordt ook bedoeld optreden in de adviessfeer.

De bepaling geldt niet voor de advocaat die bij gebreke van betaling van zijn declaratie zijn cliënt aanspreekt.

De cliënt moet er ten volle op kunnen vertrouwen dat gegevens over zijn zaak, zijn persoon of zijn onderneming, die de cliënt de advocaat of zijn kantoorgenoot ter beschikking stelt, niet op enig moment tegen hem worden gebruikt. Het betreft vertrouwelijke informatie, dat wil zeggen informatie die geen openbaar karakter draagt en dus buiten de cliënt om niet zonder meer verkrijgbaar is.

Het onderzoek van de advocaat of het hem vrijstaat tegen een cliënt of voormalig cliënt op te treden, strekt zich uit tot alle deelnemers in zijn kantoor of samenwerkingsverband, bijvoorbeeld ook de notaris, belastingadviseur of octrooigemachtigde.

Regel 16 Informatieplicht

1. De advocaat dient zijn cliënt op de hoogte te brengen van belangrijke

informatie, feiten en afspraken.

Ter voorkoming van misverstand, onzekerheid of geschil, dient hij belangrijke informatie en afspraken schriftelijk aan zijn cliënt te bevestigen.

2. De advocaat die een redelijk vermoeden heeft dan wel bemerkt dat hij tekort is geschoten in de behartiging van de belangen van zijn cliënt, is gehouden zijn cliënt daarvan onverwijld op de hoogte te stellen en hem, zo nodig, te adviseren onafhankelijk advies te vragen.
3. De advocaat handelt ook integer en zorgvuldig in financiële aangelegenheden en hij legt daarover een nauwgezette verantwoording af aan zijn cliënt.

Toelichting

Een advocaat is gehouden een aan hem verleende opdracht, alsmede de daarvoor geldende voorwaarden schriftelijk te bevestigen. Meer algemeen is hij verplicht zijn cliënt op de hoogte te brengen van belangrijke informatie, feiten en afspraken. Een advocaat dient zijn cliënt genoegzaam en tijdig te informeren, te waarschuwen, en duidelijkheid te scheppen omtrent de kansen en risico's en de kosten van zijn optreden. Dit alles dient de advocaat schriftelijk aan de cliënt te bevestigen. De achtergrond daarvan is dat onduidelijkheid en misverstanden over wat er tussen advocaat en cliënt is afgesproken zo veel mogelijk dienen te worden voorkomen. Deze regel is in een bijzonder geval ook uitgewerkt in regel 18, derde lid, die de advocaat verplicht om, indien zijn cliënt afziet van gefinancierde rechtshulp, dit schriftelijk vast te leggen. Onder schriftelijk wordt eveneens verstaan door middel van digitale media, zoals e-mail.

Ingeval sprake is van een datalek, bijvoorbeeld als bedoeld in de AVG, kan de advocaat ook verplicht zijn informatie te verschaffen aan zijn cliënten of derden die door dat datalek mogelijk zijn geraakt.

Een zorgvuldige rechtsbijstandverlening eist dat de advocaat min of meer ernstige tekortkomingen daarin

en regelrechte fouten aan de cliënt kenbaar maakt. Wanneer dat zodanige vormen heeft aangenomen of dreigt aan te nemen dat de belangen van de advocaat en die van de cliënt sterk uiteen gaan lopen, zal de advocaat de cliënt moeten adviseren onafhankelijk advies te vragen. Dat zal bijvoorbeeld het geval zijn wanneer de cliënt ernstig nadeel ondervindt of dreigt te ondervinden als gevolg van de tekortkomingen van de advocaat. Hierbij wordt gedacht aan het inwinnen van een advies bij bijvoorbeeld een andere advocaat. Dat laat onverlet dat het ook mogelijk is dat de gehele zaak moet worden overgenomen door een andere advocaat als behandeling van de zaak met inachtneming van de kernwaarden niet langer mogelijk blijkt. In beroepsaansprakelijkheidspolissen staan bepalingen, inhoudende dat gebeurtenissen die kunnen leiden tot schadeclaims direct moeten worden gemeld bij de verzekeraar. Naleving van regel 16, tweede lid, laat onverlet de mogelijkheid voor de advocaat om vooraf met de verzekeraar de gedragslijn in de desbetreffende aangelegenheid af te stemmen. Juist ook in financiële aangelegenheden geldt voor advocaten een zorgplicht. Bij herhaling heeft het hof van discipline duidelijk gemaakt dat de financiële integriteit een integraal onderdeel is van de kernwaarde integriteit. Wanneer een advocaat een opdracht aanvaardt, dient hij de financiële consequenties daarvan met de cliënt te bespreken en inzicht te geven in de wijze waarop en de frequentie waarmee hij zal declareren. Van de advocaat mag worden verwacht dat hij de financiële gevolgen van de behandeling van een zaak niet alleen voor zijn eigen cliënt in het oog houdt. De wijze waarop de zaak zich ontwikkelt, heeft in de regel ook gevolgen voor de wederpartij of voor derden die de zaak voor de cliënt financieren of daarvoor instaan. Daarbij valt te denken aan financiering van de rechtshulp op basis van een toevoeging of op grond van de omstandigheid dat de cliënt tegen

kosten van rechtsbijstand verzekerd is (zie ook regel 18).

Regel 17 Honorarium

1. Bij het vaststellen van zijn declaratie behoort de advocaat een, alle omstandigheden in aanmerking genomen, redelijk honorarium in rekening te brengen.
2. De advocaat draagt er zorg voor dat bij het aanvaarden van de opdracht duidelijke afspraken zijn gemaakt over zijn honorarium, de doorbelasting van kosten, en de wijze van declareren.
3. Zodra de advocaat voorziet dat de declaratie aanmerkelijk hoger zal worden dan de aanvankelijk aan de cliënt opgegeven schatting stelt hij zijn cliënt daarvan op de hoogte.
4. De advocaat richt zijn declaratie aldus in, dat de cliënt eenvoudig kan vaststellen hoeveel wordt gerekend voor honorarium, verschotten en omzetbelasting en in hoeverre voorschotten worden verrekend. De advocaat declareert zijn honorarium in beginsel periodiek en deugdelijk gespecificeerd onder opgave van tarief en tijdsbesteding of een andere overeengekomen grondslag.
5. Maakt de cliënt tegen de declaratie bezwaar, dan is de advocaat verplicht de cliënt te wijzen op de toepasselijke kantoorklachtenregeling en de overige mogelijkheden om het geschil op te lossen.
6. Wat betreft nog niet in rechte vastgestelde vorderingen van de advocaat op zijn cliënt treft hij geen conservatoire maatregelen en vraagt hij niet het faillissement aan, anders dan na overleg met de deken.
7. De advocaat legt alleen na overleg met de deken beslag onder zichzelf of onder de derdengeldenstichting van zijn kantoor.

Toelichting

De advocaat moet een redelijk honorarium in rekening brengen en tevens vooraf transparant zijn over zijn honorarium, de kosten en de wijze van

declareren. Daardoor zal de advocaat veelal een inschatting moeten geven van de te verwachten tijdsbesteding en het totaal aan kosten (honorarium). Uiteraard zijn er gevallen denkbaar dat een dergelijke inschatting niet mogelijk is, maar een advocaat kan niet een in redelijkheid wel te geven inschatting achterwege laten met het doel om de informatieverplichting uit het derde lid te ontwijken. De transparantie brengt ook mee dat het tarief, een eventuele andere overeengekomen grondslag voor de honorariumbepaling, omzetbelasting en de frequentie van declareren inzichtelijk worden gemaakt aan de cliënt.

Twee ontwikkelingen leiden tot aanpassing van de financiële (gedrags)regels ten opzichte van de Gedragsregels 1992. De eerste is dat het verbod op no cure, no pay en op quota pars litis inmiddels op het niveau van de Verordening op de advocatuur is opgenomen en daarom niet meer op het niveau van de gedragsregels hoeft te worden vastgelegd. Dat neemt niet weg dat het gecamoufleerd afspreken van een dergelijke afspraak nog steeds onbetamelijk kan zijn. In de tuchtrechtspraak is sinds lange tijd bepaald dat een declaratieafpraak geoorloofd is die ertoe leidt dat bij het uitblijven van een positief resultaat wordt gedeclareerd op basis van een laag uurtarief, doch bij een positief resultaat een hoger tarief zal gelden (zie onder meer HvD 9 februari 1998, Advocatenblad 19 maart 1999). Er bestaat dan ook geen wezenlijk bezwaar tegen een afspraak waarbij de verhoging van het lage tarief in geval van het bereiken van een positief gevolg wordt gerelateerd aan een percentage van de waarde van dat positieve gevolg, mits het lage tarief maar kostendekkend is en voorziet in een bescheiden salaris voor de advocaat. Deze vorm van toegelaten resultaatgerelateerde beloning moet worden onderscheiden van het geval waarin een advocaat om hem moverende redenen een zaak geheel gratis ('pro bono') wil behandelen. De tweede ontwikkeling is dat de in de Wet tarieven in burgerlijke zaken

opgenomen begrotingsprocedure is vervallen, en dat derhalve een geschil over een advocatendeclaratie in beginsel net zo dient te worden afgehandeld als iedere andere vordering, tenzij advocaat en cliënt vooraf zijn overeengekomen dat een gerezen geschil over de declaratie door een andere onafhankelijke derde-instantie (zoals de Geschillencommissie Advocatuur) zal worden beslecht. In lid 5 is met het oog daarop de opdracht opgenomen aan de advocaat om zijn cliënt, indien deze bezwaar maakt tegen de ingediende declaratie, te wijzen op de toepasselijke kantoorklachtenregeling en de mogelijkheden die op grond van de overeenkomst van opdracht openstaan om een eventueel geschil op te lossen (bindend advies, arbitrage of de gang naar de gewone rechter).

Regel 18 Gefinancierde rechtsbijstand

1. Tenzij een advocaat goede gronden heeft om aan te nemen dat zijn cliënt niet in aanmerking kan komen voor door de overheid gefinancierde rechtshulp, is hij verplicht met zijn cliënt vóór de aanvaarding van de opdracht en verder steeds tussentijds wanneer daartoe aan-

leiding bestaat, te overleggen of er termen zijn om te trachten door de overheid gefinancierde rechtshulp te verkrijgen.

2. De advocaat zal van de cliënt voor de behandeling van een zaak waarin hij is toegevoegd voor zijn werkzaamheden geen vergoeding, in welke vorm dan ook, bedingen of in ontvangst nemen, afgezien van eigen bijdragen, verschotten en proceskosten volgens de daarvoor geldende regels.
3. Wanneer de cliënt mogelijk in aanmerking komt voor door de overheid gefinancierde rechtshulp en niettemin de keuze maakt daarvan geen gebruik te maken, dient de advocaat dat schriftelijk vast te leggen.

Toelichting

Het eerste lid geeft aan dat de advocaat een verantwoordelijkheid draagt bij het onderzoeken of de cliënt in aanmerking komt voor door de overheid gefinancierde rechtshulp. Dit doet de advocaat voordat de opdracht door hem wordt aanvaard, maar ook tussentijds indien daartoe aanleiding bestaat. Het is immers mogelijk dat een situatie wijzigt of er ontwikkelingen

zijn die van invloed zijn op de mogelijkheid dat een cliënt in aanmerking komt voor door de overheid gefinancierde rechtshulp. Dit is aanleiding voor de advocaat om opnieuw te onderzoeken of de cliënt in aanmerking komt voor gefinancierde rechtshulp en daarover zal overleg moeten plaatsvinden. Het derde lid van deze regel is een uitwerking van de algemene zorgplicht van de advocaat om wezenlijke afspraken met zijn cliënt schriftelijk vast te leggen. De advocaat heeft de verplichting een cliënt erop te wijzen dat deze mogelijk in aanmerking komt voor gefinancierde rechtsbijstand. Bij het nakomen van deze verplichting zal de advocaat een grote mate van zorgvuldigheid moeten betrachten. Als norm voor die zorgvuldigheid geldt dat de advocaat een cliënt die mogelijk in aanmerking komt voor gefinancierde rechtshulp maar daarvan afziet, er uitdrukkelijk en duidelijk op wijst dat hij afstand doet van het recht op gefinancierde rechtshulp. Bovendien zal de advocaat zich er deugdelijk van moeten vergewissen dat de cliënt weet en begrijpt welk recht hij daarmee prijsgeeft. Derhalve heeft de advocaat de plicht na te gaan of de cliënt ook daadwerkelijk afstand wenst te doen van zijn recht op gefinancierde rechtshulp en dat hij de consequenties daarvan overziet en kan dragen (zie onder andere RvD Amsterdam 1 september 2009, ECLI:NL:TADRAMS:2009:YA0100). Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat ook niet is toegestaan een afspraak met de cliënt dat zijn zaak eerst betalend wordt behandeld en daarna op toevoegingsbasis of andersom (zie HvD 1 december 2014, ECLI:NL:TAHVVD:2014:370).

Regel 19 Zekerheid en voldoening declaratie

1. Het is de advocaat niet toegestaan voor de betaling van zijn declaratie andere zekerheid te aanvaarden dan een voorschot in geld, behoudens in bijzondere gevallen en dan slechts na overleg met de deken.
2. Het is de advocaat evenmin toegestaan voldoening van zijn declara-

ties anders dan in geld te aanvaarden, behoudens in bijzondere gevallen en slechts na overleg met de deken.

3. Wanneer de cliënt op grond van gehele of gedeeltelijke betwisting van de declaratie bezwaar maakt tegen de verrekening daarvan met hem toekomende gelden, dient de advocaat na overleg met de deken deze gelden tot het beloop van het betwiste bedrag bij de deken te deponeren. De advocaat bevordert dat zo spoedig mogelijk wordt vastgesteld wie de rechthebbende van deze gelden is.

Toelichting

Het is de advocaat toegestaan de cliënt een voorschot op de declaratie te vragen, mits dat in geld is. Uit de tuchtrechtspraak blijkt dat onder andere het aanvaarden van auto's (RvD Arnhem 19 augustus 2013, ECLI:NL:TADRARN:2013:55) of volbloedpaarden (HvD 15 mei 2009, ECLI:NL:TAHVD:2009:YA0535) zonder overleg met de deken niet is toegestaan. Een hypotheek van de cliënt (of een derde) ten gunste van de advocaat (RvD Amsterdam 2 december 2014, ECLI:NL:TADRAMS:2014:320) dan wel een cessie van vorderingen van de cliënt op derden (HvD 14 april 2015, ECLI:NL:TAHVD:2015:134) zijn zonder overleg met de deken evenmin toegestaan als vormen van zekerheid voor de betaling van de declaratie.

De regel van het derde lid laat de mogelijkheid open van verrekening wanneer de cliënt daartegen geen bezwaar heeft. Uit de contractuele relatie met de cliënt vloeit voort dat de advocaat bij hem moet verifiëren of hij geen bezwaar heeft tegen verrekening. Deze regel ziet in algemene zin op verrekening van aan de cliënt toekomende gelden en sluit als zodanig aan bij de bepaling van artikel 6.19, vierde lid, van de Verordening op de advocatuur. Verrekening van een openstaande factuur met op de derdenrekening ontvangen gelden is slechts mogelijk indien de cliënt daarvoor zijn uitdrukkelijke toestemming heeft gegeven (vergelijk

artikel 6.19, vijfde lid, van de Verordening op de advocatuur).

DE ADVOCAAAT IN DE VERHOUDING TOT OVERIGE BETROKKENEN BIJ DE RECHTSPLEGING

Regel 20 Eerlijk proces

1. Ingeval de advocaat overgaat tot het overleggen van stukken dient hij bij het bepalen van het tijdstip van het overleggen rekening te houden met de gerechtvaardigde belangen van de wederpartij die op verschaffing van die stukken aanspraak heeft.
2. De advocaat voorkomt dat in een zaak de rechter kennisneemt van stellingen of informatie waarvan gedurende de behandeling van de zaak de wederpartij niet tijdig en deugdelijk heeft kunnen kennisnemen.
3. Indien de advocaat ter zitting gebruik maakt van een pleitnota en die aan de rechter overlegt, geeft hij gelijktijdig een afschrift van de pleitnota aan de advocaat van de wederpartij.

Toelichting

Deze regel verwoordt het algemene uitgangspunt dat in procedures op tegenspraak, waarin de rechtsstrijd op het scherp van de snede wordt gevoerd, een advocaat niet moet trachten ongerechtvaardigd voordeel te trekken uit zijn tegenpartij. De advocaat mag niet uit het oog verliezen dat op al deze procedures (civielrechtelijke, strafrechtelijke, bestuursrechtelijke of overige procedures) het beginsel van fair play van toepassing is.

Een uitwerking van dat beginsel was neergelegd in de oude regel 14, eerste lid, waarin staat dat de advocaat er bij het bepalen van het tijdstip van overleggen van stukken aan de rechter aan wiens oordeel de zaak is onderworpen rekening mee dient te houden dat de wederpartij een reactie daarop voldoende zorgvuldig moet kunnen voorbereiden. Het beginsel van fair play heeft echter een ruimere reikwijdte en

kan onder omstandigheden ook een verplichting meebrengen om de wederpartij die niet door een advocaat wordt bijgestaan een afschrift te zenden van stukken die aan de rechtbank worden gestuurd (zie RvD Amsterdam 28 februari 2017, ECLI:NL:TADRAMS:2017:48). De in het eerste lid verwoorde regel geldt overigens alleen ten aanzien van die bij de procedure betrokken partijen die in het bestaande systeem aanspraak hebben op het verkrijgen van processtukken.

Op grond van procesreglementen bestaat er in toenemende mate minder nadruk op het houden van een pleidooi. In het bestuursprocesrecht bestaat in het kader van de 'nieuwe zaaksbehandeling' nauwelijks nog ruimte voor meer dan een korte mondelinge toelichting. Voor zover het houden van een pleidooi voor een rechterlijke instantie is toegelaten, dient de advocaat niet alleen de leden van het gerecht maar ook de advocaat van de wederpartij een exemplaar van zijn pleitnota te geven. Het doel hiervan is dat wordt voorkomen dat de advocaat via zijn pleitnota gecamoufleerd bepaalde informatie aan de rechter geeft die daardoor niet bekend is bij de wederpartij. Om diezelfde reden moet de advocaat transparant zijn over het weglaten van bepaalde informatie tijdens het pleiten, terwijl die wel in de pleitnota is opgenomen. Deze regel heeft op de eerste plaats betrekking op een handelen jegens de advocaat van de wederpartij. Het staat de advocaat evenwel vrij om ook een afschrift van de pleitnota aan een andere procesvertegenwoordiger dan een advocaat te geven.

In het strafrecht is er geen sprake van een advocaat aan de zijde van de 'wederpartij': de advocaat staat hier in een contradictoire procedure tegenover de officier van justitie. Met wederpartij wordt hier niet het Openbaar Ministerie bedoeld.

Regel 21 Mededelingen aan de rechter

1. Het is de advocaat niet geoorloofd zich in een aanhangig geding an-

ders dan tezamen met de advocaat van de wederpartij tot de rechter aan wiens oordeel of de instantie aan wier oordeel de zaak is onderworpen te wenden, tenzij schriftelijk en met gelijktijdige toezending van een afschrift van de mededeling aan de advocaat van de wederpartij en voorts zo tijdig dat die advocaat voldoende gelegenheid heeft om op de mededeling te reageren.

2. Geen afzonderlijke mededeling aan de advocaat van de wederpartij is vereist, indien de mededeling aan de rechter via een technische voorziening gelijktijdig voor de advocaat van de wederpartij beschikbaar wordt.
3. Nadat de uitspraak is bepaald, is het de advocaat niet geoorloofd zich zonder toestemming van de wederpartij tot de rechter te wenden.

Toelichting

Het digitaal procederen in het burgerlijk procesrecht en het bestuursprocesrecht als gevolg van het programma Kwaliteit en Innovatie (KEI) leidt ertoe dat de wet en de procesreglementen kunnen voorschrijven dat advocaten hun processtukken uploaden in een digitale omgeving. Met die handeling wordt het desbetreffende processtuk ook voor de advocaat van de wederpartij beschikbaar. In dat geval wordt reeds voldaan aan de informatieplicht jegens de wederpartij en diens advocaat.

Volgens de tuchtrechter is het wel toegestaan om na arrestbepaling de rechter te benaderen met een verzoek tot aanpassing/aanvulling van het proces-verbaal van de pleidooizitting. Toestemming van de wederpartij is daarvoor in beginsel niet nodig. Niet toegestaan is echter nieuwe argumenten aan te voeren (het zogezegde nap-leiten) (HvD 30 mei 2016, nr. 150165, ECLI:NL:TAHVD:2016:96).

Het derde lid geeft aan dat het de advocaat niet is geoorloofd, zonder toestemming van de wederpartij, zich tot de rechter te wenden nadat om een uitspraak is gevraagd. Hier wordt

gedoeld op de rechter die de zaak heeft behandeld. Onder 'de rechter' wordt ook begrepen de in het eerste lid genoemde instantie aan wier oordeel de zaak is onderworpen.

Deze regel ziet voornamelijk op civiele en bestuursrechtelijke procedures. In het strafrecht is er geen advocaat van de wederpartij. Met wederpartij wordt niet bedoeld de officier van justitie.

Regel 22 Getuigen

1. De advocaat stelt zich zorgvuldig op in zijn contacten met getuigen en zal geen handelingen verrichten die zouden kunnen leiden tot ongeoorloofde beïnvloeding van getuigen.
2. Indien de advocaat getuigen of deskundigen oproept, moet hij instaan voor de aan hen toekomende vergoedingen en honoraria, tenzij hij een uitdrukkelijk voorbehoud maakt.

Toelichting

De Gedragsregels 1992 verboden in regel 16 nog ieder contact van een advocaat met een getuige die door de wederpartij was aangezegd; dat werd in het tweede lid van die gedragsregel nog eens gespecificeerd voor de strafrechtpraktijk. De regel bevatte geen instructies voor de betamelijke omgang met getuigen als zodanig. Deze regeling vormt naar de huidige opvattingen een inbreuk op het beginsel van due process en met name van equality of arms en behoort daarom te vervallen. Aan een nuancering in een extra lid van deze gedragsregel ter zake van de omgang met getuigen binnen de sfeer van de eigen cliënt bestaat bij invoering van deze algemene gedragsregel geen behoefte meer. Het algemene principe dat in deze gedragsregel is neergelegd, biedt immers reeds ruimte voor overleg met 'eigen getuigen' (die al dan niet al door een wederpartij zijn aangezegd) en bevat de vermaning daarin zorgvuldig te zijn.

Tegelijk is het wel gewenst om te bepalen dat de advocaat in de contacten met getuigen grote prudentie aan de

dag legt, en dat hij zich in het bijzonder verre houdt van ongeoorloofde beïnvloeding van getuigen. Deze gedragsregel laat onverlet de algemene strafbaarstelling van de opzettelijke beïnvloeding van getuigen (artikel 285a Sr). Teneinde aan te sluiten bij de algemene strafbaarstelling is aangegeven dat ongeoorloofde beïnvloeding niet is toegestaan. Ieder gesprek is immers al beïnvloeding, maar niet per se ongeoorloofd. Het is duidelijk dat getuigen geen 'woorden in de mond' mogen worden gelegd. Een getuige moet naar waarheid verklaren en mag op dat terrein niet worden beïnvloed of worden gehinderd. Een advocaat behoort te voorkomen dat een situatie ontstaat waarin een getuige vóór diens verhoor in zijn af te leggen verklaring door toedoen of nalaten van een advocaat kan worden beïnvloed, zoals wanneer hij die getuige toestaat aanwezig te zijn bij een bespreking tussen hemzelf en zijn cliënt aangaande het komende getuigenverhoor. Door de aanwezigheid van de getuige bij het gesprek met zijn cliënt toe te staan, kan een advocaat dus tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen (HvD 31 maart 2000, Advocatenblad 2000, p. 971).

In strafzaken is het vragen van een 'terughoudende' opstelling bij het benaderen van eigen getuigen niet reëel: het is nodig en wordt in de praktijk ook verwacht dat advocaten eerst met potentiële getuigen spreken over wat zij wel of niet hebben waargenomen, alvorens een eventueel verzoek te doen tot het (doen) horen van die getuigen. Het tweede lid is niet van toepassing op de strafrechtpraktijk. Daar is immers geen sprake van oproepen, maar van 'doen oproepen' (zie bijvoorbeeld artikel 263 van het Wetboek van Strafvordering).

Regel 23 Optreden als geschilbeslechter

1. De advocaat die een functie vervult bij enig college dat met rechtspraak of beslechting van geschillen op andere wijze is belast, onthoudt zich van elke bemoeienis met een zaak waarin hij in die

functie werkzaam is, is geweest of zal worden betrokken.

2. Het staat de advocaat, die deel uitmaakt van een samenwerkingsverband, niet vrij bemoeienis te hebben met een zaak die beoordeeld is of wordt door een college waarin een tot hetzelfde samenwerkingsverband behorende advocaat of andere kantoorgenoot een functie vervult indien deze bij de behandeling door het college is of zal worden betrokken.

Toelichting

Deze regel houdt verband met het algemene gebod om belangenconflicten te vermijden. Het moet worden voorkomen dat bij een procedure voor bijvoorbeeld de rechtbank twee kantoorgenoten aan de behandeling deelnemen, de een als advocaat, de ander als lid van het college.

Voor zover in een dergelijke situatie de advocaat zich als lid van het college niet aan de behandeling van de zaak zou onttrekken (bijvoorbeeld door verschoning), geldt dat daarbij sprake is van handelen in een andere hoedanigheid waarop de desbetreffende tuchtrechtelijke beoordeling van toepassing is.

Het begrip 'samenwerkingsverband' sluit aan bij het begrip bedoeld in artikel 5.3 van de Verordening op de advocatuur. Het gaat dan om degene met wie de advocaat binnen hetzelfde kantoor praktijk uitoefent. In principe zijn dat: advocaat-stagiaires, advocaat-medewerkers, advocaat-kantoorgenoten en beoefenaren van een ander vrij beroep die hetzij in loondienst hetzij zelfstandig de praktijk uitoefenen.

DE ADVOCAAT IN DE VERHOUDING TOT ZIJN BEROEPSGROEP

Regel 24 Onderlinge verhoudingen

In het belang van de rechtzoekenden en van de advocatuur in het algemeen streven advocaten naar een onderlinge verhouding die berust op welwillendheid en vertrouwen.

Toelichting

Advocaten moeten elkaar met het oog op een goede beroepsuitoefening kunnen vertrouwen. Die is gediend met een onderlinge verhouding tussen advocaten die berust op vertrouwen en welwillendheid. Daarom moeten advocaten zich onthouden van al wat hun onderlinge verhouding zou kunnen verstoren. Uitlatingen die naar algemeen spraakgebruik grievend of kwetsend zijn, behoren advocaten in hun zakelijk verkeer achterwege te laten.

Naar het oordeel van de tuchtrechter dienen de gedragsregels mede tot de instandhouding van een onderlinge verhouding binnen de beroepsgroep die gebaseerd is op welwillendheid en vertrouwen. Dit draagt bij aan een goede beroepsuitoefening. Anderzijds

vereist die beroepsuitoefening dat het te dienen partijbelang daaraan niet ondergeschikt wordt gemaakt. Partijdigheid is immers een kernwaarde van de advocatuur. Daarom zal in een mogelijk spanningsveld tussen een welwillende confraternale verhouding en het partijbelang de advocaat steeds een zorgvuldige afweging moeten maken waarbij de omstandigheden van de te behandelen zaak mede bepalend zijn. Naast de vereiste confraterniteit wordt de vrijheid die de advocaat in zijn (partijdig) optreden kent, ook begrensd door de beginselen van een behoorlijke procesorde. Deze zijn ook van toepassing op het beroepsmatig optreden in rechte (HvD 16 augustus 2013, nr. 6626, ECLI:NL:TAHVD:2013:194). Welwillendheid en vertrouwen houdt

Ik begin elke brief aan al die knoeiers met 'Amice' – dat moet godverdoorn toch genoeg zijn?

ook in dat de advocaat rekening houdt met de andere advocaat bij het bepalen van het tijdstip van het overleggen van stukken in juridische procedures en equality of arms bij het geven van informatie aan de rechter. Zie daarvoor tevens regel 20 en de toelichting daarop.

Een andere verwijzing naar welwillendheid en vertrouwen is dat een advocaat een doelmatig optreden in de procedure nastreeft en voor ogen dient te houden dat geen onnodige kosten worden gemaakt ten laste van de wederpartij of andere betrokkenen (regel 6) en dat de advocaat zich niet onnodig grievend dient uit te laten (regel 7).

Regel 25 Rechtstreeks benaderen (weder)partij

1. De advocaat stelt zich met een partij betreffende een aangelegenheid, waarin deze naar hij weet door een advocaat wordt bijgestaan, niet anders in verbinding dan door tussenkomst van die advocaat, tenzij deze laatste hem toestemming geeft rechtstreeks met die partij in verbinding te treden. Deze regel geldt onverminderd wanneer de bedoelde partij zich tot de advocaat wendt.
2. In afwijking van het bepaalde in het eerste lid mag de advocaat die een aanzegging met rechtsgevolg doet, dat rechtstreeks aan de andere partij doen, mits met gelijktijdige verzending van een afschrift aan diens advocaat en op voorwaarde dat de mededeling aan een partij beperkt blijft tot deze aanzegging met rechtsgevolg. Indien de advocaat het beoogde rechtsgevolg ook kan bereiken door zijn brief alleen aan de advocaat van een partij te zenden, geldt voormelde uitzondering niet.

Toelichting

Deze regel (voorheen regel 18) heeft tot doel het evenwicht tussen partijen in een juridisch geschil te bewaren. De strekking van de regel is om te voorkomen dat de advocaat van een wederpartij een partij bij een geschil over-

rompelt zonder bijstand van zijn eigen advocaat (RvD Amsterdam 2 mei 2014, ECLI:NL:TADRAMS:2014:113).

Voor een rechtvaardiging van een uitzondering hierop is een rechtens aanvaardbare reden vereist om de aanzegging niet aan de advocaat te doen, bijvoorbeeld omdat het beoogde rechtsgevolg anders niet kan worden bewerkstelligd (HvD 5 juli 2010, 5679, ECLI:NL:TAHVD:2010:YA1174).

Een uitzondering op deze regel is alleen aanvaardbaar wanneer het gaat om een aanzegging die, om het daarmee beoogde rechtsgevolg te kunnen bewerkstelligen, niet anders gedaan kan worden dan rechtstreeks aan de andere partij. Indien de advocaat het beoogde rechtsgevolg ook kan bereiken door zijn brief alleen aan de advocaat te zenden, geldt de uitzondering niet (RvD Arnhem-Leeuwarden 26 mei 2014, ECLI:NL:TADRARL:2014:149).

De inhoud van een brief die de ene advocaat aan de cliënt van een de andere advocaat zendt binnen de ruimte die de uitzondering biedt, dient beperkt te blijven tot de toegestane aanzegging met rechtsgevolg en wat daarvoor direct noodzakelijk is. Uitbreiding van de inhoud van zo'n brief komt neer op omzeiling van het in deze regel neergelegde verbod.

Regel 26 Vertrouwelijke mededelingen

1. Onverminderd het bepaalde in regel 27 dient een advocaat die aan een andere advocaat mededelingen wenst te doen die hij vertrouwelijk behandeld wil zien, dit verlangen duidelijk kenbaar te maken vóór de verzending van de eerste van deze mededelingen.
2. Indien de geadresseerde ervoor kiest aan deze mededelingen niet een vertrouwelijk karakter te verlenen dient hij de afzender daarover onverwijld en aantoonbaar te informeren.
3. Op vertrouwelijke mededelingen als bedoeld in het eerste lid mag in rechte geen beroep worden gedaan, tenzij het belang van de cliënt dit bepaaldelijk vordert,

maar dan niet zonder voorafgaand overleg met de advocaat van de wederpartij.

4. Indien dit overleg niet tot een oplossing leidt, dient het advies van de deken te worden ingewonnen voordat in rechte een beroep als vorenbedoeld wordt gedaan.

Toelichting

Ten opzichte van de gedragsregels 1992 is de regeling – destijds genaamd – ‘confraternele correspondentie’ gewijzigd. De oude regeling maakte dat een cliënt die door een advocaat wordt bijgestaan in het nadeel lijkt te zijn, aangezien andere rechtshulpverleners zich niet aan die regel behoeven te houden. Voorts blijkt, ook als gevolg van de wijzigingen in het burgerlijk procesrecht, de handhaving van de vertrouwelijkheid van ‘confraternele correspondentie’ betrekkelijk te zijn. Niet langer is louter de hoedanigheid van de verzender en ontvanger van de mededelingen bepalend voor de vertrouwelijkheid van de uitgewisselde mededelingen. Het voordeel van de huidige benadering is dat ten aanzien van de mededelingen met rechtshulpverleners die niet advocaat zijn een gelijk speelveld ontstaat, zij het dat een dergelijke afspraak aan de zijde van de ontvanger niet langs tuchtrechtelijke weg kan worden gehandhaafd.

Die nieuwe regel is gebaseerd op regel 5.3 van de Gedragscode voor Europese advocaten van de CCBE. Het uitgangspunt is dat een advocaat die een brief of vergelijkbare vorm van mededelingen aan een andere advocaat wil verzenden met de bedoeling dat deze vertrouwelijk moet blijven tussen de advocaten, de verzendende advocaat vooraf moet informeren of de gewenste vertrouwelijke brief/mededeling op die basis kan worden geaccepteerd. De advocaat dient zijn verlangen tot vertrouwelijkheid in dat geval voorafgaand duidelijk te vermelden. De ontvanger van een dergelijk geuit verlangen kan de vertrouwelijkheid van de mededelingen bevestigen of afwijzen. Indien de mededeling reeds is ontvangen, dient de ontvanger deze onmiddellijk aan de

afzender te retourneren zonder van de inhoud kennis te nemen, de inhoud te onthullen of er op enigerlei wijze naar te verwijzen.

Op aldus tot stand gekomen mededelingen tussen advocaten die wel een vertrouwelijk (voorheen 'confraterneel') karakter hebben, mag zoals dat voorheen het geval was niet in rechte een beroep worden gedaan. De uitzonderingsmogelijkheid op grond van het belang van de cliënt van de advocaat die de mededeling heeft ontvangen, is gehandhaafd. Ook in dat geval zal de advocaat voorafgaand overleg moeten voeren met de afzender. Mislukt dit overleg, dan dient het advies bij de deken te worden ingewonnen.

Het in rechte geen beroep kunnen doen op de vertrouwelijke mededelingen heeft niet per se tot gevolg dat de mededelingen ook niet kunnen worden gedeeld met de eigen cliënt. De advocaat zal hier prudent een afweging in moeten maken.

Regel 27 Schikkingsonderhandelingen

Omtrent de inhoud van tussen advocaten gevoerde schikkingsonderhandelingen mag aan de rechter aan wiens oordeel of instantie aan wier oordeel de zaak is onderworpen, niets worden medegedeeld zonder toestemming van de advocaat van de wederpartij.

Toelichting

Anders dan bij regel 26 wegen de argumenten tot handhaving van een categorisch verbod ten aanzien van de inhoud van tussen advocaten gevoerde schikkingsonderhandelingen zwaarder dan die om tot afschaffing daarvan te komen. Ook hier hoeven andere rechtshulpverleners zich niet aan deze regel te houden, maar advocaten moeten onderling vrijuit kunnen spreken ten einde een oplossing voor het geschil te kunnen beproeven.

Omtrent de inhoud van schikkingsonderhandelingen mag niets aan de rechter worden meegedeeld. De regel slaat dus niet op het geval dat een partij onvoorwaardelijk aanbiedt te

betalen wat zij erkent schuldig te zijn en dit aanbod handhaaft tijdens de procedure. Met een beroep daarop kan immers geen verkeerde indruk worden gewekt. En het is geboden dat hiervan melding mag worden gemaakt, omdat daardoor bijvoorbeeld ongerechtvaardigde veroordelingen in proceskosten kunnen worden voorkomen.

Het is voorts alleen verboden aan de rechter mededeling te doen van de inhoud van schikkingsonderhandelingen. Het enkele feit dat schikkingsonderhandelingen zijn gevoerd (maar niet geslaagd) mag aan de rechter worden medegedeeld, bijvoorbeeld opdat de rechter zich een oordeel kan vormen over de zin van een schikkingscomparitie.

Voorts zal kunnen worden medegedeeld dat schikkingsonderhandelingen zijn gevoerd en de ene partij zegt dat een schikking bestaat en de andere partij dit ontkent. De inhoud van die schikkingsonderhandelingen mogen echter niet worden medegedeeld aan de rechter. Uiteraard gelden voor wilsovereenstemming dan de normale bewijsregels. Deze regel heeft uitdrukkelijk betrekking op schikkingsonderhandelingen. Op andere gevallen waarin advocaten namens hun wederzijdse cliënten standpunten uitwisselen of anderszins in onderhandeling zijn (bijvoorbeeld in het geval van een fusie of overname) is regel 26 van toepassing. Schikkingsonderhandelingen zien immers op het oplossen van een juridisch geschil. In dat opzicht vormt regel 27 een specialis voor die elementen binnen de correspondentie tussen advocaten die moeten worden opgevat als schikkingsonderhandelingen.

Overigens kan de cliënt aanwezig zijn bij schikkingsonderhandelingen. De cliënt is niet gebonden aan deze gedragsregel, zodat de cliënt wel de inhoud van schikkingsonderhandelingen aan de rechter kan mededelen. Het is aan te raden hierover voorafgaand duidelijkheid te verschaffen.

Regel 28 Overnemen van cliënten

1. Een advocaat onthoudt zich in beginsel van initiatieven om in een lopende zaak een cliënt van een an-

dere advocaat tot de zijne te maken. Krijgt een advocaat een verzoek de behandeling van een zaak, die reeds bij een andere advocaat in behandeling is, over te nemen, dan voeren deze advocaten onderling overleg met het doel de opvolgende advocaat behoorlijk in te lichten over de stand van de zaak.

2. Is de declaratie van de andere advocaat niet voldaan en beroept deze zich op zijn retentierecht, dan is hij niettemin verplicht het dossier op verzoek van de cliënt aan de opvolgende advocaat af te geven onder door de deken te stellen voorwaarden.

Toelichting

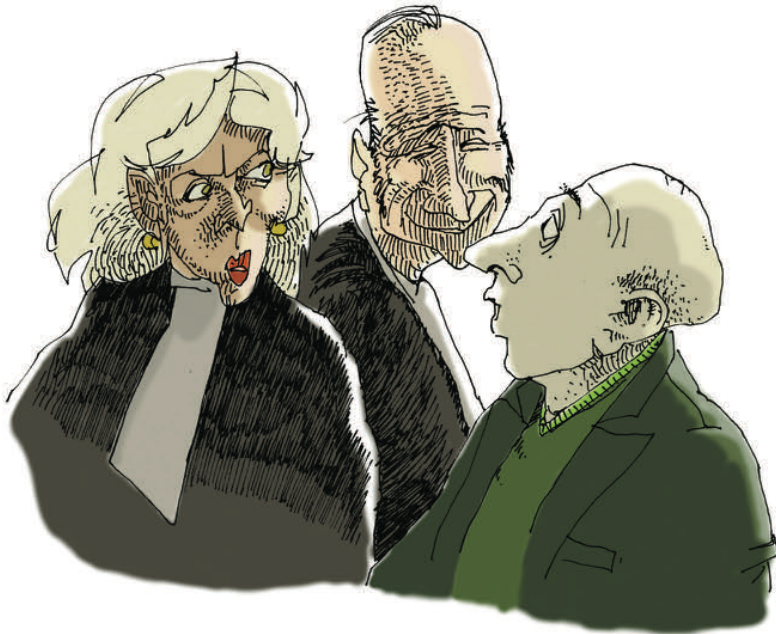
In 1992 heeft de commissie-Bitter uit de gedragsregels de regel verwijderd die verbood cliënten 'af te troggelen' van een andere advocaat. Schrapping hiervan motiveerde de commissie-Bitter met de opmerking dat dergelijk gedrag al onder gedragsregel 17 (de 'onderlinge verhouding van welwillendheid en vertrouwen') viel.

De afgelopen jaren is er, met name in de strafrechtpraktijk, opnieuw veel te doen geweest over het zogenaamde 'ronselen' van cliënten, in het bijzonder ten aanzien van gedetineerden. Regel 28 beoogt duidelijkheid te scheppen over de vraag wat onder het begrip ronselen wel en niet dient te worden verstaan.

Het staat een raadsman in beginsel niet vrij zich te mengen in de relatie tussen een verdachte en zijn raadsman. De regels voor een vrije advocaatkeuze strekken er niet toe inbreuken op een bestaande rechtsverhouding tussen een advocaat en zijn cliënt te faciliteren (HvD 17 december 2012, nr. 6338, ECLI:NL:TAHVD:2012:YA4469).

Het uit eigen beweging proberen te werven van cliënten van een andere advocaat, al dan niet door betaling, laster of smaad ten aanzien van de behandelend raadsman, onoorbare druk of oneigenlijke motieven (ook wel: 'ronselen'), is niet toegestaan en in strijd met hetgeen een goed advocaat betaamt. Het is van belang die gevallen te onder-

U moet weten, het betaamt mij niet u mijn diensten aan te bieden – ik ben namelijk wél een goede raadsman...

scheiden van de situatie waarin een advocaat wordt aangezocht in verband met een (mogelijke) overname. In die gevallen is geen sprake van 'ronselen' zoals bedoeld in het eerste lid van deze gedragsregel.

Bij eventuele overname van een strafzaak van een gedetineerde rechtzoekende gaat het erom dat dit, zoals ook bij de overname van andere zaken geldt, op zorgvuldige en niet-onbetamelijke wijze gebeurt. Zo kan in het algemeen worden verlangd dat de advocaat die de behandeling van de zaak overneemt, daaraan voorafgaand behoorlijk overleg voert met de advocaat van wie hij de zaak wenst over te nemen. Dat overleg houdt in dat advocaten daadwerkelijk informatie en standpunten uitwisselen. Voorts behoudt de advocaat wiens zaken worden overgenomen de mogelijkheid bij zijn cliënt na te gaan of het inderdaad zijn wens is van advocaat te wisselen (zie onder andere RvD

Amsterdam 15 juli 2014, ECLI:NL:TADRAMS:2014:185).

Het is de eigen verantwoordelijkheid van de overnemende advocaat om daadwerkelijk te overleggen met de andere advocaat alvorens de behandeling van een zaak over te nemen. Dit kan anders zijn als zich dwingende omstandigheden voordoen die ertoe leiden dat de overnemende advocaat niet in de gelegenheid is daadwerkelijk voorafgaand overleg te voeren.

Deze gedragsregel laat onverlet dat een andere advocaat een second opinion kan geven. In dat geval is het verzoek niet om de behandeling van de zaak over te nemen, maar een overname kan daaruit wel volgen. Ook in die gevallen is deze gedragsregel van toepassing.

Regel 29 Medewerking onderzoek deken

Bij een tuchtrechtelijk onderzoek, een verzoek om informatie van de

deken dat met een mogelijk tuchtrechtelijk onderzoek verband houdt of een verzoek om medewerking op grond van artikel 5:20 van de Algemene wet bestuursrecht, is de betrokken advocaat verplicht alle gevraagde inlichtingen aanstonds aan de deken te verstrekken, zonder zich op zijn geheimhoudingsplicht te kunnen beroepen, behoudens in bijzondere gevallen.

Toelichting

Als gevolg van de wijziging van de Advocatenwet per 1 januari 2015 heeft de deken de positie verkregen van wettelijk toezichthouder. Zijn optreden als zodanig wordt ingekaderd door de bepalingen over de uitoefening van toezicht in Titel 5.2 van de Algemene wet bestuursrecht. Voordien oefende de deken ook aan hem opgedragen controles uit, maar droeg deze vorm van toezicht niet het karakter van het in de Awb geregelde toezicht.

Daarmee hebben ook de tuchtrechtelijke procedure en het op advocaten uit te oefenen toezicht elk een meer zelfstandige betekenis gekregen. De tuchtprocedure is geregeld in eigen procedureregels van de Advocatenwet. De plicht van een advocaat om desgevraagd aan een tuchtrechtelijk onderzoek door de deken mee te werken, vloeit dan ook voort uit de omstandigheid dat hij lid is van de beroepsgroep. Als zodanig vergt de betamelijkheid van een behoorlijk advocaat dat hij zijn medewerking verleent aan het onderzoek van de klacht.

De toezichthoudende rol van de deken is geregeld in artikel 45a van de Advocatenwet. De uitoefening van het toezicht door de deken is daarnaast onderworpen aan de desbetreffende bepalingen van de Awb, meer in het bijzonder Titel 5.2 (de artikelen 5:11 tot en met 5:20). Uit de Awb vloeit ook voort dat de advocaat aan de deken binnen de door hem gestelde redelijke termijn alle medewerking dient te verlenen die deze redelijkerwijs kan vorderen bij de uitoefening van zijn bevoegdheden.

Telefoonservice voor de advocatuur

Telefoonservice

Agendabeheer

Opvang Overflow

Wij werken voor +200 advocatenkantoren, kennen de juridische terminologie en werken discreet

Call Care Nederland | 010 – 280 3333 | info@callcare.nl | www.callcare.nl

PUNT & VAN HAPERT
A D V O C A T E N

Punt & Van Hapert Advocaten kiest er bewust voor te doen waar het goed in is: procederen voor ondernemers. De advocaten beschikken over ruime ervaring in de rechtzaal. Zij zijn binnen hun eigen specialismen betrokken bij alle soorten procedures. Hun ervaring in de rechtzaal stelt hen in staat de belangen van ondernemingen en ondernemers optimaal te behartigen.

Ter versterking van de sectie 'Ondernemer & echtscheiding' zijn wij op zoek naar een:

**Gevorderde advocaat -
stagiaire / beginnend
medewerker**

Ben je bekend en heb je affiniteit met de diverse aspecten van de ondernemersechtscheiding? Kan je jaarrekeningen lezen en in zowel alimentatie- als verdelingszaken werken met begrippen als dividend, rekening-courant en kasstromen?

Stuur dan je sollicitatie met curriculum vitae naar:

marloesbakker@pvhadvocaten.nl

Keizersgracht 616 1017 ER Amsterdam info@pvhadvocaten.nl T: +31 (0)20 – 679 62 22 www.pvhadvocaten.nl

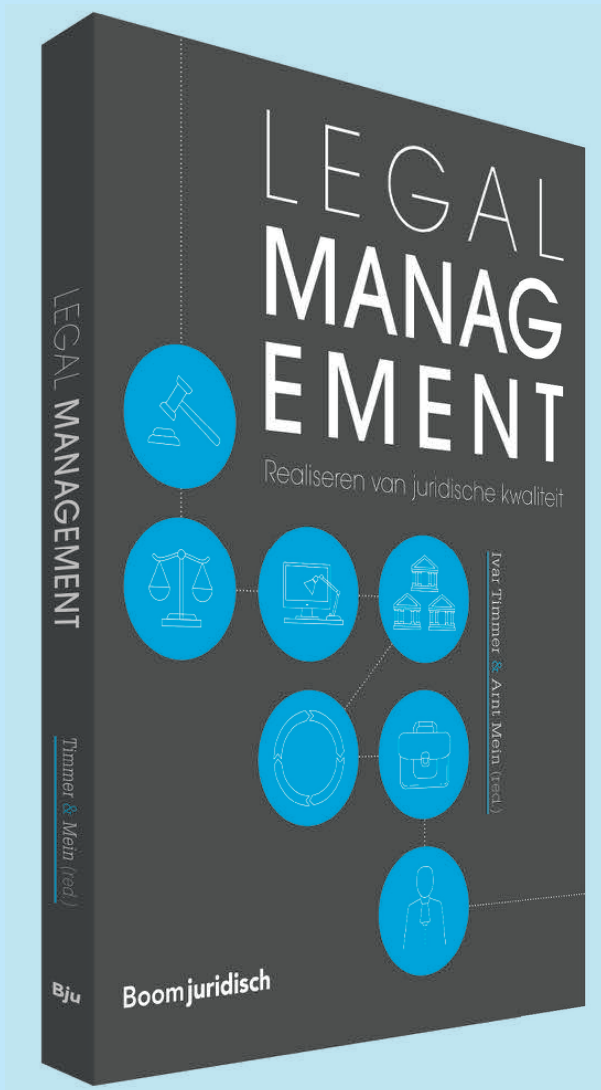

**Skippi Sneltransport
betrouwbaar
in spoedleveringen**

0800-389 58 54 www.skippi.nl

LEGAL MANAGEMENT: HET REALISEREN VAN JURIDISCHE KWALITEIT

- ✓ Schets van de contouren en ontwikkelingen van de discipline legal management
- ✓ Bijdragen van experts uit wetenschap en praktijk
- ✓ Professionals uit de juridische beroepspraktijk aan het woord
- ✓ Aandacht voor (juridisch) risico-management en digitalisering

SLECHTS
€ 39,-

Ivar Timmer & Arnt Mein (red.)
978-94-6290-423-1
1e druk, 2018, 242 pagina's

RECHTSBIJSTAND

TOGAPROTEST: RED DE RECHTSBIJSTAND!

Bijna vierhonderd advocaten protesteerden op 1 februari voor de Tweede Kamer in toga tegen de bezuinigingen op de gefinancierde rechtsbijstand.

Algemeen deken Bart van Tongeren zei dat de maat vol is. 'Er moet geld bij om het wankel stelsel te redden, zodat rechtzoekenden niet in de kou komen te staan.' Hij riep politici op hun verantwoordelijkheid te nemen, het achterstallig onderhoud weg te werken en de aanbevelingen van de commissie-Van der Meer op te volgen.

BIJVAL

Bijval kwam direct van Tweede Kamerleden Van Nispen (SP), Attje Kuiken (PvdA) en Kathalijne Buitenweg (GroenLinks). Aansluitend aan het togaprotest gingen veel advocaten, samen met de algemene raad van de NOvA, door naar het debat met minister Dekker voor Rechtsbescherming. Op de publieke tribune zagen zij hoe de oppositiepartijen zich hard maakten voor de rechtzoekenden en een behoorlijke vergoeding voor de sociale advocatuur. Minister Dekker hield echter de boot af.

© Nicole Romijn

MENENS

Gezien de hoge opkomst van vele honderden advocaten kan worden gesproken van een succesvolle dag. Zeker ook door inzet van specialisatieverenigingen als de NV(J)SA en de VSAN en lokale orden. De advocatuur heeft in woord en daad laten zien dat

het ons menens is. Het laatste woord over het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand is evenwel nog niet gesproken. De NOvA blijft zich dan ook onverminderd inzetten voor de toegang tot het recht voor iedereen in Nederland.

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Nederlandse orde van advocaten

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. De NOvA verzorgt de rubrieken Van de NOvA, Geschillencommissie, Tuchtrect, Transfers en de column Ten slotte van de landelijk deken.

Samenstelling algemene raad

Nederlandse orde van advocaten

- Bart van Tongeren (algemeen deken)
- Bert Fibbe (waarnemend deken)
- Bernard de Leest
- Ruben Alderse Baas
- Theda Boersema
- Frans Knüppe

Bureau van de NOvA

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Bezoekadres

Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070 - 335 35 35
Fax 070 - 335 35 31
E-mail info@advocatenorde.nl
Kvk-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Helpdesk

helpdesk@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse orde van advocaten

Facebook

Nederlandse orde van advocaten

Instagram

@Advocatenorde

Periscope

@Advocatenorde

BENOEMINGEN

Advocatenredactie *Advocatenblad*

Lid per 12 januari 2018:

- Dhr. mr. A. van der Bent
- Dhr. mr. R. Wolf

Examencommissie

Beroepsopleiding Advocaten

Plaatsvervangend lid per

21 januari 2018:

- Mw. mr. M. Jeltjes

Adviescommissie huurrecht

Lid per 5 februari 2018:

- Mw. mr. N. Amiel
- Dhr. mr. J.A.C. Donkersloot
- Mw. mr. P.V. Kleijn

TOEZICHT

VERDERE VERSTERKING PREVENTIEF TOEZICHT OP ADVOCATUUR

De combinatie van toenemende werkdruk bij de lokale orden en verzwaarde taken voor de dekens vraagt om versterking van hun ondersteuning. Dat is nodig om de kwaliteit van het preventieve toezicht op peil te houden. Dat schrijft het college van toezicht van de Nederlandse orde van advocaten in zijn werkplan voor 2018.

Voor 2018 heeft het college vier toezichtthema's gekozen naar aanleiding van enkele gesignaleerde risico's in de taakuitoefening door de dekens. Allereerst zal het college een nadere invulling geven aan het bestaande toezichtkader, zodat duidelijker is waaraan het toezicht en de klachtbehandeling door de dekens moeten voldoen.

Voor de verdere versterking van het preventieve toezicht acht het college het nodig dat de dekens op gestructureerde wijze risicogestuurd toezicht en financieel toezicht uitoefenen. Dat laatste houdt in dat de dekens de pilots met het opvragen van financiële kengetallen van

advocatenkantoren voorzetten, en voorbereidingen treffen voor een landelijke invoering van deze werkwijze in 2019. Tevens zal het college erop toezien dat de dekens hun organisatie en ondersteuning structureel versterken.

Daarnaast zorgt de komende wijziging van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) voor een taakverzwaring. Advocaten die Wwft-plichtige diensten verlenen, krijgen er verplichtingen bij en ook de dekens krijgen extra bevoegdheden en verplichtingen. Het college zal erop toezien dat de dekens op een afgestemde en risicogebaseerde wijze toezicht

houden op de nieuwe verplichtingen. Tot slot zal het college onderzoeken hoe de dekens omgaan met advocaten die meerdere keren tuchtrechtelijk zijn veroordeeld en over wie twijfels over kwaliteit en/of integriteit blijven bestaan. Daarbij zal worden gekeken of de dekens over voldoende instrumenten beschikken, of er knelpunten zijn en welke verbeteringen mogelijk zijn in de aanpak van recidive.

MEER INFORMATIE

De toezichtthema's van het college voor dit jaar vindt u in het werkplan 2018 op collegevantoezichtnova.nl/publicaties.

VACATURE

De NOvA telt zeventien adviescommissies wetgeving die de algemene raad adviseren over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd.

De algemene raad zoekt momenteel

TWEE ADVOCATEN VOOR DE ADVIESCOMMISSIE RECHTSSTATELIJKHEID

Gezien de huidige samenstelling geeft de commissie de voorkeur aan personen met een achtergrond in het strafrecht of het vreemdelingenrecht.

Vindt u het leuk om naast uw werkzaamheden als advocaat een bijdrage te leveren aan versterking van wetgevingskwaliteit en beleidsmatige en politieke ontwikkelingen van dichtbij te volgen, dan wordt u van harte uitgenodigd uw

interesse kenbaar te maken.

Gemiddeld vindt tweemaal per jaar een vergadering plaats. Verder contact verloopt zo veel mogelijk via e-mail. Een keer per jaar wordt de vergadering afgesloten met een informeel diner. De werkwijze van de commissie wordt vastgesteld in overleg met de algemene raad. Ondersteuning vindt zo veel mogelijk plaats door het bureau van de NOvA. Er staat geen vergoeding tegen-

over behalve vergoeding van de reiskosten.

Voor meer informatie over de adviescommissie rechtsstatelijkheid kunt u contact opnemen met Esther van den Bosch via 070-335 35 65 of e.vandenbosch@advocatenorde.nl. Uw interesse kunt u uiterlijk 23 maart 2018 kenbaar maken via secretariaat@advocatenorde.nl onder vermelding van 'sollicitatie adviescommissie rechtsstatelijkheid'.

WETGEVINGSADVISING

‘GEWAARSCHUWD VOOR GRENSVERVAGING TUSSEN HET OPENBARE-ORDERECHT EN HET STRAFRECHT’

De NOvA telt zeventien adviescommissies wetgeving, die gevraagd en ongevraagd advies uitbrengen over wetsvoorstellen. Eén daarvan is de adviescommissie bestuursrecht. Vier vragen aan voorzitter Bart Roozendaal.

Wat is kenmerkend voor uw adviescommissie?

‘Het werkterrein van het bestuursrecht is breed en de samenstelling van de commissie is daarop ingericht. Sommige leden werken meer op het terrein van het omgevingsrecht, andere houden zich bezig met het socialezekerheidsrecht, handhaving of de openbare orde. Bij de samenstelling gelden wel bepaalde eisen: de leden moeten hun sporen in het bestuursrecht hebben verdiend, werkzaam zijn op diverse terreinen en het bestuursprocesrecht goed beheersen. Ook is het belangrijk dat sommige leden veelal tegen de overheid en anderen veelal vóór de overheid optreden.’

Welk wetgevingstraject staat u het meest bij en waarom?

‘Het wetsvoorstel flexibel camera-toezicht. Niet omdat dit een volstrekte systeemwijziging inhield, maar vanwege het gemak waarmee de regering weer een nieuwe stap zette om inbreuk te maken op de persoonlijke levenssfeer. De wijziging van artikel 151c en de introductie van artikel 152 van de Gemeen-

tewet maakten het mogelijk om een gebied aan te wijzen waar camera-toezicht mogelijk is. Voordien was dat al wel mogelijk maar alleen door middel van vaste camera's. Gemeenten wilden in geval van tijdelijke, maar aanhoudende en zich verplaatende overlast binnen een probleemgebied in de gelegenheid zijn onmiddellijk camera's te plaatsen om in te kunnen grijpen. Dit levert echter een verregaande inbreuk op de persoonlijke levenssfeer op, zeker wanneer de gemeenten – en dat is de praktijk – niet live meekijken. Het oordeel van onze commissie was dat het cameratoezicht meer een verlengstuk van Justitie werd dan een ondersteunend middel was ter bescherming van de openbare orde. De commissie heeft er ook op gewezen dat cameratoezicht op grond van artikel 2 van de Politiewet ook al mogelijk was en heeft gewaarschuwd voor grensvervaging tussen het openbare-orderecht en het strafrecht. We spreken dan over het jaar 2012. Duidelijk was dat de wetgever de persoonlijke levenssfeer van onderschikt belang achtte. De ontwikkelingen gaan snel: zie de vernieuwde Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, ook wel bekend als de sleepwet.’

Met welk advies heeft uw commissie echt het verschil kunnen maken?

‘Dat is een lastige. De NOvA is niet de enige instantie die reageert op wetsvoorstellen en niet zelden wordt de vinger dan op dezelfde zere plek gelegd. Het perspectief van al deze adviezen en reacties kan wel een

andere zijn. Onze commissie kijkt voornamelijk naar de wijze waarop in een wetsvoorstel wordt omgegaan met de rechtsbescherming voor burgers en ondernemingen.’

Wat staat de komende tijd bovenaan in uw agenda?

‘Zonder meer de consultatie “wijziging van de Algemene wet bestuursrecht en enkele andere wetten in verband met het nieuwe omgevingsrecht en het nieuwe nadeelcompensatierecht”. Dit wetsvoorstel staat in het teken van twee belangrijke stelselwijzigingen: de bundeling en uniformering van het omgevingsrecht door middel van de nieuwe Omgevingswet en de codificatie en harmonisatie van het nadeelcompensatierecht. Daarnaast blijft de commissie de geschilbeslechting in het sociaal domein volgen. Regeringscommissaris prof. mr. M. Scheltema heeft hierover voorstellen gedaan die sterk afwijken van het bestaande stelsel van rechtsbescherming. Over dit onderwerp heeft de adviescommissie bestuursrecht op 2 november 2017 al een kritisch consultatieadvies gegeven.’

SAMENSTELLING ADVIESCOMMISSIE BESTUURSRECHT

- Voorzitter: Bart Roozendaal, AKD
- Nicolien van den Biggelaar, De Brauw Blackstone Westbroek
- Ed van den Bogaard, Westhoff Advocaten
- Tycho Lam, Hekkelman Advocaten
- Rens Snel, Trip Advocaten & Notarissen

RECHTSSTAAT

STAAT VAN DE RECHTSSTAAT: 'RECHTSBIJSTAND IS GRONDWETTELIJKE PLICHT OVERHEID'

'Dat het kabinet niet meer geld wil uittrekken voor de gefinancierde rechtsbijstand is een miskenning van de grondwettelijke plicht om zorg te dragen voor de rechtsbijstand voor on- en minvermogenden.' Dat zei algemeen deken Bart van Tongeren tijdens de deskundigenbijeenkomst over de staat van de rechtsstaat op 6 februari in de Eerste Kamer.

In de discussie over de positie van de burger in de rechtsstaat benadrukte Van Tongeren dat het vaak de overheid zelf is die procedures uitlokt. 'Er is weinig aandacht voor de gevolgen van veranderende wetgeving. Bij elke nieuwe wet zou een paragraaf moeten komen die de gevolgen voor de praktijk en dus ook de gefinancierde rechtsbijstand aangeeft.'

PRAKTIJK VERSUS REGELGEVING

De algemeen deken van de NOVA wees er verder op dat nieuwe regelgeving geen zin heeft zolang de praktijk niet op orde is. 'Invester eerst in de praktijk van de rechtspleging en kijk dan pas of nieuwe regels nodig zijn.' Daarnaast is er sprake van budgettaire ongelijkheid tussen politie en OM enerzijds en advocatuur anderzijds. Van Tongeren: 'Als er meer verdachten worden opgepakt, heeft dat gevolgen voor

de rechtsbijstand. Daar wordt geen rekening mee gehouden.'

Naast Bart van Tongeren deelden ook deskundigen als president Maarten Feteris van de Hoge Raad en vicevoorzitter Kees Sterk van de

Raad voor de rechtspraak hun visie. Gevoed door alle sprekers debatteert de Eerste Kamer komend voorjaar met de beide ministers van Justitie en Veiligheid over de staat van de rechtsstaat.

HANDLEIDING BIJ STRAFRECHTELIJKE DOORZOEKING GEACTUALISEERD

De algemene raad heeft de handleidingen bij extern onderzoek voor dekenen en advocaten geactualiseerd. Onder meer wijzigingen in de Advocatenwet, de recente herijking van de gedragsregels en enkele strafvorderlijke ontwikkelingen vormden aanleiding voor deze herziening.

De oorspronkelijke handleidingen dateren uit 2013. In 2014 vond een eerdere update plaats. Het doel van de handleidingen is onveranderd: zij geven advocaten en dekenen handvatten om de vertrouwelijkheid van het contact tussen rechtzoekenden

en hun advocaat te waarborgen wanneer sprake is van een doorzoeeking bij een advocaat. Ook ditmaal is gebruikgemaakt van de expertise van ervaren specialisten uit de praktijk. In de loop van dit jaar worden naar verwachting ook een bestuurs-

rechtelijke en een fiscale variant ontwikkeld.

MEER INFORMATIE

De handleidingen bij strafrechtelijke doorzoeeking zijn te raadplegen op advocatenorde.nl.

Kleos,

Uw dossier beheer systeem

Veilig in de Cloud werken aan uw digitale dossier; beheer uw relaties, schrijf uw tijd, verstuur digitale facturen en zorg voor uw boekhouding in een geïntegreerd softwaresysteem.

Het is tijd om het beheer van uw praktijk te verbeteren met Kleos.

Meer weten over de mogelijkheden die Kleos u kan bieden?

Neem contact op via

Raymon.Woerdeman@woltersklower.com of bel

06 30 43 21 39.

Wolters Kluwer

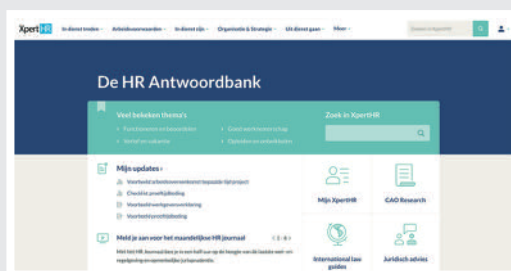
When you have to be right

Meer uit adviezen halen en kortere lijntjes met uw cliënten?

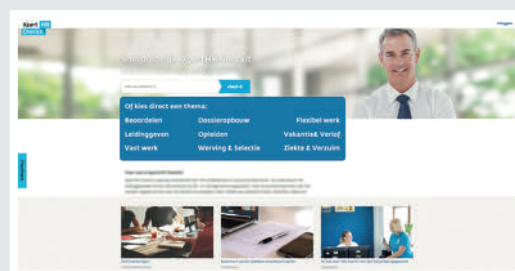
Met XpertHR heeft u zelf alle belangrijke informatie inzake arbeidsrecht actueel en juridisch gecontroleerd binnen handbereik en geeft u uw cliënten gemakkelijk een begrijpelijk antwoord en advies. Kortom tijdsbesparing! Er is ook een mogelijkheid om een klantportaal aan uw cliënten te bieden in uw eigen huisstijl. Contact onderhouden met uw cliënten wordt zo gemakkelijker en u bent het eerste aanspreekpunt voor arbeidsrechtelijke vraagstukken.

Met XpertHR...

- ✓ ...direct toepasbare en betrouwbare informatie in begrijpelijke taal
- ✓ ...heeft u meer dan 500 voorbeelddocumenten, zowel Nederlands als Engels
- ✓ ...download u rekentools, checklists en stappenplannen
- ✓ ...heeft u alle CAO's en Pensioenen in één overzicht en mogelijkheid om te vergelijken
- ✓ ...genereert u meer advies door het eerste aanspreekpunt te worden
- ✓ ...kunt u een klantportaal inrichten in uw eigen huisstijl

Alle antwoorden op HR-vragen

Geef uw klanten toegang tot uw eigen portaal

ONDERTUSSEN OP HET BINNENHOF

VOOR ADVOCATEN RELEVANTE HAAGSE DEBATTEN EN WETTEN

OP DE POLITIEKE AGENDA

De Tweede Kamer debatteert op 5 maart over de wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Wet griffierechten burgerlijke zaken. De wetswijziging moet **Engelstalige rechtspraak bij de**

internationale handelskamers van de Rechtbank Amsterdam en het gerechtshof Amsterdam (Netherlands Commercial Court) mogelijk maken. Op 6 maart (onder voorbehoud) is in de Eerste Kamer een debat over de voorgenomen **deelname van Neder-**

land aan het EOM, het Europese Openbaar Ministerie.

MEER INFORMATIE

Kijk op tweedekamer.nl, eerstekamer.nl en internetconsultatie.nl.

VACATURE

De Nederlandse orde van advocaten (NOvA) is op zoek naar een:

JURIDISCH ADVISEUR (TUCHTRECHT)

(Den Haag, 32-40 uur per week, vanaf mei 2018)

Vind je het een uitdaging om de behoorlijke praktijkuitoefening door advocaten te bevorderen? Ben je geïnteresseerd in het tuchtrecht voor advocaten? Dan is deze functie iets voor jou!

WAT VRAGEN WIJ?

Wil je als tuchtrechtspecialist aan de slag bij de NOvA? Dan is het van belang dat je je herkent in het volgende profiel: je bent een omgevingsbewuste, resultaatgerichte en klantgerichte jurist die zich hard wil maken voor de advocatuur. In jouw profiel beschik je verder over:

- een afgeronde opleiding Nederlands recht op wo-niveau;
- kennis (of bereidheid je dit op korte termijn eigen te maken) van tuchtrecht voor advocaten;
- enkele jaren ervaring binnen een bestuurlijk complexe organisatie;
- een goed gevoel voor politieke en bestuurlijke verhoudingen;
- uitstekende mondelinge en schriftelijke vaardigheden;

- goed in staat om zowel zelfstandig als in teamverband te werken;

Je adviseert over juridische vraagstukken en weegt verschillende belangen van verschillende partijen tegen elkaar af.

Je gaat met je kennis en ervaring de volgende taken verrichten:

- analyseren van alle tuchtspraken van de raden en het hof van discipline;
- adviseren van de algemene deken over het instellen van appel;
- schrijven van processtukken en pleiten in het appel;
- schrijven van annotaties op belangrijke uitspraken;
- vormgeven aan het kenniscentrum tuchtrechtspraak;

- signaleren en vertalen van wijzigingen in de wet- en regelgeving;
- juridisch adviseren van de algemene raad;
- meedraaien in diverse (multidisciplinaire) projecten.

WAT BIEDEN WIJ?

Wij bieden jou een uitdagende functie binnen een leuk en enthousiast team. Naast een goed salaris en 8% vakantietoeslag ontvang je een dertiende maand. Verder heb je recht op een reiskostenvergoeding, bieden wij je een goede pensioenregeling en 31 vakantiedagen op basis van een fulltime dienstverband. Het betreft in eerste instantie een functie voor een jaar; bij goed functioneren is er uitzicht op een vast dienstverband.

INTERESSE?

Wil je meer weten over deze functie dan kun je telefonisch contact opnemen met Wouter van Tellingen, manager juridische en bestuurlijke zaken, via 070-335 35 35. Meer informatie over de organisatie kun je vinden op www.advocatenorde.nl. Je sollicitatie (cv en motivatiebrief) kun je per e-mail uiterlijk 16 maart 2018 sturen naar vacature@advocatenorde.nl ter attentie van HR-adviseur Fiona van Middelkoop. Acquisitie naar aanleiding van deze vacature wordt niet op prijs gesteld.

TRANSFERS

WIE, WAT, WAAR?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

Achbab, mw. mr. A.: Lexsigma Advocaten te Amsterdam
Akkus, mw. mr. B.: Loyens & Loeff N.V. te Rotterdam
Anthonise-Gieling, mw. mr. I.H.T.J.: Servus advocatuur en mediation te Goes
Antons, mw. mr. P.J.: Dommerholt Advocaten te Eelde

NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Bouallouch, mr. M.: Benvallor advocaten. belastingadviseurs te Utrecht
Brat, mr. E.A.: Vestius Advocaten te Amsterdam
Breedijk, mr. B.: Osborne Clarke N.V. te Amsterdam
Bres, mr. C. de: HBN Law (Netherlands) BV te Amsterdam
Bresters, mw. mr.

LLP te Londen
Degenaar-Kuijpers, mw. mr. I.D.: KBS Advocaten N.V. te Utrecht
Dekens, mw. mr. N.W.A.: Pijnenburg Advocaten te Amsterdam
Dekkers, mw. mr. L.C.J.: De Koning Vergouwen Advocaten te Amsterdam
Delissen-Buijsters, mw. mr. C.M.A.: Loyens & Loeff N.V. te Rotterdam

van: Houthoff Buruma te New York
Hanegraaf, mr. C.E.J.M.: HVG Law LLP te Eindhoven
Hanegraaf, mw. mr. A.: V&A Advocaten te Rotterdam
Hartman, mr. M.A.J.: DVDW Advocaten te Rotterdam
Heberle, mw. mr. D.M.L.: Boskamp & Willems Advocaten te Eindhoven
Heijden, mw.

Strafrechtadvocaten te Zoetermeer
Huizer, mw. mr. D.H.: Aegon Nederland N.V. te 's-Gravenhage
Hyder, mr. A.A.: Wijn & Stael Advocaten N.V. te Utrecht
Israël, mw. mr. T.E.: Dentons Boekel N.V. te Amsterdam
Janssen, mr. I.: Griph te Amsterdam
Jongste, mw. mr. M.J.: Cleerdin & Hamer te Amsterdam

'GEEN DAG IS HETZELFDE'

Tina Westerhof-Dijkstra (42) maakte in januari de overstap naar het vierkoppige Raad Advocaten in Zwolle. Voorheen werkte ze in dezelfde stad bij Roza Advocaten. 'Ik houd me voornamelijk bezig met het familierecht en (jeugd)strafrecht. De dynamiek en uiteenlopende clientèle maken het werk interessant, geen dag is hetzelfde. Als doelen zijn behaald en de cliënt tevreden is, kan ik 's avonds met een goed gevoel naar huis. Voordeel is dat ik nu binnen een groter kantoor werk dan voorheen. Hierdoor is er meer (juridische) slagkracht. Ik hoop me op mijn nieuwe plek nog verder te ontwikkelen als mediator binnen het familie- en jeugdstrafrecht.'

Arts, mr. M.M.: La Gro Advocaten te 's-Gravenhage
Asten, mr. J.J.M. van: Schakel Advocaten te 's-Hertogenbosch
Bekker, mw. mr. R.J.R.: de Breij te Amsterdam
Berendsen, mw. mr. J.M.: RechtStaete vastgoedadvocaten & belastingadviseurs B.V. te Amsterdam
Bergenhengouwen, mw. mr. K.J. van: Valegis Advocaten te 's-Gravenhage
Blejendaal, mw. mr. R.: Kalbfleisch Advocaten te Haarlem
Boas, mr. R.L.H.: Haans Advocaten te Roosendaal
Boer, mr. J.: NN Advocaten te 's-Gravenhage
Bonthuis-Broekman, mw. mr. M.A.:

A.A.G.: de Breij te Amsterdam
Burgers, mr. T.: Brinkhof te Amsterdam
Cappellen, mw. mr. L. van: NautaDutilh te New York
Collard, mr. S.E.J.A.: AKD te Eindhoven
Conradi-Vermeulen, mw. mr. A.H.H.: Borg Advocaten te Bussum
Cornel, mr. E.P.: B&C Melissen Advocaten te Apeldoorn
Cox-Brinkman, mw. mr. J.: Academisch Ziekenhuis Maastricht te Maastricht
Crousens, mr. F.J.A.: Fieldfisher N.V. te Amsterdam
Damen-Verstappen, mw. mr. A.P.: Schakenraad Advocaten te Eindhoven
Davidson, mw. mr. J.M.: Weil, Gotshal & Manges

Desloover, mr. B.F.: Vasteland Advocaten te Rotterdam
Dezentjé, mw. mr. M.J.: Clairfort Advocaten B.V. te Zeist
Doren, mw. mr. M.J.C. van: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Dunnik, mr. A.J.: Coupry te 's-Gravenhage
End, mr. J.C. van den: Van Hilten Advocaten & Mediators B.V. te Amsterdam
Erp, mw. mr. A.D. van: Moree Gelderblom advocaten te Rotterdam
Erwteman, mr. J.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam
Faouzi, mw. mr. H.: Sennef de Koning van Eenennaam Advocaten te Rotterdam
Gardingen, mw. mr. L.V.

mr. C.E. van der: Axon Advocaten te Amsterdam
Heijnsbroek, mr. P.: Straatman Koster Advocaten te Rotterdam
Helvoirt, mr. R.A. van: Boskamp & Willems Advocaten te Eindhoven
Hendriks, mr. P.T.P.: Vestius Advocaten te Amsterdam
Hentenaar-Polderman, mw. mr. P.J.: Hanssen Spronk Familierecht te Utrecht
Hoeks, mw. mr. L.M.A.M.: Van Doorne N.V. te Amsterdam
Hofman, mw. mr. R.D.: Clairfort Advocaten B.V. te Zeist
Hooff-Veldhoven, mw. mr. N.: Köster Advocaten N.V. te Haarlem
Hoogenraad, mw. mr. S.M.: Kint

Kalisvaart, mw. mr. C.E.: Ten Holter Noordam advocaten te Rotterdam
Kalk, mw. mr. J.G. van: Arkel & van den Boom Advocaten te Nijmegen
Kangarani, mw. mr. M.: Atlas Fiscaal Advocaten B.V. te Amsterdam
Kasteel, mr. B. van: Stichting VvAA Rechtsbijstand te Utrecht
Kathmann, mw. mr. M.C.J.G.: Gimbrère International Advocaten te Breda
Keukens, mr. Q.: Clairfort Advocaten B.V. te Zeist
Kielman, mw. mr. C.E.: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Kikken, mr. J.F.E.: Martens & Boer & Kikken advocaten te Heerlen

Klift , mr. J.P.D. van de: DVDW Advocaten te Rotterdam	van: Arcadis N.V. te Amsterdam	Palm , mr. S.: Windt Le Grand Leeuwenburgh te Rotterdam	Amsterdam	Talstra , mr. Y.H.: Trip Advocaten & Notarissen te Assen
Klopper , mr. J.: Stibbe N.V. te Amsterdam	Martens , mr. A.I.P.: Ploum Lodder Princen te Rotterdam	Pasveer , mr. H.A.: HVG Law LLP te Eindhoven	Shearer , mr. D.O.: Dentons Boekel N.V. te Amsterdam	Tempel , mr. S.: Dekens Tophoff Advocaten te Alkmaar
Knipschild , mw. mr. E.: Kennedy Van der Laan te Eindhoven	Martius , mr. H.P.A.J.: NN Advocaten te 's-Gravenhage	Peek , mw. mr. S.M.: bureau Brandeis te Amsterdam	Shreki , mw. mr. W.M.: Libertas Advocaten te Rotterdam	Terpstra , mw. mr. H.M.: Anker & Anker Strafrechtadvocaten te Leeuwarden
Kok , mr. L. de: Boot Advocaten te Amsterdam	Meijer , mr. E.T.: Houthoff te Rotterdam	Peelen , mr. J.J.: Dentons Boekel N.V. te Amsterdam	Sigtenhorst , mr. R. van den: Florent te Amsterdam	Thieme , mw. mr. I.M.: Hogeterp & Willemsen Advocaten te Zaandam
Kooij , mr. P.W. van: La Gro Advocaten te Alphen aan den Rijn	Moeliker , mr. M.: Florent te Amsterdam	Peters , mw. mr. M.M.T.M.: Ekelmans & Meijer Advocaten te 's-Gravenhage	Sijbom , mr. B.J.H.: Luns Van der Velden Advocaten te Almere	Tromp , mw. mr. A.F.: Helder Arbeidsrecht te Amsterdam
Koorevaar , mr. A.: NautaDutilh N.V. te Rotterdam	Moerlie , mw. mr. A.V.: Valegis Advocaten te Amsterdam	Ploeg , mr. E.J.C. van der: RENDER Legal te Breda	Silva Santos , mw. mr. C.A.: Fieldfisher N.V. te Amsterdam	Veen , mr. H. van: NN Advocaten te 's-Gravenhage
Kouwenberg , mw. mr. Y.D.: De Grave De Mönnink Spliet Advocaten B.V. te Amsterdam	Muller , mw. mr. L.H.: Construct Advocaten te Elst gld	Poortman , mw. mr. A.L.: Hanze advocaat specialist in arbeidsrecht te Zwolle	Sixma , mw. mr. K.M.: Florent te Amsterdam	Veenendaal , mw. mr. C.C. van: Schravenmade Advocaten te Maarssen
Kraaijvanger , mr. R.L.G.: HJF Advocaten B.V. te Voorburg	Mussaëus , mr. R.M.: Clairfort Advocaten B.V. te Zeist	Post , mw. mr. D.E.: mr. J.J.C. Engels Advocatenkantoor te	Smeets , mw. mr. L.L.M.M.: Lexsigma Advocaten te Amsterdam	Veldhuizen , mw. mr. W.E. van: Fleuren Van Veldhuizen advocaten
	Nartey-Wemegah , mw. mr. N.E.: Houthoff te Londen		Smink , mw. mr. S.: yspeert advocaten te Drachten	

'IK GENIET HET MEEST VAN PROCEDEREN'

Marthe Peters (29) haalt de meeste voldoening uit procederen. Door haar overstap naar het Haagse Ekelmans & Meijer is daar voldoende ruimte voor. 'Ik behandel hier dossiers zelfstandig. Dat was wat ik zocht, het echte advocatenwerk! Ik houd mij bezig met het verzekerings- en aansprakelijkheidsrecht. Het leuke daarvan is dat je je steeds weer in nieuwe materie moet verdiepen, van hypotheeken tot damwanden. Ik hoop hier me de fijne kneepjes van het procederen nog meer eigen te maken én me verder te ontwikkelen in de communicatiekunst van een goede advocaat.' Voorheen werkte ze bij Loyens & Loeff in Rotterdam.

Krämer , mr. B.W.J.: Van der Meij Advocaten te Amsterdam	M.G.: Pels Rijcken & Droogleeveer Fortuijn N.V. te 's-Gravenhage	Heerhugowaard	Smit , mr. D.J.A.: Lawwise Advocaten te Breda	te Apeldoorn
Kuis , mw. mr. G.S.A.J.: SliepenbeekVan-CoolwijkVanGaal te Amsterdam	Nooijen , mr. M.T.: Van der Hel advocaten te Almelo	Princen , mr. J.G.: DVDW Advocaten te Rotterdam	Soliana , mw. mr. N.E.M.: BarentsKrans N.V. te 's-Gravenhage	Vieira , mw. mr. M.A.: Houthoff te Brussel
Lagerweij , mr. N.: Van de Sande Bernds te Rotterdam	Numan , mr. D.: Advokatenkollektief Oost te Amsterdam	Purperhart , mr. G.A.J.: Newoor & Purperhart Advocaten te Rotterdam	Sonnevelt , mw. mr. N.E.: Nuijens Advocaten te Amsterdam	Vorstermans , mr. B.P.L.: Cascade Advocaten te 's-Gravenhage
Laméris , mr. R.J.: Evers Soerjatin N.V. te Amsterdam	Oever , mw. mr. I.M. ten: Lawwise Advocaten te Breda	Ramaekers , mr. B.: Wolfs Advocaten te Maastricht	Spijker , mw. mr. E.I.: Beer advocaten te Amsterdam	Vos , mw. mr. L.M.: WEB advocaten B.V. te Dordrecht
Legger , mr. M.Th.: Park Advocaten te Utrecht	Oorschot , mr. A.A.A.C.M. van: Vondst Advocaten te Amsterdam	Revis , mw. mr. C.M.H.: Nolet Advocaten te 's-Gravenhage	Spronken , mw. mr. O.M.: Tanger Advocaten N.V. te Velsen-Zuid	Voskamp , mw. mr. B.A.: Loyens & Loeff Singapore LLP te Singapore
Leij , mr. T.W. van der: Santi c.s. Advocaten te Waalwijk	Oosterhuis , mr. G.: Houthoff te Brussel	Rijnsoever , mr. M.W. van: KienhuisHoving advocaten en notarissen te Enschede	Spruit , mw. mr. M.D.: OAK advocaten B.V. te Ermelo	Vries , mw. mr. E.C. de: Deikwijs Advocaten LLP te Amsterdam
Limberger , mr. W.M.: Benthem Gratama Advocaten te Zwolle	Oostveen-Kouwenhoven , mw. mr. W.S.: OAK advocaten B.V. te Ermelo	Schelhaas , mr. E.H.H.: Holla Advocaten te 's-Hertogenbosch	Staal , mw. mr. M.E.F.: Janike Haakmeester advocatuur te Baarn	Waegeningh , mr. L. van: Van Diepen Van der Kroef Advocaten te Utrecht
Loo , mr. J.K.A. van: AdvocatenvanOranje te Amsterdam	Oskam , mw. mr. V.: V&A Advocaten te Rotterdam	Scheper , mr. H.: Actio advocaten juristen te Hoogeveen	Stap , mr. F.C.H.M. van der: Lawwise Advocaten te Breda	Warfman , mw. mr. G.A.G.: Dijk Leijssens Advocaten & Rechtsanwalte te Enschede
Loon , mr. W.J.M. van: Staal Advocaten B.V. te Rotterdam	Overmars , mw. mr. M.: Van Hilten Advocaten & Mediators B.V. te Amsterdam	Schoonhoven , mw. mr. M. Van: Davids Advocaten B.V. te	Stut , mw. mr. M.C.G.: Uiteen - Kantoor voor Familie- en Erfrecht te Rotterdam	Wartena , mw. mr. C.T.D.: FrankfortSluis Advocaten te Haarlem
Manen , mw. mr. H.M.				

Westerhof-Dijkstra, mw. mr. T.H.: Raad Advocaten te Zwolle
Woerd, mr. P.J. van der: NautaDutilh N.V. te Amsterdam
Woisch, mr. M.: KampsVanBaar Advocaten te Sittard
Wouden, mr. J.H. van der: Maarten Tromp Advocaten te Rotterdam
Wulp, mr. M.T. van der: Libertas Advocaten te Rotterdam
Yesilgöz, mw. mr. B.: Takens Admiraal Advocaten te Amsterdam
Zents, mr. J.A.A.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te

's-Hertogenbosch)
Advocatenkantoor Pitstra (mr. F.J. Pitstra te Hilversum)
Advocatenkantoor Plaat (mr. C.C.W. Plaat te Ede gld)
Advocatenkantoor Ralph Beckers (mr. R.L. Beckers te Enkhuizen)
Advocatenkantoor Slager (mr. E.H.J. Slager te Amsterdam)
Advocatenkantoor Van Hecke (mr. P.A. van Hecke te Rotterdam)
Advocatenkantoor Veen (mr. G. Veen te 's-Heer Arendskerke)
Akzo Nobel Chemicals B.V. (mr. L.M.M. van der Weerden te Arnhem)
Arslan Law (mr. V.

mr. A.G.C.B. van der Weijden te Amsterdam)
CVD Letselschadeadvocaat (mw. mr. C.J.M. van Dam te Tilburg)
Daadkracht Advocatuur (mw. mr. N.A.C. Verstedden te Tilburg)
DAF Trucks N.V. (mw. mr. R.T. Tjemkes te Eindhoven)
de Breij (mw. mr. R.J.R. Bekker, mr. J.D. Boon, mw. mr. E.B.C. de Boorder, mr. D.R. de Breij, mw. mr. A.A.G. Bresters, mw. mr. S.A.M. Broekaart, mr. G.J.P. Freijser, mw. mr. M.M.G. de Groot, mw. mr. A.E.M. Hogewoning, mr. W.W.

J.L.M. Wonders te Amsterdam)
Fenk advocaten (mr. R.F. Feenstra, mw. mr. K. Schopman en mw. mr. A. Slaski te Apeldoorn)
FF Legal, advocaat & Rechtsanwältin Gerdi Fassbender-Feiter (mw. mr. G.A.M. Fassbender-Feiter te Heinsberg)
FIN Advocaten & Fiscalisten (mw. mr. S. Verhagen en mr. R. van Viersen te Hoofddorp)
FISAL Ip Law (mr. F.I.S.A.L. van Velsen te Luxemburg)
Fleuren Van Veldhuizen advocaten (mr. W.L.M. Fleuren en mw. mr. W.E. van Veldhuizen te

Advocaten (mw. mr. W.L. Hogenkamp te Heerenveen)
I Am familierecht (mw. mr. A.G.J. van Lokven en mw. mr. I. van Meeteren te 's-Hertogenbosch)
Invictus Advocatuur (mw. mr. M.C.M. van der Mark te Goes)
IP Atelier BV (mr. R.M. van Rompaey te Utrecht)
Jaspers Advocatuur (mr. C.E.J. Jaspers te Amsterdam)
JvA familierecht (mw. mr. H.J.M. van Arkel van Gassel te Heilig Landstichting)
Keenon (mr. M.J. Heerma van Voss te

'NA TIEN JAAR WILDE IK OP EIGEN BENEN STAAN'

Ted Kemper (35) richtte afgelopen januari met Lisette Bakker START advocaten & mediators in Rosmalen op, gespecialiseerd in strafrecht en familierecht. Voorheen werkte hij tien jaar lang bij een advocatenkantoor in Oss. 'Het was een mooi moment om op eigen benen te gaan staan en met een collega de stap naar een eigen kantoor te zetten. Ik wilde graag zelf onze manier van werken kunnen bepalen en beleidsbeslissingen kunnen nemen. Een extra voordeel is dat ik op tien minuten lopen van kantoor woon. Bij het opstarten van het kantoor kwam meer kijken dan vooraf gedacht, maar dat was meer dan de moeite waard.'

Amsterdam
Zwalve, mr. E.J.: NN Advocaten te 's-Gravenhage
Zwart, mw. mr. I.E.: Beer advocaten te Amsterdam
NAAR NIEUW(E) KANTOOR OF ASSOCIATIE
Aarts & Poortinga Advocaten (mw. mr. L.M.F. Aarts en mw. mr. J.M. Poortinga te Putten)
Advocaat Winkelman (mr. P. Winkelman te Tiel)
Advocatenkantoor Erik de Jong (mr. E.D. de Jong te Groningen)
Advocatenkantoor Flantua (mw. mr. S. Flantua te Lelystad)
Advocatenkantoor Neijndorff (mr. R.W.J.H.A. Neijndorff te

Arslan te Amsterdam)
Attlaw (mr. J.D.M. Oude Grote Bevelsborg en mr. G.W. Pen te Streefkerk)
Barbara van Hussen (mw. mr. B.M.A. van Hussen te Heemstede)
BdSP advocaten (mw. mr. A. Berends, mw. mr. M.J.M. Peeters en mw. mr. S. de Schutter te Amsterdam)
Cascade Advocaten (mw. mr. L.M.E. Dietvorst-Janssen en mr. B.P.L. Vorstermans te 's-Gravenhage)
CoLegal Advocatuur (mw. mr. A.B. Schoonbeek te Amsterdam)
Construct Advocaten (mr. R.J. Kwaak en mw. mr. L.H. Muller te Elst gld)
Cooper Advocaten (mw. mr. A.C.A. Heijman, mr. H.H. Kelderhuis, mr. J. Pijtak en mw.

Huidekoper, mr. C.R.B. Jonker, mw. mr. L.M. Overes, mr. R.Q. Potter, mr. P.F.A. Spuijbroek en mr. R.A. Vodegel te Amsterdam)
Diepeveen Advocatuur & Mediation (mw. mr. H. Diepeveen te Meppel)
Du Bois Advocatuur (mw. mr. D.N. du Bois te Amsterdam)
Duco Lodder (mr. D.H. Lodder te Rotterdam)
EMH Advocatuur (mw. mr. E.M. Hoogeveen te Abcoude)
Evers Soerjatin N.V. (mr. M.W.E. Evers, mr. R.J. Laméris, mr. R.A. Marres, mr. H.J. ter Meulen, mw. mr. S.J. Piekaar, mw. mr. M.A.H. van Rens, mw. mr. J. de Rooij, mw. mr. E.M. Soerjatin, mr. D.J.C. Storm, mr. S.C.M. van Thiel, mr. J.A.I. Verheul en mr.

Apeldoorn)
Fluvius Advocatuur (mr. H. van Straten te Tiel)
Gerrits Advocatuur (mr. M.M.P. Gerrits te Wijchen)
Haaglanden Advocatuur (mw. mr. H. Devkinandan te Leiden)
HAUS Advocaten (mw. mr. H.J. Fraaije-Luising te Duiven)
HBN Law (mr. M.D. van den Brink te Bonaire)
Hegge Letselschade & Advocatuur B.V. (mr. W.Th.G. Hegge te Eindhoven)
Heijnneman advocatuur (mr. M.C. Heijnneman te Goes)
Hogenkamp Advocaten (mw. mr. E. Blokzijl te Heerenveen)
Hogenkamp Advocaten (mr. G.A. de Boer te Dronten)
Hogenkamp

Amsterdam)
Keupinkadvocatuur (mr. J. Keupink te Borne)
Kibeo (mw. mr. L.A. Broekhuysen te Goes)
Kuyp Baar advocaten (mr. J.L. Baar en mr. M.M. Kuyp te Utrecht)
La Gro Advocaten (mr. M.M. Arts en mr. P.J.B. van Deurzen te 's-Gravenhage)
Legaltree Van Beest (mw. mr. A.G.L. van Beest te Rotterdam)
Libertas Advocaten (mw. mr. W.M. Shreki, mr. P.C. Verloop en mr. M.T. van der Wulp te Rotterdam)
LIV Advocatuur (mw. mr. L.I. Veenstra te Groningen)
Loenderveen Advocatuur (mr. P.D.W. Tan te Utrecht)
Loman De Vos Advocaten (mr. G. Loman en mr. Chr.D.

de Vos te Assen)
Loyens & Loeff Zürich office (mw. mr. E.A.M. de Ruijter te Zürich)
LSB Legal (mw. mr. L.S.B. Mensink te Amsterdam)
Luyt Advocatuur (mw. mr. S. Luyt te Amsterdam)
M.F.H. Hirsch Ballin (mw. mr. M.F.H. Hirsch Ballin te 's-Gravenhage)
MMD Monitors & Displays Nederland
B.V. (mw. mr. A.J. Nicolaescu te Amsterdam)
Mr M. Bonarius (mr. M. Bonarius te Rotterdam)
Mr. ir. L.P. Korstanje MFN-registermediator en advocaat (mr. L.P.

Rotterdam)
Scholten Legal (mr. H. Scholten te Amsterdam)
Sidley Austin LLP (mw. mr. G.C.B. van Grinsven te Londen)
Simmons & Simmons LLP (mr. R.B.J. Jansen te Londen)
START advocaten & mediators (mw. mr. L.M. Bakker en mr. T. Kemper te Rosmalen)
Suzanne Meijers Arbeidsrecht Advocaat (mw. mr. S.N. Meijers te Utrecht)
Van der Meer Juridische zaken en Advocatuur (mr. A.J.M. van Meer te Nieuwerkerk aan den IJssel)

UIT DE PRAKTIJK

Aarle-van Beers, mw. mr. C.M. van, 's-Hertogenbosch (31-12-2017)
Aarssen, mw. mr. L.M. van, Rosmalen (06-01-2018)
Acker, mw. mr. L.C.P.M. van, Boxmeer (30-12-2017)
Agema, mw. mr. M.I., Rotterdam (31-12-2017)
Ambagtsheer-Godden, mw. mr. C.H.M., Hilversum (31-12-2017)
Anastacio Teixeira-Stigter, mw. mr. J.H.P., Utrecht (31-12-2017)
Angeren, mr. T.M. van, Amsterdam (31-12-2017)

Bierma, mr. G., 's-Gravenhage (12-01-2018)
Bilderbeek, mr. G.J., Utrecht (31-12-2017)
Blanken, mw. mr. C., 's-Gravenhage (31-12-2017)
Bolle, mw. mr. J.W., Amsterdam (01-01-2018)
Bont, mr. C.M.J. de, Tilburg (31-12-2017)
Bordes, mr. G.J., Hoensbroek (31-12-2017)
Borghuis, mr. H.J., Amsterdam (31-12-2017)
Bosselaar, mw. mr. D.W., Valkenburg lb (31-12-2017)
Bouts, mr. L.C.A.M.,

Buisman, mr. P.L.G., Assen (31-12-2017)
Burgert, mr. G.J., Berkenwoude (29-12-2017)
Castelijn, mr. M.J.A., Breda (01-01-2018)
Cate, mw. mr. J.J. ten, Amsterdam (31-12-2017)
Chaouat, mw. mr. Z.S., Zoetermeer (05-01-2018)
Ciftci, mw. mr. N., Leidschendam (31-12-2017)
Coenen, mr. W.C.M., Maastricht (31-12-2017)
Colgecen-Senol, mw. mr. M., 's-Gravenhage (21-01-2018)
Cornelese, mw. mr. D.H.P., Veenendaal (30-

'IK HOUD VAN DIE NO-NONSENSE-INSTELLING'

Rob van den Sigtenhorst (37) sloot in januari als partner aan bij Florent in Amsterdam, nadat hij een aantal jaar in dezelfde stad werkte bij De Brauw Blackstone Westbroek. 'Florent is jong en gefocust op een no-nonsense-instelling. Dat vind ik leuk. Verder heeft het kantoor veel diverse cliënten. Ik houd me hier bezig met Banking & Finance en insolventie en herstructureringen. Je staat je cliënten dus bij tijdens het opbouwen van iets moois of bij een erg spannend moment; overleeft de onderneming het of niet? Ik hoop te kunnen bijdragen aan het uitbouwen van de praktijk. Mijn partners doen dat al langer succesvol en ik kan daar veel van leren.'

Korstanje te Harfsen)
Mw. mr. E.H.W.M. van Gerven-Weijers, advocaat (mw. mr. E.H.W.M. Gerven-Weijers te Venray)
NAAM Advocaten (mw. mr. L. van Eck Rasmussen en mw. mr. M. Lont te Amersfoort)
Newoor & Purperhart Advocaten (mr. L.A.R. Newoor en mr. G.A.J. Purperhart te Rotterdam)
Oosterveen Advocaten (mr. M.A. Oosterveen en mw. mr. I.K. Oosterveen te Rotterdam)
Pelincx nijssen weijers (mr. M.J. Pelincx te Amsterdam)
RENDER Legal (mr. S.E. van den Berg en mr. E.J.C. van der Ploeg te Breda)
RG Advocatuur (mr. A. Rodriguez Gonzalez te

Van Es Advocatuur (mr. W.J.A. van Es te Steenwijk)
Van Ewijk Advocaten Mediators (mr. S.M.P. Jacobs te Waalwijk)
Van Riessen Advocaat (mr. P. van Riessen te Amsterdam)
Van Seumeren en Haddouzi Advocaten (mr. C. Haddouzi en mr. R.A. van Seumeren te Utrecht)
Van Vloten Advocatuur (mw. mr. S.A.C.A. van Vloten te Zwolle)
VBTM Advocaten (mr. R. Benneker, mr. R.M. Goeman, mr. P.A. Kok, mw. mr. T. de Nijs en mr. J.J.P.M. van Reizen te Rotterdam)
Veerhaven Capital Partners B.V. (mw. mr. E. Abramse te Rotterdam)
Verad (mr. H.W.E. Vermeer te Zaandam)

Apeldoorn, mr. G.T.C. van, Amsterdam (31-12-2017)
Arends, mr. R., Surhuisterveen (31-12-2017)
Bakker-Havinga, mw. mr. J.C., Alphen aan den Rijn (01-01-2018)
Baljet, mr. B.G., Velsen-Zuid (31-12-2017)
Baumann, mw. mr. K.M.J., Amsterdam (31-12-2017)
Beek, mr. S.M.C. van, 's-Gravenhage (31-12-2017)
Beijersbergen van Henegouwen, mw. mr. C.J., Rotterdam (01-01-2018)
Berg, mr. P. van den, Spijkenisse (05-01-2018)
Bernsen, mw. mr. A., Amsterdam (22-01-2018)
Bestman, mw. mr. S., Hellevoetsluis (01-01-2018)

Margraten (31-12-2017)
Bovens, mw. mr. K.G.L., Tilburg (31-12-2017)
Braam, mr. A.W., Maren-Kessel (31-12-2017)
Bressers, mw. mr. K.H., Eindhoven (31-12-2017)
Breuning ten Cate, mr. E.D., Almelo (31-12-2017)
Brink, mr. E.J. van den, Utrecht (31-12-2017)
Brink, mr. W.G.M., Wijchen (01-01-2018)
Brinke, mw. mr. T. ten, Hengelo ov (01-01-2018)
Brinkman, mw. mr. H.J., Zoetermeer (28-12-2017)
Broeckhuijsen, mw. mr. L. van, Amsterdam (31-12-2017)
Brunings, mr. E.V., Amsterdam (17-01-2018)
Buijs, mr. M.A., Heerenveen (31-12-2017)

12-2017)
Creutzberg, mr. G., Den helder (31-12-2017)
Dalpi, mw. mr. K.I., Rotterdam (31-12-2017)
Dam, mw. mr. J.A.B. van, Goes (31-12-2017)
Dammingh, mr. J.J., Nijmegen (31-12-2017)
Danel, mw. mr. M.C., Amsterdam (01-01-2018)
Deckers, mw. mr. S.H., Amsterdam (04-01-2018)
Dekker, mw. mr. K., Groenlo (01-01-2018)
Dekker, mw. mr. M.J., Haarlem (31-12-2017)
Delahaije, mr. I.E.F.M., Breda (31-12-2017)
Delft, mr. J. van, Nijmegen (31-12-2017)
Diepen, mw. mr. R.M.T. van, Amsterdam (30-12-2017)
Douffet, mr. P.R.J.M., Sittard (01-01-2018)
Drumel-Wingens, mw.

- mr. H.J.M., Nijmegen (01-01-2018)
Driel, mr. A. van, Alkmaar (31-12-2017)
Driessens-Kuijpers, mw. mr. A.M.J., Wijk bij Duurstede (31-12-2017)
Eikenboom, mw. mr. M.C.E., Berkenwoude (29-12-2017)
End, mr. A. van den, Amsterdam (30-12-2017)
Ensink, mw. mr. M., Utrecht (31-12-2017)
Enthoven, mw. mr. L.L., Amsterdam (29-12-2017)
Ettema, mr. A.A., 's-Gravenhage (01-01-2018)
Evers, mw. mr. M.F.A., Amsterdam (31-12-2017)
Faber, mw. mr. J.A., Rotterdam (31-12-2017)
Fabius, mr. F.W., Badhoevedorp (31-12-2017)
Gelpke, mr. M.E., 's-Gravenhage (31-12-2017)
Gerrits, mr. M.R.F., Hilversum (01-01-2018)
Geurink, mr. D.W., Velp gld (01-01-2018)
Hostmann, mr. L.R., Capelle aan den IJssel (29-12-2017)
Huisman-de Jong, mw. mr. J.M.L.C., Zwolle (31-12-2017)
Huntjens, mr. J.C.A.M., Rotterdam (31-12-2017)
Jacobs, mr. F.J., Amsterdam (31-12-2017)
Jong, mr. J.V.M. de, Apeldoorn (31-12-2017)
Jongh, mw. mr. P.M.M.T. de, Capelle aan den IJssel (31-12-2017)
Jonker, mr. R.D.C., Utrecht (31-12-2017)
Kammers, mw. mr. N., Hoensbroek (31-12-2017)
Karel, mr. E.G., Ooltgensplaat (31-12-2017)
Karreman, mr. W.H., Delft (26-01-2018)
Kasbergen, mw. mr. S.W. van, Amsterdam (31-12-2017)
Keulen-Mulder, mw. mr. E.H., Utrecht (31-12-2017)
Klijn, mr. L.P.M., Kuit, mr. J.Y., Hoorn nh (01-01-2018)
Kuppenveld, mr. P.J.M. van, Helmond (31-12-2017)
Kwaak, mw. mr. C.M.A. van der, Haarlem (29-12-2017)
Lange, mw. mr. J.H., Amsterdam (08-01-2018)
Lawant, mw. mr. R.S.I., 's-Gravenhage (01-01-2018)
Leenders, mr. H.F.A., Eindhoven (30-12-2017)
Lecuwten, mw. mr. P.G.A. van, Hoorn nh (31-12-2017)
Lelyveld, mr. F.L. van, Leek (31-12-2017)
Lems, mr. P.P.H., 's-Gravenhage (01-01-2018)
Lenstra, mr. R.X., Rotterdam (31-12-2017)
Lenting, mw. mr. J.W.M., Rotterdam (01-01-2018)
Linden, mr. G.J. van der, Amsterdam (08-01-2018)
Linden-de Jong, mw. mr. N.J. van der, Amsterdam (04-01-2017)
Mijnlieff, mr. P.F., Leusden (31-12-2017)
Mommers, mw. mr. E.M.C., Arnhem (01-01-2018)
Moons, mw. mr. J.E.M.C., Ede gld (31-12-2017)
Mos-Bolier, mw. mr. I.M., Rotterdam (31-12-2017)
Muller, mw. mr. G.E., Hedel (29-12-2017)
Muller, mw. mr. M.C., Nijmegen (29-12-2017)
Nazarevska, mw. mr. N., 's-Gravenhage (31-12-2017)
Neering, mr. V.M., 's-Gravenhage (30-12-2017)
Nicaise, mr. H., Amsterdam (01-01-2018)
Nijenhuis, mr. J., Heerenveen (31-12-2017)
Nuijten, mr. C.P.A., Vlaardingen (30-12-2017)
Nylund, mw. mr. I.A.I., Amsterdam (31-12-2017)
Offers, mr. E.J., Doetinchem (31-12-2017)
Ghazarian, mw. mr. T., Rotterdam (01-01-2018)
Giling, mw. mr. N.L., Amsterdam (01-01-2018)
Gimbrère, mr. J.A., Groningen (31-12-2017)
Graaf, mr. J.P.G.M. van der, Dordrecht (31-12-2017)
Graafstal, mr. P.J., Ermelo (31-12-2017)
Helmig, mr. A., Haarlem (31-12-2017)
Herings, mw. mr. C.M.J., Ulestraten (01-01-2018)
Hilferink, mr. C.R.F., Amsterdam (31-12-2017)
Hoedemaeker, mw. mr. I.A., Amsterdam (01-01-2018)
Hofstede, mr. R.F., Rotterdam (01-01-2018)
Holland, mr. R.F.J., Tilburg (31-12-2017)
Knol, mr. J.J., Philipsburg Sint Maarten (24-01-2018)
Koeslan-van Walsum, mw. mr. D., Rotterdam (31-12-2017)
Koolen, mw. mr. M.E., Utrecht (31-12-2017)
Kruif, mw. mr. V.J.M. de, Amsterdam (07-01-2018)
Kubbenga, mw. mr. E., Haarlem (31-12-2017)
Man, mr. M.W.J.M. de, Bolsward (31-12-2017)
Meijer, mr. M.R.H., Sint Odilienberg (31-12-2017)
Meijer Timmerman, Thijssen, mr. J., Amsterdam (01-01-2018)
Merhottein, mr. D.J., Breda (31-12-2017)
Metsemakers, mw. mr. B.V., Utrecht (31-12-2018)
Hilversum (31-12-2017)
Ottervanger, mr. T.R., Amsterdam (01-01-2018)
Overes, mr. H.J., Groningen (01-01-2018)
Overwater, mw. mr. M.E., Amsterdam (01-01-2018)
Pas, mw. mr. C.L., Arnhem (30-12-2017)
Pauwels, mw. mr. V.P.A., Rotterdam (31-12-2017)

'CLIËNTEN WILLEN EEN SNELLE EN PRAKTISCHE OPLOSSING'

Suzanne Meijers (39) werkte sinds 2012 vanuit een kostenmaatschap voordat ze in januari startte met Suzanne Meijers Arbeidsrecht Advocaat. 'Mijn kantoor in Utrecht zit in een prettig oud pand dat onlangs helemaal is gerenoveerd. In het gebouw zitten allerlei andere ondernemers die met pit en energie hun bedrijven runnen. Het leukst aan het arbeidsrecht vind ik dat je vaak in een korte periode heel intensief met een zaak bezig bent. Cliënten willen vaak een snelle en praktische oplossing. Ik vind het mooi om ze daarbij te kunnen helpen.'

- Doetinchem (31-12-2017)
Ghazarian, mw. mr. T., Rotterdam (01-01-2018)
Giling, mw. mr. N.L., Amsterdam (01-01-2018)
Gimbrère, mr. J.A., Groningen (31-12-2017)
Graaf, mr. J.P.G.M. van der, Dordrecht (31-12-2017)
Graafstal, mr. P.J., Ermelo (31-12-2017)
Helmig, mr. A., Haarlem (31-12-2017)
Herings, mw. mr. C.M.J., Ulestraten (01-01-2018)
Hilferink, mr. C.R.F., Amsterdam (31-12-2017)
Hoedemaeker, mw. mr. I.A., Amsterdam (01-01-2018)
Hofstede, mr. R.F., Rotterdam (01-01-2018)
Holland, mr. R.F.J., Tilburg (31-12-2017)
Knol, mr. J.J., Philipsburg Sint Maarten (24-01-2018)
Koeslan-van Walsum, mw. mr. D., Rotterdam (31-12-2017)
Koolen, mw. mr. M.E., Utrecht (31-12-2017)
Kruif, mw. mr. V.J.M. de, Amsterdam (07-01-2018)
Kubbenga, mw. mr. E., Haarlem (31-12-2017)
Man, mr. M.W.J.M. de, Bolsward (31-12-2017)
Meijer, mr. M.R.H., Sint Odilienberg (31-12-2017)
Meijer Timmerman, Thijssen, mr. J., Amsterdam (01-01-2018)
Merhottein, mr. D.J., Breda (31-12-2017)
Metsemakers, mw. mr. B.V., Utrecht (31-12-2018)
Hilversum (31-12-2017)
Ottervanger, mr. T.R., Amsterdam (01-01-2018)
Overes, mr. H.J., Groningen (01-01-2018)
Overwater, mw. mr. M.E., Amsterdam (01-01-2018)
Pas, mw. mr. C.L., Arnhem (30-12-2017)
Pauwels, mw. mr. V.P.A., Rotterdam (31-12-2017)

Peijs-Schoester , mw. mr. R.F.G., Arnhem (29-12-2017)	Schambergen , mr. P.J., Maastricht (31-12-2017)	Sturkenboom , mr. A.A.M., Nieuwegein (31-12-2017)	(31-12-2017)	Westen , mr. G.W.B. van, Leiden (01-01-2018)
Plaisier , mr. A.K.J., Rotterdam (31-12-2017)	Schans , mr. E. van der, Amsterdam (31-12-2017)	Sturm , mr. B.A., Alphen aan den Rijn (28-12-2017)	Verrips , mw. mr. K.J., Wageningen (31-12-2017)	Wichers Hoeth , mr. W.J.A., Zwolle (31-12-2017)
Pommé , mr. E.M., Heerlen (31-12-2017)	Scheien , mw. mr. W.N., Wittem (01-01-2018)	Sturm , mr. J.J., Leiden (31-12-2017)	Versteeg , mr. F.M., Hilversum (01-01-2018)	Wieringa , mw. mr. R., 's-Gravenhage (31-12-2017)
Pondaag , mw. mr. T.,	Schobben , mr. R.J.P.,		Verstraaten , mw. mr. R.T.G., Ravenswaaij (31-	

'IK KIJK UIT NAAR HET WERKEN IN TEAMVERBAND'

Robert Sanders (48) stapt na acht jaar bij de Nederlandse orde van advocaten over naar De Clercq Advocaten & Notariaat in Leiden en Den Haag. Hij zal zich daar bezighouden met het tuchtrecht (waarop hij in 2017 is gepromoveerd) en aangrenzende rechtsgebieden, waaronder beroepsaansprakelijkheid en compliance. 'Bij de NOVA was ik de enige advocaat. Dat had zeker zijn charme, maar ik kijk nu vooral uit naar het werken in een advocatuurlijk teamverband. Het tuchtrecht is een echt specialisme, dat dan ook een nieuwe, toegevoegde focus van het kantoor wordt met als doel verbreding in het aantal en soort cliënten.'

Wageningen (31-12-2017)	Heerlen (23-01-2018)	Suchtelen , mr. J.P. van, Langbroek (31-12-2017)	12-2017)	Wildschut , mw. mr. I.N., Amsterdam (01-01-2018)
Poorten , mr. A.J.H.M. van, Haarlem (31-12-2017)	Schrijver , mr. R.S.L., Arnhem (01-01-2018)	Suurmond , mr. G.B., Amsterdam (01-01-2018)	Vijver , mr. N.R. van de, Amsterdam (31-12-2017)	Winkel , mr. W., Drachten (01-01-2018)
Prickartz , mr. E.H.M.H., Heerlen (31-12-2017)	Simons-Schröder , mw. mr. A.J.A., Veghel (31-12-2017)	Szirmai , mw. mr. A., Heerenveen (01-01-2018)	Visser , mr. B.J., Breda (29-12-2017)	Winther-Meijers , mw. mr. G.M., Eindhoven (28-12-2017)
Prinsen , mr. C.A., Doetinchem (31-12-2017)	Slachter , mr. K.J.H.H., Zuidland (31-12-2017)	Tamraoui , mw. mr. S., Amsterdam (01-01-2018)	Vlaar , mr. S.N., 's-Gravenhage (01-01-2018)	Witte , mr. M.W., Koog aan de Zaan (31-12-2017)
Raaijmakers , mr. C.F.M., Haarlem (31-12-2017)	Sleen , mw. mr. A.S. van, Amsterdam (11-01-2018)	Tilburg-van Herk , mw. mr. M.M. van, Rotterdam (11-01-2018)	Vlijmen , mr. A.F.M. van, Zoetermeer (31-12-2017)	Woerden , mr. C.J. van, 's-Gravenhage (31-12-2017)
Resius , mw. mr. F.J., Purmerend (31-12-2017)	Smakman , mw. mr. M.P.J., Hilversum (01-01-2018)	Toorn , mr. S.A. van den, Amsterdam (31-12-2017)	Voermans , mw. mr. B.A., Amsterdam (29-12-2017)	Wolf , mw. mr. G., Amsterdam (16-01-2018)
Rijkse , mr. A.H., Clinge (30-12-2017)	Sprecher , mr. D., Rotterdam (01-01-2018)	Top , mr. J.S., Amsterdam (01-01-2018)	Vogel , mr. R.F., Leusden (30-12-2017)	Xanthopoulos , mr. D.D.M., Arnhem (29-12-2017)
Rosenberg Polak , mw. mr. T.L., Rotterdam (03-01-2018)	Spreksel , mw. mr. S.C.J., Maastricht (31-12-2017)	Valk , mw. mr. M.B.F., Amsterdam (31-12-2017)	Voogd , mr. R.P., Rotterdam (31-12-2017)	Zandwijk , mw. mr. L.C., Rotterdam (01-01-2018)
Rouwet , mr. J.P.J.M., Mill (31-12-2017)	Sprundel , mr. A.J.G.A. van, Breda (31-12-2017)	Vas Nunes , mr. P.C., 's-Gravenhage (31-12-2017)	Vreke , mr. B., Lent (31-12-2017)	Zwieten de Blom , mr. A.J. van, Deventer (31-12-2017)
Ruijter De Wildt , mr. J.F. de, Groningen (31-12-2017)	Stam , mr. J.M., Apeldoorn (31-12-2017)	Veen , mr. Q.A. van, Amsterdam (29-12-2017)	Vries , mr. K. de, Groningen (04-01-2018)	
Sanders , mr. M.E.M., Almelo (31-12-2017)	Steenman , mr. R., 's-Gravenhage (31-12-2017)	Vehmeijer , mw. mr. M.J.J.M., Amsterdam (01-01-2018)	Vries , mr. P.A.C. de, Arnhem (31-12-2017)	
Sans Prieto , mr. J.B., Utrecht (31-12-2017)	Steffens-Severijns , mw. mr. M.C.F.R., Brunssum (31-12-2017)	Verbeek , mw. mr. E.L.I., Amsterdam (24-01-2018)	Vugt-van Moorsel , mw. mr. L.G.M. van, Erp (30-12-2017)	OVERLEDEN
Sarikaya , mr. U., Amsterdam (01-01-2018)	Steinhauser , mr. P.J.M., Bloemendaal (01-01-2018)	Verhoeff , mr. T.J.M.L., Rotterdam (01-01-2018)	Walenkamp , mr. N., Leiden (28-12-2017)	Werners-van Driel , mw. mr. M.B.G., Doorn (19-08-2017)
Schajik-Böhm , mw. mr. E.E.M. van, Veghel (01-01-2018)	Stoop , mw. mr. A., Rotterdam (31-12-2017)	Verkuijl-Boessenkool , mw. mr. M., Apeldoorn	Weenink , mw. mr. I.H., Utrecht (31-12-2017)	
Schaik , mr. J.P.S. van, Velsen-Zuid (31-12-2017)	Stork , mw. mr. A.H., Bussum (31-12-2017)		Weerd , mw. mr. R.A. de, Alkmaar (31-12-2017)	Meijer , mr. F.N., Den Haag (20-01-2018)
	Strok , mw. mr. M.F.C., 's-Gravenhage (31-12-2017)		Weijert , mr. B.F.C. van de, Goes (08-01-2018)	
			Welschen , mr. W.J.R.M., Haarlem (31-12-2017)	

UITSPRAKEN VAN DE TUCHTRECHTER

Deze uitspraken zijn geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Carel Gaaf (voorzitter), Jan de Bie Leuveling Tjeenk, Tjitske Cieremans, Han Jahae en Robert Sanders.

BELANGENCONFLICT

- Raad van discipline Den Haag, 22 mei 2017, zaak nr. 16-779/DH/DH, ECLI:NL:TADRSGR:2017:85.
- Gedragsregels 1 en 7.
- Gerechvaardigd vertrouwen dat een advocaat-cliëntrelatie is ontstaan.

Klager is bewindvoerder van P. sr., die is opgenomen in een verpleeghuis en wiens woning daardoor kwam leeg te staan. De zoon van P. sr. (P. jr.) is verstandelijk gehandicapt en heeft een curator. Op 3 september 2013 heeft een bespreking plaatsgevonden over de leegstaande woning van P. sr. Hierbij waren klager, mr. X en de curator aanwezig. In de bespreking is afgesproken dat mr. X een concept-gebruiksovereenkomst opstelt voor de woning, die eigendom is van P. sr. en P. jr. In haar brief d.d. 3 september 2013 aan klager en de curator heeft mr. X deze opdracht bevestigd. Wegens het overlijden van P. sr. is de gebruiksovereenkomst niet door partijen ondertekend. Notaris L., in de hoedanigheid van executeur in de nalatenschap van P. sr., heeft mr. X verzocht hem te adviseren inzake de nalatenschap van P. sr. Bij brief van 13 november 2014 heeft mr. X klager namens de notaris aansprakelijk gesteld, omdat klager in zijn taken als bewindvoerder zou zijn tekortgeschoten. De gemachtigde van klager heeft mr. X bij e-mail van 4 mei 2016 laten weten dat zijn handelwijze evident in strijd is met de gedragsregels, nu mr. X ter zake dezelfde woning en dezelfde problematiek eerst voor klager is opgetreden en thans tegen klager optreedt. Mr. X weigert terug te treden als advocaat van de notaris. De klacht houdt in dat mr. X, nadat zij klager als bewindvoerder van P. sr. had bijgestaan ter zake de

leegstaande woning van P. sr. – en in die hoedanigheid op de hoogte is gekomen van vertrouwelijke informatie –, vervolgens is opgetreden als advocaat van de notaris, die jegens klager procedeert over hetgeen met de woning van P. sr. is gebeurd en over de kwaliteit van de bewindvoering door klager en juist ook over dat deel van de bewindvoering dat klager met mr. X heeft besproken. De raad overweegt dat bij klager het gerechtvaardigde vertrouwen is ontstaan dat een advocaat-cliëntrelatie tussen hem en mr. X was ontstaan. Uit het dossier en het verhandelde ter zitting blijkt niet dat mr. X heeft getracht deze onduidelijkheid te voorkomen, bijvoorbeeld door voorafgaand aan het gesprek van 3 september 2013 aan klager te bevestigen dat zij enkel met hem sprak in zijn hoedanigheid van bewindvoerder. Ingevolge gedragsregel 7, lid 4 mag een advocaat niet optreden tegen een voormalige cliënt van hemzelf of een kantoorgenoot. Van die regel kan ingevolge gedragsregel 7, lid 5 slechts worden afgeweken indien cumulatief voldaan is aan een drietal voorwaarden. Eén van de voorwaarden luidt dat de aan de advocaat toevertrouwde of toe te vertrouwen belangen niet dezelfde kwestie betreffen ten aanzien waarvan de voormalige cliënt werd of wordt bijgestaan, alsmede dat deze belangen geen verband houden met die kwestie en een daarop vooruitlopende ontwikkeling niet aanneemelijk is. De raad is van oordeel dat vaststaat dat beide procedures betrekking hadden op het gebruik van de woning van P. sr. en dus op ‘dezelfde kwestie’. Aan één van de voorwaarden van gedragsregel 7, lid 5 is derhalve niet voldaan. Het stond mr. X daarom niet vrij om voor de notaris op te treden in zijn geschil

met klager; zij had daarvan helemaal moeten afzien. Waarschuwing.

BELANGENCONFLICT

- Hof van discipline, 26 juni 2017, zaak nr. 170026, ECLI:NL:TAHVD:2017:117.
- Gedragsregels 1 en 7.
- Optreden tegen een cliënt van de advocaat met wie een samenwerkingsverband heeft bestaan.

Mr. X heeft kantoor gehouden in hetzelfde gebouw waar de advocaat van klagers, mr. L, kantoor hield. In deze periode heeft mr. X in een zaak van een van de klagers mr. L en klagers geadviseerd. Mr. L heeft klagers bijgestaan in een huurkwestie tegen R. R is in kort geding veroordeeld het door hem verhuurde te ontruimen. Mr. X heeft vervolgens namens R een bodemprocedure aanhangig gemaakt, strekkende tot nietigverklaring dan wel vernietiging van de huuropzegging. Een van de klachtonderdelen luidt dat sprake is van belangenverstremming doordat mr. X via de advocaat van klagers beschikte over vertrouwelijke informatie over klagers. De raad heeft dit klachtonderdeel gegrond verklaard en een waarschuwing opgelegd. In hoger beroep overweegt het hof dat de cliënt er vanuit moet kunnen gaan en erop moet kunnen vertrouwen dat de advocaat die zijn belangen behartigt niet tegelijk of later ook de belangen van zijn tegenpartij behartigt. Dat geldt ook voor kantoorgenoten binnen hetzelfde samenwerkingsverband. Het behartigen van tegenstrijdige belangen is in beginsel niet toegestaan, ook niet binnen één kantoor of samenwerkingsverband. Dit lijkt alleen uitzondering onder de drie cumulatieve voorwaarden,

als uitgewerkt in gedragsregel 7, lid 5. Onder het begrip samenwerkingsverband vallen ook de zogenaamde lossere vormen van samenwerking, genoemd in de toelichting op de Samenwerkingsverordening 1993. Zo kunnen factoren als het gebruikmaken van eenzelfde receptie, telefoonbeantwoording, kantoor-ingang- en accommodatie reeds de indruk wekken dat sprake is van één organisatorische eenheid. De raad heeft vastgesteld dat mr. X en mr. L in de periode, waarin zij gezamenlijk in hetzelfde gebouw kantoor hielden, beschikten over elkaars sleutels, toegang hadden tot elkaars kamers en kasten, (sporadisch) voor elkaar waarnamen en zo nu en dan secretariael personeel bij elkaar lieten invallen. Het was mr. X in beginsel dan ook niet toegestaan voor R op te treden tegen klagers, tenzij cumulatief is voldaan aan de voorwaarden van gedragsregel 7, lid 5. Anders dan de raad is het hof van oordeel dat mr. X R niet heeft bijgestaan in dezelfde huurkwestie, als die waarin mr. L klagers reeds bijstond (gedragsregel 7, lid 5 onder 1). Ook hebben klagers onvoldoende aannemelijk gemaakt dat mr. X beschikt over vertrouwelijke informatie (gedragsregel 7, lid 5 onder 2). Wel heeft mr. X tijdens het samenwerkingsverband met mr. L klagers geadviseerd in een zaak tegen R. Door later als advocaat van R op te treden tegen klagers, heeft mr. X bij klagers dan ook de schijn van belangenverstremgeling gewekt. Dat ook overigens niet van redelijke bezwaren zou zijn gebleken aan de zijde van klagers, kan dan ook niet worden volgehouden. Aan de voorwaarde van gedragsregel 7, lid 5 onder 3 is dus niet voldaan. Het hof bekrachtigt de beslissing van de raad.

OPTREDEN VOOR EEN AAN DEMENTIE LIJDENDE CLIËNT

- Hof van discipline, 26 juni 2017, zaak nr. 170011, ECLI:NL:TAHVD:2017:109.
- Gedragsregel 1.

- Werkzaamheden verricht voor curanda, terwijl daarvoor een toereikende opdracht ontbreekt.

Y is bij beschikking van 7 mei 2015 benoemd tot curator over mevrouw A (hierna: curanda), die gediagnosticeerd is met ouderdomsdementie. Mr. X staat curanda bij in geschillen met Y betreffende de curatele. Curanda, een van haar dochters en kleindochter, allen bijgestaan door mr. X, zijn in hoger beroep gekomen van de beschikking van 7 mei 2015. Tijdens de zitting in hoger beroep heeft de gemachtigde van Y gesteld dat curanda niet meer door mr. X vertegenwoordigd wil worden. Mr. X heeft dit betwist. Nadien heeft mr. X het gerechtshof medegedeeld dat curanda haar heeft bevestigd dat zij door mr. X wordt vertegenwoordigd en dat zij onder geen beding wenst te worden opgenomen in een verpleeghuis. In hoger beroep heeft het gerechtshof de beschikking van 7 mei 2015 bekrachtigd, waarbij is overwogen dat het hof geen reden heeft te twifelen aan de verklaring van mr. X dat curanda haar opdracht heeft gegeven al het nodige te doen om opname in een verpleeghuis te voorkomen en dat zij heeft bevestigd dat zij door mr. X wil worden bijgestaan. Y heeft zich beklaagd over het optreden van mr. X. Een van de klachtonderdelen luidt dat mr. X zonder een daartoe verkregen opdracht werkzaamheden verricht voor curanda. In eerste aanleg heeft de raad uitsluitend dit klachtonderdeel gegrond verklaard en mr. X de maatregel van berisping opgelegd. In appel overweegt het hof dat ter tuchtrechtelijke beoordeling staat of mr. X zich op zorgvuldige wijze ervan heeft vergewist dat curanda bij het geven van de opdracht tot het verrichten van werkzaamheden als advocaat en omtrent de inhoud, omvang en voortduren daarvan daadwerkelijk in staat was ter zake haar wil te bepalen en haar belangen te overzien. Indien, zoals hier, een kwetsbare curanda die aan enige

vorm van ouderdomsdementie lijdt en mogelijk wisselende standpunten inneemt de bijstand van een advocaat inroept in familierechtelijke geschillen die samenhangen met de curatele, wordt van de advocaat gevraagd dat verifieerbaar duidelijk is dat en op welke wijze met de geestestoestand van curanda rekening is gehouden. Vaststaat dat de opdracht van curanda niet schriftelijk aan haar is bevestigd. Mr. X is voor de vaststelling van wat curanda wilde, afgegaan op hetgeen hij zelf afleidde uit de gesprekken met curanda. Zonder nadere documentatie kan niet verifieerbaar blijken dat mr. X gerechtvaardigd kon aannemen dat curanda begreep welke juridische werkzaamheden hij om welke redenen en met welk doel zou verrichten. Voorts staat vast dat mr. X terzake geen ruggespraak heeft gehouden met Y als curator, hetgeen, medegelet op de financiële consequenties van gerechtelijke procedures, in beginsel vereist is. Hoezeer ook curanda recht heeft op bijstand van een advocaat, niet is aannemelijk geworden dat mr. X al het mogelijke heeft gedaan om tot enige overleg met de curator te komen omtrent haar (voorgenomen) werkzaamheden voor curanda, waaronder het voeren van een procedure tegen de curator. Het hof neemt voorts in aanmerking dat mr. X in het geschil tussen de dochters van curanda al optrad voor een van die partijen. In deze situatie past terughoudendheid en een zorgvuldige en toetsbare afweging bij de aanvaarding van de opdracht van curanda. Aldus rijst het beeld op dat mr. X zich tezeer heeft verlaten op haar eigen inschatting van de geestestoestand van curanda en uiteindelijk te lichtvaardig heeft gemeend dat zij de belangen van curanda kon (blijven) behartigen. De werkzaamheden voor curanda zijn dan ook verricht zonder dat mr. X daarvoor een toereikende opdracht had. Waarschuwing.

TEN SLOTTE

GEDRAGSREGELS 2018

DOOR / BART VAN TONGEREN
ALGEMEEN DEKEN NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Op het moment dat u dit leest, zijn de Gedragsregels 2018 vastgesteld door de algemene raad van de NOvA en gepubliceerd op onze website. Het is voor het eerst sinds 1992 dat de gedragsregels voor de advocaat zijn herijkt en het werd dus, na meer dan 25 jaar, wel weer eens tijd. De herijking was een lang en zorgvuldig proces, waar deskundigen binnen én buiten de balie aan hebben bijgedragen. Speciaal wil ik stilstaan bij het goede werk van de door de AR ingestelde Commissie-Loorbach, die een gedegen en doorwrocht advies over de herijking aan de algemene raad heeft gegeven.

Eén verschil met de vorige gedragsregels is de grotere aandacht voor de maatschappelijke rol van de advocaat, gelet op zijn bijzondere positie in het rechtsbestel. De advocaat is gehouden tot betamelijke beroepsuitoefening in het belang van een goede rechtsbedeling. Ons beroep wordt door ethiek gekenmerkt en een advocaat dient niet alleen ter wille van zichzelf – en zijn cliënt – maar ook ten behoeve van de integriteit, het aanzien en de kwaliteit van de beroepsgroep betamelijkheid na te streven, uiteraard met behoud van de kernwaarden zoals partijdigheid en vertrouwelijkheid. De herijkte gedragsregels stralen die nieuwe focus duidelijk uit met het eerste hoofdstuk 'De maatschappelijke rol van de advo-

caat'. Zo laten ze dit aspect van het werk van de advocaat goed zien. Voor de advocaat is dit vaak vanzelfsprekend, voor de buitenwacht niet altijd. Naast een aantal belangrijke inhoudelijke wijzigingen is ook het taalgebruik van de gedragsregels gemoderniseerd. Archaïsche woorden als 'nochtans' zult u niet meer tegenkomen. Ook de toelichting bij elke regel is helder en bondig.

De Gedragsregels 2018 leggen vast wat op dit moment de heersende opvattingen zijn binnen de balie, niet wat deze over vijf of tien jaar zouden moeten zijn. Dat is een bewuste keuze geweest. Ik kijk met tevredenheid terug op een proces waarin we ernaar hebben gestreefd dat iedereen die gehoord wilde worden, is gehoord en inhoudelijke bijdragen heeft kunnen leveren aan de herijking waar niet over één nacht ijs is gegaan. Waar door mensen met deskundigheid, praktijkervaring en hart voor de advocatuur maanden is gewerkt aan heldere gedragsregels die een belangrijke inspiratiebron voor de praktijk vormen. Ik spreek de hoop en verwachting uit dat we weer een aantal jaren vooruit kunnen, maar als AR blijven we erop toezien dat de gedragsregels telkens weer de heersende opvatting zijn en blijven binnen de balie.

Je verdient meer dan confectie.

Wij weten wat de ambitieuze advocaat van nu nodig heeft.
Snappen dat 'gewoon goed' nooit goed genoeg is.
En dat een generalist niet altijd volstaat. Daarom werken
wij puur voor de advocaat. Puur op maat.

Wij zijn Vurich. Jij toch ook?

vurich.nl

mr. Sjef van der Putten
Admiraal de Ruijterweg 21
1057 JT Amsterdam

Postbus 6014
1005 EA Amsterdam

T 088 - 440 3100
E balie@vurich.nl

VURICH
GERECHTSDEURWAARDERS

puur
voor de
advocaat

AdvoPerfect®

klaar voor de toekomst

De snelheid, betrouwbaarheid, veiligheid en betaalbaarheid van internet zijn deze eeuw sterk verbeterd. Dit leidt tot een groeiend aantal toepassingen in 'the cloud'.

Ook zijn steeds meer activiteiten onafhankelijk van een vaste plaats. Waar in de vorige eeuw de post, de fax, de printer en het personeel nog dwongen tot het aanhouden van een kantoor kan nu overal gewerkt worden, thuis, op reis, op flexwerkplekken...

Dat werpt een aantal vragen op. Moet ik mijn toepassingen zoals tekstverwerken en dossierbeheer via internet gaan gebruiken? Moet mijn documentbeheer via internet en hoe veilig en betrouwbaar is dat?

Kijk op advoperfect.nl voor de oplossingen die AdvoPerfect biedt. Daar vindt u ook een rondleiding, een werkende demoversie en de lage prijzen. U kunt natuurlijk ook contact opnemen voor meer informatie.

De Gebruikersvereniging Advocaten Automatiserings Pakket is een initiatief van ondergetekenden. We begonnen in 1988 met Legal Aid, gevolgd door Legal Eagle (1998-2002), AdvoPerfect voor internet (2008) en AdvoPerfect voor Office (2018).

De vereniging stelt zich als doel het waarborgen van betaalbare automatisering voor sociale advocaten en mediators.

Zij heeft daartoe het eigendom van de AdvoPerfect pakketten verworven en geeft exploitatierechten uit aan geselecteerde aanbieders op diverse platformen.

Jan Tegenbosch, voorzitter
06-21868868 | advocaat@tegenbosch.com

Stephan Neumann, secretaris
06-13357731 | stephan@snaap.nl